

BIBLIOTECA FACULTĂȚII
de
Limba și literatura română

Cota

7016C

Inventar

18826

ELOR PRECEDENTE

. AL. GRAUR și prof. JACQUES BYCK): A. G., Cuvînt înainte (p. 3-4); I. RIZESCU, Prefixul *pre-* în limba română (p. 5-16); GH. BULGĂR, Prefixul *răs-* în limba română (p. 17-28); RODICA OCHEȘANU, Prefixele superlative în limba română (p. 29-50); GEORGETA CIOMPEC, Sufixul *-aj* (p. 51-64); ELENA CARABULEA, *-ame* și *-ime* în limba română (p. 65-75); ECATERINA IONAȘCU, Sufixele *-ar* și *aș* la numele de agent (p. 77-84); MARIA ILIESCU, Sufixul adjectival *-bil* în limba română (p. 85-99); FULVIA CIOBANU, Sufixul adjectival *-icesc* (p. 101-116); ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, Sufixul *-icr* (p. 117-121); JANA ALBIN, Sufixele *-ism* și *-ist* (p. 123-131); ANA CANARACHE, Sufixele *-ilă*, *-oză*, *-om* (p. 133-135); ELENA CIOBANU, Observații asupra formării numelor de familie feminine de la masculine (p. 137-143); HALINA MIRSKA, Unele probleme ale compunerii cuvintelor în limba română (p. 145-189); CONSTANT MANECA, Cuvinte compuse în terminologia științifică și tehnică actuală (p. 191-202); FINUȚA ASAN, Derivarea cu sufixe și prefixe în Psaltirea Hurmuzaki (p. 203-212); GEORGETA MARIN, Compunerea și schimbarea categoriei gramaticale în Psaltirea Hurmuzaki (p. 213-220); LAURA VASILIU, Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu învățătură a diaconului Coresi din 1581 (p. 221-259); BIBLIOGRAFIE (p. 261-269).

II, 1960, 236 p. (Redactori responsabili: acad. AL. GRAUR și prof. JACQUES BYCK): FINUȚA ASAN, Prefixul *a-* < lat. *ad-* (p. 3-13); ANA CANARACHE, Prefixele *ante-* și *anti-* (p. 17-23); I. RIZESCU, Prefixul *con-* (*co-*, *com-*) (p. 25-36); FLORA ȘUTEU, Prefixul *in-jin-* (p. 37-65); GH. BULGĂR, Prefixul *re-* (*ră-*) (p. 67-78); RODICA OCHEȘANU, Prefixul *stră-* (p. 79-85); VADIM RUDEANU, Prefixul *trans-* în limba română (p. 87-92); MARIETA PIETREANU, Sufixul *-an* (p. 93-100); VADIM RUDEANU, Sufixele *-anie* și *-nie* în limba română (p. 101-106); LUIZA SECHE, Sufixele *-(a)e*nt, *-(a)e*nță (p. 107-116); I. DĂNĂILĂ, Sufixul *-ard* (p. 117-123); ANA BUZI, Sufixul *-cios*, *-(ă)cios*, *-(i)cios*, *-(in)cios* (p. 125-128); ELENA CIOBANU, Sufixul *-eală* (p. 129-138); GH. HANEȘ, Sufixele adverbiale *-ește* și *-icește* (p. 139-147); MIOARA AVRAM, Sufixele românești *-ilă* masculin și *-ilă/-ilă* feminin (p. 149-178); LAURA VASILIU, Sufixul *-(i)on-* (p. 179-184); I. DĂNĂILĂ, Sufixul *-mente* în limba română (p. 185-198); ELENA CARABULEA, Sufixul *-uș(ă)* (p. 199-212); MAGDALENA POPESCU, Nume de locuitori derivate de la teme străine (p. 213-224); BIBLIOGRAFIE (p. 225-234).

III, 1962, 296 p. (Redactor responsabil: acad. AL. GRAUR): I. RIZESCU, Prefixe noi neproductive și puțin productive (p. 3-26); ELENA CARABULEA, Prefixele *inter-*, *între-* (p. 27-39); FLORENȚA SĂDEANU, Sufixele colective din limba română cu specială privire asupra repartiției lor (p. 41-87); D. BÎRSAN, False diminutive (p. 89-98); LAURA VASILIU, Sufixele verbale românești noi (*-isi*, *-iza*, *-ifica*, *-ona*) (p. 99-117); ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, Sufixul *-ache* (p. 119-127); GEORGETA CIOMPEC, Variantele sufixelor *-ent/-ent*, *-anță/-ență* din limba română (p. 129-141); ELENA CIOBANU, Categoriile semantice create de sufixul *-ar* în limba română (p. 143-154); E. CONTRAȘ, Sufixul *-et* (p. 155-162); ELENA SLAVE, Sufixele *-ie*, *-ărie* (p. 163-174); MAGDALENA POPESCU-MARIN, Sufixele *-oare* și *-toare* (*-ătoare*, *-itoare*) (p. 175-186); LUIZA SECHE, Sufixul *-ură* (*-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*) (p. 187-196); IOANA DIACONESCU, Substantivarea adjectivului în limba română (p. 197-278); ION COJA, Substantivarea adjectivelor care denumesc însușiri omenești negative (p. 279-283); BIBLIOGRAFIE (p. 285-294).

7016C

ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ DIN BUCUREȘTI

STUDII ȘI MATERIALE
PRIVITOARE
LA

FORMAREA CUVINTELOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ

VOL. AL VI-LEA

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
1972

Profesorului nostru
a c a d. AL. GRAUR,
inițiatorul acestei publicații
și
îndrumător al colaboratorilor ei

Redactor responsabil al acestui volum:

MIOARA AVRAM

CONTRIBUȚII LA STUDIAREA PREFIXULUI CO- < PO-

DE

MIOARA AVRAM

1. În *Etimologii românești*¹ acad. Al. Graur a explicat proveniența prefixului românesc *co-* din slavul *po-* prin disimilare într-o serie de formații în care rădăcina începe cu o consoană labială: *cobori*², *covârși*³, *scofală*, *comînji*, *covîrni*⁴, eventual și *covei* și *cobîlțai*. Recent, într-o contribuție de natură teoretică privind etimologia „colectivă” — sau „de grup”, cum o numise altă dată —, autorul rezumă astfel corespondența descoperită cu ani în urmă: „En étudiant ensemble tous les mots qui semblaient présenter un préfixe *co-*, j'ai pu constater que leur radical commençait, sans exception, par une consonne labiale, ce qui m'a permis de trouver le mot de l'énigme: il s'agit du préfixe slave *po-* qui, devant une labiale, a subi une dissimilation. Ainsi, par exemple, *covârși* s'explique parfaitement par sl. *povürš-* (russe *poveršit'*, ucr. *poveršiti*, s.-cr. *poveršiti*)”⁵.

Declarîndu-mă de acord cu explicația dată⁶, aş observa mai întii că ea poate fi extinsă la cuvinte neluate în discuție de acad. Al. Graur,

¹ [București] 1963, p. 24–27.

² Pentru acesta autorul se referă la explicația dată în DA pe planul al doilea, după admiterea etimologiei *cobori* < *pogori* prin metateză: „dacă sensul de « a dobori » e vechi, ar fi imaginabil ca în *cobori* să avem a face cu o formă disimilată din *ǰobori, iar acesta din bulg. *poborbam* « a învinge în luptă, a dobori »”.

³ Și Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimológico rumano*, fasc. a 2-a, 1959, îl explicase dintr-un „sl. *povrăšiti”, dar presupunînd nu o disimilare, ci „fără îndoială un schimb de prefix, ca în *covîrni* < [tipărit greșit >] *povîrni*, probabil sub influența lui *cotropi* sau a mai marii expresivități a lui *co-*. Cf. *virf*”.

⁴ Vezi nota precedentă.

⁵ *Etymologie collective*, în *Linguistique contemporaine. Hommage à Eric Buyssens*, Bruxelles, 1970, p. 84.

⁶ În cazul special al lui *cobori* ar mai fi necesare însă unele precizări. În critica explicației din *pogori*, acad. Al. Graur spune: „prin metateză ar fi trebuit să ajungem la forma *gopori, nu *cobori* (s-ar zice că s-a metatezat numai punctul de contact, nu și gradul de sonoritate)”. Observația din paranteză coincide cu felul cum a descris Sextil Pușcariu fenomenul în *Limba română*, vol. al II-lea *Rostirea* [București], 1959, p. 154: „un caz interesant pentru schimbul reciproc al consoanelor și menținerea foniei la locul tradițional îl avem la *pogor* = *cobor* (la CANTEMIR *gobor*)”. Varianta *gobori*, inserată în DA, mi se pare că trebuie discutată în oricare din

cel puțin la substantivele cu rădăcini slave *cobîltoc* „lac, loc mlăștinos, mlaștină” (DA : „cf. *băltoacă*”) — poate și *cobîltău* „terenul din cotul unei ape” (MAT. DIALECT. I 208; cf. *băltău* DA) — sau *covîrșoc* „partea dinăuntru a vîrșei” (DA : „cf. *vîrșă*”; vezi însă și *vîrșog*), dacă nu și la formații cu bază onomatopeică sau expresivă de tipul verbelor *cofîrși* „a avea diaree, a se murdări” (cf. *fîrșt*⁷), *cofleși* — în DA numai „(despre fructe) a se muia, a se strica”, la Iorgu Iordan, în BPH II (1935), p. 172 — 173, și figurat, despre oameni „a se muia de boală, bătrînețe etc., a-și pierde puterile” (vezi și la SCRIBAN, D. „a urîți, a slăbi”), la UDRESCU, GL.⁸, pe lângă acest ultim sens, și despre vreme „a se moia” și, prin extensiune, despre pămînt „a se umple de apă” (cf. *fleașc*, *fleașcă*, *fleci*, *fleoș*, *fleșcăi*)⁹ —, de care a fost apropiat și *copleși*¹⁰ (fie că acesta a fost calificat chiar ca o variantă a lui *cofleși*¹¹, fie că i s-a dat o explicație asemănătoare, ca formație expresivă de la un verb imitativ¹²), și al substantivului *cofloșniță* „poreclă dată unei bătrîne” (DA, după PAȘCA, GL.; cf. *floștină* „femeie decăzută și bețivă” tot la PAȘCA, GL.¹³ și *fleşniță* „femeie murdară, leneșă sau ușoară” la UDRESCU, GL.), care însă pot fi și derivate mai noi cu un prefix *co-* deja constituit; în această interpretare (folosirea prefixului în formații expresive prin tema lor) ar putea fi admisă explicația lui AL. Ciorănescu, care atribuie lui *co-* calitatea de „prefix expresiv” și abuzează

ipotezele susținute: în ciuda asemănării cu **gopori*, care ar reprezenta rezultatul normal al metatezei lui *pogori*, este mai greu de explicat prin faza *gobori* evoluția ulterioară spre o inițială surdă; pe de altă parte, nu e ușor de susținut nici evoluția *poboriti* > *gobori* cu o consoană inițială care suferă o disimilare în ce privește locul de articulare și o asimilare în ce privește „gradul de sonoritate”.

⁷ DA explică verbul *cofîrși* „dintr-o onomatopee *fîrșt*, la care s-a adăugat *co-(cu-)* din *cufuri*”, iar pentru Ciorănescu „pare un derivat [?] expresiv al lui *cufuri*”.

⁸ Care dă o întrebare familie: *cofleșă*, *cofleșcă*, *cofleșitură*, pe lângă *cofleși* și participiul *cofleșit* tratat separat.

⁹ În DA etimologia e considerată necunoscută, făcîndu-se numai referiri la „*moleși*, *cofoi*, *fleşti* [?], *fleşcăi*”. Cu titlu informativ se citează etimologia propusă de G. Giuglea: lat. pop. **conflexire* „a încovoia”, care a fost acceptată în REW (2136) și în DM. De același tip este etimologia dată mai târziu de SCRIBAN, D.: „cp. cu lat. *confracesco*”. Dintre explicațiile aduse între timp menționez, în ordine cronologică, apropierea la care se gîndea A. Graur în BL II (1934), p. 124 („Ce mot rappelle tsig. *kovlo* „mou”, mais je ne vois pas de quelle manière on pourrait l'y rattacher”) și originea onomatopeică a bazei (mai exact valoarea expresivă a grupului consonantic *fl* în cuvinte cu sensurile „cîrpă”, „gură”, „femeie ușoară”) susținută de Iorgu Iordan, loc. cit. p. 172—173 (vezi și *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 86: sugerarea ideii de „moale”). Ciorănescu, D. optează pentru „formație expresivă”, afirmînd că „este rezultatul normal al lui *coflești* > **coflești* pornind de la *fleşcăi* cu *co-* expresiv, ca în *cocîrja*, *copleși*, *cotropi* etc.”

¹⁰ În DA, care îl prezintă cu „etimologia nesigură”, se citează de la TDRG și CDDE reconstrucția unui lat. pop. **complexire*; vezi și REW 2102 *complexare*, etimologie respinsă de A. Graur, în BL V (1937), p. 94

¹¹ Vezi Iorgu Iordan, în BPH II, p. 187; vezi la p. 186 „*pleașcă* « pălărie bleagă » (variantă a lui *fleașcă*...)”.

¹² Vezi Ciorănescu, D.: „creație expresivă care pare să plece de la aceeași rădăcină imitativă ca *pleoști*; pentru valoarea expresivă a lui *co-* cf. *cofleși*, *comînji*, *cotropi*”.

¹³ Iorgu Iordan, în BPH II, discută și pe *cofloșniță* (p. 173) și pe *floștină* (p. 177) în aceeași listă de cuvinte cu *fl* cărora le susține originea expresivă (vezi aici, mai sus, nota 9), fără a fi interesat de raportarea unuia la celălalt.

de invocarea ei pentru etimologia lui *cocîrja*, *cofleși*, *comînji*, *copleși*, *cotropi*, chiar *covîrși*, fără a spune nicăieri care ar fi punctul de plecare, originea prefixului.

2. Obiectul contribuției de față nu-l constituie însă micile completări la lista de formații ale lui *co-* + radical începător cu o labială, ci constatarea că, spre deosebire de ceea ce rezultă din afirmația citată a acad. Al. Graur, această poziție nu este „fără excepție” contextul fonetic din „toate cuvintele care par să prezinte un prefix *co-*”. Identificînd un asemenea prefix într-o serie de cuvinte a căror rădăcină începe cu o consoană velară, mi se pare că ele furnizează o explicație complementară a lui *co-*: din același prefix slav *po-*, dar prin a sim il a r e la consoana următoare.

Este explicația care, ca și cea prin disimilare în vecinătatea unei labiale, s-a dat și pînă acum pentru cuvinte izolate. Astfel, în DA la *cagodi* „a aștepta”, sub care se tratează și *agodi* „idem”, se spune „cfr. rus. (dial.) *goditb* (*vygoditb*, *pogoditb*), idem. (*Cagodi* ar putea fi asimilat din *pagodi*¹⁴ = rus. *pogoditb*). Cfr. *ogodi*”. Ceea ce la acest articol s-a dat cu oarecare timiditate, în paranteză, apare în altă parte spus mai ferm: *cocîrni* „a înconjura, a feri, a evita” este explicat „în loc de **pocîrni* (din prefixul de origine slavă *po-*, productiv în Banat, și *cîrni*) cu asimilarea *p-c > c-c*”¹⁵.

În această situație mă întreb dacă explicația *co-* < *po-* prin asimilare nu poate fi extinsă și la un cuvînt cum e *cocîrja*, despre care DA spune că „pare a fi o contaminare între verbele cu sens asemănător care încep cu silaba *co-* (*covoia*, *covriga*, *coroia*, *cocoșa*, cf. și *cocîrlă*) și *cîrjă*”¹⁶. Scriban a explicat acest cuvînt ca format „d[in] *cîrjă*, ca și *ocîrjese*, cu prefixul slav *co-*”, fără a preciza la ce prefix slav se referă (probabil „*kû*, rus. *kû*, *ko*, spre” pe care-l admite la *covîrși*).

Contextul fonetic *co-* + velara *c-* apare și în alte cuvinte raportabile la o rădăcină începătoare cu velara *c*¹⁷, care au etimologia necunoscută (*cocînjeu* „unealtă de tors nedefinită mai de aproape”: cf. *cînjeu*, variantă a lui *gînjei* „parte a furcii de tors”, derivat al lui *gînj* de origine slavă — vezi DA) sau au fost explicate neconvingător prin contaminări: *coclanță* „mîner de la încuietorea ușii”, despre care DA spune „pare a fi contaminat din *coclete* [el însuși cu etimologia necunoscută] și *clanță* [considerat

¹⁴ TDRG, CADE, SCRIBAN, D. și DM înregistrează un verb *pogodi* < sîrb. *pogoditi*.

¹⁵ În *Limba română* vol. al II-lea *Rostirea*, p. 104, Sextil Pușcariu dă cu rezerve acest exemplu printre alte cazuri de asimilare „*p - c > c - c*: *cocnese* (PAMFILE, A. R.) în loc de *pocnesc*, *cociltesc* în loc de *pocîltesc* și poate și în *cocîrni* pentru *pocîrni* (DA)”; în DA *cocni* era dat ca „probabil, din *pocni*”. În lucrarea citată Pușcariu se referă și la *cagodi* „care e rus. *pogoditi*, cu asimilarea *p - g > c - g*; în acest caz asimilarea privește numai locul de articulație, nu și fonia”.

¹⁶ În DR VII (1931—1933), p. 109, Sextil Pușcariu explică astfel această contaminare (prezentată ca sigură de astă dată): „*cocîrja* este a se *coroia* (sau *cocoșa*, *covriga*, *covoia*) ca o *cîrjă*”. Ciorănescu, D. acceptă explicația din DA (= Pușcariu), dar adaugă „sau, mai bine, din *cîrjă* (cf. *cîrjoia*) cu prefixul expresiv *co-* ca în *cofleși*, *copleși*, *cotropi*”.

¹⁷ Evident, secvența *co + c* apare și într-o serie de cuvinte neanalizabile din punctul de vedere al prefixării; problema explicației prin asimilare (progresivă sau regresivă, vezi exemple de tipul *cobîltoc/cocîltoc* în DA) se poate pune și la astfel de cuvinte.

onomatopeic]¹⁸, alături de care poate fi pus *coclenci* „încuietoare veche la ușile primitive” (LEX. REG. [1], p. 60) și „ciot de creangă la prepeleac” (GL. REG.¹⁹) față de *clenci* I 3 și 7 în DA; vezi și la UDRESCU, GL., *coclenc* = *cleanc*, *coclenci* = *clenci* (*clinci*). Ele pot fi considerate formații cu prefixul *co-* fie că se identifică o formă originară cu *po-*, fie că admitem derivarea directă cu *co-* după constituirea lui ca prefix.

Cu o asimilare parțială (acomodare) ne întâlnim în cazul lui *co-* < *po-* înaintea unei rădăcini cu *h-*. Fenomenul este admis în DA, cu rezerve, în explicarea substantivului *cohrib* „pălărie mare”, pe care îl consideră „poate, în loc de *pohrib*, cf. rut. *pogribnik* « chepeng »”, precum și în raportarea verbului *cohilti* la *pocilti*. E posibil ca în acest fel să se explice și adjectivul *căhui* „tulbure la minte, mai mult nebun”, pe care DA îl dă fără etimologie, raportându-l numai la *tehui* (vezi și SCRIBAN, D., unde figurează și varianta *tăhui*), dar căruia îi găsim în materialele dialectale recente o paralelă cu *pă-*: *păhui* „aiurit, zăpăcit, zănatic” (UDRESCU, GL.), „năuc, zăpăcit, prost” (LEX. REG. [1] 93).

3. Ultimul exemplu discutat ne duce spre abordarea a două aspecte noi ale problemei. Este vorba mai întâi de recunoașterea unei variante cu *ă* a prefixelor *co-* și *po-*, deci *că-* și *pă-*. Pentru *po-* varianta cu *ă* a mai fost amintită de unii cercetători, de exemplu de G. Reichenkron, care considera prefixul *pă-* / *po-*, din cuvinte ca *pociump*, *postrungă* „strungă-reață”, *pozmoz*²⁰, element de substrat dac; varianta *pă-* într-un cuvânt incontestabil slav e înregistrată de SCRIBAN, D. la învechitul *poucenie*: *păucenie* și *paucenie*. Existența variantelor *că-*, *pă-* interesează pentru prefixul paralel citat de obicei sub două (sau chiar trei) forme: *tă-* (*te*²¹), *to-*. Considerându-l dezvoltat din același *po-*²², ca alt rezultat al disimilării în vecinătatea unei labiale, acad. Al. Graur se întreabă de ce *tă-* din *tămînji* (și *tăvăli*) are altă vocală decât prefixul din *comînji* cu același etimon (v. sl. *чмнзати*): „să fie redarea pronunțării rusești, sau mai curînd asimilarea cu vocala următoare, asimilare frînată atunci cînd consoana inițială era *c*, asemănător în oarecare măsură cu *o*?”²³. Fără a face să progreseze explicația propriu-zisă a vocalismului, cunoașterea variantelor *că-* și *pă-* întărește ideea paralelismului dintre prefixele *co-*, *po-* și *tă-* / *to-*.

Paralela dintre *co-* și *tă-* a fost relevată exclusiv pe baza lui *comînji* / *tămînji*. Ea apare confirmată de constatarea că alături de *cofleși* (care

¹⁸ Vezi și S. Pușcariu, în DR VII p. 107, unde explicația prin contaminare e susținută și de observația că „în Țara Hațegului *coclanță* se întrebunțează alături de *coclete*”.

¹⁹ Tot acolo apare ca articol separat un „*collenci* s.m. pl. brațele prepeleacului” (explicat drept „probabil pl. de la *coclcamp*, cu *cl* > *ll*”), care e evident același cuvînt cu *coclenci*. Explicația citată atestă indirect un *coclcamp*, care poate fi raportat la *cleamp* „cep lungușor; creangă uscată; vreasă” din DA.

²⁰ Vezi discuția la C. Poghirc, în LR XVI (1967), nr. 5, p. 421.

²¹ Pentru *te-* vezi C. Poghirc, loc. cit.

²² Pentru altă părere în legătură cu originea lui *tă-* vezi Academia R. S. România, *Istoria limbii române*, vol. al II-lea, București, 1969, p. 364, unde se acceptă explicația prin substrat dată de G. Reichenkron și precizată de C. Poghirc, loc. cit., p. 420.

²³ *Etimologii românești*, p. 26.

are și o variantă *cofleși*) există formația *tofleși* (*tofligi*²⁴), fapt care nu poate fi lipsit de interes, indiferent dacă admitem sau nu ipoteza unei descendențe comune de felul celei susținute pentru cuplul amintit mai înainte (două rezultate diferite ale disimilării unui **po-*).

4. Atît pentru *c-* / *t-*, cît și pentru *c-* / *p-* urmați de *o* sau *ă* se găsesc mai multe perechi de variante (cu sensuri identice sau foarte apropiate) în contexte fonetice asemănătoare cu cele discutate pînă acum (înainte de labială: *povăială* „șira spinării, spate” din LEX. REG. 2, p. 41, respectiv *povoială* „(la bovine) partea musculoasă de sub flămînzare” din MAT. DIALECT. I 265 ar putea fi legate de (*în*) *covoia*, *încovăia*, vezi în DA *încovoială* „arcuire”; verbul *cofoi* „(despre fructe) a se muia, a se cofleși”²⁵ din DA poate fi pus în paralelă cu *tofăi* „a călca prin noroi”, considerat onomatopeic de TDRG, CADE și SCRIBAN, D. — vezi acum la UDRESCU, GL., și derivatele *tofăială* și *toflea*²⁶ —, eventual și cu *tefui* „(despre porci) a rîma, a morfoli, a mozoli” de la UDRESCU, GL. — pentru ultimul cf. însă ibidem un substantiv *tef* „rit” în expresia *a da cu teful* —²⁷ și în altele diferite; variații ale segmentelor inițiale *co-* / *po-* sau *că-* / *tă-* apar mai des înainte de dentală: *coțîngi* / *potîngi* (ambele la UDRESCU, GL.), *cosomor* / *posomor* (DA), cf. și *cotroci* / *potromoci* (DA); *cărășel* / *tărășel* (SCRIBAN, D.). Cuvintele în care nu se poate segmenta un prefix *co-* (*că-*), *po-* (*pă-*), *to-* (*tă-*) ne interesează discuția noastră decît în măsura în care atestă posibilitatea substituirii consoanelor *k*, *p*, *t*²⁸ în pozițiile date; se sugerează astfel, pentru elementele cu origine necunoscută, o cale în plus de descoperire a etimologiei.

Există însă și cuvinte clar analizabile într-un prefix *co-* (cu sau fără una din paralelele amintite) și o rădăcină cu inițială diferită de cele remarcate pînă acum. Perechea *cociump* / *pociump* „țărșuș, par, ciot” (DA), analizabilă prin *ciump* „idem” (vezi SCRIBAN, D.), demonstrează faptul că prefixul *co-* / *po-* se întîlnește și în vecinătatea unei prepalatale (africate, în care primul element e dental). Înaintea unei rădăcini cu dentală la inițială se poate identifica un prefix *co-* în cuvîntul *coțîrsă* față de *țîrsă* (vezi DA), iar posibilitatea raportării lui *cotreanță* la *treanță* favorizează interpretarea lui *co-*, de către vorbitori, drept prefix, chiar dacă adevărul istoric este altul²⁹.

²⁴ *Tofligi* e dat de SCRIBAN, D. ca variantă nordică a lui *cofleși*.

²⁵ Prin spațierea lui *cofleși* în definiție (glosare), DA indică și posibilitatea punerii în relație a celor două verbe. Pentru Ciorănescu, *cofoi* este chiar o variantă a lui *cofleși*.

²⁶ Tot de aici și *tofolog*? Vezi și în DM *tăfălog*.

²⁷ Dacă pe *covace* „s.f. pl. mîncări scumpe” (din zicătoarea Aș mînea *covace* *N-are cine-mi face* folosită la adresa unei femei leneșe), fără etimologie în DA, îl interpretăm, după cum mi se pare posibil, ca o alterare a lui *pogace* (prin faza intermediară *cogace), am avea un caz mai complicat în ce privește natura consoanei de după segmentul *po-* > *co-*: velară la origine, devenită apoi labială.

²⁸ În acest caz nu are importanță care dintre ele este originară.

²⁹ Deci chiar dacă în *cotreanță* vedem o deformare a lui *catrință* (etimologia maghiară dată în DA și în DM a fost respinsă de G. Blédy, *Influența limbii române asupra limbii maghiare*, Sibiu, 1942, p. 55; vezi și TAMÁS, E. p. 9), fără legătură la origine cu *treanță* (explicat ca variantă a lui *zreanță* de origine slavă).

5. Formațiile citate în ultimul loc constituie cazuri relativ izolate în care se poate identifica prefixul *co-* înaintea unei prepalatale sau a unei dentale. Înaintea unei velare acest prefix apare însă într-o serie de cuvinte, a căror confruntare permite stabilirea unei etimologii colective.

Având în vedere că explicația duce spre același prefix *po-* din care se admite proveniența lui *co-* urmat de labială, cu unica deosebire în procesul fonetic presupus — asimilare în vecinătatea unei velare, față de disimilare în vecinătatea unei labiale —, se poate spune că avem a face cu un tip special de etimologie multiplă, multiplă numai în ce privește căile de evoluție: de la un punct de plecare unic se ajunge la un rezultat tot unic — care nu reprezintă o evoluție normală — cu motivări diferite prin accidente fonetice opuse între ele.

Prezenta contribuție constituie deci, într-un anumit sens, o aplicare a două principii etimologice susținute de acad. Al. Graur: etimologia multiplă și etimologia colectivă.

PREFIXUL *PERI-*

DE

LUIZA SECHE

Peri- este un prefix destul de slab reprezentat în limba română în formații create pe teren propriu, dar relativ frecvent în cuvinte împrumutate, în care poate fi cu ușurință analizat. Dicționarele generale românești nu l-au inventariat ca articol independent. L-am întâlnit înregistrat ca atare în unele dicționare tehnice¹, în *Dicționarul de neologisme*², în *Dicționarul enciclopedic român*³, în unele dicționare bilingve⁴ și, de asemenea, în unele dicționare străine⁵. I. Rizescu⁶ l-a studiat în categoria prefixelor noi, neproductive, alături de *ab-* (*abs-*), *circum-*, *cis-*, *dis-*, *epi-*, *ex-* (*e-*), *hipo-* (*ipo-*), *infra-*, *meta-*, *ob-* (*o-*), *par-*, *post-*, *retro-*, *super-*, *sur-* etc., apreciind că, spre deosebire de celelalte prefixe provenite din adverbe sau prepoziții, care derivă în general verbe, *peri-* se atașează la derivate nominale: 7 substantive (de fapt 8!): *perifrază*, *pericarp*, *pericard*, *peripneumonie*, *perimetru*, *perilimfă*, *periscop*, *periderm* și 1 adjectiv: *pericentric*.

Apariția lui *peri-* pe teren românesc în câteva formații științifice, precum și într-o serie de creații ocazionale, ne-a condus la ideea că, chiar

¹ *Dicționar tehnic*, București, 1953; *Lexiconul tehnic român*, ediția a II-a, vol. 12, București, 1963.

² București, ediția I, 1961; ediția a II-a, 1966.

³ Vol. 3 (K—P), București, 1965.

⁴ *Dicționar rus-român II*, București, 1958; *Dicționar englez-român*, București, 1965; *Dicționar german-român*, București, 1966; *Dicționar francez-român*, București, 1967; *Dicționar italian-român*, București, 1967.

⁵ *Larousse médical illustre*, Paris, 1924; *Dizionario enciclopedico Sansoni*, Firenze, 1954; *Dictionnaire de la langue française abrégé du Dictionnaire de Littré* par A. Beaujean, Paris, 1959; *Grand Larousse en dix volumes*, vol. 8, Paris, 1963; *The Oxford English Dictionary*, vol. VIII, Oxford, 1963; *The Concise Oxford Dictionary of current English*, Oxford, 1964; *Meyers Neues Lexikon*. In acht Bänden. Sechster Band, Leipzig, 1964; Albert Dauzat-Jean Dubois-Henri Mitterand, *Nouveau Dictionnaire étymologique et historique*, Paris, 1964; Paul Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, vol. V, Paris, 1966; *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française*, Paris, 1967.

⁶ *Prefixe noi neproductive și puțin productive*, în SMFC III, p. 3—26.

dacă productivitatea lui este, deocamdată, redusă, trebuie să figureze și el printre celelalte prefixe productive românești. De la început vrem să subliniem faptul că aria lui de răspîndire se menține încă (aproape în exclusivitate) în terminologia savantă, circulînd deci numai în anumite domenii : biologie, anatomie, medicină, zoologie, botanică, geologie, astronomie, arhitectură și geografie.

★

Peri- își are originea în limba greacă (περι-), unde a fost prepoziție și adverb, cu sensul „în jurul, împrejurul ; în jur, împrejur”. Un număr mic de cuvinte grecești tehnice formate cu *peri-* au fost adoptate în latina clasică ; mai multe au fost introduse în latina tîrzie și medievală ; cea mai mare parte dintre ele sînt reprezentate în limbile romanice moderne și în unele limbi neromanice (engleză, germană, rusă, maghiară etc.). După modelul cuvintelor formate chiar din greaca veche cu *peri-*, precum și al noilor formații alcătuite din elemente grecești (adeseori și cu elemente latinești), s-a creat un mare număr de termeni derivați cu acest prefix, care au pătruns în terminologia tehnică a limbilor moderne, cu prioritate în biologie, *peri-* fiind considerat un prefix potrivit pentru a denumi structura sau regiunea din jurul unui organ sau din jurul unei părți a lui. Cei mai mulți dintre acești termeni, păstrînd intactă forma prefixului și suferind foarte mici diferențieri în temă (specifice fiecărei limbi), sînt de circulație internațională și — adesea — este greu de precizat în care dintre limbile respective au fost folosiți mai întii.

În limba noastră, *peri-* a pătruns cu sensul originar, mai ales prin intermediul limbii franceze⁷, în împrumuturi ca : *pericard*, *perifrază*, *perimetru*, *periscop*, *peristil*, *peritoneu*, *perivascular* etc. Unele cuvinte pot fi derivate pe teren românesc în situația în care în limbă există temele corespunzătoare (de exemplu *peripneumonie*, *perilîmfă*, *perimetru* etc.). Acest fapt însă nu poate servi drept indiciu cert că ele au fost formate în interiorul limbii noastre. Pentru cele mai multe cuvinte cu *peri-* există formații paralele în limbile franceză și italiană și, mai puțin, în engleză, germană, rusă și maghiară și e posibil ca și pentru alte formații să existe în aceste limbi asemenea corespondente, neînregistrate în dicționare.

În prezentarea materialului ilustrativ, după unele indicații de natură lexicografică, am înregistrat și corespondentele construite cu *peri-* din alte limbi, pentru ca, astfel, să putem urmări frecvența și, implicit, universalitatea acestui prefix în majoritatea limbilor moderne. Cercetarea întreprinsă are drept obiectiv, pe de o parte, demonstrarea posibilității de a detașa din cuvintele excerptate prefixul *peri-*, care și-a păstrat nealterate forma și valoarea primare, și a preferinței lui pentru temele savante, iar pe de altă parte, relevarea unor tentative de atașare a acestui

⁷ Vezi I. Rizescu, lucr. cit., p. 15.

prefix la teme românești și de creare a unor formații autohtone. Materialul supus investigației a fost colectat din diferite surse lexicografice, din lucrări de specialitate mai vechi sau mai noi, din presă sau din emisiuni de actualitate științifică de la radio și televiziune sau din diverse comunicări, conferințe etc. cu același caracter. Notînd toate cuvintele formate cu acest prefix, indiferent de proveniență (împrumuturi, calcuri, semicalcări sau creații pe teren românesc fără model străin), am încercat să întreprindem o analiză a structurilor formațiilor cu *peri-* și să dovedim că, datorită frecvenței remarcabile și specializate, evadărilor dincolo de granițele strictei specialități și (deocamdată) slăbăviri încercări de a se atașa la teme românești și de a crea în interiorul limbii cuvinte noi, *peri-* poate fi considerat — ca și *contra-*, *extra-*, *in-*, *intra-*, *re-*, *supra-* etc. — un prefix important în cadrul limbii noastre.

În clasificarea noastră — efectuată după criteriul formei și cel semantic — nu am luat în considerație :

a) termenii care numai formal prezintă la partea inițială un segment *peri-*, cuvintele respective neavînd nimic comun cu prefixul de care ne ocupăm nici în privința originii și nici a sensului : *periclita*, *pericol*, *perima*, *perisabil*, *periplocat* etc.

b) unii termeni tehnici, de obicei cu valori speciale accesibile numai specialiștilor, în care nu ne putem da seama dacă este vorba de prefixul *peri-* + temă sau dacă nu este cumva numai o simplă asemănare formală : *periciazină* (Chim. „derivat fenofiazic”), *periclaz* (Chim. „oxid de magneziu”), *pericoma* (Zool. „gen de insectă dipteră care provoacă, prin mușcătură, leziuni foarte dureroase”), *peristola* (Fiziol. „contractie a mușchilor unui organ cavităar”) etc.

Facem, de asemenea, precizarea că în inventarul nostru am inclus atît formațiile directe cu *peri-*, cît și formațiile secundare care îl conțin (derivatele cu sufixe sau compuse care pornesc de la o formație existentă cu *peri-*), considerînd că, pentru cercetarea generală a frecvenței cuvintelor formate cu *peri-* în limba română, acest fapt nu este de disprețuit. Pentru a deosebi totuși cele două tipuri de cuvinte cu *peri-* am marcat formațiile secundare cu un asterisc la umărul cuvîntului respectiv (ex. *pericardită**).

Cuvintele supuse cercetării au fost grupate în cele trei mari clase morfologice pe care le reprezintă : I. substantive, II. adjective, III. (rar) verbe, iar în cadrul fiecărei clase am împărțit materialul lexical în trei subclase :

a. cuvinte analizabile (ex. *periartrită*, *peripancreatită*, *peripneumonie*, *periprostată*, *peritiflită*, *periviscerită* etc. sau *periarterial**, *periglaciă*, *perinefretic*, *perirenal*, *periselenar*, *periterestru* etc.);

b. cuvinte semianalizabile (ex. *pericard*, *periscop*, *perigeu*, *peritomie* etc. sau *pericistic*, *peripteral** etc.);

c. cuvinte neanalizabile (ex. *periact*, *periant*, *peribol*, *pericambiu* etc. sau *periantic**, *peristaltic* etc.).

I. SUBSTANTIVE

a. ANALIZABILE

- periadentită** (Med.) AG. MED. 264, D. MED. — Cf. fr. *périadénite*, it. *periadénite*, engl. *periadentitis*;
- periangită** (Med.) „inflamație a țesuturilor perivasculare”. — Cf. fr. *périangéite*;
- periangiocolită** (Med.) „pericolangită”. D. MED. — Cf. fr. *périangiocolite*, engl. *periangiocolitis*;
- periapendicită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périappendicite*, it. *periappendicite*, engl. *periappendicitis*, germ. *Periappendizitis*;
- PERIARTERĂ**⁸ (Anat.) „suprafața din jurul arterelor”. *Periarteră humerală*. BELEA, P. A. 180;
- periarterită*** (Med.) DER, BELEA, P. A. 121, AG. MED. 180, 254, 262, D. MED. Vezi *periarteră*. — Cf. fr. *périarthérite*, it. *periarterite*, engl. *periarthritis*, germ. *Periarthritis*;
- periartrită** (Med.) DN², BELEA, P. A. 476, DER, AG. MED. 446, D. MED. — Cf. fr. *périarthrite*, it. *periartrite*, engl. *periarthritis*, germ. *Periarthritis*;
- periartrită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périarthrose*;
- periastru** (Astron.) DP. — Cf. fr. *périastre*, it. *periastru*, engl. *periastru* (*periastron*), germ. *Periastron*, rus. *nepuacmp*;
- periblastulă** (Biol.) „rezultatul segmentării oului la animalele pluricelulare”⁹. — Cf. fr. *périblastule*, engl. *periblastula*;
- peribronșită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péribronchite*, it. *peribronchite*, engl. *péribronchitis*;
- pericentru** (Mat.) — Cf. fr. *péricentre*, it. *pericentro*, lat. *pericentrum*;
- perichistomie** (Med.) „operație chirurgicală a țesutului periparazitar în tratamentul chistului hidatic”. D. MED. — Cf. fr. *périkystectomie*;
- pericicloidă** (Mat.) — Cf. fr. *péricycloïde*, it. *pericicloïde*;
- periciclu** (Bot.) — Cf. fr. *péecycle*, it. *periciclo*;
- PERICIL** (Bot.) „regiune din jurul cililor rădăcinii”. LTR²;
- pericimentită** (Med.) „periodontită”. ABC SĂN. 280. — Cf. fr. *péricimentite*;
- pericistită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péricystite*, it. *pericistite*, engl. *pericystitis*;
- pericolecistită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péricholécystite*, engl. *pericholecystitis*;
- pericolită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péricolite*, it. *pericolite*, engl. *pericolitis*;

⁸ Pentru a putea deosebi mai ușor formațiile create pe teren românesc de împrumuturile din alte limbi, am recurs la un artificiu grafic: împrumuturile sînt culese cu al dîne minuscule iar formațiile pe care le considerăm create pe teren românesc cu al dîne majuscule.

⁹ Cuvintele la care nu am indicat nici un izvor au fost culese din comunicări orale (conferințe, radio, televiziune etc.).

- pericord** (Med.) „învelișul notocordului”. D. MED. — Cf. engl. *pericord*;
- pericoronarită** (Med.) „inflamație a țesuturilor moi care înconjură coroana unui dinte”. D. MED. — Cf. fr. *péricoronarite*;
- pericranii** (**pericranium**, învechit **pericranion**) (Anat.) *Pericranion*, adică *peșița* care învâluie împrejur creierii. MEȘT. DOFT. I 24^f/14. *Peșița ce învâlește creierii* numită *pericranii*. CORNEA, E. I 157/9, cf. URȘU, T. 253, DN², D. MED. — Cf. fr. *péricrane*, gr. *perikranion*, it. *pericranio*, engl. *pericrane* (*pericranium*);
- PERIDEFERENTITĂ** (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul canalului deferent”. D. MED. — Cf. *peri-* + *deferent* + *-ită*;
- periduodenită** (Med.) — Cf. fr. *périduodénite*;
- perielectrotonus** (Med.) „zonă de creștere a excitației în vecinătatea nervului”. D. MED. — Cf. fr. *périélectrotonus*;
- periencefalită** (Med.) — Cf. fr. *périencephalite*, it. *periencefalite*, engl. *periencephalitis*;
- peridoteliom** (Med.) „periteliom”. D. MED. — Cf. fr. *périendothélioma*;
- perienterită** (Med.) — Cf. fr. *périentérite*, it. *perienterite*, engl. *perienteritis*;
- periesofagită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péiésophagite*, engl. *periesophagitis*;
- periflebită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péiphlébite*, it. *periflebite*, engl. *periphlebitis*;
- perifoliculită** (**perifolliculitis**) (Med.) „inflamație a rădăcinii firului de păr datorită unor ciuperci sau unor microbi piogeni”. D. MED. — Cf. r. *périfolliculite*, engl. *perifolliculitis*;
- perifrază** (învechit **perifras**, **perifrasis**) (Gram., Stil.) MOLNAR, RET. 187/3, DRLU, VÎRNAV, L. 141^f/16, GR. R. N. I 147/23, VALIAN, V., NEGULICI, STAMATI, D., POLIZU, DLRC, DM, DN², DER etc. — Cf. fr. *péiphrase*, lat. *periphraasis*, gr. *periphraasis*, it. *perifrasi*, germ. *Periphraase*, engl. *periphraase*, rus. *nepușpaza* [*<* gr. *periphrazein* „a vorbi în circumlocuțiuni” *<* *peri* „în jur” și *phrazein* „a vorbi”];
- perifrenită** (Med.) „inflamație a regiunii din jurul nervului frenic”. D. MED. — Cf. fr. *péiphrenite*;
- PERIGALAXIE** (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de *Galaxia* noastră”; ant. *apogalaxie*. Cf. PERIJUPITER, PERISATURN, PERIURANUS;
- perigastrită** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périgastrite*, it. *perigastrite*, engl. *perigastritis*;
- periglaciuar** (Geogr.) „nume dat regiunilor de la periferia ghețarilor actuali și pleistoceni”. În studiul... *periglaciuarului*, C. Brătescu este un precursor în geografia românească. MG I 31, cf. LTR². Substantivare a cuvîntului de sub II a. — Cf. fr. *périglaciaire*;

perigrafie¹⁰ „descriere a circumstanțelor, raport; (învechit) scrisoare împrejur, scriere împrejur”. GENILIE, G. 29^v, IST. AM. I 137^r, 150^v, CANTEMIR, IST. 407, GÁLDI, M. 225. — Cf. gr. *perigrafia*, fr. *périgraphie*, engl. *perigraphie*;

perihepatită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périhépatite*, it. *perihepatite*, engl. *perihepatitis*;

PERIJUPITER (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Jupiter* se apropie de această planetă pe poziția eliptică”; ant. *apojupiter*. Cf. PERIGALAXIE, PERISATURN, PERIURANUS;

perilaringită (Med.) — Cf. fr. *périlaryngite*, it. *perilaringite*, engl. *perilaryngitis*;

perilimfă (Anat.) „lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii”. DN², D. MED. — Cf. fr. *périlymphe*, it. *perilimfa*, germ. *Perilymphe*, engl. *perilymphe*;

perimeningită (Med.) — Cf. fr. *périméningite*, it. *perimeningite*, engl. *perimeningitis*;

perimetrită (Med.) „inflamație a membranei care învelește uterul”. D. MED. — Cf. fr. *périmétrite*, it. *perimetrite*, engl. *perimetritis*;

perimetroanexită (Med.) „perisalpingovarită”. D. MED. — Cf. fr. *périmétoanexite*;

perimetrosalpingită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périmétrosalpingite*;

perimetru (învechit **peremetru**, **perimetros**, **perimetrium**, regional **pelimetru**) (Mat.) Cuvântul este polisemantic și este bine reprezentat în limbă de la începutul secolului al XIX-lea. — Cf. fr. *périmètre*, lat. *perimetros*, engl. *perimeter*, germ. *Perimeter*, it. *perimetro*, rus. *непумемп* [*<*gr. *perimetros <*peri „în jur” și *metron* „măsură”];

perinefrită (Med.) BIANU, D. S. 634, DER, D. MED. — Cf. fr. *périnéphrite*, it. *perinefrite*, engl. *perinephritis*;

perinerv (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *périnerv*, it. *perinervo*, engl. *perinerve*, germ. *Perinerv*;

perinevrită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périnévrite*, it. *perinevrite*;

perioftalmie (Med.) — Cf. fr. *périophtalmie*;

periorchită * (**periorhită**) (Med.) D. MED. Vezi *periorchium*. — Cf. fr. *périorchite*;

periorchium (**periorhium**) (Med.) „tunica testiculului”. D. MED.;

peripancreatită (Med.) AG. MED. 343, D. MED. — Cf. fr. *péripancréatite*;

periparazitism (Med.) „periokie”. D. MED. — Cf. fr. *périparasitisme*, engl. *periparasitism*, germ. *Periparasitismus*;

peripleurită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péripleurite*, it. *peripleurite*, engl. *peripleuritis*;

¹⁰ La acest cuvânt, analiza semantică este mai greu de făcut.

peripneumonie (învechit **peripleumonie**, **peripneumenie**, **peripnevmonie**) (Med.) „numele unor afecțiuni pulmonare; (prin restricție) *pneumonie*”. *Au murit câțiva oameni de peripleumonie* (a. 1785). GÁLDI, M. 226. *Peripnevmonia adevărată sau giunghiul*. CORNEA, E. I 123/12. *Vărsatul... e împreunat cu peripneumenia*. ÎNVĂȚĂTURĂ 57/5. *Aprinderea peptului sau peripnevmonia au curgerea de pept*. VULCAN, T. 68, cf. EPISCUPESCU, PRACTICA, 205/1, NEGULICI, MAN. SĂNĂT. 333/13, BARASCH, I. 81/2, ȘĂINEANU, D. U., ALEXI, W., SCRIBAN, D., SMFC III, 15. — Cf. fr. *péripneumonie*, it. *peripneumonite*, gr. *peripneumonia*, lat. *peripneumonia*, engl. *peripneumony* (*peripneumonia*);

periperită (Med.) „inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare”. D. MED. — Cf. *peri- + poros* „trecere” + *-ită*;

periprostatită (Med.) *Periprostatită și supurație pelviană*. AG. MED. 213, D. MED. — Cf. fr. *périp prostatite*, it. *periprostatite*;

peripsoită (Med.) „inflamație în jurul mușchiului *psaos*”. D. MED.;

perirectită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péirectite*;

perisalpingită (**perisalpinx**) (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périsalpingite*, it. *perisalpingite*, engl. *perisalpingitis*, gr. *perisalpinx*;

perisalpingovarită (Med.) „perimetroanexită”. D. MED. — Cf. fr. *périsalpingovarite*;

PERISATURN (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Saturn* se apropie de această planetă pe poziția eliptică; ant. *aposaturn*. Cf. PERIGALAXIE, PERIJUPITER, PERIURANUS;

perisferă (Geol.) „înveliș extern al Pământului; sima”. DN², DER. — Cf. fr. *périsphère* [*<*gr. *peri* „în jur” și *sphaira* „sferă”];

perisigmoidită (Med.) „inflamație a valvulelor *sigmoide*”. D. MED. — Cf. fr. *périsigmoidite*;

perisistolă (Fiziol.) DN². — Cf. fr. *périsystole*, it. *perisistole*, engl. *perisystole*;

perispermatită (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul cordonului *spermatic*”. D. MED. — Cf. fr. *périspermatite*;

perisplanhuită (Med.) „periviscerită”. D. MED. — Cf. fr. *périsplanchnite*;

perisplenită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périsplénite*, it. *perisplenite*, engl. *perisplenitis* [*<*gr. *peri* „în jur” și *splen*, *splenos* „splină”];

perispondilită (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périspondylite*, it. *perispondilite*;

peritiflilită (Med.) [*Apendicita este veche, dar s-a confundat cu ... peritiflitele, peritonitele circumscrise*. BIANU, D. S. 69, cf. D. MED. — Cf. fr. *péritiphlyte*, it. *peritiflite*, engl. *perityphlitis*;

peritiroidită (Med.) „peristrumită”. D. MED. — Cf. fr. *pérityroïdite*;

peritraheită (Med.) — Cf. fr. *péritrachéite*;

PERIURANUS (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Uranus* se apropie de această planetă

pe poziția eliptică"; ant. *apouranus*. Cf. PERIGALAXIE, PERIJUPTER, PERISATURN;

periureterită (Med.) *Cudură ureterală cu periureterită*. AG. MED. 193, cf. 213. — Cf. fr. *périurétérite*, it. *periureterite*, engl. *periuretheritis*;

periuretrită (Med.) AG. MED. 213, D. MED. — Cf. fr. *périurétrite*;

periviscerită (Med.) „perisplanhnită”. D. MED. — Cf. fr. *pérviscérite*, it. *periviscerite*, engl. *perivisceritis*;

perizonă „centură, brâu; cache-sexe”. — Cf. fr. *périzonium*, it. *perizonna*, engl. *perizonium*.

b. SEMIANALIZABILE

pericard (învechit **pericardio**, **pericardion**, **pericardiu**, **pericardium**) (Anat.) „membrană fibro-seroasă care învește inima și locul de origine al marilor vase”. AMFILOHIE, G. F. 257^r/12, TEODORI, A. 67/12, CR (1829), 313²/14, ANTROP. 79/20, CORNEA, E. I 208/3, POLIZU, P. 146/25, KREȚULESCU, A. 359/14, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., BABEȘ, O. A. I 367, ENC. VET. 60, PARHON, B. 15, DM, DN², ZOOLOGIA 45, DER, DFR, D. MED. — Cf. lat. *pericardium*, fr. *péricarde*, it. *pericardio*, engl. *pericard*, germ. *Perikard*, rus. *непикард* [*< gr. perikardion „în jurul inimii” < peri „în jur” și kardia „inimă”*];

pericardectomie * (Med.) D. MED. Vezi *pericard*. — Cf. fr. *péricardectomie*;

pericardioliză * (Med.) D. MED. Vezi *pericard*. — Cf. fr. *péricardiolyse*;

pericardită * (Med.) DER, BELEA, P. A. 128, DFR, AG. MED. 160, 261, 385. Vezi *pericard*. — Cf. fr. *péricardite*, engl. *pericarditis*, rus. *непикардит*;

pericardotomie * (Med.) D. MED. Vezi *pericard*. — Cf. fr. *péricardotomie*;

pericarp (învechit **pericarpium**) (Bot.) „parte a fructului care învește semințele”. CAIET 82^r/3, BREZOIANU, A. 315/6, CORNEA, E. II 204/51, BARASCH, B. 28, id. I. N. 146/19, AGRONOMIA (1859) 387/15, BARCIANU, LEON, MED. 156, ALEXI, W., ȘĂINEANU, D. U., CADE, DM, DN², DER, DFR. — Cf. lat. *pericarpium*, fr. *péricarpe*, it. *pericarpo*, engl. *pericarp*, germ. *Perikarp(ium)*, rus. *непикарпий* [*< gr. perikarpion < gr. peri „în jur” și karpos „fruct”*];

pericite pl. (Anat.) „celule Rouget”. D. MED. — Cf. *peri- + gr. kystos „celulă”*;

pericitom * (Med.) „tumoare benignă constituită din *pericite*”. D. MED. — Cf. fr. *péricytome*;

pericolangită (Med.) „periangiocolită”. D. MED. — Cf. fr. *péricollangite*;

pericolpită (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul vaginului”. D. MED. — Cf. fr. *péricholpité*;

pericondrită * (Med.) D. MED. Vezi *pericondru*. — Cf. fr. *périchondrite*, it. *pericondrite*, engl. *perichondritis*;

pericondru (**pericondrium**, **perichondrium**) (Anat.) „membrană a țesutului conjunctiv care învește cartilagiul”. ABC SĂN., D. MED. — Cf. fr. *périchondre*, it. *pericondrio*, engl. *perichondrium* [*< gr. perikhondrion < peri „în jur” și khondrion „cartilagiul”*];

periderm (Biol.) „totalitatea țesuturilor protectoare care înlocuiesc fiziologic epiderma”. LTR², DER, D. MED. — Cf. *périderme*, it. *periderma*, engl. *periderm*, germ. *Periderm*;

peridesm (Bot.) „parenchim care înfășoară fasciculele libero-lemnoase și înconjură endodermul”. — Cf. fr. *péridesme*, engl. *peridesmium*;

peridrom (Arhit.) 1. „galerie acoperită care înconjură un edificiu și care servește ca loc de plimbare”; 2. „spațiu exterior cuprins între perețele naosului și coloanele care înconjură un templu antic”. DN², LTR², DER. — Cf. fr. *péridrome*, gr. *peridromos*, it. *peridromo*, engl. *peridrome*;

peridurografie (Med.) D. MED. — Cf. *peri- + dura mater + grafein „a scrie”*;

periegeză (Geogr.) „călătorie în jurul pământului”. *A peregrinat prin viață ca un iscusit navigator într-o îndelungată periegeză*. CONSTANTINESCU, S. II 153. — Cf. fr. *périégèse*, it. *periegesi*;

perifen (Farm.) „substanță medicamentoasă cu acțiune vasodilatatoare puternică; priscool”. LTR², DER [*< peri- și -fen, izolat prin analiză după modelul altor denumiri comerciale asemănătoare din acest domeniu arifen, clajfen, epifen, purgofen*];

perifiton (Bot.) „crustă biogenă care acoperă ca o pastă fină tijele și frunzele plantelor acvatice; biodermă”. LTR². — Cf. gr. *periphyton*;

perigeu (învechit **perigei**) (Astron.) „punctul în care Luna, Soarele sau un satelit artificial în mișcarea lor orbitală se află cel mai aproape de Pământ”; ant. *apogeu*. GENILIE, G. 76/17, VALIAN, V., NEGULICI, FONTANIN, C. 67/25, POLIZU, DRĂGHICEANU, C. 8, CULIANU, C. 168, cf. 274, DM, DN², LTR², DER, DFR. — Cf. fr. *périgée*, lat. *perigeum*, it. *perigeo*, engl. *perigee*, germ. *Perigäum*, rus. *непузю* [*< gr. perigeios < peri „în jur” și ge „pământ”*];

periginie * (Bot.) „însușirea de a fi *perigin*” (s.v.). GRECESCU, FL. 6. Vezi **II b**;

perigon (**perigoniu**) (Bot.) „înveliș floral ale cărui foliole sînt uniforme, din care cauză nu se poate face distincția între caliciu și corolă”. — Cf. *périgone*, lat. *perigonium*, it. *perigonio*, engl. *perigon*, germ. *Perigon*;

perijejunită (Med.) „inflamație în jurul *jejunului*”. D. MED. — Cf. fr. *pérījéjunité*;

periheliu (învechit **perihelium**, **perieliu**, **periliu**, **perihelie**, **perilie**) (Astron.) „punctul în care o planetă, în mișcarea ei în jurul Soarelui, se află cel mai aproape de acesta; timpul în care planeta respectivă se află în acest punct”; ant. *afeliu*. AR (1832) 64²/28, ELEM. G. 102/21, GENILIE, G. 76/15, VALIAN, V., RUS, I. I 8/29, NEGULICI, FONTANIN, C. 67/22,

BARASCH, M. II 77/19, DRĂGHICEANU, C. 8/2, GANE, N. I 221, CULIANU, C. 240, ALEXI, W., DT, LTR², DER, DFR. — Cf. fr. *périhelie*, lat. *perihelios*, germ. *Perihel* (*Perihelium*), engl. *perihelion*, rus. *nepuceauă* [*<* gr. *perihelios <* *peri* „în jur” și *helios* „soare”];

perimisiu (*perimysium*) (Med.) „țesut conjunctiv care înconjură fibrele musculare”. D. MED. — Cf. lat. *perimysium*;

perineocel * (Med.) „hernie perineală”. D. MED. Vezi *perineu*. — Cf. *perineu* + gr. *kele* „hernie”;

perineografie * (Med.) D. MED. Vezi *perineu*. — Cf. fr. *périnéographie*;

perineoplastie * (Med.) Vezi *perineu*. — Cf. fr. *périnéoplastie*;

perineorafie * (Med.) D. MED. Vezi *perineu*. — Cf. *perineu* + gr. *rhaphe* „sătură”;

perineotomie * (Med.) DFR. Vezi *perineu*. — Cf. fr. *périnéotomie*, it. *perineotomia*;

perineu (învechit *perineum*) (Anat.) MAN. SĂNĂT. 337/24, TURNESCU, C. 16^v, POLIZU, P. 86/19, DM, DER, DN², ABC SĂN. 254, DFR, D. MED. — Cf. lat. *perineum*, fr. *périnée*, it. *perineo*, engl. *perineo* (*perineum*), germ. *Perineum* [*<* gr. *perineos <* *peri* „în jur”];

perineurium (Med.) „teaca de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase”. D. MED.;

periodont (*periodontum*, *periodonțiu*) (Anat.) „țesut care înconjură dintele”. În *periodonțiu* pătrunde o infecție prin caria dentară. ABC SĂN. 280, cf. D. MED. — Cf. fr. *périodonte*, it. *periodonto*, engl. *periodontium*, germ. *Periodontium*;

periodontită * (Med.) „pericimentită”. *Periodontita* poate apărea în urma unui traumatism. ABC SĂN. 280. *Profilaxia periodontitei constă în tratamentul la timp a dinților cariati*. BELEA, P. A. 633. Vezi *periodont*. — Cf. fr. *périodontite*, it. *periodontite*, engl. *periodontitis*, germ. *Periodontitis*;

periokie (Med.) „formă de parazitism în care paraziții se găsesc în haine, în locuințe, în microclimatul ambiant omului; periparazitism”. D. MED.;

perionychium (Anat.) „marginea epidermei care înconjură unghia”. D. MED. — Cf. fr. *périonychium*;

perionixie (*perionixis*) (Med.) „îmbolnăvire a zonei de piele din jurul unghiei”. ABC SĂN., D. MED. — Cf. fr. *périonyxis*, it. *perionissi*;

periooforită (Med.) „inflamație a regiunii din jurul ovarului”. D. MED. — Cf. *péριοophorite*;

periooforosalpingită * (Med.) „inflamație a regiunii din jurul ovarului și salpingelui”. D. MED. Vezi *periooforită* și *perisalpingită* I a. — Cf. fr. *péριοophorosalpingite*;

periost (*periosteum*) (Anat.) „membrană conjunctivă fibroasă care învelește osul”. AMFILOHIE, C. F. 257^r/13, ANTROP. 18/6, POLIZU, P. 6/3, KREȚULESCU, A. 12/2, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., ENC. VET. 4, ENC. AGR., DLRC, DM, BELEA, P. A. 105, ABC SĂN. 280, DER, D. MED. — Cf. fr. *périoste*,

lat. *periosteum*, it. *periostio*, engl. *periosteo* (*periosteum*), germ. *Periost* [*<* gr. *periosteon <* *peri* „în jur” și *osteon* „os”];

periostită * (învechit *periostit*) (Med.) POLIZU, T. 115/12, BIANU, D. S., ENC. VET. 8, 14, ABC SĂN. 280, DER, DN², DFR, D. MED. Vezi *periost*. — Cf. fr. *périostite*, it. *periostite*, engl. *periostitis*, germ. *Periostitis*;

periostoză * (Med.) BIANU, D. S., ENC. VET. 8, DN², D. MED. Vezi *periost*. — Cf. fr. *périostose*, it. *periostosi*;

periostracum (Zool.) „epidermă a cochiliilor moluștelor”. LTR². — Cf. fr. *périostracum*, engl. *periostracum*, germ. *Periostracum* [*<* gr. *periostrakon <* *peri* „în jur” și *ostrakon* „cochilie”];

periplegie (învechit *peripligie*) (Med.) „paralizie totală”; cf. *hemiplegie*. *Peripligia* sau *totala apoplezie*. CORNEA, E. I 63/22. — Cf. fr. *périplégie* [*<* gr. *periplegia <* *peri* „în jur” și *plege* „leziuni” (*<* *plessein* „a lovi”)];

peripter (Arhit.) „edificiu înconjurat de o singură galerie de coloane”. NAUM, IST. ART. 172, LTR², DM, DN², DER, DFR. — Cf. fr. *péripptère*, it. *periptero*, engl. *peripter* [*<* gr. *peripteros <* *peri* „în jur” și *pteron* „aripă, flanc”];

periscop (Fiz.) ARGHEZI, C. J. 184, DLRC, DM, DN², DER, LTR², DFR. — Cf. fr. *périscope*, it. *periscopio*, gr. *periskopeo*, engl. *periscope*, germ. *Periskop*, rus. *nepuckon*, magh. *periszkóp* [*<* gr. *periskopein <* *peri* „în jur” și *skopein* „a privi, a cerceta”];

perisip (Geogr.) „fișie de pământ la malul mării care închide un liman sau o lagună”. LTR². — Cf. fr. *périsipe*;

perisperm (Bot.) „țesut vegetal care acumulează substanțele nutritive ale plantelor”; cf. *endosperm*. GRECESCU, FL. 4, ALEXI, W., ENC. AGR., LTR², SANDU-ALDEA, S. 147, DFR. — Cf. fr. *périsperme*, it. *perisperma*, engl. *perisperm*, germ. *Perisperm*, rus. *nepucnepm*;

peristil (Arhit.) „galerie interioară sau exterioară formată dintr-un șir de coloane”. DN², DER, DFR. — Cf. fr. *péristyle*, it. *peristilie*, engl. *peristyle*, lat. *peristylum*, germ. *Peristyl*, rus. *nepucmulb*, magh. *perisztıl* [*<* gr. *peristylon <* *peri* „în jur” și *stylos* „coloană”];

peristaltism (Med.) D. MED. — Cf. fr. *péristaltisme*;

peristom 1. (Zool.) „regiunea din jurul gurii la unele animale inferioare”; **2.** (Bot.) „partea de la marginea unor mușchi formată dintr-un număr de dințișori vizibili după căderea operculului”. ENC. AGR., DFR. — Cf. fr. *péristome*, it. *peristoma*, engl. *peristome*, germ. *Peristom* [*<* gr. *peri* „în jur” și *stoma* „gură”];

peristrumită (Med.) „tumoare malignă a celulelor din jurul vaselor mici”. D. MED. — Cf. fr. *péistrumite*;

periteliom * (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide; periendoteliom”. D. MED. Vezi *peritelium*. — Cf. fr. *périthéliom*;

peritelium (*perithelium*) „țesut conjunctiv care înconjură vasele mici”. D. MED. — Cf. fr. *périthélium*;

peritendineu (*peritendineum*) (Med.) „teaca conjunctivă care acoperă benzile fibroase ale tendoanelor”. D. MED. — Cf. fr. *péritendineux*;

- peritendinită** * (Med.) D. MED. Vezi *peritendineu*. — Cf. fr. *péritendinite*;
peritenonită (Med.) „inflamație a țesutului *peritendinos*”. D. MED. — Cf. fr. *péritenonite*;
peritomie (Med.) „circumcizie”. D. MED. — Cf. fr. *péritomie*, it. *peritomia* [*<* gr. *peri* „în jur” și *tome* „tăiere”];
peritoneoplastie * (Med.) „peritonizare”. D. MED. Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *péritoneoplastie*;
peritoneoscopie * (Med.) D. MED. Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *péritoneoscopie* [*<* gr. *peri* „în jur” și *skopein* „a privi, a cerceta”];
peritoneu (Anat.) CORNEA, E. I 141/35, ANTROP. 63/7, ALBINEȚ, M. 173/21, KREȚULESCU, M. 173/19, POLIZU, P. 112/12, TURNESCU, C. 16^t, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., BABEȘ, O. A. I 107, ABC SĂN., BELEA, P. A. 131, DN², DER, DFR, SMFC V 191, D. MED. — Cf. lat. *peritoneum*, it. *peritoneo*, engl. *peritoneum*, germ. *Peritoneum* fr. *péritoine* [*<* gr. *peritonaion* *<* *peri* „în jur” și *teinen* „a întinde”];
peritonită * (Med.) MAN. SĂNĂT. 264/10, 333/14, ALEXI, W., BIANU, D. S., CAMIL PETRESCU, U. N. 409, BELEA, P. A. 134, DER, ABC SĂN., SMFC I 134, DFR, D. MED. Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *péritonite*, it. *peritonite*, lat. *peritonitis*, engl. *peritonitis*, germ. *Peritonitis*, rus. *nepumonum*;
peritonizare * (Med.) „peritoneoplastie”. D. MED. Vezi *peritoneu*. — Cf. *peritoniza*;
peritrih (Med.) „dispoziție a cililor pe întreaga suprafață a unei bacterii”. D. MED. — Cf. *peri-* + gr. *thrix* „păr”.

c. NEANALIZABILE

- periaet 1.** (Ist.) „balistă mobilă”. DN². **2.** (Teatru, în antichitate) „mașină care permitea, prin învîrtirea ei în scenă, schimbarea decorurilor”. DN². — Cf. fr. *périacte*, gr. *periaktos*;
periant (Bot.) „înveliș floral format dintr-un număr variabil de elemente (frunze modificate), care înconjură și protejează gineceul și androceul florii”. În limba română îl găsim atestat pentru prima oară în Condica lui I. Goleșcu, iar mai târziu în CAIET 76^v/6, BARASCH, I. N. 135/16, GRECESCU, FL. 7, BARCIANU, ALEXI, W., DS, DM, DN², LTR², DER, DFR. — Cf. fr. *périanthe*, lat. *perianthum*, it. *perianto* (*perianzio*), engl. *perianth*, germ. *Perianth* [*<* gr. *peri* „în jur” + *anthos* „floare”];
periblem (Bot.) „țesut al meristemului terminal al unei tulpini sau al unei rădăcini de plantă fanerogamă”. DGR. — Cf. fr. *périblème*, it. *periblema*, engl. *periblem*, germ. *Periblem*;
periboină (Geogr.) „depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu apele lacului”. LTR². — Cf. fr. *périboine*;
peribol (Arhit.) (în mitologia greco-romană) „spațiul sacru din jurul templelor, împodobit cu statui și cu monumente”. DN², LTR², DFR. — Cf. fr. *péribole*, lat. *peribolus*, it. *peribolo*, engl. *periboulus* [*<* gr. *peribolos* (*peri* „în jur”)];

- pericambiu** (Bot.) „denumire veche pentru periciclu” (v. c.). LTR². — Cf. fr. *péricambium*, engl. *pericambium*, germ. *Perikambium*;
pericarion (Med.) „masă citoplasmică circumnucleară”. D. MED. — Cf. fr. *péricaryone*;
periclin (Bot.) „ansamblu de frunze sau de bractee care formează involucriul florilor din familia compozeelelor”. GRECESCU, FL. 297. — Cf. fr. *péricline*, it. *periclino*, engl. *periclin*, germ. *Periklin*;
perieci pl. (Ist.) „nume dat de greci locuitorilor unei țări cucerite, care locuiau în jurul statului suveran și a căror situație civilă era între cetățeni și sclavi”. DN², DER. — Cf. fr. *périèques* [*<* gr. *perioikoi* *<* *peri* „în jur” și *oikein* „a locui”];
periferie. Cuvîntul este polisemantic și este foarte bine reprezentat în limbă începînd cu secolul al XIX-lea. — Cf. fr. *périphérie*, lat. *periphēria*, it. *periferia*, germ. *Peripherie*, engl. *periphery*, rus. *непущепуя* [*<* gr. *periphēria* „circumferință” *<* *peri* „în jur” și *pherein* „a purta, a duce”];
perioadă. Cuvîntul este foarte frecvent în limbă, de aceea considerăm inutilă înregistrarea izvoarelor în care apare. — Cf. fr. *période*, lat. *periodus*, it. *periodo*, engl. *period*, germ. *Period*, rus. *непуод* [*<* gr. *periodos* „circuit” — aplicat la mișcarea astrilor — *<* *peri* „în jur” și *hodos* „cale”];
periodicitate * DM. — Cf. fr. *périodicité*;
periodism * (Biol.) DER. — Cf. fr. *périodisme*;
periodizare * DM, LTR². — Cf. *periodiza*;
peripatetician (Filoz.) DM, DN². — Cf. fr. *péripatéticien*, germ. *Peripatetiker*;
peripateticism (Filoz.) „peripatetism”. DLRC, DM. — Cf. engl. *peripateticism*;
peripatetism (Filoz.) „peripateticism”. DLRC, DM, DN². — Cf. fr. *péripatétism*, it. *peripatetismo*, rus. *непунамемум*;
peripato „plimbare”. *Turiștii execută un peripato, adică plimbare*. ROM. LIT., nr. 23(87), 1970, p. 12/4. — Cf. fr. *péripato*;
periplizon (în expresiile *A lua pe cineva în periplizon* „a-și bate joc de cineva, a rîde de cineva”. *Atunci n-ați mai lua atît de ușuratec în periplizon sentimentul la care s-a înălțat Todiriță*. C. PETRESCU, O. P. II 235, cf. BL IV, 1936, 108, B PH VI, 1939, 177, IORDAN, STIL. 319, GÁLDI, M. 226, SMFC III 15; *A vorbi în periplizoane* „a face aluzii mușcătoare”. BL IV, 1936, 108). Cf. gr. *περιπαίζω* (part. *περιπαίζων*);
periplu (Geogr.) „călătorie pe mare în jurul pămîntului; circumnavigație”. M. I. CARAGIALE, C. 94, PERPESSICIUS, M. IV 399, DFR. *Periplu economic*. FLACĂRA, nr. 8, 1970, 2/1. *Am evadat din Megalopolis în lumea satelor... într-un periplu zig-zagat la cîteva mii de kilometri de Tokio*. ȘCÎNTEIA, nr. 8503, 1970, 6/1. — Cf. fr. *périples*, lat. *periplus*, it. *periplo*, engl. *periplus* (*periple*) [*<* gr. *periplous* *<* *peri* „în jur” și *plein* „a naviga”];
peritonsilită (Med.) „inflamație a țesuturilor periamigdaliene”. D. MED. — Cf. *peri-* + lat. *tonsilla* „amigdală” + *-ită*.

II. ADJECTIVE

a. ANALIZABILE

- periamigdalian** (Anat.) *Flegmon periamigdalian*. AG. MED. 277, cf. 281, D. MED.;
- perianal** (Anat.) „circumanal”. ABC SĂN., BELEA, P. A. 580. — Cf. fr. *périanal*, it. *perianale*, engl. *perianal*;
- periapendicular** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périappendiculaire*;
- periapical** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périapical*;
- periareolar** (Med.) „situat în jurul areolei”. D. MED. — Cf. fr. *périaréolaire*;
- periarterial** * (Anat.) AG. MED. 189, D. MED. Vezi *periarteră*. — Cf. fr. *périarteriel*, it. *periarteriale*, engl. *periarterial*;
- periarticular** (Med.) AG. MED. 117, DFR, D. MED. — Cf. fr. *périarticulaire*, it. *periarticolare*, engl. *periarticular*;
- periaxial** (Anat.) „situat în jurul axului cerebrospinal”. — Cf. fr. *périxial*, it. *periasiale*, engl. *periaxial*;
- peribranchial** (Zool.) — Cf. fr. *péribranchial*, it. *peribranchiale*, engl. *peribranchial* (*peribrankial*);
- peribronchial** (Anat.) — Cf. fr. *péribronchial*, it. *peribronhiale*, engl. *peribronchial*;
- PERICARPATIC** (Geogr.) „situat în jurul Munților Carpați”. *Dealuri pericarpatic*. GEOGRAFIA VIII 39;
- pericecal** (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *péricaecal*, engl. *pericaecal*;
- pericefalic** (Anat.) „situat în jurul arterei carotide”. D. MED. — Cf. fr. *péricéphalique*, it. *pericefalic*, engl. *pericephalic*;
- pericelular** (Biol.) D. MED. — Cf. fr. *péricellulaire*, it. *pericellulare*, engl. *pericellular*;
- pericentric** * (Mat.) CADE, DN². Vezi *pericentru*. — Cf. fr. *péricentrique*, it. *pericentrico*;
- pericerebral** (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *péricérébral*, it. *pericerebrale*, engl. *pericerebral*;
- periclinal** (Geol.) „situat în jurul suprafeței axiale a cutei scoarței Pământului”; cf. *anticlinal*, *izoclinal*, *sinclinal*. — Cf. fr. *périclinal*, it. *périclinale*, engl. *periclinal*;
- periclină** f. (Geol.; mai ales în sintagma *zonă periclină*) „zonă de apropiere și de unire a formațiunilor geologice de pe cele două flancuri ale cutelor”. LTR²;
- pericordal** * (Anat.) „situat în jurul notocordei”. Vezi *pericord*. — Cf. engl. *perichordal*;
- pericorneal** (Anat.) „situat în jurul corneei sau în jurul ochiului; pericornean”. *Nervi pericorneali*. — Cf. engl. *pericorneal*;
- pericornean** (Anat.) „pericorneal.” — Cf. fr. *péricornéen*;
- pericoroidal** (Anat.) „situat în jurul coroidiei sau în jurul ochiului”. — Cf. fr. *périchoroïdal*, engl. *perichoroidal*;

- pericortical** 1. (Biol.) „situat în jurul învelișului exterior al unui organ animal sau vegetal”; 2. (Anat.) „situat în jurul scoarței cerebrale”. — Cf. fr. *péricortical*, engl. *pericortical*;
- peridental** (Anat.) AG. MED. 311, D. MED. — Cf. fr. *péridental*, it. *peridentale*, engl. *peridental* (*periodental*);
- peridiscal** (Anat., Bot.) DFR. — Cf. fr. *péridiscal*;
- periecuatorial** (Geogr.) — Cf. fr. *périéquatorial*, it. *periequatoriale*;
- periesofagian** (Anat.) AG. MED. 317, D. MED. — Cf. fr. *péριοσοφαγιεν*;
- perifaringal** (Anat.) „perifaringian”. — Cf. fr. *périparyngal*;
- perifaringian** (Anat.) „perifaringal”. D. MED. — Cf. fr. *périparyngien*;
- perifascicular** 1. (Anat.) „situat în jurul fibrelor musculare, nervoase sau conjunctive”; 2. (Bot.) „situat în jurul fasciculului vegetal conducător care străbate tulpinile, ramurile și frunzele plantelor”. — Cf. engl. *perifascicular*;
- perifocal** (Med.) D. MED. — Cf. fr. *périfocal*, it. *perifocale*;
- perifolicular** (Anat.) „situat în jurul foliculului; care se referă la folicul”. D. MED. — Cf. fr. *périfolliculaire*, it. *perifolicolare*, engl. *perifollicular*;
- perifrastic** * (Stil.) „exprimat prin *perifrază*; *perifrasticesc*”. MOLNAR, RET. 107/5, STAMATI, D., CADE, DM, DN². — Cf. fr. *péripfrastique*, it. *perifrastico*, germ. *periphraistisch*;
- perifrasticesc** * (Stil.) „perifrastic”. MOLNAR, RET. 187/19. Vezi *perifrază*. — Cf. rus. *непуфпачмвееккуй*;
- periganglionar** (Anat.) „periganglionic”. AG. MED. 309. — Cf. fr. *périganglionnaire*, it. *periganglionare*;
- periganglionic** (Anat.) „periganglionar”. D. MED. — Cf. engl. *periganglionic*;
- perigastric** (Anat.) „situat în jurul stomacului sau în jurul tubului digestiv”. D. MED. — Cf. fr. *périgastrique*, it. *perigastrico*, engl. *perigastric*;
- perigenital** (Anat.) BELEA, P. A. 580, D. MED. — Cf. fr. *périgénital*, it. *perigenitale*;
- periglaciari** (Geogr.) 1. „situat în jurul ghețarilor actuali sau pleistoceni”. *Zonă periglaciară*. LTR²; 2. „referitor la regiunile situate la exteriorul ghețarilor actuali sau pleistoceni”. *Morfologie periglaciară*. DER. Vezi I a. — Cf. fr. *périglaciaire*;
- periglandular** (Anat.) „periglandulos”. D. MED. — Cf. fr. *périglandulaire*, it. *periglandulare*, engl. *periglandular*;
- periglandulos** (Anat.) „periglandular”. D. MED. — Cf. fr. *périglanduleux*, it. *periglanduloso*;
- periglottic** (Anat.) „situat în jurul glotei”. AG. MED. 313. — Cf. fr. *périglottique*, engl. *periglottic*;
- perihepatic** (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *périhépatique*, it. *perihepatico*, engl. *perihepatic*;

periintestinal (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *périintestinal*, it. *perintestinale*, engl. *periintestinal*;
perilaringal (Anat.) „perilaringian”. — Cf. engl. *perilaryngeal*;
perilaringian (Anat.) „perilaringal”. — Cf. fr. *périlaryngien*;
perilenticular (Anat.) „situat în jurul cristalinului sau în jurul ochiului”. — Cf. fr. *pérlenticulaire*, it. *perilenticolare*, engl. *perilenticular*;
perilimfatic * (Anat.) Vezi *perilimfă*. — Cf. fr. *pérlimphatique*, it. *perilimfatico*;
perilobular (Anat.) „situat în jurul unui lobul (hepatic, pulmonar etc.)”. — Cf. fr. *pérllobulaire*, engl. *perilobular*;
PERILUNAR (Astron.) „periselenar, circumlunar, circumselenar”;
perimaritim (Geogr.) *Regiune perimaritimă*. — Cf. fr. *périmaritime*, it. *perimaritimo*;
perimetral * (Mat.) „referitor la *perimetru*, perimetric”. VR nr. 4, 1961, 167, DN². Vezi I a. — Cf. fr. *périmétral*, it. *perimetrare*;
perimetric * (Mat.) „perimetral”. GEOMETRIA, A. M. 16⁷/4, DM, DN². Vezi *perimetru*. — Cf. fr. *périmétrique*, it. *perimetrico*, germ. *perimetrisch*, rus. *непумемпуецкый*;
perimontan (Geogr.) „perimuntos”; cf. *pericarpatie*. *Pășuni perimontane*;
PERIMUNTOS (Geogr.) „perimontan”. *Păduri perimuntoase*. *Pășuni perimuntoase*;
perinatal (Med.) „care se referă la circumstanțele ce au loc în jurul unei nașteri”. — Cf. fr. *périntatal*, it. *perinatale*;
perinefretic (perinefritic) (Anat.) „situat în jurul unui rinichi, care se găsește în regiunea rinichilor”. BIANU, D. S. 634, DER, D. MED. — Cf. fr. *pérlnéphrétique*;
perineural (Anat.) „situat în jurul canalului neural”. — Cf. fr. *pérlneural*, germ. *perineural*;
perinuclear (Bicl.) — Cf. fr. *pérlnucléaire*, it. *perinucleare*, engl. *perinuclear*;
perioocular (Anat.) „perioftalmic, perioptic”. — Cf. fr. *pérloculaire*, it. *perioocular*, engl. *perioocular*;
perioftalmic (Anat.) „perioocular, perioptic”. — Cf. fr. *pérlloftalmique*, it. *perioftalmico*, engl. *perioftalmic*;
perioptic (Anat.) „perioocular, perioftalmic”. — Cf. fr. *pérlloptique*, it. *perioptico*, engl. *perioptic*;
perioral (Anat.) „situat în jurul gurii; circumoral”. D. MED. — Cf. fr. *pérloral*, it. *periorale*, engl. *perioral*;
periorbital (Astron.) „circumorbital”. — Cf. fr. *pérlorbital*, it. *periorbitale*, engl. *periorbital*;
periovarian (Anat.) — Cf. fr. *pérllovarien*;
periovular (Anat.) — Cf. fr. *pérllovaire*;
peripancreatic (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *pérlpancréatique*, it. *peripancreatico*, engl. *peripancreatic*;

periparazitar (Med.) D. MED. — Cf. fr. *pérlparasitaire*;
peripetal (Bot.) — Cf. fr. *pérlpétale*, it. *peripetalo*;
peripilorie (Anat.) „situat în jurul pilorului”. — Cf. fr. *pérlpylorique*, it. *peripilorico*, engl. *peripyloric*;
peripneumonice (Anat.) — Cf. fr. *pérlpneumonique*;
peripolar (Geogr.) „situat în jurul polilor; circumpolar”. — Cf. fr. *pérlpolaire*, it. *peripolare*;
periprostic (Anat.) „situat în jurul glandei prostatei”. D. MED. — Cf. fr. *pérlprostique*, engl. *periprostic*;
perirectal (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *pérlrectal*, engl. *perirectal*;
perirenal (Anat.) AG. MED. 198, 213, D. MED. — Cf. fr. *pérlrénal*, it. *perirenale*, engl. *perirenal*;
perisalpingoovarian (Med.) D. MED. — Cf. fr. *pérlsalpingoovarien*;
periselenar (Astron.) „perilunar, circumlunar, circumselenar” — Cf. fr. *pérlsélénaire*;
perisinovial (Anat.) „situat în jurul sinoviei”. — Cf. fr. *pérlsynovial*, it. *perisinoviale*, engl. *perisynovial*;
perişcolar (Pedag.) „indeosebi în sintagma *activitate perişcolară*” „activitate care, fără a însemna o instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan fizic, moral sau intelectual, în afara programului de școală (tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.)”. — Cf. fr. *pérlscolaire*;
PERITERESTRU (Astron.) „circumterestru”. DN². *Rezultatele zborului... vor contribui la elucidarea pînă în cele mai mici amănunte a condițiilor creării unei stațiuni orbitale periterestre*. ȘTIINȚEA, nr. 8463, 1970, 4/3;
peritoracic (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *pérlthoracique*, it. *peritoracico*, engl. *perithoracic*;
peritendinos (Anat.) *Țesut peritendinos*. D. MED. — Cf. fr. *pérltendineux*, it. *peritendinoso*;
peritraheal (Anat.) „peritrahean”. — Cf. fr. *pérltrachéal*, it. *peritracheale*, engl. *peritraheal*;
peritrahean (Anat.) „peritraheal”. — Cf. fr. *pérltrachéen*;
peritrofic (Anat.) „care se referă la nutriția țesuturilor înconjurătoare”. — Cf. fr. *pérltrophique*, it. *peritrofico*;
peritropical (Geogr.) — Cf. fr. *pérltropicale*, it. *peritropicale*;
PERIUNGHIAL (Med.) „situat în jurul unghiei”. *Panarițiu periunghial*. BELEA, P. A. 135, cf. D. MED.;
periuireteral (Med.) *Flegmon periuireteral*. AG. MED. 213. — Cf. fr. *pérluîrétéral*;
periuiretral (Med.) *Abces periuiretral*. AG. MED. 213. — Cf. fr. *pérluîrétral*, it. *periuiretrale*, engl. *periuirethral*;
periuiterin (Anat.) D. MED. — Cf. fr. *pérluîtérin*, it. *periuiterino*, engl. *periuiterine*;
periuivular (Anat.) „situat în jurul (uvulei omușorului)”. D. MED. — Cf. fr. *pérluîvaire*;

perivaginal (Anat.) — Cf. fr. *périvaginal*, it. *perivaginale*;
perivascular (Anat.) *Spații limfatice perivasculare*. BABEȘ, O. A. I 135, cf. 172. *Manșoane perivasculare*. AG. MED. 309, cf. D. MED. — Cf. fr. *périvasculaire*, it. *perivascolare*, engl. *perivascular*.

b. SEMIANALIZABILE

periandric (Bot.) „care înconjură organele bărbătești ale florilor”. — Cf. fr. *périandrique*;
pericardic * (Anat.) DN², DER, ABC SĂN., DFR, AG. MED. 158, 160, D. MED. Vezi *pericard*. — Cf. fr. *péricardique*, it. *pericardico*, germ. *pericardisch*, rus. *nepukapđuũ*;
pericistic (Anat.) „situat în jurul vezicii biliare”. — Cf. fr. *péricistique*, engl. *pericistic*;
peridermic * (Bot.) „de *periderm*, referitor la *periderm*”. Vezi I b. — Cf. fr. *péridermique*, it. *peridermico*;
peridesmic * (Bot.) „referitor la *peridesm*”. Vezi I b. — Cf. fr. *péridesmique*;
perigin (Bot.) „(despre stamine) care este inserat pe periant, care formează un cerc în jurul ovarului; (despre plante) care are staminele dispuse în acest fel; periginic”. GRECESCU, FL. 3, 6. — Cf. fr. *périgyne*, it. *perigino*;
periginic (Bot.) „perigin”. GRECESCU, FL. 6. — Cf. fr. *périgynique*;
perigoniar * (Bot.) „referitor la *perigon*”. Vezi I b. — Cf. fr. *périgoniaire*;
perilezional (Med.) BELEA, P. A. 185;
periodontal * (Anat.) „care se află în jurul unui dinte sau al dinților; referitor la durerile de dinți”. D. MED. Vezi *periodont*. — Cf. fr. *périodontal*, it. *periodontale*;
periodontic * (Med.) D. MED. Vezi *periodont*. — Cf. fr. *périodontique*;
perineal * (Anat.) POLIZU, P. 107/6, DN², AG. MED. 198. Vezi *perineu*. — Cf. fr. *périnéal*;
periosteal * (Anat.) Vezi *periost*. — Cf. engl. *periosteal*;
peripteral * (Arhit.) „referitor la *peripter*”. Vezi I b. — Cf. fr. *périptère*;
periscopie * (Fiz.) „(despre lentile) care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă”. DN². Vezi *periscop*. — Cf. fr. *périscopique*;
perispermatic * (Bot.) „referitor la *perisperm*; perispermic”. Vezi I b. — Cf. fr. *périspermatique*;
perispermic * (Bot.) „perispermatic”. GRECESCU, FL. 15. Vezi *perisperm*. — Cf. fr. *périspermique*;
peristomal * (Zool.) „referitor la *peristom*, care face parte din *peristom*”. Vezi I b. — Cf. fr. *péristomal*;
peritoneal * (Anat.) KREȚULESCU, A. 267/28, MAN. SĂNĂT. 233/30, BABEȘ, O. A. I 107, BELEA, P. A. 131, ABC SĂN. 280. Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *péritonéal*.

c. NEANALIZABILE

periantic * (Bot.) *Verticilurile periantice*. GRECESCU, FL. 3, 5, 9. Vezi *periant*. — Cf. fr. *périanthe*, it. *perianto*;
periantoid * (Bot.) (învechit) „care are forma, structura unui *periant*”. GRECESCU, FL. 520. Vezi I c. — Cf. fr. *périanthe*, it. *perianto*;
periclinic * (Bot.) „care este prevăzut cu un *periclin* sau care constituie *periclinul*”. GRECESCU, FL. 310. Vezi I c.;
perifracție (Mat.) LTR²;
periodic *. Vezi I c. — Cf. fr. *périodique*, it. *periodico*, lat. *periodicus*;
peripatetic (Filoz.) DM, DN², DER. Vezi I c. — Cf. fr. *péripatétique*, it. *peripatetico*, lat. *peripatetici* (pl.), germ. *peripatetisch*, engl. *peripatetic*, rus. *nepunamemueckui*;
peristaltic (Fiziol.) — Cf. fr. *péristaltique*, it. *peristaltico* [peristaltikos < *peristellein* < *peri* „în jur” și *stellein* „a înfășura, a comprima”];
peristilic (Bot.) — Cf. fr. *péristylique*.

III. VERBE ¹¹

a. DERIVATE SECUNDARE DE LA SUBSTANTIVE SAU ADJECTIVE

perifraza * „a parafraza”. *El... se mărginește a perifraza pe „strategicul lui Onosander”*. HASDEU, I. V. 240, cf. ALEXI, W., DM, DN². Vezi *perifrază* I 1. — Cf. fr. *périphraser*, it. *perifrasare*, rus. *nepușpazovam*;
periodiza * „a împărți pe perioade”. DM, DN². Vezi I 3. — Cf. germ. *periodisieren*;
peripatetiza * „a discuta plimbându-se după obiceiul lui Aristotel”. DN². Vezi *peripatetic* II c.

b. NEANALIZABILE (GRECISME ÎNVECHITE)

perigrapsi (**perigrăspi**) „a descrie” (cf. substantivul *perigrafie* I b). *Precît voi putea și-oi perigrapsi mă voi nevoi*. CANTEMIR, IST. 129, cf. 111, 258. *Socoteam cum fără dă cusursă să fie perigrăpsind măriei tale toate* (1713). GÁLDI, M. 225. < περιγράφω; viit. lui περιγράφω;
periorisi 1. „a restringe, a limita, a mărgini”. GÁLDI, M. 225, POLIZU, CIHAC, II 685; 2. „a opri”. BARCIANU, ALEXI, W. < gr. περιόρισω; viit. lui περιόρίζω;
peripiisi „a înconjura cu grijă, a îngriji; (prin extensiune) a mîngîia, a alinta”. *Stăpîinii îl îmbuna și-l peripiisea*. CM I 568. *Cu cît îl peripiise,*

¹¹ În această categorie nu avem decît 6 cuvinte, care, de fapt, sînt toate neanalizabile din punctul de vedere al formației *peri-* + un verb temă. Dintre ele, 3 sînt derivate cu sufixe ale unor substantive formate cu acest prefix.

cu atât mai mult li se îndoaia frica. IST. AM. 29^v/16, GORJAN, II. II 68/28.
 < gr. περιποιῶ (aor. conj. περιποιήσω).

★

Din prezentarea materialului ilustrativ de mai sus, care nu are pretenția de a fi înregistrat toate cuvintele formate cu *peri-* din limba noastră, dar care este, credem, suficient pentru a atesta existența, valoarea, inventarul, corespondențele cu alte limbi și capacitatea lui de a crea formații pe teren românesc, conchidem că :

1. Din cele 290 de cuvinte cercetate, 164 sînt substantive, 120 adjective și 6 verbe :

a) din totalul de 164 de substantive (100 feminine, 60 neutre, 4 masculine), 75 sînt analizabile, 65 semianalizabile și 24 neanalizabile. Cele 164 de substantive sînt repartizate pe următoarele domenii : medicină 98, botanică 15, anatomie-fiziologie 14, astronomie 7, științe generale 7, geografie 5, arhitectură 4, matematică 3, biologie 3, arte 2, fizică 2, zoologie 2, farmacie 1, geologie 1 ;

b) din totalul de 120 de adjective, 93 sînt analizabile, 19 semianalizabile și 8 neanalizabile. Cele 120 de adjective sînt repartizate pe următoarele domenii : anatomie-fiziologie 71, botanică 13, geografie 8, medicină 8, matematică 5, astronomie 3, biologie 3, geologie 2, stilistică 2, zoologie 2, arhitectură 1, fizică 1, pedagogie 1 ;

c) din totalul de 6 verbe, 3 sînt derivate secundare de la substantive sau adjective, iar 3 sînt grecisme învechite neanalizabile (*perigrapsi*, *periorisi*, *peripiəsi*), care păstrează în conținutul lor semantic valoarea primară a lui *peri-*.

Preferința lui *peri-* pentru temele nominale constituie un argument puternic care pledează pentru specializarea formativă a acestui prefix.

2. Prefix de origine grecească, *peri-* își păstrează nealterată valoarea lui originară de pe vremea cînd era adverb și prepoziție („în jur, în jurul”).

3. Prezența, ca și frecvența lui, în toate limbile moderne (romanice și neromanice) sînt dovezi convingătoare care susțin deosebita lui capacitate de a forma cuvinte specifice anumitor domenii și de a influența lexicul limbilor care vin în contact unele cu altele, contribuind astfel la îmbogățirea fondului de cuvinte internaționale și la universalizarea anumitor compartimente ale limbajului uman din țările care au atins un anumit grad de civilizație.

4. Frecvența lui în anumite domenii (și aproape numai în acelea) constituie — ca și monosemantismul lui — elemente care îi dau acel caracter de necesitate și de exactitate întîlnite numai în științele care operează cu cifrele. Specializarea formativă de care vorbeam sub punctul 1 se manifestă — după cum se vede — și în ceea ce privește conținutul, fapt care a determinat apartenența lui la anumite discipline științifice, între acestea primele locuri ocupîndu-le anatomia (76 adjective, 14 substantive), medicina (97 substantive, 8 adjective) și botanica (15 adjective, 13 substantive), dintr-un total de 290 de cuvinte.

5. Precizia formei și a semnificației originare explică și un fel de independență pe care o manifestă acest prefix : după modelul împrumuturilor din alte limbi, *peri-* se poate atașa — fără nici o dificultate — la teme românești (ex. *periarteră*, *pericarpatic*, *pericil*, *perilunar*, *perimuntos*, *periterestru*, *periunghiular* ; *pericimentită*, *perideferentită*, *perigalaxie*, *perijupiter*, *perisaturn*, *periuranus* etc.).

Atîta vreme cît nu posedăm informații certe cu privire la :

— momentul din istoria prefixului cînd — în cadrul unei anumite limbi moderne — a avut loc procesul de segmentare, de izolare și apoi de reatașare a lui la teme negrecești ;

— felul în care s-a produs acest fenomen : simultan (în mai multe limbi deodată) sau succesiv, precum și, posibilitatea de a-l analiza și pe teren propriu (în limba noastră existînd temele respective),

nu ne putem pronunța categoric asupra faptului dacă, în cazul formațiilor cu *peri-*, este vorba de împrumuturi din alte limbi sau de creații autohtone. „În general se împrumută cuvinte gata făcute — arată acad. Al. Graur¹² —, dar, avînd în vedere că limba noastră cunoaște — împrumutate sau moștenite — și elementele lor radicale, aceste cuvinte, deși împrumutate, sînt ușor de analizat pentru vorbitorul de limbă română și astfel, indiferent cine a fabricat cuvintele, pentru vorbitorul român prefixele joacă același rol ca și în celelalte limbi care le folosesc. În afară de aceasta, trebuie să recunoaștem că multe din aceste prefixe încep să fie productive și în românește”. Ușurința cu care — în domeniile pomenite — putem construi, în principiu, orice cuvînt cu acest prefix pledează pentru marea lui capacitate de a prefixa teme nominale, cărora le imprimă propria lui semnificație. Din punct de vedere formal și semantic, nu avem nimic de obiectat unor formații virtuale ca : *pericostal**, *periombilical**, *perinazal**, *perifacial**, *perimastită**, *peristomatită**, *perianexită**, *perivenusian**, *perimartian**, *perisolar** (cf. *circumsolar*, atestat în SCÎNTEIA, nr. 4670, 1959, p. 4, și I. Rizescu, *lucr. cit.*, p. 15) ; *peribulbar**, *perisepal**, *perifloral** etc.¹³.

6. Productivitatea (considerată global : împrumuturi, calcuri, semicalcui și formații pe teren propriu) relativ ridicată a prefixului *peri-* se explică prin următoarele cauze :

a) preferința lui pentru temele tehnico-științifice și, îndeosebi, pentru cuvintele din medicină, anatomie, biologie (vezi indicațiile de domeniu la unitățile lexicale analizate mai sus) ;

b) prezența lui în toate limbile romanice, unde are o foarte mare dezvoltare, și, uneori, și în alte limbi moderne neromanice (engleză, germană, rusă, maghiară etc.), datorită cărui fapt poate influența ușor — prin împrumuturi — limba noastră ;

c) înlocuirea perifrazelor cu formațiile sintetice construite cu ajutorul prefixelor (ca și cele formate cu sufixe sau elemente de compunere)

¹² Aspecte ale luptei între nou și vechi în limbă, în *Probleme de lingvistică generală*, vol. II [București] 1960, p. 26.

¹³ Se poate chiar ca unele dintre aceste formații ad-hoc să existe în realitate și numai necunoașterea noastră să le trateze ca pe niște creații virtuale.

scurtează, simplifică și intensifică puterea expresivă a comunicării (cf. zborul *perilunar* sau *circumlunar* față de zborul *împrejurul Lunii*; *dealuri pericarpice* față de *dealuri din jurul Carpaților*);

d) foarte slaba concurență cu alte prefixe. Singurul lui concurent sinonimic este *circum-*, originar din limba latină, unde a fost prepoziție și a avut același sens ca și *peri-* „împrejur, în jur”. După cum *peri-* a creat derivate mai ales în medicină, anatomie și botanică, tot așa *circum-* apare frecvent în matematică, fizică, geografie (*circumferință*, *circumflex*, *circumserie*, *circumscripție*, *circumspect*, *circumstanță*, *circumvalație*, *circumvoluție* etc.). O oarecare concurență și unele tendințe de interferare a celor două elemente formative sinonime există totuși. Dăm mai jos, formațiile paralele derivate cu *circum* și respectiv, cu *peri-*:

(Med.)	<i>circumanal</i>	— <i>perianal</i>
(Astron.)	<i>circumlunar</i>	— <i>perilunar</i>
(Biol.)	<i>circumnuclear</i>	— <i>perinuclear</i>
(Med.)	<i>circumoral</i>	— <i>perioral</i>
(Astron.)	<i>circumorbital</i>	— <i>periorbital</i>
(Geogr.)	<i>circumpolar</i>	— <i>peripolar</i>
(Astron.)	<i>circumselenar</i>	— <i>periselenar</i>
(Geogr.)	<i>circumterestru</i>	— <i>periterestru</i> .

Putem constata, de asemenea, o prelungire a concurenței și dincolo de prefixele propriu-zise, și anume la formații sinonime care au și teme diferite :

(Med.)	<i>circumcizie</i>	— <i>peritomie</i>
(Stil.)	<i>circumlocuție</i>	— <i>perifrază</i>
(Geogr.)	<i>circumnavigație</i>	— <i>periplu</i>
(învechit)	<i>circumpregiurime</i>	— <i>periferie</i> .

7. Situația lui *peri-* este întărită, în astronomie de exemplu, de existența prefixului opus *apo-* (< gr. ἀπό „departe de”), opoziție care constituie un prețios element de definire a cuvântului format cu prefixul analizat. Iată câteva formații antonimice :

<i>perigeu</i>	— <i>apogeu</i>
<i>periheliu</i>	— <i>afeliu</i>
<i>perijupiter</i>	— <i>apojupiter</i>
<i>perisaturn</i>	— <i>aposaturn</i>
<i>periuranus</i>	— <i>apouranus</i>

După cele expuse mai sus, credem că *peri-* nu poate fi considerat un prefix nou și neproductiv¹⁴. Este un prefix vechi, reactualizat și specializat prin folosirea lui în terminologia anumitor domenii de activitate, unde a creat serii de cuvinte cărora le-a imprimat sensul originar („în jur,

¹⁴ Vezi I. Rizescu, lucr. cit., p. 15.

împrejur”). Este adevărat că productivitatea lui este redusă pentru formațiile create pe teren românesc, dar pe planul limbii, în general, este bine reprezentat : cele 290 de cuvinte analizate mai sus (și poate încă multe altele pe care nu le cunoaștem noi) sînt argumente suficiente care susțin afirmația noastră. Majoritatea acestor termeni provin din surse multiple, fapt explicabil prin aceea că, la constituirea vocabularului neologic al limbii române moderne, au contribuit foarte multe limbi (latina, italiana, germana, rusa și, mai ales, franceza)¹⁵.

Mult dezbătuta „eterogenitate” a lexicului românesc în ansamblu și a structurii lui etimologice în special se verifică și de această dată¹⁶. Posibilitatea împrumutării unor cuvinte din mai multe limbi de cultură (în aceeași epocă sau la intervale de timp sau de spațiu) este dovedită, și în cazul cuvintelor construite cu *peri-*, prin existența unor variante lexicale (nediferențiate semantice). Chiar dacă, de obicei, acestea nu modifică forma propriu-zisă a prefixului (vezi totuși *perimetru*, *peremetru*, *perimetros*, *pelimetru*), ele influențează cuvântul luat în totalitatea lui (de exemplu *pericard*, *pericardio*, *pericardion*, *pericardiu*; *perifrază*, *perifras*, *perifrasis*; *periheliu*, *perihelium*, *perieliu*, *periliu*, *perihelie*, *perilie* ș.a.).

Numărul mare de împrumuturi cu *peri-* care ne-au venit simultan sau succesiv din mai multe limbi, ca și formațiile recente, create în interiorul limbii din rădăcini grecești, latinești, franțuzești sau chiar românești — după modelul împrumuturilor —, reflectă bogăția de cuvinte noi a limbii noastre, sporind fondul de cuvinte internaționale din lexicul românesc.

¹⁵ Influența altor limbi este mai puțin importantă sau s-a manifestat indirect.
¹⁶ Vezi Th. Hristea, *Probleme de etimologie*, 1968, p. 104.

ASUPRA SUFIXELOR ONOMASTICE -A₁
(TOPOANTROPONIMIC) ȘI -A₂ (ANTROPONIMIC)

DE

I. RIZESCU

1. Sufixele antroponimice românești au fost, în genere, studiate în mică măsură și numai sub anumite aspecte.

Printre acestea au fost puțin cercetate sufixele -a care derivă nume feminine (*Ioana, Stana*) sau nume masculine (*Goga, Moța*).

În lucrarea sa *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936, Șt. Pașca, amintind de sufixul onomastic -a, care derivă feminine, arată că acest sufix „trebuie tratat dimpreună, fiind identic, cu terminația în -a din Nf. [= nume de familie — I. R.], în exemple ca *Flondora, Ungura* etc., unde, la început, avea o funcțiune de asemenea onomastică moțională însemnând: «moșia lui Flondor» și «comuna lui Ungur» (p. 136, nota 1). N. A. Constantinescu, în al său *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, menționează la p. LIV un singur sufix: „-A, sufix onomastic adăugat la masculine pentru a crea patronimul, ca în *Porca*, sau femininul din masculin: ca în *Dumitra* < *Dumitra* și *Stana* < *Stan*”.

Academicianul Al. Graur relevă însă, în *Nume de persoane*, București, 1965, existența unor sufixe distincte: la p. 63 este amintit sufixul -a de la nume masculine (*Laza, Nica*), iar la p. 123, sufixul moțional -a la nume feminine (*Ioana, Păuna*), fără să insiste asupra unor anumite aspecte ca, de exemplu, originea lor.

În ce ne privește, considerăm că avem a face cu două sufixe diferite sub raportul întrebuirii și al istoriei. Întrucît însă cele două sufixe omonime au un punct comun: originea în v.sl.-a (întărit ulterior prin elemente diferite de la un sufix la altul), cuprinderea lor în același studiu, cu subdiviziuni paralele, se justifică și permite tocmai o mai clară precizare a individualității fiecăruia dintre ele. Pentru delimitare adoptăm în mod convențional notarea prin -a₁ a sufixului de la antroponimice feminine (*Alexandra, Dumitra*) și toponimice feminine (*Călugăra, Păuna*) și prin -a₂ a sufixului de la antroponimice masculine (*Goga, Nica*).

SUFIXUL $-A_1$

2. Derivatele cu sufixul $-a_1$ sînt nume proprii de persoane feminine și toponimice feminine.

Antroponimicele sînt:

a) nume de botez (prenume) analizabile în raport cu :

— nume proprii (prenume) masculine : *Dumitra* — *Dumitru*, *Stana* — *Stan*¹;

— apelative de gen masculin sau neutru (dar și cu nume proprii masculine) : *Cătuna* — *cătun* — *Cătun* (cf. *Stan Cătun* DIR B II sec. XVI, p. 148), *Crina* — *crin* — *Crin*² (cf. *Crin Teodorescu*, regizor).

Unele antroponimice feminine sînt susceptibile, în ceea ce privește sufixul, de o dublă analiză, și anume : *Aurelia* < *Aureliu* + $-a$ sau *Aurel* + $-ia$, *Eugenia* < *Eugeniu* + $-a$ sau *Eugen* + $-ia$, *Paulina* < *Paulin* + $-a$ sau *Paul* + $-ina$.

b) hipocoristice : *Fima* < *Eufima*, *Toda* < *Teodora*.

Pentru unele antroponimice există două posibilități de formare. Astfel un nume feminin ca *Dina* poate fi format fie ca hipocoristic de la antroponimicul feminin *Constantina* (de unde a primit și pe $-a$), fie ca moțional de la hipocoristicul masculin *Dinu* (la care s-a adăugat sufixul $-a$).

3. În ce privește unele nume de persoane feminine formate de la nume de familie (despre care acad. Al. Graur spune că „nu au și nu au avut valoare oficială” NP, p. 123) în $-eana$ (< $-eanu$) : *Munteana* soția lui *Munteanu*, $-easca$ (< $-escu$) : *Ioneasca* soția lui *Ionescu*, $-așca$ (< $-așcu$) : *Ionașca* soția lui *Ionașcu*³, avem de-a face fie cu sufixul $-a_1$, fie cu articolul feminin $-a$ (vezi și p. 37).

De asemenea la prenume feminine ca *Păuna*, *Sultana*, analizabile atît prin prenume masculine, cît și prin apelative feminine, sînt posibile două feluri de formare a antroponimicului feminin : prin derivare de la antroponimicul masculin cu sufixul $-a_1$ (*Păun* > *Păuna*) sau prin schimbarea valorii gramaticale din apelativul feminin articulat cu $-a$ (*păună* > *Păuna*).

Cu aceleași două posibilități ne întîlnim și la porecele feminine formate de la porecele masculine constituite din substantive originare cu formă articulată, ca *Gloanța* soția lui *Glonț* (cf. Al. Graur, *Glosar din comuna Revija* în BPH V (1938), p. 177 ; vezi și NP, p. 138) : $-a$ poate fi consi-

¹ Academicianul Al. Graur menționează că probabil nu chiar de la orice nume de bărbat se formează feminine corespunzătoare, ca de exemplu : *Bujor*, *Cernat*, *Luca*, *Maxim*, *Moise*, *Preda*, *Remus*, *Romulus*, *Toma* etc. (NP, p. 127). În ce privește numele de persoane masculine în $-a$ ca de exemplu : *Luca*, *Preda*, *Toma*, acestea au o situație specială în formarea unor nume feminine corespunzătoare.

² Despre nume ca *Crina*, acad. Al. Graur spune că „se regădesc la fel în grecește și există cel puțin bănuiala că și acestea au fost împrumutate din greacă” (NP, p. 53).

³ Cf. Elena Ciobanu, *Observații asupra formării numelor de familie feminine de la masculine*, în SMFC I, p. 137—138.

derat fie sufix, fie articol (ca în cazul porecelor feminine de proveniență adjectivală : *Ciunga* soția lui *Ciungul*).

În sfîrșit, o situație similară găsim și în cazul unor toponimice ca *Păuna*, *Lupa*, pentru care putem presupune mai multe explicații : toponimicul provine de la antroponimicul masculin prin derivare cu sufixul $-a_1$ (*Păun* > *Păuna*), de la apelativul articulat, cu schimbarea valorii gramaticale (*păună*, femininul lui *păun* > *Păuna*) sau de la antroponimicul feminin cu schimbarea clasei lexicale (*Păuna*).

4. Sufixul antroponimic $-a_1$ are la bază sufixul v.sl.-4, care a pătruns în românește prin nume ca : *Draga*, *Stana*, *Todora*⁴.

În vechea slavă, ca și în limbile slave contemporane, sufixul moțional $-a$ derivă și nume proprii de persoane feminine⁵. În bulgară, de exemplu, nume feminine ca : *Stana*, *Stefana*, *Stoica*, *Marina* sînt frecvente⁶.

Pe teren românesc s-au format numeroase derivate ca : *Antoana*, *Chiriaca*, *Crișana*, *Dumitra*, *Ioana*, *Steliana*, *Teofila* etc.

Uneori e greu să stabilim dacă derivatul e format pe teren românesc sau e un împrumut, ca, de exemplu, *Marina*, care poate proveni de la *Marin*, dar și de la bg., scr. *Marina*.

Pentru „împămîntenirea” sufixului slav $-a$ este posibil ca un anumit rol să-l fi avut și porecele feminine provenite de la adjectivele substantive articulate de tipul : *Ciunga*, *Ochioasa*, *Pleașa*, *Răgușita*, *Surda*, *Tunsa* (soția lui *Ciungu*, *Ochiosu*, *Pleșu*, *Răgușitu*, *Surdu*, *Tunsu*).

„Influența” articolului feminin $-a$ asupra sufixului slav $-a$ trebuie legată de existența cuplurilor : *Cîrnul-Cîrna* (ambele nume articulate), *Radul-Rada* (primul cu articol, al doilea cu sufixul $-a_1$).

În orice caz, vorbitorii de limbă română au interpretat ca articol și terminația $-a$ din tema unor antroponimice, ca de exemplu *Maria*. Așa se explică de ce de la nume de acest fel se reconstituie o formă nearticulată (o) *Marie*⁷.

Așadar, în cadrul numelor de persoane feminine în $-a$, distingem la un pol antroponimice cu sufixul moțional $-a_1$ (*Dina*, *Rada*), la celălalt porecele de proveniență adjectivală cu articolul $-a$ (*Ciunga*, *Surda*), iar între ele formații al căror $-a$ poate fi interpretat și drept sufix, și drept articol (femininul unor nume de familie cu forme feminine ale unor sufixe

⁴ În legătură cu $-a$ de la nume masculine, ca *Dima*, *Sima*, S. Pușcariu arată că „numele feminine ca *Ana*, *Meria*, *Paraschiva* etc. apoi masculine cu terminația feminină ca *Toma* etc. confundate cu substantivele feminine articulate sînt cauza păstrării lui $-a$ final netrecut la $-ă$ ” (DR II (1921—1922), p. 698).

⁵ W. Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik* I, Göttingen, 1924, p. 500 ; Fr. Miklosich, *Die Bildung der slavischen Personen- und Ortsnamen*, Carl Winters—Universitätsbuchhandlung, Heidelberg, 1927, p. 5.

⁶ Cf. Jordan Dobrev, *Опис на собствените имена в с. Кривня Разерабско*, în „Известия на института за български език, vol. V. (1957), p. 428.

⁷ Cf. Valeria Guțu-Romalo, *Unde valori de articolului în limba română actuală*, în *Omagiu lui Iorgu Iordan* [București] 1958, p. 365—369 ; vezi și Fulvia Ciobanu, *Cîteva observații despre articularea substantivelor proprii cu articol nehotărît în limba română actuală*, în *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965, p. 121.

antroponimice și al unor porecle de proveniență neadjectivală; prenume analizabile prin antroponimice masculine și apelative feminine).

În ce privește toponimicele despre care am arătat la p. 37 că e greu de spus dacă avem de-a face cu sufixul $-a_1$ sau cu articolul $-a$ (de exemplu: *Călugăra, Coarba, Păuna* etc.), după S. Pușcariu ele ar fi formate cu sufixul $-a$ „care ne întâmpină nu numai la români, ci și la popoarele învecinate⁸... cît și în antroponimice” (DR VI (1929—1930), p. 530): toponimicele de tipul *Călugăra, Cojana, Draca, Frîncea* „nu sînt — sau cel puțin nu trebuie să fie — numiri de femei, ci sînt... derivate cu $-a$ din numirile proprii de bărbat: *Dracu, Cojan(u), Frîncu* etc.” (id. *ib.*). Pușcariu recunoaște însă că uneori chiar vorbitorii simt în $-a$ de la toponimice articolul feminin (id. *ib.*, p. 532; vezi și *Studii istoromâne* II, București, 1905, p. 298, DR II (1921—1922), p. 698).

Prezența articolului la numele de locuri în $-a$ este susținută de acad. Iorgu Iordan, mai ales la acele nume care suferă schimbări de gen (*Orașa*)⁹, nu și pentru alte tipuri, pentru care încearcă să găsească, numai în unele cazuri, etimologia, ca de exemplu pentru toponimicul *Boboaca*: „apelativul *boboc* are, cîteodată, un plural *boboace* (vezi DA, s.v.), de la care s-a putut crea, pe cale de analogie, sing. *boboacă*, neatestat în vorbirea curentă” (T. 387); în schimb, la alte toponimice, ca *Arbora, Cărbuna*, nu menționează etimologia.

Referitor la vechimea antroponimicelor cu sufixul $-a_1$, trebuie să arătăm că acestea sînt atestate în cele mai vechi texte românești, ca de exemplu: *Draga* (într-un document muntenesc din secolul al XVI-lea, cf. DIR B I p. 144), *Antoana* (într-un document oltenesc din 1664, cf. I. A. Candrea, *Onomastica română cu privire specială la onomastica Oleniei*. Curs litografiat, 1935—1936).

Sufixul $-a_1$ a fost întărit și de unele nume feminine în $-a$, venite din apus¹⁰. Astfel în italiană găsim nume ca: *Demetra, Mariana, Sabina, Savina* etc.¹¹.

5. Temele numelor de persoane masculine de la care sînt derivate antroponimicele feminine în $-a_1$ sînt atît vechi (*Alexandra, Iova*), cît și noi (*Daniela, Iuliana*).

Temele masculine sînt terminate în consoană (frecvente) și în $-u$: *Ioan — Ioana, Dumitru — Dumitra*.

⁸ În bulgară găsim toponimice în $-a$, multe fiind împrumuturi din română: *Capola* (cf. *cap*), *Curbula* (cf. *corb*); *Brîncea, Cuforita* (cf. Iordan Zaimov, *Местните имена в Пирдопско*, Sofia, 1959, p. 90); *Albacaciula, Capriora* (cf. Iv. Duridanov, *Местните названия от Ломско*, Sofia, 1952, p. 168—169; vezi și N. P. Kovačev, *Местните названия от Севалиско*, Sofia, 1961, p. 38); în ucraineană găsim: *Strîmba, Duba* (ucr. *dub* „stejar”) etc. (cf. O. N. Trubačev, *Названия рек правобережной Украины*, Moscova, 1968, p. 48).

⁹ Cf. și *Frunzu*, de la *Frunză* (id. *ib.*, p. 394).

¹⁰ În legătură cu nume ca *Marina*, acad. Al. Graur arată că acestea „ne vin din apus” și că sînt datorate „unei metode recente apusene” (NP, p. 123); vezi și Albert Dauzat, *Dictionnaire étymologique des noms de famille et prénoms de France*, Paris, 1951.

¹¹ Carlo Tagliavini, *Un nome al giorno. Origine e storia di nomi di persona italiani*. Edizioni Radio Italiana, Torino, 1955, p. 289, 308, 439.

Temele noi devin frecvente ca urmare a tendinței generale de „modernizare a numelor de botez”¹².

Sufixul $-a_1$ a fost productiv în trecut. El își menține, într-o anumită măsură, productivitatea și în limba contemporană, fiind întărit de numele recente în $-a$.

O dovadă a productivității sufixului este și adaptarea unor antroponimice mai noi la cele cu $-a_1$, ca de exemplu: (grecești) *Aglăia, Zoia*, (franceze și alte limbi romanice) *Alisa, Daniela, Ivona, Șarlota* etc.¹³.

Este posibil însă ca în limba actuală să acționeze și o tendință contrară, care poate slăbi productivitatea acestui sufix, și anume: folosirea unor antroponimice feminine în $-i$ (*Miți, Neli*), în $-el$ (*Catrinel*), în consoană (*Carmen*) etc.

SUFFIXUL $-A_2$

6. Sufixul $-a_2$, de la antroponimice masculine (*Laza, Moța*), este diferit de $-a$, varianta fonetică dură, după *r, s, z*, a sufixului $-ea$ (cf. *Chiosa — Chiosea, Ciura — Ciurea, Sturza — Sturzea*)¹⁴.

Este posibil ca în unele situații (după consoane moi) sufixul $-a_2$ să apară în varianta $-ea$, de exemplu: *Costa* (< gr. *Kostas*) — *Costea*¹⁵.

Într-un exemplu ca *Lazea*, față de *Laza* cu $-a$ original (< gr. *Lazas*), avem a face cu varianta fonetică a sufixului $-a_2$ sau cu înlocuirea acestui sufix prin sufixul $-ea$.

7. Sufixul $-a_2$ a derivat mai întîi nume de botez (unele hipocoristice) masculine: *Costa, Dima, Cula* (< *Nicolae*) etc.; ulterior și nume de familie: *Oprișa, Porca* etc.

Antroponimicele masculine în $-a_2$ sînt analizabile în raport cu :

- un antroponimic masculin: *Oprișa — Opriș*;
- un apelativ masculin sau neutru (dar și cu un antroponimic masculin): *Duda — dud — Dud, Moța — moț — Moț, Pora — por* („praz”) — *Poru, Porca — Porcul, Pura — pur* („usturoi sălbatic”) — *Puru, Purda — purd* („surd”) — *Purdu, Purica — purec — Purec, Raca — rac — Racu* etc.

¹² Cf. PAȘCA, T.O., p. 22; Aurelia Stan, *Contribuție la studiul prenumelor feminine din Valea Bistriței — Biczaz*, în CL VI (1961), nr. 2, p. 386; Sabina Teiuș, *Modernizarea sistemului de denomi-nație cu prenume în Valea Bistriței (Biczaz)*, în CL X (1965), nr. 1, p. 179—185.

¹³ Pentru unele nume de acest fel s-ar putea admite și următoarea explicație: fr. *Yvonne* a căpătat în românește la G.—D. forma *Ivonei*, de la care s-a refăcut N.—A. *Ivona*.

¹⁴ Cf. Ioana Vintilă—Rădulescu, *Sufixul antroponimic -ea*, în SMFC IV, p. 51.

¹⁵ Acest antroponimic e considerat de I. Vintilă—Rădulescu (*lucr. cit.*, p. 51) ca provenind din schimbare de sufix. Aceeași autoare presupune că $-ea$ a fost înlocuit cu $-a$ (*Mosorea — Mosora, Orzea — Orza*) de purtătorii acestor nume „după modelul numelor de familie grecești, albaneze și aromânești terminate în $-a$ ” (*lucr. cit.*, p. 51), vezi și G. Ivănescu, *Note lingvistice*, în ВРН I, (1934), p. 166.

Unele antroponimice masculine sînt analizabile în raport cu un apelativ masculin sau neutru și semianalizabile în raport cu un antroponimic masculin: *Floca* — *Flocea*, *Grumaza* — *grumaz* — *Grumazea*, *Ghioca* — *ghioc* — *Ghiociu*, *Juga* — *jug* — *Jugan* etc.

În sfîrșit, unele antroponimice masculine sînt hipocoristice: *Dima* — *Dimitrie*, *Costa* — *Constantin*, *Laza* — *Lazăr*, *Nica* — *Nicolae* etc.

Cîteva hipocoristice sînt semianalizabile în raport cu alte antroponimice masculine: *Dima* — *Dimu*, *Costa* — *Costea*, *Laza* — *Lazea* etc.

8. În legătură cu originea sufixului $-a_2$ s-au emis diferite ipoteze. După G. Weigand, sufixul ar proveni din bulgară, din nume în $-o$ ¹⁶.

Originea sufixului românesc $-a_2$ în bulgărescul $-o$ este mai greu de admis, deoarece de la antroponimice bulgare ca *Dimo*, *Niko*, *Simo* se formează în românește *Dimu*, *Nicu*, *Simu* și nicidecum *Dima*, *Nica*, *Sima*. Bulgara are și antroponimice masculine în $-a$, dar foarte rare¹⁷.

Originea sufixului $-a_2$ nu poate fi deci explicată prin bulgară. În schimb, sufixul antroponimic v. slav $-a$ și sufixul sîrbocroat corespunzător (cu aceeași formă) pot lămuri etimologia sufixului românesc.

În vechea slavă, $-a$, pe lângă funcțiunea motională, avea și pe aceea de a forma nume masculine de persoane (în special hipocoristice)¹⁸.

În sîrbocroată, sufixul $-a$ se întilnește, spre deosebire de bulgară, la nume masculine (multe dintre ele hipocoristice)¹⁹.

Dintre acestea unele se pot analiza în românește: *Aleksa*, *Dima*, *Flora*, *Lazara*, *Nika*, *Paska*, *Sima*, *Zaha* etc., altele sînt neanalizabile: *Brata*, *Koča*, *Jana* (< *Joannes*), *Preda* (< *Predimir*), *Streja* (< *Strežimir*), *Stroja* (< *Strožimir*), etc.

Pe lângă sufixele v. sl. și sîrbocroat care se găsesc la baza sufixului românesc $-a_2$, o anumită influență asupra acestuia din urmă au exercitat-o și antroponimicele grecești, în special hipocoristicele în $-ας$, împrumutate de limba noastră²⁰.

¹⁶ Cf. *Die bulgarische Rufnamen, ihre Herkunft, Kürzungen und Neubildungen*, în *JAHRESBERICHT XXVI—XXIX* (1921), p. 105, unde se arată că influența bulgară în antroponimie „a fost extraordinar de mare”.

¹⁷ Cf. Iordan Dobrev, *Опис на собствените в с. Крушя, Разградско*, în „Известия на института за български език”, 1957, vol. V, p. 419—437; Ștefan Pîev, *Лични и фамилии имена в Ботевградско*, *ib.*, 1961, vol. VII, p. 307—357.

¹⁸ Cf. W. Vondrák, *loc. cit.*; Fr. Miklosich, *loc. cit.*; Alexander Belič, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Diminutiv- und Amplificativsuffixe*, în „Archiv für slavische Philologie”, herausgegeben von V. Jagić XXIII (1901), Berlin, p. 154.

¹⁹ I. Maretič, *O narodnim imcnima i prezimcnima u Hrvata i Srba*, în „Rad. Jugoslavenski Akademije znanosti i umjetnosti”, vol. 82 (1886), p. 82. Sufixul $-a$ se adaugă în sîrbocroată și la nume masculine în $-ul$ (terminație de origine românească, cf. DR VI (1929—1930), p. 532) ca, de exemplu: *Bratula* (< *Bratoslav*, în *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, vol. I, Zagreb, 1880—1882, s.v.; vezi și I. M. Zelezneak, *Очерки сербохорватского антропонимического словообразования. Суффиксальная система сербохорватской антропонимии XII—XV вв.*, (1969), Kiev; S. Pușcariu, *Studii istoromâne*, vol II, București, 1905, p. 298, 304).

²⁰ Th. Capidan consideră că sufixul $-a_2$ este articolul românesc feminin și că folosirea lui la masculine ar fi o influență albaneză. În legătură cu aceasta el afirmă următoarele: „S-ar putea ca aceste particularități care există și în limba greacă să fi existat odată peste tot în limba română, mai ales că posibilitatea de a articula numele de persoane de genul masculin cu articolul

Așadar etimologia sufixului românesc $-a_2$ este multiplă.

Se știe că după secolele al V-lea — al VI-lea, ca urmare a desființării administrației romane și a apariției creștinismului, a avut loc schimbarea sistemului de denumire a persoanelor de pe teritoriul Daciei romane. Numele biblice, căpătate prin botez, aveau de obicei forma grecească sau ebraică²¹. Așadar, antroponimicele masculine în $-a$ au intrat în limba română prin nume calendaristice împrumutate, ca: *Toma* (< ebr. *Thomas*), *Luca*²² (< gr. *Λούκας*), *Mina* (< gr. *Μηνάς*) etc.

Sufixul grecesc a intrat în limba română sub forma $-ă$ în cuvinte neanalizabile ca de ex.: *Nicoară* (< gr. *Nikolaos*)²³. Este posibil ca numele grecesc să fi avut, în primele veacuri ale creii noastre, forma *Nikólas*, din care a luat naștere în latină **Nicólas*, **Nicola*, de unde în românește *Nicoară* (vechimea ar rezulta din transformările fonetice: $l > r$, $-o$ -diftongat în $-oa$)²⁴. După secolul al X-lea, cînd se adoptă liturghia slavă, poporul român utilizează numele în forma lor slavonă impuse de biserică.

Pe lângă vechiul strat de limbă grecesc „de la începuturile vieții noastre de stat”²⁵, un strat grecesc mai nou a furnizat numeroase antroponimice.

Dintre acestea, hipocoristicele grecești terminate în $-ας$ în limba populară²⁶ ($-ας$ în catarevusa²⁷), analizabile pentru români, au întărit vechiul sufix românesc $-a_2$.

Antroponimicele grecești în $-ας$ le corespund în românește nume în $-a$: gr. *Kostas* > rom. *Costa*, gr. *Nikas* > *Nica*, gr. *Lazas* > rom. *Laza*, în timp ce cele în $-ος$ au dat nume în $-u$: gr. *Nanos* > rom. *Nanu* etc. Uneori cele două forme în $-o$ și $-u$ se găsesc la aceleași nume de per-

feminin $-a$ . . . se întilnește și în dialectul aromân (*Mitru* — *Mitro*, *Balcuru* — *Balcura*)” (*Reporturile albano-române*, în DR II (1921—1922), p. 500). Em. Petrovici relevă că finala $-a$, atît la antroponimele feminine, cît și la cele masculine, este simțită ca articol, ceea ce se observă din formele de genitiv-dativ (*Duminica*) *Tomii*, *a Costii*, *a Cului* (*Cula*, hipocoristic de la *Nicolae*) (*Nume de bărboși articulate*, în DR V (1927—1928), p. 581; vezi și acad. Al. Graur, *Articolul hotărît la numele de persoane românești*, în SCL XVII (1966), nr. 1, p. 19—25).

²¹ Cf. I. Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, București, 1969, p. 139.

²² Nu se poate admite ca etimon lat. *Lucas*, hipocoristic al lui *Luccnus*, așa cum crede N. A. Constantinescu (*ib.*, p. 97).

²³ Vezi obiecțiile aduse de acad. Al. Graur, care arată că „accentul îl dă pe față ca relativ recent, căci dacă în grecește era accentuat *Nikólos*, ca în românește, în latinește ar fi trebuit să fie accentuat *Nicoláus* și deci forma așteptată în românește este *Nicuru*” (NP, p. 52).

²⁴ Cf. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 57.

²⁵ N. Iorga, *Nume de botcz la români*, București, 1934, p. 16.

²⁶ În texte neogrecești populare am întilnit de asemenea nume în $-ας$, ca de ex.: *Karanicas*, *Kostas*, *Zalokostas*, *Gavras*, *Kosmas*, *Nikolas*, *Rigas*, *Savas*, *Simas* (cf. *Recueil de poèmes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877, *Anthologie de chansons populaires grecques*, Gallimard, Paris, 1967, M. Marinescu—Himu, *Culegere de texte neogrecești*, București, 1963; vezi și revista *Make-doniká* VII (1967), p. 416—418).

²⁷ Vezi Ath. Buturas, *Tă veceλλγικὰ κυρία ὀνόματα*, Atena, 1912, unde sînt atestate formele: *Dimos* (p. 62), *Lazos* (p. 75), *Nanos* (p. 71), *Prokos* (p. 81), *Simos* (p. 82).

soane : *Goga* (< gr. *Gogas*), *Gogu* (< gr. *Gogos*); *Laza* (< gr. *Lazas*), *Lazu* (< gr. *Lazos*); *Dima* (< gr. *Dimas*), *Dimu* (< gr. *Dimos*) etc. Pe lângă hipocoristice, din greacă au intrat în românește și alte nume grecești, neanalizabile pentru români, ca : *Anina* (< gr. *Aninas*), *Antipa* (< gr. *Antipas*), *Cosma* (< gr. *Kosmas*, cf. *kosmos* „ordine, podoabă”); *Ghica* (< gr. *Ghikas*), *Nichita* (< gr. *Nikitas*) etc.

În afară de împrumuturi, antroponimice cu sufixul $-a_2$ s-au format și pe teren românesc.

Vechimea acestor antroponimice este atestată de vechile documente. Astfel în textele slave din secolele al XIV-lea — al XV-lea de pe teritoriul țării noastre se găsesc numeroase antroponimice românești masculine, cu terminația $-a$ ²⁸.

Unele antroponimice derivate cu sufixul $-a_2$ provin de la teme antroponimice masculine, ca de exemplu : *Opriș* — *Oprișa*²⁹; în cele mai multe cazuri e greu de spus dacă acestea au derivat de la un antroponimic sau de la un apelativ : *Pura* < *Puru*, dar și *Pura* < *pur*, v. p. 39. În limba română s-au format și unele hipocoristice cu sufixul $-a_2$, ca de exemplu *Cula* < *Nicolae*.

Pentru unele nume în $-a_2$, considerate de N.A. Constantinescu că sînt formate pe teren românesc, găsim antroponimice corespunzătoare în bulgară : rom. *Roba* — bg. *Roba* (poreclă) (cf. S. Ilčev, *lucr. cit.*, p. 347), rom. *Tola* — bg. *Tolo* (id. *ib.*, p. 355), rom. *Seca* — bg. *Seka* (f.), *Sekula* (Weigand, *lucr. cit.*, p. 147), rom. *Țonca* — bg. *Țonko* (m.), *Țonca* (f.) (S. Ilčev, *lucr. cit.*, p. 355).

9. Sufixul $-a_2$ a fost productiv în limba română. În limba contemporană sufixul și-a pierdut productivitatea, dar derivatele antroponimice cu $-a_2$ sînt și azi folosite.

Antroponimicele cu acest sufix se găsesc în toate regiunile țării³⁰.

²⁸ Ov. Densusianu (HLR I, p. 394—395) consideră pe $-a$ din aceste antroponimice fie „sufix slav” (ca în *Dulcescula*), fie „terminație slavă” (*Bodea Rumârula*, *Bratula*). În legătură cu ultimele nume e posibil să avem de-a face cu desinența genitivului slav $-a$. Așadar forma de genitiv *Bratula* („al lui Bratul”) a fost notată de scribii actelor slavo-române și pentru nominativ (vezi, de exemplu, *ѣра жюпана Братѣла наѣдѣла* dintr-un document slav publicat în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” București, VII, 1894, p. 368; vezi și DO, p. XXVII—XXVIII, unde se exagerează rolul desinenței slave $-a$ în formarea numelor masculine române cu sufixul $-a_2$).

²⁹ Pentru vechimea unor nume ca : *Oprișa*, *Porca*, vezi și N. Drăganu, *Români în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomasticii*, București, 1933, p. 296, 377.

³⁰ Cf. S. Pușcariu, în DR II (1921—1922), p. 697—698.

10. Printre derivatele cu sufixele studiate în articolul de față se găsesc și unele antroponimice omonime, unul masculin, altul feminin, formate cu $-a_2$, respectiv cu $-a_1$ (*Fulga*, *Neaga*, *Nica*, *Sima*, *Toda* etc.). Aceste antroponimice susțin categoria subgenului comun în limba română³¹.

În cazul antroponimicelor de acest fel (*Sima*, m., f., *Toda* m., f.), este posibil să avem a face fie cu sufixe diferite devenite omonime, fie cu un sufix originar (probabil feminin) extins și la celălalt gen.

Toate acestea (vezi și p. 40) justifică tratarea paralelă a celor două sufixe ($-a_1$ și $-a_2$) în cadrul aceluiași articol.

³¹ Cf. Mioara Avram, „Genul comun” în limba română, în SCL, XVIII (1967), nr. 5, p. 481. Autoarea relevă că „aspectul mai vechi și cel popular al limbii române nu sînt nici ele lipsite de astfel de situații : prenume ca *Fira*, *Mina*, *Nedelea*, *Oprea*, *Petra* și *Petrea*, *Sima* au fost înregistrate pentru ambele sexe” (*lucr. cit.*, p. 482).

ÎN LEGĂTURĂ CU ETIMOLOGIA SUFIXELOR

-AC, -EC, -IC, -OC, -UC și -AG, -EG, -IG, -OG, -UG

DE

FINUȚA HASAN

1. -ac, -ec, -ic, -oc, -uc și -ag, -eg, -ig, -og, -ug constituie două serii de sufixe strâns legate între ele, datorită atât complexului sonor (mai precis, prezenței oclusivei velare, surde sau sonore), cât și valorilor lor (toate sufixele au cel puțin un sens comun, și anume sensul diminutival). Pentru a se putea ajunge la luminarea etimologiei, neclarificată încă, sau măcar a unor aspecte ale originii sufixelor pe care le discutăm trebuie, după părerea noastră, examinate concomitent ambele serii și discutate toate sufixele împreună, nu separat, independent unele de celelalte, așa cum s-a procedat, de cele mai multe ori, pînă acum. Trebuie deci aplicată ideea etimologiei „colective”, formulată și pusă în practică de acad. Al. Graur (cf. *Etimologii românești*, București, 1963, p. 24—27, *Etymologie collective*, în *Linguistique contemporaine. Hommage à Eric Buyssens*, Bruxelles, 1970, p. 83—86).

2. Sufixele -ac, -ec, -ic, -oc, -uc au corespondente, de asemenea diminutivale, atât în limbile romanice, cât și în limbile slave. Derivativele care ne preocupă sînt cunoscute și în alte limbi indo-europene și neindo-europene¹: -ak, -ik, -ok, -uk în albaneză², seria sufixelor în -k în greacă³, -(a)k / -(e)k, -(i)k / -(i)k, -(u)k / -(ü)k în turcă⁴, -ak, -ek, -ika, -ok în maghiară⁵.

¹ Hasdeu vorbește de un vechi sufix -c, existent în toate limbile indo-europene și în cele turanice, diferențiat în -ac, -ec, -ic, -oc, -uc prin asociere cu diverse vocale care legau sufixul de rădăcină (cf. *Etymologicum Magnum*, vol. I, col. 115). De asemenea, P. Chantraine amintește de sufixele cu guturală surdă sau sonoră din indo-europeană (*La formation des noms en grec ancien*, Paris, 1933, p. 376).

² Cf. Norbert Jokl, *Altmakedonisch-Griechisch-Albanisches*, în „Indogermanische Forschungen” XLIV (1926), p. 53, 59; Lucia Djamo, în *scL XII* (1961), p. 233, 240, 246; Martin Camaj, *Albanische Wortbildung*, Wiesbaden, 1966, p. 113—115.

³ Cf. P. Chantraine, *lucr. cit.*, p. 376—396.

⁴ Cf. Jean Deny, *Principes de grammaire turque*, Paris, 1955, p. 142—171; N. N. Kononov, *Грамматика современного турецкого литературного языка*, Moscovia—Leningrad, 1956, p. 120, 151.

⁵ Cf. Siegmund Simony, *Die ungarische Sprache*, Strassburg, 1907, p. 314, 316, 325; D. Bartha Katalin, *Magyar történeli szóalaktan, II: A magyar szóképzés története*, Budapest, 1958, p. 116, 129; *A mai magyar nyelv rendszere*, vol. I, Budapest- 1961, p. 403, 404.

3. Ar fi cazul să aducem în discuție aici și sufixele *-ic*, *-ig*, deoarece și ele sînt alcătuite dintr-o vocală și o oclisivă velară și au, alături de alte sensuri, și înțeles diminutival. Situația acestor sufixe este însă diferită în ceea ce privește etimologia de cea a derivatelor menționate mai înainte, pentru că ele nu se găsesc în limbile romanice occidentale și nu au fost considerate latine. De altfel, *-ic* și *-ig* au stat foarte puțin în atenția lingviștilor : de *-ic* s-a ocupat numai G. Pascu⁶, iar *-ig* nu este pomenit nicăieri (în TDRG este inserat adjectivul *cionțig*, cu indicația etimologică „de la *ciont*”, iar în DA, *cionțig* figurează de asemenea printre derivatele lui *ciont*, fără indicarea explicită a sufixului). Pascu îl tratează pe *-ic* printre sufixele de origine slavă⁷ și dă mai multe exemple din bulgară, care conțin sufixul. Adăugînd cîteva cuvinte turcești în *-ik*, autorul atrage atenția asupra existenței sufixului și în această limbă. Posibilitatea ca româna să fi împrumutat pe *-ic* din turcă trebuie, credem, înlăturată, fiindcă *-ik* din turcă are alte valori decît *-ic* din română⁸ și pentru că nu avem derivate în *-ic* analizabile, împrumutate din turcă. *-ык*, prezent în vechea slavă, în bulgară, în slovenă, formează printre altele, ca și românescul *-ic*, diminutive, nume de agent, nume care exprimă rezultatul acțiunii⁹. Este posibil ca *-ic* din limba noastră să fie de origine slavă¹⁰, după cum crede Pascu, dar faptul că nu avem în română nici un cuvînt slav format cu sufixul *-ic*, analizabil, ne împiedică să acceptăm fără rezerve etimologia propusă.

Observăm că, din cele 13 derivate românești cu *-ic(ă)*, 5 au paralele în *-ic* : *cionțic* (GOROVEL, c. 25), *ciontic* (ȘEZ. XIII 15); *haitic* (PASCU, s. 334), *haitic* (H XI 9); *mormolic* (PONTBRIANT, D.), *mormolic* (LM); *nodic* (PAMFILE, A. R. 252), *nodic* (LM, DR VI (1929—1930) 260); *tătică* (TDRG), *tătică* (ib.). Acest fapt ne face să credem că nu este exclus ca *-ic* să fi apărut în interiorul limbii noastre ca rezultat al modificării lui *-ic*, în situația în care consoana finală a temei a fost pronunțată dur. Extinderea folosirii lui *-ic* se explică, după părerea noastră, prin caracterul lui expresiv, evident în majoritatea formațiilor. Să se vadă în acest sens, în afară de cele cinci exemple date mai înainte, și următoarele : *bojbic* „om care se exprimă greu, care bojbăie”, *hopic* „trone !, țuști !”, *șchiopic* „măsură populară de lungime, șchioapă” (*Mă turcilor ! ama năcazul ! De crește balta c-un șchiopic, La Benga vi s-a dus barcazul, Bobîldăbîc !* SADOVEANU, O. XVI 491), *țopic* (*Pe care uliță m-oi învîrți și la orișice ceas m-oi afla... el, țopic, înaintea mea.* PAMFILE, A. R. 262), *vîșmic* „bucată, cît încape deodată în gură” (cf. *vîșmi* „a băga cu sila în gură”).

Pentru *-ig*, vezi cele spuse mai jos, la pct. 6.

⁶ Cf. *Sufixele românești*, București, 1916, p. 333—335.

⁷ Vezi nota precedentă.

⁸ N. N. Konofov, *lucr. cit.*, p. 120.

⁹ Alexander Bălic, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Diminutiv- und Amplificativsuffixe*, în „Archiv für slavische Philologie” XXIII (1901), Berlin, p. 158—160; Iv. Lekov, *Словоброзователни склонности на славянските езичи*, Sofia, 1958, p. 37, 45, 52.

¹⁰ Vocala *o* din bulgară este mai închisă decît *ă* din română (cf. ROSETTI, ILR 246) și de aceea este firească redarea bg.-*ык* prin rom. *-ic*.

4. Etimologia sufixelor *-ac*... în limbile romanice nu este încă stabilită. Majoritatea cercetătorilor acestei probleme pun sub semnul întrebării sau neagă în mod hotărît originea latină a elementelor discutate, deși prezența lor în toate limbile romanice și faptul că ele au peste tot valoare diminutivală ar putea constitui un indiciu al izvorului comun¹¹. Exemplele care se pot da din limba latină sînt puțin numeroase și neconcludente. Situația lui *-ic* pare mai clară : *-ic* (diminutival) din română, spaniolă și portugheză este pus în legătură cu *-ic(c)us*, *-ic(c)a* din inscripțiile africane, dar unii specialiști afirmă că nici acest sufix nu este de origine latină și că, mai probabil, în cele trei limbi nu avem a face cu același sufix¹². Singurul lingvist care a susținut cu tărie originea latină a sufixelor romanice din seria de care ne ocupăm a fost, potrivit informațiilor noastre, A. Horning¹³. El este convins că sufixele *-accus*, *-iccus*, *-occus*, *-uccus* și *-eccus*, care au apărut ceva mai târziu printr-o modificare a vocalei inițiale, trebuie să fi aparținut latinei populare. Părerea lui, insuficient sprijinită de fapte, nu a fost împărtășită de cercetătorii ulteriori, cu excepția lui S. Pușcariu, ceea ce se va vedea și mai departe.

Respingîndu-se ipoteza originii latine, au fost propuse, pentru limbile romanice apusene, alte etimologii : fr. *-ache*, *-oche*, it. *-acco*, sp. *-ico* ar putea proveni din celtică¹⁴; *-eco* și *-ico* din spaniolă și portugheză sînt poate de origine iberică¹⁵.

5. Și pentru limba română s-au propus diverse soluții etimologice. Majoritatea cercetătorilor au opinat pentru izvor latin ori slav (vezi mai jos). Dar deoarece româna nu a moștenit din latină nici un derivat cu sufixele *-ac(ă)*, *-ec(ă)*, *-ic(ă)*, *-oc(-oacă)* (numai două cuvinte formate cu un sufix din seria noastră, *-uc(ă)*, sînt păstrate, potrivit celor mai multe dicționare, ca de exemplu TDRG, PUȘCARIU, ET. WB., CDDE, CADE, din latină : *lăptucă* < *lactuca*, analizabil, și *măciucă* < *matteuca, neanalizabil), iar în latină sufixele discutate dau naștere unui număr mic de formații, după cum s-a amintit deja, și nu au valorile sufixelor românești, sîntem de părere că atenția noastră trebuie să se îndrepte în altă parte.

¹¹ Cf. Fr. Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, vol. II, Bonn, 1858, p. 283—284, 289; W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, vol. II, Paris, 1895, p. 499—501, 591; id., *Historische Grammatik der französischen Sprache*, zweiter Teil, *Wortbildungslehre*, zweite durchgesehene und ergänzte Auflage von J. M. Piel, Heidelberg, 1966, p. 122—123; G. Rohlfs, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache*, vol. III, Berna, 1953, p. 266—268.

¹² Este aici, mai degrabă, o coincidență întâmplătoare, crede Karl Vossler, cf. *Einführung ins Vulgärlatein*, München, 1954, p. 148. Bengt Hasselrot enumeră cele mai productive sufixe diminutive românești de origine latină și, separat de ele, îl pomeneste pe *-ic*, despre care spune numai că are la origine un *-iccu* folosit și în alte limbi romanice, cf. *Études sur la formation diminutive dans les langues romanes*, Uppsala, 1957, p. 220—223.

¹³ Cf. *Die Suffixe -iccus, -öccus, -üccus im Französischen*, în ZRPH XIX (1895), p. 170—188 și *Die Suffixe -accus, -iccus, -occus, -uccus (-uecus) im Romanischen*, în ZRPH XX (1896), p. 335—353.

¹⁴ A. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 54—55; F. Haberl, citat de W. Meyer-Lübke, *Historische Grammatik der französischen Sprache...*, p. 123; Fernando Gonzales Olle, *Los sufijos diminutivos en castellano medieval*, Madrid, 1962, p. 324.

¹⁵ Cf. Fr. Diez, *lucr. cit.*, p. 312, 315, 366; W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, vol. II, p. 500—501.

Să examinăm situația fiecărui sufix în parte.

Sufixul *-ac* a fost considerat de origine latină¹⁶, slavă¹⁷, multiplă: latină și slavă¹⁸ sau latino-balcanică¹⁹, autohtonă²⁰, dar numai originea slavă poate fi susținută cu material faptic²¹. Sufixul *-ac* derivă în limbile slave substantive și adjective cu următoarele valori principale: nume de agent, nume de locuitori, purtătorul unei calități, nume de instrument, diminutive, augmentative, peiorative²². Toate aceste valori se întâlnesc și la derivatele cu sufixul *-ac* din limba română (câteva exemple: *codac* „cel care se codește”, *rusac*, învechit, „rus”, *zgîriac* „instrument cu care se trasează linii pe lemn”, *tăurac* „taur mic, tînăr”, *mînzac* „mînz mare”, *jabrac* „om de nimic, ticălos” — aici sufixul accentuează înțelesul defavorabil al temei). Sufixul *-ac* a putut fi desprins din cuvinte împrumutate de noi din limbile slave, ca: *prostac* (< pol., rus., ucr., srb. *prostak*), *prusac* (< rus., pol. *prusak*), *turmac* „vițel de peste un an, pui de bivol” (< bg. *тырмак* „id.”)²³, *rusnac* (< ucr., bg. *руснак*, din care s-a detașat sufixul dezvoltat *-nac*); adăugăm pe *gînsac* < v. sl. *гъсакъ*, care a fost probabil pus în legătură cu *gînsă* < v. sl. *гъсакъ*, și pe *cîrstac* „clăie, grămadă de snopi așezați cruciș”, probabil din bg. *кръстакъ* „cruce, încrucișare”, analizat prin raportare la *cîrstă* „clăie, grămadă de snopi”. (Nu-l luăm aici în discuție pe *godinac* „porc de un an” < bg. *годинак*, deoarece *godin* „id.” este o formă ulterioară, refăcută din prima prin înlăturarea lui *-ac*, simțit sufix.) Sufixul *-ac* a fost întărit prin împrumuturi analizabile din alte limbi, cum ar fi *parmac* „unitate de măsură echivalînd cu a opta parte dintr-o palmă” < tc. *parmak*, devenit *palmac* prin apropiere de *palmă* și analizat *palm(ă) + -ac*.

S-a susținut că sufixul *-ec* (din derivate ca *ciotec*, *scăunec*) provine din limbile slave²⁴. Este adevărat că în rusă, ucraineană, polonă, ca și în ro-

¹⁶ Cf. S. Pușcariu, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 119; Iorgu Iordan, *Diŧongarea lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*, Iași, 1920, p. 81.

¹⁷ Cf. H. Tiktin, în *Grundriss der romanischen Philologie*, vol. I, Strassburg, 1904—1906, p. 602; Martin Hiecke, *Die Neubildung der rumänischen Tiernamen*, în JAHRESBERICHT XII (1906), p. 149; Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe in Dakorumänischen*, în JAHRESBERICHT XVII—XVIII (1911), p. 7, 106; A. Graur, *Nom d'agent...*, p. 51—59; Fl. Dimitrescu, *Relatiile dintre diminutive și augmentative în limba română*, în *Omăgiu lui Iorgu Iordan*, p. 247; ROSETTI, ILR 321.

¹⁸ Cf. Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, vol. I, Paris, 1901, p. 249. În ce privește aromăna și meglenoromăna s-a spus că *-ac* este latin, influențat de slavă (cf. Th. Capidan, *Aromăni. Dialectul aromân*, București, 1932, p. 512; id., *Meglenoromăni*, vol. I, București, 1925, p. 186) sau slav (cf. A. Graur, *Nom d'agent...*, p. 56—58).

¹⁹ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 193—196.

²⁰ Cf. HEM I, col. 115—118.

²¹ Pușcariu, care susține originea latină a sufixelor discutate, atrage atenția în mai multe rânduri asupra influenței limbilor slave care a dus la întărirea acestor elemente în limba noastră (cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 142—143).

²² Cf. Franz Miklosich, *Vergleichende Grammatik der slavischen Sprachen*, vol. II: *Stammbildungslehre*, Wien, 1875, p. 240—244; Alexander Belic, *lucr. cit.*, p. 155; Wenzel Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik*, vol. I, Göttingen, 1924, p. 610—611; L. Andreicic, K. Popov, M. Ivanov, *Съвременен български език*, Sofia, 1956, p. 204; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 26, 28, 31, 32, 42, 43.

²³ Cf. A. Graur, *lucr. cit.*, p. 53.

²⁴ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 306.

mână, *-ec* este diminutival²⁵, dar, deoarece nu cunoaștem nici un cuvînt împrumutat din care să se fi detașat sufixul, nu ne putem pronunța cu certitudine asupra originii lui. Dat fiind că limba noastră posedă sufixele *-ac*, *-ic*, *-oc*, *-uc* cu valoare diminutivală, se poate emite ipoteza că existența acestora a favorizat apariția unui *-ec* diminutival (foarte slab reprezentat, de altfel), care completează seria.

-ic(ă) a fost declarat latin²⁶, slav²⁷ sau atît latin, cît și slav²⁸. S-a văzut mai sus, în discuția asupra celorlalte limbi romanice, că originea latină a lui *-ic* nu poate fi dovedită. În ceea ce privește romăna, singurul argument în favoarea acestei ipoteze îl constituie faptul că în limba noastră, ca și în inscripțiile africane, sufixul e folosit mai mult în forma lui feminină decît în cea masculină. La întrebările justificate care s-au pus: cum a ajuns sufixul din Africa la noi, ce legătură este între sufixul nostru și cel iberic (eventual și francez) nu s-au găsit încă răspunsuri multumitoare. Pușcariu declară că după toate probabilitățile a existat în latină un sufix *-ic* diminutival, deoarece asemănarea dintre românescul *-ic* și sufixul *-ic* din alte limbi romanice e prea bătătoare la ochi²⁹. Această asemănare nu constituie însă o dovadă³⁰.

În legătură cu argumentul pomenit mai sus, credem că o explicație a apariției mai frecvente a femininului *-ică* față de masculinul *-ic* s-ar putea găsi în interiorul limbii române. După cum s-a demonstrat³¹, în numeroase cazuri sufixul *-ea* (< lat. *-ella*) a pierdut valoarea diminutivală (vezi exemple de tipul: *cătea*, *mârgea*, *măsea*, *purcea*, *surcea* etc.). Adesea, pentru a se re-crea diminutive, s-a recurs la sufixul *-ică*: *mărgică*, *purcică*, *surcică* etc. Astfel a apărut impresia că perechea feminină a lui *-el* diminutival (căci *-el* își păstrează valoarea, de exemplu: *purcel*, raportat la *porc*) este *-ică*: *purcel-purcică*. Se ajunge în felul acesta ca unui substan-

²⁵ Cf. Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 42.

²⁶ Cf. Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Vol. I: *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 62; C. Diclescu, *Originile limbii române*. Extras din „Analele Academiei Române”, Seria II, Tom. XXIX, Memoriile secției literare, București, 1907, p. 138; S. Pușcariu, în JAHRESBERICHT VIII, p. 129; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160; G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 175; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană* [București], 1956, p. 311.

²⁷ Karl Löwe, *lucr. cit.*, p. 57, 106. Pușcariu presupune în treacăt că *-ică* ar putea reprezenta și un singular refăcut din *-ici*, pluralul sufixului *-ice* (de origine slavă): sg. *găurice* — pl. *găurici* — sg. *găurică*, *măturice* — *măturici* — *măturică* etc., cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 134—135. După părerea lui Th. Capidan, *-ic* din aromăna și meglenoromăna este de asemenea de origine slavă (cf. JAHRESBERICHT XV (1909), p. 48—52; *Meglenoromăni*, p. 190).

²⁸ Édouard Bourciez, *Éléments de linguistique romane*, ed. a II-a, Paris, 1923, p. 194; A. Graur, *Notes d'étymologie roumaine*, în BL V (1937), p. 62—64; ROSETTI, ILR 163, 324.

²⁹ Cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 129, 133.

³⁰ P. Chantraine observă marea productivitate a sufixului *-ik-* în comparație cu celelalte sufixe în *-k-* și varietatea sensurilor lui în limbile indo-europene: în latină, ca și în greacă, *-ik-* indică de cele mai multe ori apartenența, în alte limbi indo-europene însă el formează în special diminutive. Se pare că sufixul a jucat un rol însemnat mai ales în sanscrită și în limbile slave (cf. *Études sur le vocabulaire grec*, Paris, 1956, p. 161). Și în limba maghiară există un sufix *-ika* cu sens diminutival, cf. Siegmund Simony, *lucr. cit.*, p. 314; D. Barthá Katalin, *lucr. cit.*, p. 116; A mai magyar nyelv rendszere, p. 403, dar nu avem suficiente motive care să ne facă să credem că el ar sta la baza românescului *-ică*.

³¹ Cf. J. Byck et A. Graur, *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în BL I (1933), p. 31—32; A. Graur, *lucr. cit.* din BL V, p. 62—64.

tiv sau adjectiv în *-el* să-i corespundă un feminin în *-ică* (acolo unde există și femininul în *-ea*, acesta este mult mai rar folosit): *bătrînel-bătrînică*, *frumuşel-frumusică*, *măruntel-mărunţică*, *mititel-mititică*, *nepoşel-nepoşică*, *nişel-nişică*, *sănătoşel-sănătoşică*, *tinerel-tinerică*, *tovărăşel-tovărăşică* etc. Funcţionînd atît ca feminin al lui *-ic*, cît și ca feminin al lui *-el*, *-ică* își întărește poziția de sufix diminutival și este folosit mult și în cazurile în care nu se opune unui masculin: *bucăţică*, *păpuşică* etc. (Mai mult decît atîta: *-ică* se atașează și la substantive masculine, comune și proprii: *bădică*, *frăţică*; *Costică*, *Georgică* etc.) Nu este deci de mirare că *-ică* apare mai frecvent decît *-ic*. Ar trebui să mai știm de ce a fost ales tocmai *-ică* pentru a-l înlocui pe *-ea* și nu o altă formă de feminin (*-iță*, *-uță*, *-ioară* etc.)? Pentru aceasta trebuie să studiem comparativ toate sufixele diminutive feminine și să vedem dacă față de celelalte sufixe *-ică* era mai productiv sau mai clar diminutival (poate alte sufixe, fiind folosite în egală măsură cu mai multe valori, nu erau prin excelență diminutive) sau prezenta un avantaj pe care nu-l cunoaștem deocamdată.

Pușcariu respinge ideea că *-ic(ă)* ar putea fi slav, pentru că, spune el, *-ik* are valoare diminutivală numai în rusă și pentru că *-ik* rusesc este neaccentuat, iar cel românesc poartă accentul³². Prima afirmație este inexactă: *-ik* formează diminutive nu numai în rusă, ci și în bulgară, slovenă, ucraineană, polonă, cehă și slovacă³³. Discuțind valorile sufixului, trebuie adăugat că *-ic(ă)* românesc, ca și cel slav³⁴, formează și nume de agent (în exemple ca: *grohotic* „porc”, *răsturnică* „femeie ușoară”, *secerăţică* „fată tînără care merge la secerat” etc.), iar *-ică* este și motional (*berbecică* „femeiușca păsării numită berbec”, *vătăşică*). Sufixul s-a putut eventual desprinde dintr-un împrumut ca *ovsică* „plantă ierboasă folosită ca nutreț” < srb. *ovsika*, devenit *ovăsică* prin apropiere de *ovăz* și analizat *ovăș-ică* etc. Problema accentului este într-adevăr dificilă, fiindcă în limbile slave *-ik* este neaccentuat, iar în limba noastră un exemplu ca *picolică* „picoliță”³⁵, cu sufixul neaccentuat, constituie o raritate. Pentru a încerca o explicație, ne vom sprijini și aici pe existența seriei de sufixe. Toate sufixele din seria *-ac*..., cu excepția lui *-ic*, sînt accentuate, atît în limbile slave, cît și în română. Nu este exclus ca, sub influența celorlalte sufixe din serie, *-ic* să fi devenit în limba noastră de asemenea accentuat.

Despre sufixul *-oc (-oacă)* s-a spus că este latin³⁶, slav³⁷, latin sau slav³⁸.

³² Cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 143.

³³ Cf. Franz Miklosich, *lucr. cit.*, p. 246—253; Alexander Belić, *lucr. cit.*, p. 156; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 42.

³⁴ Cf. Franz Miklosich, *loc. cit.*

³⁵ Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*, București [1948], p. 186.

³⁶ Cf. S. Pușcariu, *lucr. cit.* din JAHRESBERICHT VIII, p. 137; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160.

³⁷ Cf. Iorgu Iordan, *Diftongarea...*, p. 202, 215.

³⁸ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 215—217; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, p. 310. În meglenoromână, *-oc* este, după Th. Capidan, fie latin, fie slav (*Meglenoromâni*, p. 193).

În limbile slave *-ok* derivă nume de agent, diminutive, adjective calificative³⁹. Românescul *-oc (-oacă)* are, pe lângă aceste valori (*fiștoc* „copil zburdalnic”, *viermoc* „viermișor”, *uitoc* „uituc” etc.), și altele, dezvoltate probabil pe terenul limbii noastre (principalul lui sens este cel augmentativ: *băltoc* „baltă mare”, *puioc* „pui mare de animal sălbatic” etc.). Sufixul s-a putut desprinde din împrumuturi analizabile ca: *mlădoacă* „ramură tînără de copac” (< bg. *младока* „id.”, cf. *mladă*), *pominoc* „dar” (< v.sl. *поминокъ*, cf. *pomină*, *pomeni*) și poate *cojoc* (< bg., srb., ucr. *кожух*, raportabil la *coajă*) dacă schimbarea finalei (*-uh* > *-oc*) s-a petrecut pe teren slav (în neogreacă și maghiară cuvîntul, de asemenea împrumutat din slavă, prezintă tot finala *-oc*⁴⁰). Au putut întări sufixul și împrumuturi mai tîrzii, cum este *cazacioac* „dansul căzăcească” < rus. *казачок* „id.”. De altfel, românii erau obișnuiți cu finala *-oc (-oacă)* din numeroase cuvinte de origine slavă neanalizabile, ca: *busuioac*, *đobitoc*, *soroc*, *răstoacă* „loc cu apă puțin adîncă”, *toloacă* „ogor, teren necultivat”⁴¹ etc.

În privința lui *-uc* s-a emis părerea că este latin⁴² ori s-au formulat rezerve în legătură cu această etimologie: nu se știe dacă este latin sau de altă origine⁴³. Este adevărat că avem două formații moștenite (pomenite mai sus, cf. p. 47), dar în latină sufixul nu este diminutival, ca în limba noastră (*mieluc*, *pătuc* etc.), în schimb, în rusă el are această valoare⁴⁴. Decarece nu avem nici un derivat cu *-uc* împrumutat din rusă, credem că mai trebuie căutate argumente pentru a stabili etimologia acestui sufix (vezi mai departe, p. 53).

6. Interesează în discuția noastră încă un fapt: în românește, pe lângă seria sufixelor în *-c*, există și o serie a sufixelor în *-g*: *-ag*, *-eg*, *-ig*, *-og*, *-ug*. Paralelismul acesta îl cunoșc și limbile slave. Sufixele românești *-ag(ă)*, *-eg(ă)*, *-ig(ă)*, *-og(-oagă)*, *-ug(ă)* au fost tratate de specialiști în mod diferit. Al. Philippide, de exemplu, separă pe *-ac* de *-ag*⁴⁵ și pe *-uc*, despre care crede că e latin⁴⁶, de *-ug*, slav⁴⁷. De asemenea, Densusianu e de părere că *-oc* și *-uc* sînt sufixe diferite de *-og* și *-ug*, primele, latine, ultimele, slave⁴⁸, iar Pușcariu discută, pe lângă seria sufixelor cu *-c*, și pe cea a sufixelor cu *-g*, arătînd că etimologia acestora din urmă este încă mai puțin clară decît a celor dintîi⁴⁹. G. Pascu nu menționează un sufix *-ag*

³⁹ Cf. Franz Miklosich, *lucr. cit.*, p. 612; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 27, 42.

⁴⁰ Cf. DA, s.v.

⁴¹ *-ok* din limba maghiară este de asemenea augmentativ și diminutival (cf. S. Simony, *lucr. cit.*, p. 316; A mai magyar nyelv rendszere, p. 404), dar nu am împrumutat din această limbă nici un derivat cu sufixul în discuție.

⁴² Al. Philippide, *lucr. cit.*, p. 63; S. Pușcariu, *lucr. cit.* din JAHRESBERICHT VIII, p. 139; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160; G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 133; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, p. 311.

⁴³ Cf. ROSETTI, ILR 164.

⁴⁴ Cf. A. Belić, *lucr. cit.*, p. 157; Wenzel Vondrák, *lucr. cit.*, p. 617.

⁴⁵ Cf. *lucr. cit.*, p. 149—150.

⁴⁶ Id. *ib.*, p. 63.

⁴⁷ Id. *ib.*, p. 50.

⁴⁸ Cf. *lucr. cit.*, p. 160.

⁴⁹ Cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 225—228.

și inserează o formație ca *piciorag* alături de *ciotac*, *ursac* etc., fără a atrage atenția asupra acestei chestiuni; *-eg* nu apare în nici un fel în *Sufixele românești*; *-ig* este și el inexistent, dar *-igă* (diminutival, din cuvinte ca: *durigă*, *scărigă* etc.) este lucrat complet separat de *-ic(ă)* (cu aceeași valoare ca și primul: *păpușică* etc.), *-igă* fiind trecut printre sufixele slave, iar *-ic(ă)*, printre cele de origine latină; *-oc* și *-og* sunt considerate două sufixe (și sunt lucrute împreună, pentru că s-au suprapus) cu etimologii diferite: *-oc* e latin și slav, iar *-og* e numai slav; la sufixul *-uc* se spune că „în câteva cazuri apare forma *-ug*”: *buturugă*, *văiugă* sunt date alături de *frundzucă* etc. Adăugăm că la *-eac* se indică „și *-eag*” și se dau împreună exemple ca: *pâteac*, *săteac*, *pătuleag*, *pođeag*. La *-oancă* însă nu este amintit *-oangă*, deși printre derivate ca *unguroancă*, *vulturoancă* se întâlnește și *picioaroange*. Pentru Iorgu Iordan însă, formele cu *g* de care se ocupă nu reprezintă alte sufixe decât cele cu *-c*: *-oc (-og)*, *-oacă (-oagă)*, ca și *-eac (-eag)*, *-eacă (-eagă)*⁵⁰.

După părerea noastră, au dreptate cei care separă sufixele în *-g* de cele în *-c*, deși unele provin poate din celelalte, după cum se va vedea mai departe, pentru că sufixele în *-g*, cu excepția lui *-eg* (care, potrivit materialului de care dispunem, apare numai în *maiec-maieg* „mai mic”), dau naștere la alte derivate decât sufixele în *-c* și pentru că valorile sufixelor *-ag...* nu sînt identice cu cele ale sufixelor *-ac...* (chiar dacă deosebiriile în ceea ce privește valorile nu sînt prea multe și nici foarte importante). Principalele sensuri sînt comune celor două serii de sufixe, dar există și sensuri pe care le are numai sufixul în *-c* sau numai cel în *-g*. De exemplu: *-oc* și *-og* derivă augmentative (*pietroc* „pietroi”, *vîrșog* „vîrșă mare”), diminutive (*dîmboc* „dîmbuleț”, *boțog* „soi de pește mic”, *boț mic*), rezultatul concretizat al acțiunii (*chisoc* „pămîntul bătut sub casă”, *terfelog*, accentuează înțelesul peiorativ al temei (*nătîntoc*, *modorog* „om leșez, molatic”, cf. *modor* „id.”); *-oc* este moșional (*moimoc*), exprimă originea (*bolotoc* „mormoloc”, cf. *bolotău* „baltă, iaz noroios cu broaște multe”), iar *-og* indică asemănarea: *bătrînog*.

Reiese din cele spuse mai sus că au fost considerate de origine slavă *-ag*, *-igă*, *-og* și *-ug*. Cu *-ag* și *-igă* nu avem nici un împrumut analizabil din limbile slave care să fi permis detașarea acestor sufixe. *-og* s-a putut desprinde din cuvinte împrumutate ca: *pintenog* (< srb. *putonog*, analizat *pinten-og*), *slăbănog* (< bg. *слабоноза*, analizat *slab-ăn-og*, ca *vierm-ăn-os*, *prost-ăn-ac*⁵¹, printr-o falsă despărțire, deoarece în limbile de origine cuvintele respective nu erau derivate cu sufixul *-og*, ci compuse, avînd ca al doilea termen pe *ноза* „picior”⁵²). La rîndul lui, *-ug* a putut intra în limba noastră prin împrumuturi ca *măiug* și *măiugă* „mai pentru spart

⁵⁰ Cf. *Diftongarea...*, p. 81, 200—202, 215, *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 200—201, *Limba română contemporană*, p. 310.

⁵¹ Cf. A. Graur, *Nom d'agent...*, p. 72.

⁵² Această etimologie, propusă de Weigand, citat de K. Löwe, în *JAHRESBERICHT XVII—XVIII*, p. 81, a fost acceptată de majoritatea specialiștilor.

lemne” (< scr. *maljuga*, *vălug* „cilindru, sul cu diverse întrebuințări” < scr. *valjuga*. Pentru *-ag*, *-eg*, *-ig* (și formele feminine corespunzătoare: *-agă*, *-egă*, *-igă*) trebuie căutată o altă explicație. După părerea noastră ea poate fi găsită în interiorul limbii române. Andrei Avram a remarcat frecvența ezitării între surdă și sonoră în cazul perechii *-e-g* la finală: *butug-butuc*, *coștiuc-coștiug*, *strug-struc* („strung”), *usuc-usug* etc.⁵³ Acest fenomen ne întîmpină în numeroase exemple primare și derivate, vechi și noi, cuvinte moștenite, împrumuturi sau formații românești. Fie că unui *c* etimologic îi corespunde un *g*, fie că, dimpotrivă, *g* etimologic a fost înlocuit cu *c*, fie că se întîlnesc ambele forme (cu *c* și cu *g*), indiferent de caracterul surd sau sonor al consoanei originare, fie, în sfîrșit, că circulă derivate cu sufixul în *-c* sau cu sufixul în *-g* de la același cuvînt. Iată alte câteva exemple, pe lîngă cele date de Andrei Avram: *ciomag* < tc. *çomak*; *găzdac* „gospodar avut, gazdă mare” < magh. *gazdag*; *harac* și *harag* (variante ale lui *arac*) < ngr. *χαράκι*; *briceag* și *briceac* < *brici*, poate legat de tc. *biçak* „cuțit” sau de magh. *bicsak* „briceag”; *băltac* și *băltag* < *baltă*, *dulceag* și *dulceac* < *dulce*, *justac* și *justag* < *justă*, *harțag* și *harțac* < *harț(ă)*, *pîrpălac* și *pîrpălag* < *pîrpăli*; *vitreg* < lat. *vitricus*; *maiec* și *maieg* < *mai*; *nimuric* și *nimurig* „om slab și pipernicit; om sărac” < magh. *nyomorék*; *butic* și *butig* „putinică” < *bute*, *mutulică* și *mutuligă* < *mut*, *părtică* și *părtigă* < *parte*, *tălpig(ă)* și *tălpic(ă)* < *talpă*; *lăptucă* și *lăptugă* < lat. *lactuca*, *tumurug* și *tumuruc* „lemn rotund și gros” < tc. *tomruk*; *dănciuc* și *dănciug* < *danci*, *lăptiuc* și *lăptiug* < *lapte*; *șanțuc* și *șanțug* < *șanț* etc. Avînd în vedere această situație, ni se pare firesc să ne gîndim că sufixele pentru care nu avem dovezi că sînt împrumutate dintr-o limbă străină au luat naștere în limba română. La baza lor stă fenomenul fonetic despre care am vorbit mai sus: *-ag(ă)*, *-eg(ă)*, *-ig(ă)* au putut apărea prin sonorizarea lui *-c* final din *-ac(ă)*, *-ec(ă)*, *-ic(ă)*. (În aceeași situație se află și *-ig*, pomenit la pct. 3.) Chiar *-og(-oagă)*, despre care bănuim că a fost împrumutat, s-a consolidat în limbă datorită sonorizării finalei sufixului *-oc(-oacă)*.

Încă o explicație ni se pare de asemenea posibilă: deoarece existau pe de o parte o serie *-ac...*, iar pe de altă parte sufixele *-og* și *-ug*, au putut apărea și *-ag*, *-eg*, *-ig* datorită presiunii exercitate de sistem, pentru a ocupa locurile libere. *-ag(ă)* a fost întărit prin împrumuturi din maghiară, cum este *gazdag* (vezi mai sus).

Este adevărat că și sufixele în *-c* s-ar putea în principiu explica prin asurzirea finalei sufixelor în *-g*, deoarece există, după cum am arătat, treceri atît de la *c* la *g*, cît și de la *g* la *c*. Cel puțin *-uc*, a cărui situație am examinat-o mai înainte, ar putea avea la bază pe *-ug*.

În completarea celor spuse pînă acum adăugăm că, deși nu avem cuvinte împrumutate din care să se fi putut detașa toate sufixele în *-c* și în *-g*, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că aceste sufixe există în

⁵³ Cf. *Cercetări asupra sonorității în limba română*, București, 1961, p. 75—76.

limbile slave și că ele au putut intra în română prin derivate care din diverse motive nu s-au menținut în limbă.

Încă un argument care ar putea pleda pentru izvorul slav îl constituie existența sufixelor *-eac* (din *podēac*, *săteac* etc.) și *-oancă* (din *iepoancă*, *văduvoancă* etc.), de asemenea diminutivale, a căror origine este, cel puțin parțial, tot slavă⁵⁴. În discuția de pînă aici aceste derivate au fost pomenite numai în trecut, pentru că absența lor din celelalte limbi romanice face ca problema etimologiei să se pună în alți termeni la *-eac* și *-oancă* decît la *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*.

În urma cercetării noastre, conchidem că :

1. Sufixele *-ac* și *-og* au fost împrumutate din limbile slave.
2. Sufixele *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*, *-ag*, *-eg*, *-ig*, *-ug* ar putea de asemenea proveni din limbile slave, dar nu există probe suficiente în acest sens. Unele dintre sufixele în discuție, mai ales *-ag*, *-eg*, *-ig*, au putut lua naștere în interiorul limbii române.

3. Existența cîtorva dintre membrii unei serii de sufixe poate favoriza apariția altora, pentru completarea seriei; existența întregii serii ajută la consolidarea în limbă a fiecărui sufix în parte.

Prin urmare, neavînd dovezi care să susțină originea latină sau, eventual, autohtonă a sufixelor discutate, am recurs la influența limbilor slave (care posedă sufixele, cu aceleași valori ca și româna) și am căutat explicații în interiorul limbii române.

CONTRIBUȚII LA STUDIUL DERIVĂRII CU SUFIXELE DIN SERIA-(T)ATE

DE

MAGDALENA POPESCU-MARIN

1. Dintre sufixele cele mai reprezentative pentru valoarea de abstracte ale calității în română fac parte și cele din seria *-(t)ate*.

Vorbim de seria *-(t)ate*¹, deoarece din analiza formală a cuvintelor care conțin această finală detașăm mai multe segmente care au o parte comună (*-ate*), dar sînt deosebite parțial între ele : *-ate*, *-tate*, *-ătate*, *-etate*, *-itate*, *-utate*.

Deosebirea dintre segmentul minimal *-ate* și celelalte segmente constă în prezența la acestea din urmă a consoanei *-t* uneori la inițiala segmentului derivativ (*-tate*), altelei precedată, în segmente mai dezvoltate, de una din vocalele *-ă-*, *-e-*, *-i-*, *-u-* (*-ătate*, *-etate*, *-itate*, *-utate*).

În studiile de istorie a limbii *-ătate* este dat ca exemplu de sufix românesc vechi, moștenit din latină, tipic pentru formarea abstractelor calității².

Lucrările românești care se ocupă de derivarea cu sufixe în limba contemporană consemnează sufixul vechi *-ătate* subliniind îndeosebi faptul că procedeul creării de substantive cu acest sufix a fost întărit prin împrumuturile extrem de numeroase de cuvinte cu sufixul nou *-itate* (de origine latină savantă, franceză, italiană, germană). În același timp, se remarcă marea productivitate a acestuia din urmă pentru româna literară actuală³.

¹ Așa cum în unele lucrări privitoare la limba latină diferitele realizări formale ale aceluiași sufix sînt date sub titlul general *-tas* (vezi de exemplu ILR I 77 și ILR II 180). Într-un loc și Pascu (s. 21) vorbește de *-late*, deși sufixul este înregistrat sub titlul *-ătate*.

² Suffixul este pomenit în gramaticile comparate ale limbilor romanice (de exemplu Friederich Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, zweiter Theil, Bonn, 1858, p. 336; W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, tome II: *Morphologie*, Paris, 1895, p. 585 ș.a.) sau în tratatele de istorie a limbii române (vezi de exemplu ROSETTI, ILR 162) etc.

³ IORDAN, LRA 184—185; idem, LRC 312; GRAM. ROM., I, p. 158; GRAUR, T. 261; N. Mihaescu, *Abateri de la exprimarea corectă*, Editura științifică, București, 1963, p. 31—33; HRISTEA (E. 35), înregistrînd o serie de formații noi cu acest sufix, arată necesitatea de a fi studiat pe larg, întrucît este „extraordinar de productiv”. Vezi și Iorgu Iordan, *Le suffixe roumain -(i)tate*, în „Mélanges Marcel Cohen”, The Hague, Paris, 1970, p. 375—378.

⁵⁴ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 205—206, 270—271.

Segmentul *-etate* a fost amintit de Pascu⁴ ca variantă la *-ătate*, alături de *-ate* și *-utate*. Explicații mai ample asupra provenienței lui a dat însă recent G. Ivănescu⁵.

2. În cele ce urmează ne propunem o analiză a tuturor formațiilor acestei serii (cuvinte moștenite, împrumuturi sau creații românești) în scopul relevării tuturor modalităților de realizare ale sufixului; în acest fel vom pune în evidență și segmentul *-tate*, nerelevat pînă în prezent, precum și unele sufixe dezvoltate și compuse.

Examinînd, din punct de vedere semantic formațiile respective, vom degaja cele mai importante valori ale sufixelor din seria *-(t)ate*, unele dintre ele neevidențiate în lucrările de pînă acum (de exemplu: numele de discipline, perioada caracterizată prin însușirea exprimată de bază, acțiunea și rezultatul ei). Cercetînd originea și istoria sufixelor din serie, ca și originea și vechimea în limbă a temelor la care se atașează, vom putea aduce date noi mai ales cu privire la unele segmente mai puțin discutate în literatura de specialitate (*-ate*, *-tate*, *-utate*) și la formațiile în care acestea apar.

Materialul pe care ne bazăm observațiile este cel conținut în DI, completat cu unele formații găsite în alte izvoare.

Numărul formațiilor este următorul⁶:

-ate 12 în DI + 1 : *vetustate* GAZ. LIT. XIV (1967), nr. 48 (681), 7/7;

-ătate 35 + 1 : *linătate* LSR 151^v/8;

-etate 9;

-itate 600 + 86 : URSU, T. (glosar) : *fetiditate*, *igrometricitate*, *împărțibilitate*, *lichiditate*, *piezișitate*, *sterpitate*, *simfualitate*, *simfșitate*, *tuberozitate*; CODRU-DRĂGUȘANU, C. 238 : *luxuriozitate*; IORDAN, LRA 184—185 : *albinozitate*, *autohtonitate*, *capabilitate*, *corporalitate*, *costelivitate*, *diafanitate*, *directivitate*, *discutabilitate*, *elementaritate*, *esențialitate*, *extraordinaritate*, *fenomenalitate*, *inefabilitate*, *inofensivitate*, *instructivitate*, *inteligibilitate*, *macabritate*, *musculozitate*, *ocazionalitate*, *organicitate*, *pasionalitate*, *patriarhalitate*, *penibilitate*, *rotunditate*, *rudimentaritate*, *sinistritate*, *teatralitate*, *tipicitate*, *transcendentalitate*, *unidimensionalitate*, *verbalitate*; IORDAN, LRC 312 : *conspirativitate*, *legitate*; DM : *granulozitate*, *perspectivitate*, *reactivitate*, *salinitate*, *seismicitate*, *selectivitate*, *sonicitate*, *surescitabilitate*; Gh. Bulgăr, în LR VIII (1959), nr. 6, p. 40 : *moditate*; GRAUR, SLG 395—396 : *planitate*, *obiectitate*; N. Mihaescu, lucr. cit. : *anonimitate*, *complementaritate*, *găunozitate* (p. 33), *prodigiozitate* (p. 32); E. Stîngaciu, *Note despre convertirea unităților frazeologice în limba actuală*, în LR XII (1963), nr. 5, p. 570 : *artificiozitate*, *cerebralitate*, *dialecticitate*, *funcționalitate*; Florica Ficșinescu, în SMFC IV, p. 13 : *impronunțabilitate*, *inimaginabilitate*, *intraductibilitate*; GRAUR, T. 261 : *purtabilitate*; HRISTEA, E. 34—35 : *absconsitate*, *amicalitate*, *atractiozitate*, *compactitate*, *completivitate*, *directi-*

⁴ s. 21.

⁵ Vezi *Formarea cuvintelor în limba română*, în LR XIV (1965), nr. 1, p. 36—37.

⁶ Vom reproduce aici formațiile care nu figurează în DI.

tate, *emoționabilitate*, *fantasticitate*, *globalitate*, *ilogicitate* (și *ilogitate*), *rectilinearitate*, *rezistibilitate*, *similaritate* și câteva găsite de noi în presă : SCÎNTEIA, XXXV (1965), nr. 6748, p. 2/4 : *profesionalitate*; GAZ. LIT. XIV (1967), nr. 48 (681), p. 7/2 : *epicitate*; ÎNAINTE (Dolj), nr. 7108 (1968), p. 1/4 : *calmitate*; LUCEAFĂRUL XI (1968), nr. 31 (327) : *frontalitate* (titlul unei poezii) p. 4/1, *pompozitate* p. 3/1; LR XVII (1968), p. 138 : *substitu-*

-tate 3;

-utate 3.

3. Formațiile cu sufixele *-(t)ate* sînt substantive feminine raportabile la :

a. adjective :

-ate : *bogătate*, *desertate* „desertăciune”, *căruntate* „căruntete”, *cumplitate* „zgîrcenie excesivă” < *cumplit*, *dreptate*, *gratuitate*, *ilicitate* (Jur.) „interzicerea unui lucru, a unei acțiuni nepermise de lege”, *vetustate*, cf. *vetust*⁷. Formația *adevărătate* poate fi raportată la adjectivul *adevărât* sau la substantivul *adevăr*; sensul derivatului ne trimite la adjectiv : „faptul de a fi *adevărât*” (derivarea de la *adevăr*, cu care este aproape identic semantic, nu și-ar găsi justificare). La fel *regulătate* „regularitate, faptul de a fi *regulat*” (derivarea de la *regulă* sau *regula* nu s-ar justifica semantic). *Venustate* „farmec, grație, eleganță” (cf. lat. *venustus*, fr. *venusté*) poate avea de asemenea o dublă analiză : prin substantivul *Venus* și atunci forma sufixului ar fi *-tate* sau prin adjectivul *venust* „plin de farmec”, neologism din latinul *venustus*; preferăm analiza prin adjectiv, întrucît în română s-a pierdut legătura cu etimonul primar (*Venus*); în acest caz forma sufixului este *-ate*.

-tate : *libertate*, *paupertate*, *pubertate*;

-ătate : *blajînatate*, *bunătate*, *crîncînatate* „grozăvie, barbarie, nenorocire” < *crîncin* (variantă a lui *crîncen*), *crudătate* „cruzime”; *deplinătate*, *golătate*, *ieftînatate*, *întregătatate* „întregime, desăvîrșire”, *linătate*, *meserătate* „sărăcie” < *measer*, *milostivătate*⁸, *molătate* „moliciune”, *plinătate*, *puținătate*, *scumpătate*, *seninătate*, *singurătate*, *strîmbătate*, *usurătate*;

-etate : *notorietate*, *proprietate*, *pustietate*, *vietate* „ființă” < *viu*, *zglobietate*;

-itate : *absurditate*, *accesibilitate*, *actualitate*, *afectivitate*, *alterabilitate*, *amabilitate*, *brutalitate*, *conformitate*, *costelivitate*, *imensitate*, *intensitate*, *liberalitate*, *perspicacitate*, *paliditate*, *relativitate*, *sensibilitate*, *soliditate*, *vivacitate* etc.

Socotim ca analizabile în română și cuvintele *limpiditate* și *umiditate*, deși există diferență de vocalism între cuvîntul românesc vechi (*limpede*, *umed*) și tema împrumutului în *-itate*.

⁷ În română împrumutul *vetustate* se poate analiza prin *vetust*; în latină însă adjectivul *vetustus* poate fi o formație regresivă de la substantiv. Vezi Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik*, München, MCMXXVIII, p. 243.

⁸ Cuvîntul apare în textele vechi și e redat în mod greșit în unele dicționare (DI, DLR) în forma *milostivitate* (vezi Mioara Avram, *Contribuții la studierea derivării cu -iv*, în SMFC IV, p. 109).

În unele cazuri formația cu *-itate* este mai folosită la forma negativă (deoarece și adjectivul de bază, terminat de obicei în *-bil*, este mai uzual negativ). De exemplu: *imparabilitate*, *incompatibilitate*, *incorigibilitate*, *incurabilitate*, *inepuizabilitate*, *inevitabilitate*, *imponderabilitate* (și *neponderabilitate*), *insașiabilitate*, *inseparabilitate*, *inviolabilitate*⁹.

-utate (cu varianta regională **-otate**): *greutate* (reg. *greotate*), *noutate* (reg. *nootate*), *răutate* (reg. *răotate*); *viotate* (inv.) „vioiciune” (D. RALLETI la TDRG).

b. substantive :

-ătate: *frăținătate* „frăție” KLEIN, D. 45, *jălătate* „jale” HODOȘ, P. P. 89, *limbătate* (reg.) „neam străin, limbă” PASCU, S. 19;

-etate: *sașiătate*; *frățietate* poate fi analizat în două feluri: ca derivat de la *frăție* și atunci forma sufixului este *-etate* sau ca derivat de la *frate* (eventual de la forma de plural) cu sufixul dezvoltat *-ietate*; din punct de vedere formal ni se pare mai plauzibilă prima ipoteză. Cuvântul, creație relativ recentă, a „modernizat” mai vechiul *frăție*, pentru a reda fr. *fraternité*¹⁰.

-itate: *amiralitate*, *animalitate*, *cotitate* „cotă-parte” HAMANGIU, C. C. 274, *edilitate*, *legitate*, *moditate*, *morbitate* „morbiditate” ARISTIA, PLUT., *obiectitate*, *perspectivitate* „corespondența dintre o figură geometrică și imaginea ei obținută prin perspectivă” DM, *planitate*, *tenebritate* ALEXI, W., *zeitate* < *zeu*. În *evghenitate* (< *evghenie*) presupunem că forma sufixului este *-itate*, iar vocala inițială a sufixului s-a contopit cu vocala finală a temei.

În aparență substantivul *tempestate* (inv.) ar fi în română analizabil prin *tempeastă* + sufixul *-ate* (neînțeles în formații raportabile la substantive). De fapt *tempestate* este o variantă a lui *tempeastă* provenită din cazul oblic al aceluiași etimon latin (*tempestat-tatis*).

Formațiile raportabile la substantive nu sînt prea numeroase și nici cuvinte cu o largă circulație (cu excepția celor care au sens colectiv, pentru care vezi pct. c). De obicei sensul substantivului bază poate fi asimilat cu cel al adjectivelor, iar sensul formației de la substantiv cu *-(t)ate* este asemănător cu al celor derivate de la adjectiv. De exemplu *animalitate* „calitatea de a fi animal, ceea ce e propriu animalului”, *evghenitate* „noblețe”, *morbitate* „stare bolnăvicioasă”, *tenebritate* „întunecime” < *tenebre* „întuneric, obscuritate” etc. De aceea critica adusă de lingviști unor formații mai noi (în general calcuri după rusă) de la o bază substantivală cu sens concret, calificate ca fiind neconforme cu structura limbii române, este îndreptățită. Vezi, de exemplu, IORDAN, LRC 312, unde se critică formația *legitate*, și GRAUR, SLG 395, unde sînt condamnate formațiile *legitate* și *planitate* (care au încetat însă să fie folosite astăzi). La cuvintele de mai sus s-ar putea adăuga și altele de același tip, împrumutate din franceză, ca de exemplu *cotitate*, analizabil în română prin *cotă* și cu același sens cu acesta din urmă.

⁹ Numărul mare de substantive negative în *-itate* (cu sau fără corespondent la forma pozitivă) contribuie la întărirea prefixului *in-* în limba noastră. Vezi Florica Ficșinescu, *Prefixul negativ in-*, în SMFC IV, p. 8, 13.

¹⁰ Vezi și HRISTEA, E. 163.

c. substantiv sau adjectiv :

În câteva cazuri cuvîntul la care poate fi raportată formația în *-itate* este în același timp și substantiv și adjectiv, iar sensul formației, ca și al temei, nu ne ajută să decidem categoria gramaticală a temei, mai ales că și substantivul bază ar putea fi privit ca exprimînd o calitate: *aciditate* „calitatea de acid” sau „calitatea de a fi acid(ă)”, tot așa: *combustibilitate*, *fluiditate*, *graviditate*, *lichiditate*, *omonimitate*, *suveranitate*, *suzeranitate*, *vasalitate*.

Unele formații cu *-ătate* și *-itate* de tipul *creștinătate*, *mișelătate*, *păgînatate*, *străinătate*, *vecinătate*, *grecitate*, *intelectualitate*, *latinătate*, *nobilitate*, *romanitate*, *slavitare* etc. atunci cînd au valoare colectivă trebuie raportate la substantiv, iar cînd indică o calitate trebuie raportate la adjectiv.

d. verbe :

— tema prezentului :

-ățate: *răspunzătate* (inv.) „răspundere” BARIȚIU, P. A. III 430 (< *răspunz*, forma iotacizată de prezent a lui *răspunde*);

— tema prezentului sau a participiului :

-(at)e: *cumpătate* „faptul de a fi cumpătat” < *cumpăta(t)*, *păndătate* „suferință morală, chin” CORESI în PSALT. SCH. 133/39 < *pănăta(t)*; în funcție de temă segmentul derivativ este *-e* sau *-ate* (vezi mai departe, p. 63);

-(ăt)ate: *îndurătate* „îndurare”, *însemnătate*;

-(et)ate: *mîngîietate* „milă, îndurare” PSALT. SCH. 300, *subțietate* „subtilitate” este raportabil la *subția(t)*.

Formațiile cu bază verbală date sub *-(ăt)ate*, *-(et)ate* puse în legătură cu forma de participiu ar avea forma sufixului *-ate*, cu alternanța *a/e* în temă în cazul lui *mîngîietate*, *subțietate*.

e. substantive sau verbe :

-ătate: *stăpînatate* „ocîrmuire, dominație” HERODOT 391 (*Grecii... împotriva sârăciilor*) sau și de *stăpînatate să apără*);

-itate: *simțitate* „sensibilitate” URȘU, T.;

f. adjective sau verbe :

-ățate: *micșorătate* „meschinărie, micime, deșertăciune”, cf. *micșor*, *micșora*;

-(et)ate: *varietate* (cf. *variu*, *varia* < *t* >), *viotate* „faptul de a viețui sau faptul de a fi viu” (cf. *viu*, *via*);

g. adjective sau adverbe :

-ățate: *destulătate* „belșug”;

h. numerale :

-etate: *întîietate*¹¹;

-itate: *unitate* „calitatea de a fi unul”; cu sensul de „unire” poate fi raportat la verbul *uni*.

¹¹ De fapt un calc după fr. *primauté* (vezi Ivănescu, *lucr. cit.*, p. 37; HRISTEA, E. 163).

Unele împrumuturi terminate în *-(t)ate*... sînt semianalizabile în română :

-ate: *autoritate* (*autoritar*), *caritate* (*caritabil*), *ereditate* (*ereditar*), *majestate* (*majestic*, *majestuos*), *voluptate* (*voluptos*);

-etate: *anxietate* (*anxios*), *societate* (*social*);

-itate: *aprioritate* (*aprioric*; cf. și lat. *a priori*), *feminitate* (*feminin*), *îndemnitate* „îndemnizare, despăgubire” (*îndemniza*, *îndemnizație*), *necesitate* (*necesar*), *partinitate* (*partinic*), *sanctitate* (*sanctuar*, *sanctifica*).

Și un cuvînt moștenit ca *sănătate* este semianalizabil, datorită prezenței în limbă a lui *sănătos* (deși acesta din urmă ar putea fi refăcut din *sănătate*). Analiza pune în evidență sufixul *-ate* (deși în latină tema era *san-*).

În general formațiile cu sufixe din seria *-(t)ate* au tema raportabilă la adjectiv sau și la adjectiv. Dacă socotim formațiile raportabile la o temă verbală ca pornind de la forma de participiu, categoria derivatelor de la adjective se întărește. Ea se întărește de asemenea cu derivatele de la numerale, ținînd seama de valoarea adjectivală a numeralelor respective, și de la substantivele apropiate semantic de adjective. De la alte părți de vorbire, de exemplu de la substantive propriu-zise, formațiile cu *-(t)ate*... sînt accidentale.

În ceea ce privește categoria gramaticală a bazei, derivatele din română continuă în general situația din latină. În latină marea majoritate a derivatelor au bază adjectivală, rar substantivală (*cautelitas* < *cautela*, *virginitas* etc.) sau foarte rar adverbială (tipul *satietas* < *satis*)¹².

Se remarcă la sufixul *-itate* preferința pentru teme adjectivale derivate la rîndul lor în special cu sufixele: *-al* (*feudalitate*, *modalitate* etc.), *-ar* (*polaritate*, *școlaritate* etc.), *-bil* (*revocabilitate*, *sudabilitate* etc.), *-ic* (*atomicitate*, *sfericitate* etc.), *-iv* (*productivitate*, *subiectivitate* etc.), *-os* (*grațiozitate*, *prețiozitate* etc.).

Aceasta este urmarea faptului că și în latină *-itas* apare adesea alături de adjective în *-osus* și *-bilis* (cf. Cooper, *lucr. cit.*, p. 39), iar *-ité* din franceză se atașează la adjective în *-if* (forma sufixului este *-ivité*, cf. DUBOIS, s. 14) sau în *-os*, *-eus* (*-osité*, *-euseté*), *-abil*, *-ibil* (*-abilité*, *-ibilité* etc., cf. Meyer-Lübke, *lucr. cit.*, p. 585).

4. În cîteva cazuri analiza derivatelor pune în evidență existența unor sufixe compuse sau dezvoltate:

-abilitate, *-ibilitate*

Sufixele provin din atașarea lui *-itate* la adjective formate cu *-abil*, *-ibil* (vezi mai sus). Prin analogie cu formații ca *respectabilitate*, *perfectibilitate* etc., care pot fi raportate la *respectabil*, *perfectibil*, s-au creat unele substantive care nu au corespondentul adjectival în *-bil* atestat: *întăritabilitate* URȘU, T. este un calc după fr. *excitabilité*; *refractabilitate* „însușirea unui corp de a fi refractar” IOANOVICI, TEHN. 83 trebuie raportat la

¹² F. T. Cooper, *Word Formation in the Roman Sermo Plebeius*, New York, 1895, p. 38-39.

tema *refractar*, deci este semianalizabil; *procedibilitate* (neobișnuit) „pune-rea în mișcare a procedurii judiciare” COD. PEN. R.P.R. 217 poate fi pus în legătură cu *proceda* (cf. forma mai veche *procede*) sau mai curînd cu *procedură*. Pentru *contractibilitate* „proprietatea țesuturilor vii de a se putea contracta”, DM indică tema *contractibil* cu mențiunea „puțin folosit”, dar cuvîntul *contractibil* nu figurează ca titlu de articol nici în DM, nici în alte dicționare; în cazul existenței reale a adjectivului avem a face cu o formație în *-itate*.

Nu poate fi cu totul exclusă nici în cazul celorlalte formații existența unui adjectiv corespunzător în *-(a/i)bil* care să nu fie atestat.

-alitate

Sufixul apare într-un împrumut analizabil: *prodigalitate* „însușirea de a fi *prodig*, risipitor” I. IONESCU, D. 240 < fr. *prodigalité*, lat. *prodigalitas* (cuvîntul românesc este analizabil cu *-alitate* datorită existenței în limba noastră a adjectivului *prodig* „risipitor” și a verbului *prodiga* „a risipi”) și în formația românească *lucruralitate* înregistrată în IORDAN, LRA 184 fără a se indica sensul, care poate fi analizată prin tema de plural *lucrur-*.

-elitate

Apare numai în *crudelitate* „cruzime” DOSOFTEI, v. s. 247/2, un împrumut savant din lat. *crudelitas*, analizabil prin românescul *crud*. Este cel mai vechi împrumut în *-itas*.

-eitate

Se analizează ca sufix unitar în cuvintele: *contemporaneitate* BUL. COM. IST. V 28 (cf. *contemporan*, fr. *contemporanéité*), *eterogeneitate* (variantă la *eterogenitate*, cf. *eterogen*, fr. *hétérogénéité*), *omogeneitate* (cf. *omogen*, fr. *homogénéité*), *planeitate* (< fr. *planéité*) „însușirea unui lucru de a fi *plan*”. În categoria formațiilor cu *-eitate* pot fi atrase și *simultaneitate* și *spontaneitate* (fr. *simultanéité*, *spontanéité*), care pot fi raportate în limba actuală mai degrabă la adjectivele *simultan* și *spontan* (azi foarte obișnuite) decît la *simultaneu* și *spontaneu*, ambele neuzitate.

Sufixul are ca punct de plecare formațiile latinești în *-itas* de la adjective în *-eus*: *heterogeneitas* < *heterogeneus*, *homogeneitas* < *homogeneus*; formațiile au pătruns din latina scolastică în franceză (*hétérogénéité*, *homogénéité*, cf. ROBERT, D.) de unde le-a împrumutat româna.

-icitate

Sufixul apare în două împrumuturi analizabile: *multiplicitate* „faptul de a fi *multiplu*” NEGULICI (< fr. *multiplicité*, lat. *multiplicitas*), care ar putea fi apropiat formal și de *multiplica*, deși semantic trebuie raportat la *multiplu*, *simplicitate* „simplitate” ALEXANDRESCU, M. 279 (< fr. *simplicité*, lat. *simplicitas*) și în două semianalizabile: *duplicitate* (cf. fr. *duplicité*, rom. *duplicat*), *triplicitate* E. Stîngaciu, *lucr. cit.*, p. 570 (cf. *triplicat*).

Originea sufixului este latină; el provine din atașarea sufixului *-tas* la adjectivele sau numeralele în *-plex* (de tipul *multiplex*, *-icis*, *simplex*, *-icis* etc.). Cuvintele în *-icitas* au fost împrumutate și de franceză (vezi

exemplele de mai sus în *-icité*) și probabil că din această limbă (mai curînd decît direct din latină) au pătruns în română.

-ietate

În cîteva formații este posibilă o dublă analiză: prin *-ietate* dacă socotim că tema este terminată în consoană și prin *-etate* dacă socotim că tema este terminată în *-i* vocală sau semivocală: *arbitrarietate*, *contrarrietate*, cf. *arbitrar(iu)*, *contrar(iu)*, *prostietate* (cf. *prost(i)*, *prostitie*), *sașietate* (cf. *saș(iu)*).

Sufixul se analizează ca unitate derivativă în formațiile românești *însușietate* „însușire” SBIERA, p. 120 (< *însuși*, verb sau pronume) și *vechie-tate* „vechime” SBIERA, f. s. 407 < *vechi* și în împrumutul *sobrietate* „cumpătare, moderație” I. IONESCU, M. 203 (din fr. *sobriété* sau lat. *sobrietas*, raportat în română la adjectivul *sobru*).

-ietate are ca model lat. *-ietas* (de unde și fr. *-iété*), care reprezintă lat. *-tas* atașat la unele teme terminate în *-i*: *sobrietas* < *sobrius* (cf. Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 243).

*-ivitate*¹³

Singura formație care nu poate fi raportată la un adjectiv format cu *-iv* (pentru *-iv* + *-itate* vezi p. 60) este *rezistivitate* „rezistență specifică unei substanțe”, împrumut din fr. *résistivité*.

Creativitate „însușirea de a fi creator” și *obligativitate* „caracter obligatoriu” pot fi considerate ca aparținînd categoriei formațiilor cu dublă analiză: prin *-itate* pornind de la *creativ* și *obligativ*, care sînt înregistrate în română, dar nu au circulație, și prin *-ivitate* socotind tema *creat(or)*, respectiv *obligat(or)*.

-(u)ozitate

Sufixul poate fi identificat în următoarele formații, fără circulație în limbă, care nu au corespondent adjectival în *-os* atestat (pentru *-os* + *-itate* vezi p. 60): *flatuozitate* „gaz acumulat în intestin...” (< fr. *flatuosité*), raportabil la *flată* cu același sens și *ridiculozitate* (neob.) „însușirea de a fi ridicol” BARCIANU, ALEXI, W.

5. Cîteva precizări cu privire la condițiile de apariție, la originea și istoria sufixelor din serie ni se par necesare. Sub acest aspect *-ătate* și *-itate* au fost discutate. S-a arătat că *-ătate* este moștenit din latină (*bunătate* < *bonitas*, *sănătate* < *sanitas*) și apare numai în cuvinte vechi¹⁴, în timp ce *-itate* este împrumutat relativ recent din limbile latină, franceză, italiană, germană și apare numai în cuvinte noi, împrumutate din aceste limbi¹⁵ sau formate în românește (vezi, mai pe larg, p. 64–65). Este interesantă observația acad. Al. Graur¹⁶ cu privire la *-itate*, care, deși a pătruns mai ales prin cuvinte franțuzești în *-ité*, a fost adaptat în română sub aspectul fonetic latinesc, așa încît aceste împrumuturi din franceză par a fi cuvinte românești vechi, alăturîndu-se formațiilor moștenite în *-ătate*.

¹³ Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 109.

¹⁴ Vezi PASCU, s. 18–21 și nota 2 din lucrarea de față.

¹⁵ Vezi nota 3.

¹⁶ *Evoluția limbii române*, p. 48.

Despre *-ate* s-a arătat, de asemenea, că se identifică în cuvinte a căror temă se termină în *-t* și este datorat haplogogiei: *bogat* + *-ătate* > *bogătate*, *drept* + *-ătate* > *dreptate*¹⁷, *urît* + *-ătate* > *urîtate* etc.

Fenomenul de haplogogie are loc în aceleași condiții fonetice în latină și franceză, principalele furnizoare ale cuvintelor pe care le discutăm: cf. lat. *hones[ti] tatem* < *honestus*, *volunt[ti]tatem* (< *volent-* / *-ont*)¹⁸, fr. *gratuité* < *gratuit* + *-ité*. Româna a împrumutat uneori cuvîntul în care s-a produs haplogogia (de exemplu *gratuitate*), așa încît *-ate* apare în condiții fonetice identice și în cuvintele recente.

În cazurile în care tema este un participiu are loc o dublă haplogogie și aici segmentul derivativ identificat este *-e*: *pănătate* < *pănătat* (vezi p. 59).

Segmentul *-etate* apare după teme terminate în *-i*¹⁹ (vocală sau semivocală). El se explică în cuvintele vechi ca fiind o variantă a lui *-ătate*: *mîngîietate*, *vietate*; în cuvintele noi, împrumutate, nu mai este variantă a lui *-ătate*, dar se confundă cu această variantă, întrucît apare în același context fonetic (adică după teme în *-i*); aceasta datorită faptului că situația este aceeași în latină și în franceză²⁰: *notorietate* < fr. *notoriété*, *proprietate* < fr. *propriété*, lat. *proprietas* etc.

În condițiile fonetice discutate mai sus (după teme în *-i* urmează *-etate*) derivatul *vioitate* (rar) „vioiciune” ar fi trebuit să aibă forma *vioietate*.

-utate provine din *-ătate* atașat la adjective terminate la masculin în *-u*; vocala inițială a sufixului s-a asimilat și s-a contopit cu vocala finală a rădăcinii (cf. formele vechi și dialectale: *nouătate*, *noătate*, *nootate*). Forma rădăcinii este *gre-* (*greu/grei*), *no-*, *ră-*, deci sufixul este *-utate*; totuși faptul că *-u* apare constant numai la teme de acest tip ar putea determina tăietura după această desinență: *greu-tate* (la adjectivul *nou* am putea considera chiar că *-u* face parte din temă, dacă avem în vedere formele de singular *nou-nouă*, la plural însă tema este *no-*). Pentru consecvența analizei alegem însă prima modalitate de despărțire a sufixului: *-utate*. Varianta *-otate* pledează în favoarea acestei soluții.

Substantivul *vioitate* este o formație de la adjectivul *viu* ca și *vietate*; *-otate* provine din asimilarea vocalei inițiale a sufixului *-ătate* atașat la *viu*, ca și în *groatate*, formă anterioară lui *groatate* (vezi mai sus); e posibil ca și adjectivul *vioi* să fi influențat forma derivatului.

Segmentul *-tate* apare numai în formațiile împrumutate: *libertate* (cf. lat. *libertas* < *liberitas* cu sincopă, fr. *liberté*), *paupertate* (cf. lat. *paupertas*, it. *paupertà*), *pubertate* (cf. lat. *pubertas*, fr. *puberté*). Observăm

¹⁷ Vezi ROSETTI, ILR 571 pentru *bogătate*. În acest sens pledează și Th. Hristea în recenzia la „Studii și cercetări științifice” — Iași (seria filologie) X (1959) și (1960), publicată în LR XI (1962), nr. 2, p. 211, respingînd un etimon reconstruit: lat. *dirctiitate.

¹⁸ Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 243; Vittore Pisani, *Grammatica latina*, ed. a II-a, Torino, 1952, p. 122.

¹⁹ În *meseritate*, variantă a lui *meserătate*, avem a face cu o asimilare. Vezi PASCU, s. 21.

²⁰ Vezi G. Ivănescu, *lucr. cit.*, p. 36–37.

că toate trei au tema terminată în *-r* (dacă socotim că *venustate* ar putea fi pus în legătură cu *Venus*, am avea și o temă în *-s*), ceea ce se explică prin faptul că în latină majoritatea adjectivelor fără vocală tematică se terminau mai ales în *-r*, dar și în *-s*; vezi, de exemplu, *libertas*, *vetustas*. Temele în *-r* în română nu condiționează însă apariția lui *-tate*: vezi, de exemplu, *complementaritate*, *similaritate*, *școlaritate* etc.

După cum putem observa, din toată seria numai *-tate* și *-itate* sînt forme împrumutate. *-ătate* este moștenit, *-ate* și *-etate* sînt dezvoltate pe teren românesc și apoi sînt întărite prin împrumut, *-utate* este de asemenea o formă rezultată pe teren românesc. Prin urmare *-ătate* și *-utate* sînt vechi, *-tate* și *-itate* noi, iar *-ate* și *-etate* sînt și vechi și noi (formele noi sînt omonimele celor vechi).

Aspectul formal al temelor la care se atașează segmentele din seria *-(t)ate* ne relevă faptul că numai *-ătate* și *-itate* sînt sufixe care apar în condiții fonetice nedeterminate. Celelalte segmente sînt totdeauna condiționate de aspectul formal al temei: *-ate* după teme în *-t*, *-tate* după teme în *-r*, *-etate* după teme în *-i* sau *-i*, *-utate* după cuvinte cu desinența *-u* la masculin singular. Aceste segmente, condiționate fonetic, sînt uneori, pe teren românesc, variante ale sufixului vechi *-ătate* (cum e cazul lui *-ate* și *-etate* în cuvintele vechi și a lui *-utate* în toate cuvintele) sau sînt împrumutate în această formă din alte limbi, apărînd în aceleași condiții fonetice (cf. *-ate* și *-etate* omonime ale variantelor mai vechi). Deoarece segmentele împrumutate recent nu mai pot fi socotite variante ale sufixului vechi și întrucît ele se confundă formal cu variantele menționate, considerăm că este potrivit să numim toate segmentele formale conținînd pe *-(t)ate* sufixe din aceeași serie.

Originea și vechimea temelor pe care le selectează fiecare din sufixele amintite confirmă observațiile făcute cu privire la vechimea sufixelor.

-ătate și *-utate* selectează numai teme vechi în limbă, de origine variată, cu preponderență latine (moștenite): *crudătate*, *greutate*, *întregătate*, *meserătate*, *molătate*, *noutate*, *plinătate*, *răutate*, *seninătate* etc.; *-ătate* se atașează și la teme de origine slavă: *blajinătate*, *golătate*, *scumpătate* sau greacă: *ieftinătate*.

-ate și *-etate* sînt atașate la teme vechi în limbă (moștenite: *dreptate*, *căruntate*, *vietate* etc. sau împrumutate din slavă: *bogătate*, *pustietate*), dar apar și în împrumuturi analizabile de origine latino-romanică: *gratuitate*, *venustate*, *notorietate* etc.

-tate se combină numai cu teme noi (*libertate*, *paupertate*, *pubertate*), iar *-itate* se combină mai ales cu teme noi, în special de origine latino-romanică (*socialitate*, *toxicitate* etc.); în unele formații fără circulație *-itate* se atașează și la teme vechi de origine latină (*desitate*, *siguritate*, *sterpitate*, *vitrigitate*, *zeitate*) sau formate în românește, uneori cu sufixe împrumutate din latină, dar cu baze moștenite (*împărțibilitate*, *mărinimozitate*, *piezișitate*, *simțibilitate*); se mai poate atașa și la teme vechi de alte origini,

dar derivate în românește de obicei cu sufixe noi ca *-ar* sau *-bil*: *slave* (*școlaritate*), *grecești* (*pedepsibilitate*), *maghiare* (*locuibilitate*)²¹.

O formație de la o temă slavă este *costelivitate*. Aici sufixul *-itate* a fost atras de finala *-iv*, vorbitorii făcînd confuzie între *-iv* slav și *-iv* neologic. Derivatul în *-itate* a intrat în seria de corespondențe *obiectiv-obiectivitate*, *operativ-operativitate*²² etc.

Formațiile de la teme vechi elatine nu sînt răspîndite, dar ele dovedesc marea productivitate a sufixului. Temele la care pot fi raportate formațiile cu sufixe compuse sînt neologisme latino-romanice (cu cîteva excepții: *însușietate*, *vechietate* și *lucruralitate* cu teme moștenite, *prostietate* cu temă de origine slavă).

Cercetarea cronologică a faptelor pe teren românesc ne relevă că formațiile în *-ate*, *-ătate*, *-etate*, *-utate* apar în textele vechi (sec. al XVI-lea, al XVII-lea, al XVIII-lea), cele mai numeroase fiind cele în *-ătate*: *dereptate* COD. VOR. 63/11, *meserătate* PALIA 261/20, *bogătate* CORESI, EV. 403/37, *singurătate* CORESI, EV. 264/28; *greutate* PRAV. 20^v/4, *golătate* GCR I 86 (ante 1633), *adevărătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 174/27, *deșertate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 44/22, *ieftinătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 211/24, *îndurătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 77/17, *pustietate* DOSOFTEI, V. S. 27^r/32; *vecinătate* MOLNAR, E. S. 156/6 etc. Dintre acestea nu s-au menținut în limbă numai *adevărătate*, *bogătate*, *deșertate*, *îndurătate*, *meserătate*.

În secolele următoare continuă să apară atestate și alte formații: *frăținătate* KLEIN, D. 45, *vietate* DRĂGHICI, R. I 84/18, *căruntate* (neobișnuit) MARCOVICI, D. 170, *blajinătate* MARCOVICI, D. 120/26, *cumplitate* PANN, P. V. III 77/1, *molătate* ALECSANDRI, S. 77, *însemnătate* NEGRUZZI, S. I 94, *răspunzătate* BARIȚIU, P. A. III 430, *regulătate* URSU, T., *seninătate* N. REV. R. I 85, *ilicitate* (neob.) COD. PEN. R.P.R. 137 în DA ms. etc. Din toate aceste exemple numai *vietate*, *însemnătate* și *seninătate* s-au răspîndit, celelalte sînt ocazionale.

Cuvinte conținînd sufixul *-itate* au pătruns în română începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea (de exemplu *necesitate* CALENDAR (1794), 29/26), dar în număr mare ele au fost împrumutate în cursul secolului al XIX-lea și al XX-lea. În secolul al XVIII-lea sufixul a fost adaptat și în forma *-ita*. La URSU, T. apar *elasticita*, *electricita*, înregistrate dintr-o traducere făcută din italiană în jurul anului 1790. *-tate* se limitează la cîteva împrumuturi recente (de la mijlocul și sfîrșitul secolului trecut): *libertate* STAMATI, D., COSTINESCU, *paupertate* DDRF, *pubertate* EPISCU-PESCU, O. Î. 51/23.

6. Valorile semantice ale sufixelor din seria *-(t)ate* au fost insuficient analizate pînă în prezent. O prezentare sub acest aspect a sufixului *-ătate* și a variantelor lui o face Pascu (s. 18—19), care relevă următoarele valori: abstracte (exprimînd o stare: *ieftinătate*, *golătate*, *răutate* etc.) și

²¹ Exemplele de acest fel fiind excepții, afirmația acad. Al. Graur asupra productivității sufixului mai ales de la baze neologice își păstrează valabilitatea (vezi GRAUR, T. 261).

²² Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 109.

concrete (desemnând locul: *pustietate*, *străinătate*, colectivitatea: *limbătate* „oameni de rasă străină”, posesorul unei calități: *vietate* „ființă vie”).

Valoarea fundamentală a sufixelor din seria *-(t)ate*, numele calității, se exprimă prin formații cu toate sufixele din serie (cu excepția lui *-tate*): *deșertate*, *căruntate*; *blajinătate*, *bunătațe*, *meserătate*, *plinătate*; *notorietate*, *varietate*; *claritate*, *capabilitate*, *complexitate*, *legalitate*, *subtilitate*; *noutate*, *răutate* etc.

Atunci când adjectivul de bază exprimă o stare (sub forma unei însușiri) substantivul derivat cu *-(t)ate* redă numele stării: *libertate*, *captivitate*, *pustietate* etc. Această valoare o au toate formațiile cu *-tate* (*libertate*, *paupertate*, *pubertate*).

Unele substantive cu sens abstract au și valori concrete, denumind în special obiectul (în sens larg) caracterizat prin însușirea exprimată de temă: *bunătațe* „lucru bun”, *proprietate* „lucru propriu”, *vietate* „ființă vie”, *antichitate* „lucru antic”, *demnitate* „funcție înaltă”, *divinitate* „natură divină”, *extremitate* „parte extremă”, *festivitate* „serbare solemnă”, *ilustritate* „personalitate ilustră”, *mondenitate* „eveniment monden” etc. Prin urmare, în afară de purtătorul calității (care este o ființă) semnalat de Pascu (s. 19) cu exemplul *vietate*, această valoare se poate extinde și asupra obiectelor sau asupra unor noțiuni abstracte (eveniment, funcție etc.).

Alte valori, secundare, ale cuvintelor în *-(t)ate*:

a. colectivitatea: *creștinătate* „toți creștinii, toate țările creștine, obștea creștinească” ANON. CAR., *păgînătate* „păgînime” MARCOVICI, D. 336/11, *străinătate* „străinime”, *vecinătate* „toți vecinii” ZANNE, P. VIII 133; *grețitate* „populație grecească” IORGA L. II 7, *intelectualitate* „totalitatea intelectualilor”, *latinătate* „lumea latină”, *nobilitate* „clasa nobililor, nobilime” BARIȚIU, P. A. I 321, *romanitate* „totalitatea popoarelor romanice” NEGRUZZI, S. I 204, *umanitate* „omenire” etc.

b. acțiunea și rezultatul ei: *răspunzătate*, *mîngîietate*, *vietate* „viețuire”; formațiile în *-itate* nu au această valoare pentru că ele nu provin de la teme verbale.

c. locul caracterizat prin însușirea exprimată de temă: *pustietate*, *străinătate*, *vecinătate* etc.

d. (numai cu *-itate*) perioada caracterizată prin însușirea exprimată de bază: *feudalitate* „feudalism”, *graviditate*, *majoritate* „majorat” NEGULICI, *minoritate* „minorat” NEGRUZZI, S. I 160, *nubilitate* „perioadă a adolescenței” ȘĂINEANU, D. U., *școlaritate* „timpul cît cineva este școlar” etc.

e. (numai cu *-itate*) numele unor discipline: *contabilitate*, *electricitate*, *sonicitate* „ramură a mecanicii care se ocupă cu fenomenele sonice”.

Majoritatea cuvintelor în *-(t)ate* au mai multe valori, de exemplu: *păgînătate* exprimă o calitate „păgînism”, faptul concret caracterizat prin însușirea redată de temă „faptă păgînească, nelegiuire”, o colectivitate „păgînime”; *antichitate* înseamnă „vechime, epocă și civilizație antică, obiect vechi” etc.; *latinătate* „caracter, origine latină; perioadă de cultură

și civilizație latină; lume latină” etc. Observăm că la cuvintele cu mai multe sensuri calitatea apare în mod constant.

În latină derivatele în *-tas* exprimau calitatea (*bonitas*, *civilitas* „simplitate, bunătațe” etc.), erau concrete și colective (*civitas* „popor, patrie; drept de cetățenie”, *nobilitas* „noblețe, nobilime” etc.) sau desemnau o perioadă de timp (*antiquitas*). În română s-au transmis direct din latină valorile de calitate, de obiect (și loc) caracterizat prin însușirea exprimată de temă, de colectivitate.

Substantivele denumind o perioadă de timp au fost împrumutate din latină sau din celelalte limbi de la care am împrumutat formații în *-(t)ate*.

Numele de discipline cu *-itate* în română au probabil model francez, cf. fr. *comptabilité* „contabilitate”.

Valoarea de nume de acțiune, accidentală, se pare că s-a dezvoltat în română.

7. Dintre sufixele din seria *-(t)ate* în limba actuală este productiv numai *-itate* (mai ales de la teme neologice). Creațiile noi cu acest sufix se înmulțesc continuu. Este important faptul că formațiile în *-itate* adaptează sau traduc termeni abstracti și din limbi neînrudite (unde sînt formați cu alte sufixe). De exemplu, din rusă cu sufixul *-ость*: *legitate* traduce rus. *закономерность*²³, *operativitate*, *predicativitate*, *principialitate*, *stadialitate* sînt calcuri după rus. *оперативность*, *предикативность*, *принципальность*, *стадиальность*²⁴, tot așa *tipicitate* după rus. *типичность*²⁵.

Din germană, formații cu sufixul *-heit* au fost redade prin formații în *-itate*: *Dingheit* a fost tradus prin *obiectitate*²⁶.

Semnificative pentru evoluția sufixului sînt formațiile de la teme românești vechi de tipul *găunozitate*, *locuibilitate*, *pedepsibilitate*, *școlari-tate* etc. O altă dovadă, indirectă, a importanței sufixului în limba noastră este crearea de verbe prin derivare regresivă de la formații în *-itate*: *calamita* < *calamitate*, *capacita* < *capacitate*, *validita* < *validitate*²⁷ etc. Acest proces s-a petrecut și în latină și se desfășoară și în alte limbi romane, de exemplu în franceză și italiană. Cf. lat. *debilitare* alături de *debilitas* și fr. *nécessiter*, it. *necessitare* puse în legătură cu substantivele respective în *-ité* și *-ità* (ca și românescul *necesita* față de *necesitate*)²⁸.

Faptul că în limba literară și în limbajele speciale noile abstracte ale calității se exprimă mai ales prin formații în *-itate* vine în contra-

²³ Vezi IORDAN, LRC 312, GRAUR, SLG 395.

²⁴ Vezi și Raisa Nanu, *Unele aspecte ale derivării cu sufixul abstract -ость și redarea lui în limba română contemporană*, în „Analele Universității București”, seria Științe Sociale, Filologie XI (1962), nr. 25, p. 407-440.

²⁵ Vezi HRISTEA, E. 164.

²⁶ GRAUR, SLG 396.

²⁷ Vezi GRAUR, E. 106, Magdalena Popescu-Marin, *Cuvintele în actualitate*, în PN XV (1970), nr. 6, p. 35.

²⁸ Al. Graur, *Verbe latinești în -ito*, în „Studii clasice” V (1963), p. 10.

dicție cu situația din franceză, furnizoarea principală a cuvintelor în *-itate* din limba noastră; în franceză sufixul *-ité* este în regres în comparație cu celelalte sufixe cu valori asemănătoare (*-isme* și *-ie*)²⁹.

După numărul de formații înregistrate și după răspîndirea lor în limbă ne putem da seama că *-itate* a căpătat o pondere mult mai mare decît a avut sufixul vechi *-ătate* (600 de formații în DL, respectiv 35). Dintre sufixele de abstracte ale calității, ca număr absolut de formații, *-itate* este întrecut numai de *-ie* (sufix care nu este specializat numai pentru această valoare).

Un sondaj făcut în DLR (litera M) arată că numărul de abstracte ale calității formate cu sufixul *-ie* este egal cu numărul de abstracte analizabile prin sufixele din seria *-(t)ate* (de fapt cele mai multe sînt în *-itate*): 43 formații în *-ie*, 43 în *-(t)ate* (39 în *-itate* și 4 în *-ătate*). Toate celelalte sufixe de abstracte ale calității sînt mult mai slab reprezentate.

ORIGINEA SUFIXULUI ADJECTIVAL *-IU*

DE

FULVIA CIOBANU

I. Cu privire la originea sufixului adjectival *-iu*, din formații ca: *albăstriu*, *auriu*, *cenușiu*, *mijlociu*, s-au emis pînă în prezent mai multe teze.

1. Aproape toate lucrările de lingvistică românească și romanică de la sfîrșitul secolului trecut și cele mai multe dintre lucrările apărute în secolul nostru consideră că sufixul *-iu* este continuatorul lat. *-ivus*¹.

Deoarece, datorită caracterului lor neanalizabil, termenii sigur moșteniți (*leșie* < lat. *laxiva*, *tîrziu* < lat. *tardivus*) nu demonstrează în suficientă măsură originea latină a lui *-iu*, s-a recurs din plin la reconstruirea de formații latinești: *bețiu* < lat. **bibitivus*², *cîmpiu* „șes” < lat. **campivus*³ (vezi și *acriu*, *albiu* de la nota 1) etc. Dacă reconstruirea este îndreptățită pentru o formație ca *bețiu*, nu același lucru se poate spune în privința lui *cîmpiu*, *acriu*, *albiu* și a altor derivate de același tip: pe cînd ideea de durată pe care o exprimă *-iu* în *bețiu*, bine reprezentată de lat. *-ivus*⁴, este cu totul izolată în românește, valoarea de asemănare cu obiectul denumit de temă din *cîmpiu*, ca și cea de aproximare a însușirii redate

¹ Vezi, de exemplu, A. Cihac, *Dictionnaire d'étymologie daco-romane*. Vol. I. *Éléments latins, comparés avec les autres langues romanes*, Francfort, 1870, după care *acriu* < lat. **acrivus*, *albiu* < lat. **albirus* etc.; Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Volumul întâi. *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 184; W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, vol. II, Paris, 1895, p. 589; DLR I 163; Yakov Malkiel, *The Development of -iu in Latin and Romance*, în „Language” XVII (1941), nr. 2, p. 99–118; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 344; id. *Sufixul românesc -iv*, în *scL XI* (1960), nr. 2, p. 179; Iorgu Iordan și Maria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, București, 1965, p. 226. Sufixul *-iu* este considerat drept continuatorul lat. *-ivus* și în *Istoria limbii române*, vol. I, București, 1965, p. 83. În volumul al II-lea al aceleiași lucrări (București, 1969, p. 182) însă, originea lui *-iu* din lat. *-ivus* este pusă sub semnul întrebării, deoarece, după cum se afirmă în acest volum, sufixul pare să-și fi pierdut productivitatea în latina dunăreană.

² Cf., de exemplu, Philippide, *loc. cit.*; CDDE, s.v.; PASCU, s. 222; *Istoria limbii române*, vol. al II-lea, p. 182.

³ Cf. CDDE, s.v.; PASCU, s. 222.

⁴ Vezi mai departe, p. 73–74.

²⁹ DUBOIS, s. 34–35. Din articolul lui Alain Guillet (*Morphologie des dérivations. Les nominalisations adjectivales en -ité*, în „Langue française”, 11, sept. 1971) reiese că în franceză formațiile în *-ité* reprezintă 75% din totalul nominalizărilor adjectivale și că în 90% din cazuri sufixul se realizează în forma *-ité*.

prin temă din *acriu* „cam acru”, *albiu* „aproape alb”, inexistente la sufixul latinesc, sînt vii și puternice în românește⁵. Pentru aceste ultime formații nu există nici un indiciu pe baza căruia să se poată susține apariția lor încă din latină. Dimpotrivă, pare mult mai plauzibilă ipoteza derivării lor pe teren românesc din *acru* + *-iu*, *alb* + *-iu*. Cît despre *cîmpiu*, acesta a putut fi format din *cîmp* sau din *cîmpie* + *-iu*. Iar în cazul în care *cîmpie* vine din lat. *campiva (după cum se presupune în CDDE și în DM), înseamnă că și femininul lui *-ivus*, *-iva*, s-a păstrat în forma *-ie*, ca un sufix independent de *-iu*, care s-a amestecat ulterior cu *-ie* de alte origini. Întrucît însă etimologia *cîmpie* < *campiva e foarte puțin sigură⁶, nu avem nici o dovadă că *-ie* din *cîmpie* are aceeași origine cu *-iu* < *-ivus*.

Printre adjectivele în *-iu* a căror origine a dat naștere la discuții se numără și *timpuriu*, atestat, în aceeași formă, și în aromână⁷ și în meglenoromână⁸.

După unii lingviști⁹, el este moștenit din adjectivul latinesc *temporivus*¹⁰, etimon cerut și de gen. *tempuiviu*, lomb. *temporif*, veneț. *temporivo*, engad. *temprivo*, friul. *temprif* etc.¹¹. Alți lingviști presupun că avem de-a face cu un derivat pe teren românesc, fie din pluralul *timpuri* + sufixul *-iu*¹², fie din *timp* + *-uriu*, sufix dezvoltat din *-iu*¹³. Precizarea etimologiei lui *timpuriu* este cu atît mai dificilă, cu cît valoarea sufixului este, în acest caz, neclară¹⁴. Cu toate acestea, numeroasele corespondente romanice ale adjectivului discutat pledează, cred eu, în favoarea originii lor latine comune.

⁵ Vezi și p. 77.

⁶ Iată și alte etimoane propuse: lat. *campana* (TRDG, s.v.); lat. *campilia (DA, s.v.); lat. *campia, *campilia sau *campinia (REW³ 1563). Pentru *campia, cerut și de sic. *kampia*, cal. *campia*, opinează și Eugen Lozovan, *Unité et dislocation de la Roumanie orientale*, in „Orbis”, Bulletin international de documentation linguistique, Louvain, tom. III (1954), nr. 1, p. 130. CIORANESCU, D., s. v., presupune și el, ca și Lozovan, un lat. *campia „care ar reproduce un gr. *καμπία*, derivat din *κάμπος*”. Nu este însă exclus ca substantivul *cîmpie* să fie un derivat românesc din *cîmp* + suf. *-ie*.

⁷ Cf. Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic* [București], 1963, s.v.

⁸ Cf. Th. Capidan, *Meglenoromânii*, vol. III, București [f.a.], s.v. *timp*.

⁹ Vezi, în special, A. Cihac, *lucr. cit.*, s.v.; Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, I. *Lateinisches Element*, Heidelberg, 1905, s.v.; TRDG, s.v.; PASCU, s. 222; ȘAINEANU, D. U., s.v.

¹⁰ După Jules Breitmeyer, *Le suffixe latin -ivus*, Geneva, 1933, p. 103, *temporivus* este sigur atestat, pe cînd A. Ernout și A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine*, ed. a V-a, Paris, 1959, s.v. *tempus*, afirmă: „Les glosses ont aussi *temporius*, *πρόσκαρος*, où il faut peut-être lire *temporivus*, qui est supposé par certaines formes romanes”.

¹¹ Cf. REW³ 8632.

¹² Cf. CIORANESCU, D., s. v. *timp*.

¹³ Cf. Al. Graur, care, la cursul special de formare a cuvintelor ținut în anul universitar 1969–1970, reluînd un punct de vedere mai vechi (exprimat în *Corrections roumaines au REW*, în BL V (1937), p. 113), deși n-a exclus posibilitatea ca *timpuriu* să fie moștenit din latină, a înclinat mai curînd să creadă că e vorba de un derivat românesc cu sufixul dezvoltat *-uriu*. Pentru acest sufix, vezi și PASCU, s. 222, Th. Hristea, *Etimologii românești*, București, 1968, p. 53.

¹⁴ Vezi mai departe, p. 77.

Etimologia dată inițial sufixului *-iu*, lat. *-ivus*, a fost considerată ulterior parțial sau total nesatisfăcătoare, deoarece:

- sufixul românesc se atașează de obicei la alt fel de teme decît lat. *-ivus*;
- are alte valori decît acesta din urmă;
- termenii moșteniți din latină nu demonstrează în suficientă măsură că *-iu* este continuatorul lat. *-ivus*.

2. Sextil Pușcariu¹⁵, plecînd de la faptul că numeroase adjective în *-ui* au dublete în *-iu* (*amărui/amăriu*, *căprui/căpriu* etc.), presupune că sufixele *-iu* (< lat. *-ivus*) și *-ui*¹⁶ s-au influențat reciproc. La aceasta, arată Pușcariu, a contribuit marea asemănare de formă și de sens dintre ele: pe cînd *-iu* exprima marea asemănare în culoare și gust cu obiectul redat prin temă, *-ui* exprima „o nuanțare”¹⁷ a adjectivului de bază, care indica de asemenea culoarea sau gustul. Astfel *-iu* a putut fi atașat la adjective, după modelul formațiilor în *-ui*, iar acesta din urmă la substantive, după modelul adjectivelor în *-iu*.

Influența reciprocă dintre *-iu* și *-ui*, presupusă de Pușcariu, este demnă de reținut, mai ales că regional (în special în graiurile din Transilvania) cele două sufixe se pare că s-au confundat într-o formă unică, *-îi*: *albăstrii*, *albi*, *gălbîi*, *cenușii* etc.¹⁸ (primele formații putînd corespunde atît adjectivelor în *-ui*, cît și celor în *-iu*, în timp ce ultima, *cenușii*, reprezintă, desigur, varianta lui *cenușiu*, deoarece un derivat în *-ui* de la aceeași temă nu există). Rămîne însă de explicat cum a ajuns *-iu* < lat. *-ivus* să formeze derivate exprimînd valoarea de asemănare cu obiectul denumit de temă, valoare pe care nu o atestă sufixul latinesc și care nu se întîlnește nici la alte continuatoare romanice ale acestuia din urmă, afară de românescul *-iu*.

3. Într-o comunicare ținută în 1907 la Societatea filologică¹⁹, I. A. Candrea emite ipoteza că *-iu* este continuatorul latinescului *-ivus* numai în cîteva formații izolate (*tîrziu*, *timpuriu*), pe cînd în adjective de tipul *albăstriu* „cam albastru”, *aspru* „cam aspru”, *cenușiu* „de culoarea cenușii”, *-iu* provine din sufixul latinesc *-ineus*, devenit mai întîi *-înu* (cu *n* muiat) și apoi *-iu*. Faza *-înu*, pe care Candrea o consideră atestată în secolul al XVII-lea de ANON. CAR. în adjectivul *dulcîn* „subdulcis” (cu *î* redat grafic prin *n*), se regăsește în limba actuală, arată lingvistul citat, în forma bănățeană *mijloșîn* și a evoluat în Oaș la *îi* (*căprîi*).

¹⁵ *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 192.

¹⁶ Pe care îl consideră refăcut din fem. *-uie* < lat. **-ulia*. Cf. *lucr. cit.*, p. 191–192; vezi și observațiile lui Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe im Dakorumänischen*, în JAHRESBERICHT XVII–XVIII (1911), p. 98.

¹⁷ În text *eine Nüancierung* (*loc. cit.*).

¹⁸ Cf. G. Istrate, care menționează acest fapt în *Terminologia cromatică în limba română*, în *Actele celui de al XII-lea congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, vol. I, București, 1970, p. 898.

¹⁹ Două direcții în filologie, în „Buletinul Societății filologice” III (1907), p. 13–15.

Etimologia *-iu* < lat. *-ineus*, propusă de Candrea și adoptată apoi și de Densusianu²⁰, deși verosimilă din punct de vedere fonetic²¹ și semantic²², prezintă câteva aspecte discutabile.

Nici în textele regionale cercetate de mine, nici în ALR nu am întâlnit derivate în care sufixul *-iu* să aibă forma *in* sau *ii*²³. Formația *mijloșiu* nu este atestată nicăieri. În schimb în Banat și în sudul Transilvaniei există derivatul *mijlocin*, cu sufixul *-in*, după cum se poate vedea din femininul singular *mijlocină* ori din versurile populare *Gin Costangin*, *Copil mijlocin* (CĂTANĂ, B. 87, în DLR, s.v.), în care rima ne arată că este vorba de un derivat în *-in*. În sfârșit, nici *dulcesin* nu este, probabil, derivat în *-in*, deoarece în ANON. CAR. *n* este notat consecvent *ny* (cf., de exemplu, *akony*, *bubony*, *csorony*, *këlkëny*, *temenyë* etc.). Rezultă de aici că etimologia propusă de Candrea este discutabilă.

4. Lazăr Șăineanu, în *Influența orientală asupra limbei și culturii române*, vol. I, București, 1900, p. LII—LIII²⁴, ocupându-se exclusiv de sufixul *-iu* din adjective ca *liliachiu*, *caisiu*, *micsuniu*, care exprimă asemănarea în culoare cu substantivul denumit de temă, consideră că în formațiile de acest fel *-iu* provine din tc. *-i*.

Alături de Șăineanu trebuie menționat și Karl Löwe²⁵. Acesta din urmă nu crede posibil ca *-iu* să reprezinte pe lat. *-ivus*, deoarece sufixul latinesc derivă, înainte de toate, adjective de la teme verbale, pe când *-iu* derivă adjective de la teme nominale, iar pe de altă parte cele două sufixe se deosebesc ca valori. Lat. *-ivus* s-a păstrat numai în câteva formații neanalizabile (*tîrziu*, *tîrțiu*), din care n-a mai putut fi detașat ca sufix. În schimb, arată Löwe, faptul că *-iu* se atașează de obicei la același fel de teme ca și tc. *-i*, că exprimă aceeași valoare de bază ca și acesta și se întâlnește în multe împrumuturi din turcă constituie o dovadă indiscutabilă a originii sale turcești. Prezența unor derivate în *-iu* cu valori care nu se întâlnesc la tc. *-i* se explică, după Löwe, atât prin confuzia cu sufixele de origine turcă *-liu* și *-giu*, cât și prin confuzia cu sufixul *-ui*, de care vorbise cu un deceniu mai înainte Pușcariu.

Desigur că în ce privește derivatele din domeniul cromaticii, ca *liliachiu*, *caisiu*, legătura dintre rom. *-iu* și tc. *-i* nu poate fi contestată. De asemenea este foarte probabil ca între *-iu* și *-giu* sau *-liu* să se fi produs

²⁰ Cf. HLR II 21, 36. Acest punct de vedere este reluat și de Florica Dimitrescu în *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, 1967, p. 98.

²¹ În mod normal de fapt *-ineus* ar fi trebuit să devină la masculin singular *-ii*, o dată cu dispariția lui *n* (formă identică cu cea de masculin plural), după cum *-aneus* a devenit *-ii*, iar *-oneus* > *-oi*. Trecerea lui *-ii* la *iu* s-ar putea explica însă ușor prin influența adjectivelor în *-iu*, ca *tîrziu*, *viu*, față de care adjectivele în *-ii* s-ar fi deosebit, la un moment dat, numai prin forma de masculin singular.

²² Pentru valorile lui *-ineus*, vezi mai departe, p. 74.

²³ Valeriu Rusu, *În legătură cu derivarea cu sufixe în dacoromână*, în FD IV, p. 257—266, nu notează nici el variantele *-in* sau *-ii* ale sufixului *-iu*, deși, de bună seamă, ar fi consemnat prezența lor, dacă le-ar fi întâlnit.

²⁴ Cf. și lucrarea aceluiași autor, *Les éléments orientaux en roumain*, în „Romania”, tom. XXXI (1902), p. 83.

²⁵ *Lucr. cit.*, p. 71—73.

unele confuzii²⁶, dar este greu de crezut că valori ca de exemplu cea activă (din *urziu* „(despre pomi) care urzește devreme” ori *lăsiu* „lăsăter”) sau cea pasivă (din *fleciu* „flecuit, moleșit”, cf. *fleci*, *fleciui*; *străveziu* „prin care se poate străvedea”) să fi apărut sub influența formațiilor în *-giu* sau *-liu*. De altfel nici *-liu*, nici *-giu* nu sînt sufixe deverbale: *-liu* nu formează deloc derivate de la verbe, iar *-giu* are numai câteva derivate de acest fel, substantive cu valoare de nume de agent (*combinagiu*, *confeccionagiu*, *declamagiu*, *piligiu* și *pilangiu*, *pontagiu* „pontator”, *reclama- magiu* „care reclamă”)²⁷, dintre care unele recente.

5. Aspectele noi, puse în lumină de Șăineanu și Candrea, îl determină pe Pascu, în *Sufixele românești*²⁸, să dea sufixului adjectival *-iu* o etimologie multiplă: în primul rînd latină (*-ivus* și *-ineus*), dar și turcă (*-i*). Recent la această etimologie se oprește și Mioara Avram în articolul *Contribuții la studierea derivării cu -iv*²⁹. Mai circumspectă decât Pascu, ea nu consideră însă etimologia *-iu* < *-ineus* sigură, ci numai posibilă³⁰.

Tot de curînd, Eugenia Contraș și Magdalena Popescu-Marin, *La suffixation dans le roumain des XVIe—XVIIIe siècles*³¹, clasează și ele pe *-iu* în categoria sufixelor cu origine multiplă, dîndu-i ca etimon atât pe lat. *-ivus*, cât și pe tc. *-i*.

6. În sfârșit, în ceea ce privește originea lui *-iu*, Al. Rosetti include acest sufix printre cele despre care „nu se știe cu siguranță dacă sînt latinești sau străine”³².

II. Deoarece, după cum am văzut pînă aici, ipotezele emise cu privire la originea lui *-iu* aduc în discuție sufixele latinești *-ivus*, *-ineus* și turcescul *-i*, este necesar să ne oprim pe scurt, în cele ce urmează, la fiecare dintre aceste trei sufixe.

1. Sufixul adjectival latin *-ivus*³³ se atașează de preferință la teme verbale participiale (*captivus*, *nativus*); mai rar el se adăuga la tema prezentului (*cadivus*) și la teme nominale (*absentivus*, *aestivus*, *festivus*).

Pînă în latina tîrzie sufixul dă naștere în special la derivate cu valoare pasivă, unele dintre ele conținînd în plus față de temele participiale de bază, după cum arată Yakov Malkiel³⁴, o nuanță durativă (compară,

²⁶ Pentru confuzia cu *-giu*, vezi mai departe, p. 78. Cît privește confuzia dintre *-iu* și *-liu*, am întâlnit un singur caz, care atestă influența lui *-iu* asupra lui *-liu*. E vorba de adjectivul *gogoșliu* „ca o gogoasă”, care exprimă asemănarea cu obiectul denumit de temă. Valoarea aceasta nu se întâlnește la alte derivate în *-liu*, dar este bine reprezentată prin formații în *-iu* (vezi p. 77).

²⁷ Cf. Eugenia Contraș, *Sufixele -ciu, -giu (-agiu, -angiu, -egiu, -engiu, -igiu, -ingiu)*, monografie în manuscris, redactată pentru *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al III-lea (în lucru).

²⁸ Cf. p. 222—223.

²⁹ Apărut în SMFC IV, p. 87—111.

³⁰ *Lucr. cit.*, p. 97.

³¹ În „Revue roumaine de linguistique” XII (1967), nr. 5, p. 402.

³² *Istoria limbii române* [București], 1968, p. 164.

³³ Pentru situația acestui sufix în latină și în limbile romanice, vezi în special Yakov Malkiel, *lucr. cit.*

³⁴ *Ib.*, p. 100.

de exemplu, *abditus* „ascuns” cu *abditivus* „care stă ascuns mult timp”). Cu timpul această nuanță se accentuează în special la adjectivele referitoare la nume de persoane, care ajung să arate că determinatul posedă însușirea exprimată de temă în mod permanent (*fugitivus* „care este fugit tot timpul”, *absentivus* „care este mereu absent”).

Începînd cu Cicero, *-ivus* dezvoltă o valoare nouă, cea activă (*lucrativus* „care aduce profit”), cu care devine deosebit de productiv în latina tîrzie. Alături de valoarea activă apare uneori ideea de posibilitate (de exemplu *cadivus* „care poate să cadă”)³⁵.

În adjectivele derivate de la substantive sufixul exprimă valoarea de apartenență (*sementivus* „care aparține seminței, al seminței”).

Lat. *-ivus* s-a păstrat în limbile romanice pe cale populară, dar a fost introdus și prin formații savante, dezvoltînd adeseori forme duble: it. popular *-io* (*bacio, solatio*), savant *-ivo* (*cattivo, nativo*)³⁶, sp. popular *-io*, foarte slab reprezentat (*bravio, cabrio*), savant *-ivo* (*-ativo, -itivo: alterativo, nutritivo*)³⁷. În franceză, ca și în provensală însă, sufixul are o singură formă, fr. *-if*, prov. *-iu*, care apare atît în formații populare (fr. *crainitif*, prov. *umiliu*), cît și savante (fr. *abusif*, prov. *cauzatiu*)³⁸. Ca sufix neologic internațional, lat. *-ivus* a pătruns și în română în forma *-iv*³⁹.

2. Cel de-al doilea sufix asupra căruia ne vom opri în continuare este lat. *-ineus*. El este atestat în formații tîrzii: adjective de la substantive (*cerineus, lactineus*) și de la adjective (*albineus, galbineus*), primele exprimînd valoarea de asemănare cu obiectul denumit de temă, iar ultimele, aproximarea cromatică⁴⁰. Unele dintre aceste adjective (de exemplu *galbineus*) se întîlnesc în latina dunăreană⁴¹. Dintre limbile romanice, se pare că *-ineus* s-a păstrat în it. *-igno, -egno*, sufix mult folosit în special în sudul Italiei, exprimînd apartenența (*boschigno*), aproximarea (*asprigno* „un po'aspro”, *rossigno* „che tende al rosso”)⁴².

3. Ultimul sufix care ne interesează în legătură cu originea lui *-iu* este tc. *-i* (*i*)⁴³. Acest sufix are în turcă rolul de a forma de la substantive adjective care exprimă:

³⁵ Cf. Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik. Laut- und Formenlehre. Syntax und Stilistik*. In fünfter Auflage völlig neu bearbeitet von Manu Leumann und Joh. Bapt. Hofmann, München, 1928, p. 214; Yakov Malkiel, *loc. cit.*

³⁶ Cf. Gerhard Rohlfs, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti. Sintassi e formazione delle parole*. Traduzione di Temistocle Franceschi e Maria Caciagli Fancelli, Torino, 1969, p. 460—461.

³⁷ Cf. Meyer-Lübke, *lucr. cit.*, p. 590; Real Academia Española, *Gramática de la lengua española*, Madrid [1959], p. 141.

³⁸ Cf. Meyer-Lübke, *loc. cit.*; J. Breitmeyer, *lucr. cit.*, p. 339—340.

³⁹ Cf. Iorgu Iordan, *Sufixe românești de origine recentă*, în ВРН VI (1939), p. 46—48; id., *Sufixul românesc -iv*, în SCL XI (1960), nr. 2, p. 179—181.

⁴⁰ Cf. Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 205.

⁴¹ Cf. *Istoria limbii române*, vol. al II-lea, p. 183.

⁴² Cf. Gerhard Rohlfs, *lucr. cit.*, p. 389.

⁴³ Cf. J. Deny, *Grammaire de la langue turque (Dialecte osmanli)*, Paris, 1921, p. 578; A. N. Kononov, *Грамматика турецкого литературного языка*, Moscovia—Leningrad, 1956, p. 147—148.

a) asemănarea, în special în culoare, cu obiectul denumit de substantivul de bază: *fistiki* și *fistik*⁴⁴ „de culoarea fisticului” (< *fistik*), *nefti* „de culoarea petrolului” (< *neft*), *portakali* „de culoarea portocalei” (< *portakal*), *samani* „galben ca paiul” (< *saman*), *armudi* „în formă de pară” (< *armud*);

b) apartenența la un punct geografic dat, la un grup etnic, național, social etc.: *Irani* „pers, persan, iranian”, *bektași* „derviş dintr-un anumit ordin” (n. pr. *Bektaş*).

III. Întrucît din punct de vedere fonetic atît lat. *-ivus* și *-ineus*, cît și tc. *-i* au putut deveni în românește *-iu*⁴⁵, rămîne de văzut în ce măsură studierea sistematică a altor aspecte, în special a temelor la care se atașează și a valorilor pe care le exprimă sufixul *-iu*, ne poate ajuta să vedem care dintre etimologiile propuse este mai convingătoare.

1. După cum am mai arătat⁴⁶, K. Löwe consideră că una dintre trăsăturile prin care sufixul românesc *-iu* se deosebește de latinescul *-ivus* constă în faptul că cel dintîi dă naștere în special la derivate de la substantive și adjective, și numai în mod sporadic de la verbe, pe cînd al doilea apare mai ales în adjective derivate de la verbe.

Datorită poate faptului că formațiile românești de la verbe sînt aproape toate puțin obișnuite (vezi ceva mai departe sub *c, d, e*), G. Pascu⁴⁷ nu le menționează printre derivatele cu *-iu*, deși la unul dintre compusele lui *-iu, -uriu*, îl consemnează pe *răbduriu* de la *răbda*⁴⁸.

Aprecierile făcute de Löwe corespund în general datelor obținute din analiza materialului înregistrat în DI. Pe baza listei de derivate din acest dicționar, rezultă că sufixul *-iu*, simplu sau dezvoltat cu un element derivativ ca *-ul-, -ur-, -ăr-, -n-* etc. (*-uliu, -uriu, -ăriu, -niu* etc.), apare atașat la teme:

a) substantive: *aluniu, brusturiu, cărniiu, cenușiu, colbiu, gîndăciu, nisipiu, oțeliu; ceruliu* „ca cerul”, *prăzuliu, plumburiu, brumăriu, cafeni* etc.;

b) adjective: *albăstriu, albiu, negriu, răriu* „cam rar”, *subțiriu* „cam subțire”; *blonzuliu, grăsuliu, lunguriu* „lunguiet”, *negriciu* „negricios” (DR IX (1936—1938), p. 419) etc.;

c) verbale: *ciripiu* „ciripitor”, *fleciu, lăsiu, neprevăzi* „prin care nu se (pre)vede” (formație parasintetică de la *prevedea* cu prefixul *ne-* și sufixul *-iu*), *străveziu, urzi*; *răbduriu* (*răbduliu*) etc.;

d) substantive sau verbale: *zoriu* „care dă zor, care se zorește”;

e) adjective sau verbale: *lînceziu* „cam lînced, lîncezind”.

Primele două categorii (*a, b*) cuprind peste 90% din totalul derivatelor în *-iu* notate în DI, pe cînd ultimele trei (*c, d, e*), numai 10%.

⁴⁴ În turcă sufixul a intrat din persană și din această cauză nu se conformează întotdeauna legilor armoniei vocalice.

⁴⁵ Pentru *-ineus*, vezi și nota 21.

⁴⁶ Vezi p. 72.

⁴⁷ s. 220—221.

⁴⁸ Id., *ib.*, p. 222.

2. Cel de-al doilea element pe care se întemeiază atât Löwe, cât și alți lingviști⁴⁹, când refuză să admită că *-iu* vine din lat. *-ivus*, este deosebirea de valori dintre aceste sufixe.

De fapt, cât privește sufixul românesc nu există pînă în prezent o analiză mulțumitoare a valorilor lui, pe baza căreia să se poată face comparația cu *-ivus* și cu celelalte sufixe aduse în discuție.

După clasificarea făcută de Pascu în *Sufixe românești*⁵⁰, *-iu* exprimă două valori:

a) asemănarea, valoare bine reprezentată atât prin adjective derivate de la substantive (*arămiu*), cât și prin adjective de la adjective (*albăstriu*, *acriu*);

b) apartenența, valoare ilustrată printr-un singur derivat, adjectivul *mijlociu*.

La aceste două valori, trebuie adăugată o a treia, posesia, menționată de Pascu numai pentru *-uriu*⁵¹ și ilustrată (în ce privește dacoromâna) cu două formații: *buzuriu* „(despre oi) cu buza neagră” și *răbduriu*. Prima formație citată este ambiguă, întrucît poate fi analizată nu numai ca *buză* + *-uriu*, ci și ca *buzură* „buzurie” (CADE, s.v.) + *-iu*; dintre aceste două modalități de analiză, numai prima justifică clasificarea derivatului la valoarea de posesie, pe cînd a doua, pe care Pascu n-a avut-o în vedere, probabil pentru că nu-l cunoștea pe *buzură*, nu permite să se desprindă nici un fel de valoare a lui *-iu*. Formația *răbduriu* nu exprimă posesia, ci are valoare activă, după cum o dovedește sinonimul ei, *răbdător*.

Cît privește valoarea de asemănare, ea apare la Pascu ca o categorie neomogenă, care reunește două tipuri semantice diferite: adjectivele cu bază substantivală, ca *auriu*, și cele cu bază adjectivală, ca *acriu*. Adjectivele cu bază substantivală exprimă asemănarea cu obiectul denumit de temă în ce privește o anumită însușire (*auriu* „ca aurul” adică „de culoarea aurului”). Situația se prezintă deosebit pentru adjectivele cu bază adjectivală. Acestea exprimă asemănarea cu însușirea denumită de temă⁵², dar nu pur și simplu asemănarea, ci asemănarea aproximativă sau aproximarea însușirii exprimate de temă (*acriu* „care seamănă cu acru, cam acru”). Valoarea aceasta este frecventă la adjectivele derivate cu sufixe diminutive (să se compare *acriu* cu *acru*, *acruț*, *acrișor* etc.). Deosebirea de sens dintre derivatele cu bază substantivală și cele cu bază adjectivală impune, într-o clasificare mai amănunțită decît cea făcută de Pascu, gruparea acestor două tipuri de formații în două categorii semantice distincte.

⁴⁹ Vezi p. 71, 72.

⁵⁰ Cf. p. 220–222. Nu consider necesar să mă opresc la clasificarea pe care o face Löwe valorilor sufixului, din cauza lipsei ei de claritate. Menționez în treacăt că Löwe include în aceeași categorie pe *ciripiu* „care ciripește”, pe *mijlociu* „de mijloc” și pe *plumbiu* „ca de plumb”, pe care îl separă, cu totul surprinzător, de o categorie anterioară cuprinzînd adjective de același tip, ca *alămiu*, *cinepiu*, *căpriu*.

⁵¹ S. 222.

⁵² Cf. și Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 98.

La o examinare mai atentă a bogatului material oferit de DA ms., constatăm că adjectivele derivate cu sufixul *-iu* (ca și cele cu sufixe dezvoltate din *-iu*) se pot grupa în următoarele categorii de valori:

a) asemănarea cu obiectul denumit de temă în ce privește:

α) culoarea: *argintiu*, *auriu*, *castaniu*, *cenușiu*, *vișiniu*; *brumăriu*, *prăzăriu*, *colburiu*, *fumuriu*, *ceruliu*, *cafeniu*, *sîngeniu* etc.;

β) altă însușire: *balsamiu* „cu miros plăcut ca de balsam”, *mlădiu*, *moariu*, *pangliciu* „lung ca o panglică”; *bumburiu* și *bumbuliu* „rotund, sferic ca un bumb”;

b) aproximarea:

α) culorii: *albăstriu*, *negriu*, *verziu*; *negriciu*, *rozaliu*, *verzuliu* și *verzuriiu*, *gălburiu*⁵³ etc.;

β) altei însușiri denumite de temă: *acriu*, *dulciiu*, *limpeziu*, *singuriu*, *subțiriu*, *uscățiu* (*uscățiu*); *lunguriu* „lunguieț”, *slăburiu* „slăbuț”, *grăsuliu*, *secățiu*;

c) posesia în sens larg:

α) însușirea legată de obiectul posedat denumit de temă: *ciucuriu* „cu ciucuri” (față de masă ~), *neguriu* „(despre munți) înconjurat de neguri”, *picuriu* „(despre oi) cu picuri pe bot”, *podgoriu* „cu podgorii”, *stînciu* „cu stînci”; *vîrgăliu* „cu dungi, dungat”; (despre părul unor animale) *vărgat* (CIAUȘANU, v.);

β) apartenența: *corbiu* (părul... *negru ca aripa corbie*); *mijlociu*, *primăvăriiu*, *tomniiu*;

d) originea, proveniența: *frînciu* (poamă *frîncie*);

e) însușirea legată de acțiune:

α) valoarea activă: (cu bază verbală) *ciripiu* „ciripitor”, *lăsiu*, *urziu*, *zoriu*; *răbduriu*, *tacaciu* „(despre oameni) tăcut, morocănos” TEAHA, c. n. 271); (cu bază substantivală) *tanduriu* „care stă toată ziua la tandur, leneș”, *tiriachiu* „care bea tiriac, beat, amețit de vin, mahmur, supărăcios, certăreț”, cf. *tiriac* „medicament pe bază de opiu”;

β) valoarea pasivă: *fleciu* și posibilitatea pasivă: *neprevăziuu*, *străveziuu*.

Mai puțin clare sînt valorile pe care le exprimă adjectivele *bețiu* (*bețiv*) și *timpuriu*. Primul arată că determinatul posedă însușirea denumită de temă în mod permanent; cel de-al doilea, *timpuriu*, exprimă, probabil, apartenența la un moment anterior celui considerat normal.

Afară de adjectivele în *-iu*, există și cîteva substantive nume de ocupații: *bărbiiu* „bărbier” (cf. SCL VIII (1957), nr. 1, p. 108) și *dobînziiu* „cămătar”. *Tălpiiu* „petic de pus în talpa opincii” ar putea exprima apartenența.

Dintre toate aceste valori, asemănarea în culoare și aproximarea sînt cel mai bine reprezentate. Celelalte valori se întîlnesc într-un număr restrîns de formații.

3. Comparînd sufixul românesc cu cele două sufixe latinești și cu sufixul turcesc, constatăm că *-iu* se atașează la substantive, ca și lat. *-ivus*, *-ivus* și tc. *-i* (i); la adjective ca și lat. *-ivus*; la verbe ca lat. *-ivus*.

⁵³ Formație semianalizabilă, ca și *găbiu*, *gălbior* etc.

În ce privește valorile, cea de asemănare cu obiectul denumit de temă se întilnește atât la *-ineus*, cât și la tc. *-i*; cea de aproximare numai la *-ineus*; posesia și apartenența (împreună cu care merge și originea, proveniența), atât la *-ivus*, cât și la tc. *-i*; valoarea activă și cea pasivă la *-ivus*.

În sfârșit cele câteva nume de ocupații în *-iu* nu pot fi puse în legătură cu nici unul dintre aceste sufixe. Apariția lor se explică, după părerea mea, prin confuzia petrecută între sufixul *-iu* și *-giu* (< tc. *-gi*), care, în unele formații, de exemplu *covrigiu* (< *covrig* + *-giu*), din cauza modificărilor suferite de finala temei, a putut fi interpretat ca *-iu*. Rezultă de aici că nici unul dintre cele trei sufixe nu poate explica toate tipurile de formații românești cu sufixul *-iu*.

IV. Deși, după cum am văzut, originea sufixului *-iu* a fost destul de discutată, totuși datele oferite de texte, în special de cele vechi, nu au fost puse la contribuție decât într-o foarte slabă măsură, și aceasta chiar în ceea ce privește rolul tc. *-i* în istoria sufixului *-iu*. De aceea voi prezenta în continuare faptele, destul de puțin numeroase⁵⁴, întilnite în texte pînă în primele decenii ale secolului al XIX-lea și concluziile rezultate din această cercetare.

Din secolul al XVI-lea și pînă spre sfârșitul secolului al XVII-lea sînt atestate adjectivele: *timpuriu* (COD. VOR. CXXXII/13, ANON. CAR., DOSOFTEI, la GCR I 264/23)⁵⁵, *mijlociu* (CORESI, EV. 361, HERODOT (1645), 180, în DLR, s.v.), *răbduriu* (CORESI, L. 264/7, MOXA, în CUV. BĂTR. I 383/20, ANON. CAR.) și *sălcui* (N. TEST. (1648) 178^v/5, DOSOFTEI, v.s., la TDRG, s.v.)⁵⁶. Alături de ele trebuie amintite *bețiv* (CORESI, în DA, s.v., MOXA, în CUV. BĂTR. I 374/38) și *răbduriv* (MOXA, în CUV. BĂTR. I 360/35).

⁵⁴ Dar nu chiar atât de puține cum rezultă din articolul Eugeniei Contraș și al Magdalenei Popescu-Marin, care, în legătură cu situația sufixului adjectival *-iu* în secolele al XVI-lea — al XVIII-lea, citează numai trei formații: *mijlociu*, ca derivat românesc (p. 412), *timpuriu*, ca formație moștenită din latină, și *pătlăginiu*, ca împrumut din turcă (p. 402). Ultimele două sînt menționate, din păcate, fără atestări. (Indicarea sursei ar fi fost necesară în special pentru *pătlăginiu*, pe care alte lucrări, de exemplu TDRG, DA ms., ȘIO II, 287, îl atestă prima dată în secolul al XIX-lea.)

⁵⁵ În COD. VOR., ca și în multe alte scrieri vechi, substantivul *timp* nu apare deloc, astfel că s-ar putea pune problema dacă în limba veche *timpuriu* era o formație analizabilă. Răspunsul nu poate fi decât afirmativ, dat fiind faptul că *timp*, deși mai rar, este totuși înregistrat în unele scrieri, de exemplu în PALIA (și era *timp de primăvară* 202/14). De altfel în ANON. CAR. *timpuriu* e inserat după *timp*.

⁵⁶ Adjectivul *sălcui* „dulce-sărat, amar-sărat, insipid, neplăcut la gust” este un derivat cu valoare de asemănare de la substantivul *salcie* (cf., de exemplu, TDRG, SCRIBAN, D., DM, CIORANESCU, D.). Apariția acestui adjectiv, care inițial a însemnat, probabil, „cu gust ca al scoarței sau al frunzelor de salcie”, se explică prin faptul că scoarța și frunzele unor specii de salcie, avînd gust amar, sărat și dulceag totodată, se folosesc popular la tăbăcitul pieilor și ca medicament febrifug și antireumatic (cf. și adjectivul *sălcos* „insipidus, fatuus, carens sapore” în LB).

Nu poate fi admisă etimologia propusă de CADE, conform căreia *sălcui* vine dintr-un lat. **sal(i)cineus* (< *salix* „salcie”), întrucît acesta ar fi trebuit să păstreze regional pe *n* muiat, or o formă *sălcîn* nu e atestată (vezi și discuția de la p. 72).

Neconvingătoare este și etimologia propusă de Pascu (la CIORANESCU, D., s.v. *salcie*), care crede că *sălcui* vine din *sărciu*, derivat de la *sare*. Această etimologie prezintă două dificultăți: transformarea lui *r* în *l* și faptul că sufixul ar fi, în acest caz, *-ciu* nu *-iu*. Întrucît un sufix adjectival *-ciu* cu valoare de asemănare nu există (cf. PASCU, s., DI), este greu de crezut ca *sălcui* să fie, la origine, un derivat de la *sare*.

Varianta etimologică a lui *bețiv*, și anume *bețiu*, este atestată cu aproximativ un secol mai tîrziu⁵⁷.

După DA, un alt derivat în *-iu* atestat în secolul al XVI-lea este adjectivul *albiu*, în citatul: *căți cu cănași și cu măhreme albi* (a. 1588, CUV. BĂTR. I 194/1). Din comentariul lui Hasdeu la particularitățile de limbă ale acestui text (*ib.*, p. 219) reiese însă că *albi* nu este femininul plural nearticulat al lui *albiu*, ci al lui *alb*. Prezența în același text și a altor cazuri în care finala unor forme de feminin plural nearticulat este *-ii* sau *-i* (ca în *лпе стрижначѣн, флорнае длен, полле галбенн*) ar putea fi o dovadă că grafia aceasta redă desinența regională de nominativ-acuzativ plural nearticulat *i*, corespunzătoare lui *e*.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea întilnim la Dosoftei formele de masculin plural *albi* și *cenuși*: *Caută cu ochii tăi de vedză pîrcii și arefii . . . albi și pestrițu și cenuși stropițu* (la HEM I, s.v. *albiu*). *Cenuși* din acest context nu poate să fie decât pluralul adjectivului *cenusiu*. Cît despre *albi*, el este, probabil, pluralul lui *albiu*, variantă fonetică moldovenească a lui *albiu*⁵⁸.

De asemenea se întilnește tot la Dosoftei adjectivul *cîmpiu* (*loc cîmpiu*, glosat în text „de șes”, cf. DA, s.v.).

Adjective de origine turcă cu sufixul *-i* încep să fie atestate la sfârșitul secolului al XVI-lea. Pînă către sfârșitul secolului următor, împrumuturile sînt formații neanalizabile în românește, iar sufixul turcesc este redat de obicei prin *-i*: (atlas) *mușchi* „de culoarea oțelului, cenușiu-vînat” (a. 1588, CUV. BĂTR. I 199) < tc. *dimişki*⁵⁹; (aclaz) *lahani* (a. 1669, la HEM, s. v. *atlas*) < tc. *lahani* „de culoarea verzei”; (adamască) *turungi* (a. 1678, IORGA, s. D. VII 177) < tc. *turuncu* „portocaliu” (pers. *turung* „portocală”, cf. ȘIO II, 370); *ghiulghiuli* (atlas) *ghiulghiuli cu flori albe și verzi* a. 1681, HEM, s. v. *atlas*) < tc. *gülgüli* „de culoarea trandafirului, roz”; (atlas) *cemeni* (a. 1681, id., *ib.*) < tc. *çemeni* „de culoarea ierbi” etc.

Menționez tot aici formația semianalizabilă *naramgiu* (a. 1669, la ȘIO II, 269; a. 1678, IORGA, s. D. VII 177), care reprezintă adaptarea adjectivului turcesc *narenci* „portocaliu”, prin apropiere de *naramză*, substantiv de origine neogreacă atestat la Miron Costin⁶⁰. Alături de ea se întilnește în secolul următor forma analizabilă *năramziu* (a. 1769, IORGA, s. D. X 16).

Împrumuturile analizabile se întilnesc începînd din secolul al XVIII-lea. Ele se termină în *-iu*: (postav) *fistichiu* (a. 1721, IORGA, s. D. XVI 378) < tc. *fistika* „de culoarea fisticului”, cf. *fistic* (în forma *festec* este

⁵⁷ Pentru raportul dintre *bețiu* și *bețiv*, *răbduriu* și *răbduriv*, vezi mai departe, p. 80—81.

⁵⁸ În HEM *albi* este considerat pluralul lui *albiu*, fără să se spună că acesta este varianta lui *albiu*. Tot aici se menționează și numele de apă *Albăia*, întilnit de Hasdeu într-un document din Moldova, de la 1615. TDRG, s.v. *albiu*, interpretează de asemenea pe *albi* din contextul discutat drept o formă a lui *albiu*, iar pe acesta din urmă îl consideră varianta moldovenească învechită a lui *albiu*. G. Istrate, *lucr. cit.*, p. 898, arată că rostirea *-iu* a sufixului *-iu* este frecventă astăzi în Moldova și, în general, în graiurile nordice, unde se întilnesc forme ca: *stacoju*, *pansiu*, *vinețu*, *verziu*, *gălbui*.

⁵⁹ Cf. și comentariul Finuței Asan, *Mușchi*, în LR XI (1962), nr. 4, p. 400—401.

⁶⁰ Cf. Th. Hristea, *lucr. cit.*, p. 89.

atestat încă din 1669, cf. REV. IST. I 341), *sîngepiu* (a. 1792, la ŞIO II₁ 323), cf. *sîngep* „blană de jder”, adaptare a turcescului *sincabi* „de culoare cenuşie ca a sîngepului”; *neftiu* (a. 1821, la ŞIO II₁ 272) < tc. *nefti* „de culoarea petrolului” etc.

Cu excepția lui *albiu* (aproximare) și *cenușiu* (asemănare), care am văzut că sînt atestate la sfîrșitul secolului al XVII-lea (1683) la Dosoftei, creațiile românești din domeniul cromaticii cu sufixul *-iu* se întîlnesc abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea încoace. Printre cele mai vechi se numără *vișiniu* (a. 1773, GCR II 90/7, 22) și *năhutiū* (a. 1790, cf. ŞIO II₁ 268), ambele exprimînd asemănarea.

Din datele culese din texte rezultă următoarele :

a) Formațiile *timpuriu*, *mijlociu*, *bețiu* (*bețiv*) și *răbduriu* (*răbduriv*) sînt vechi în limbă. Alături de ele trebuie menționat *sălcui*, atestat, potrivit izvoarelor pe care le-am avut la îndemînă, începînd de pe la mijlocul secolului al XVII-lea.

b) *Albiu* și *cenușiu* sînt cele mai vechi derivate românești în *-iu* din domeniul cromaticii, atestate în texte⁶¹. Ele se întîlnesc la sfîrșitul secolului al XVII-lea, perioadă în care apar destul de multe adjective neanalizabile de origine turcă cu sufixul *-i* (și unele semianalizabile, ca *naramgiu*), dar nici un împrumut analizabil. Cele două derivate românești precedă cu cîteva decenii cele mai vechi împrumuturi analizabile de origine turcă. Alte derivate românești în *-iu* din sfera cromaticii au fost întîlnite abia spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Deci în această privință materialul furnizat de texte este destul de pușin concludent.

c) *Cîmpiu* pare a fi o creație personală a lui Dosoftei, care, din această cauză, a și simțit nevoia să-l gloseze.

V. Un ultim fapt care prezintă interes în legătură cu originea sufixului *-iu* este existența variantelor în *-iv* ale unor derivate în *-iu* : *bețiu/bețiv*, *răbduriu (răbduliu)/răbduriv (răbduliv)*, *secățiu/secățiv*, *uscățiu/uscățiv*.

Despre unele dintre aceste formații în *-iv* (*bețiv*, *răbduriv*, *uscățiv*) s-a susținut că sînt derivate cu sufixul slav *-iv*⁶². După cum a arătat însă Mioara Avram⁶³, valoarea formațiilor discutate (activă la *răbduliv*, de aproximare la *secățiv* și *uscățiv*, ca și nuanța durativă din *bețiv*) și temelor (verbală sau adjectivală) demonstrează că nu este vorba de slavul *-iv*⁶⁴,

⁶¹ În legătură cu vechimea adjectivelor în *-iu* din domeniul cromaticii, cf. și G. Istrate, *lucr. cit.*, p. 894, care afirmă că nu a întîlnit asemenea derivate în textele și glosarele din secolul al XVI-lea pe care le-a parcurs.

Sărăcia de termeni din domeniul cromaticii și absența oricăror derivate în *-iu* este remarcată și de I. Peretz, *Chromatica lui Daniil Panonski*, în REV. IST. X (1909), p. 58–62, cu privire la limba *Pravilei lui Matei Basarab*. Faptul că Daniil Panonski, traducătorul *Pravilei*, redă gr. αἰματόδης prin *ca sîngele*, gr. πορφυρέζων prin *cam mohorit*, gr. χρυσίζων prin *în chipul aurului* etc. este greșit pus de I. Peretz pe seama disprețului lui Panonski pentru „denumirile populare”.

⁶² Cf. DHLR I 254; K. Löwe, *lucr. cit.*, p. 74; PASCU, s. 286, 287.

⁶³ *Lucr. cit.*, p. 97–98.

⁶⁴ Temele la care apare atașat acest sufix sînt numai substantive : *blagocestiv*, cf. *blagocestie*, *costiv*, cf. *coastă*, *drăgostiv*, *milostiv*; formațiile exprimă caracterizarea prin referire la particularitatea morală, mai rar fizică, sau la starea denumită de substantivul de bază.

ci de transformarea lui *u* final din sufixul *-iu* în *v*⁶⁵. Această transformare s-a petrecut, probabil, într-o perioadă mai veche. Faptul că adjectivele din domeniul cromaticii nu au asemenea variante constituie deci o dovadă că ele au apărut destul de tîrziu⁶⁶.

VI. Pe baza datelor aduse în discuție pînă acum rezultă că *-iu* este continuatorul latinescului *-ivus* în ce privește următoarele valori : activă, pasivă (și posibilitatea pasivă), apartenența. Această afirmație se sprijină atît pe vechimea unor formații ca *bețiu*, *timpuriu*, *mijlociu*, *răbduriu*, cît și pe existența variantelor în *-iv* ale unora dintre aceste formații. Cu aceste valori sufixul *-iu* a fost slab productiv, continuînd probabil situația lui *-ivus* din latina dunăreană⁶⁷.

Valoarea de asemănare a lui *-iu* este mai nouă⁶⁸, după cum rezultă nu atît din lipsa de atestări anterioare secolului al XVII-lea⁶⁹, cît mai ales din absența unor variante în *-iv*. A fost ea împrumutată din turcă? Deoarece adjectivul *sălcui* apare atestat cu aproape un secol, iar *cenușiu* cu cîteva decenii înaintea primelor împrumuturi analizabile din turcă, cred că nu se poate da în momentul de față un răspuns categoric afirmativ la această întrebare. E foarte posibil însă ca o cercetare mai amănunțită a documentelor decît cea întreprinsă pentru studiul de față⁷⁰ să aducă dovezi mai convingătoare în ce privește originea turcească a valorii de asemănare cromatică. Formațiile cu această valoare, cunoscute și folosite la început numai în Moldova și Muntenia, s-au putut răspîndi ulterior și în alte regiuni (Transilvania, Banat), care nu au fost supuse direct influenței turcești⁷¹. Dacă această presupunere s-ar dovedi întemeiată, ar mai rămîne încă de lămurit felul în care a apărut valoarea de asemănare privitoare la alte însușiri decît culoarea. (S-a dezvoltat ea din valoarea de aproximare cromatică sau este anterioară ei, după cum pare să rezulte din faptul că *sălcui* este atestat cu aproape patru decenii înaintea lui *cenușiu*?)

În sfîrșit, valoarea de aproximare nu poate fi pusă în legătură nici cu lat. *-ivus*, nici cu tc. *-i*. Inexistența unei variante *-iū* a sufixului *-iu* în

⁶⁵ Vezi în sprijinul acestui punct de vedere și E. Petrovici, *Băn. u > w, v, b, p*, în DR III (1934–1935), p. 180. Și în unele texte din secolul al XVI-lea apar forme cu *v* în loc de *u* (de exemplu *tāv = tău*). În timp ce Densusianu (HLR II 73) și Rosetti, *lucr. cit.*, p. 507, cred că avem a face în aceste cazuri cu grafii care redau semivocala *u*, Florica Dimitrescu, *lucr. cit.*, p. 79, consideră că grafia redă consonantizarea lui *u* la *v*, ca în idiomele românești din sudul Dunării.

⁶⁶ Cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 97, nota 41.

⁶⁷ Cf. *Istoria limbii române*, vol. al II-lea, p. 182.

⁶⁸ Cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 97.

⁶⁹ Faptul că în scrierile secolului al XVI-lea nu se întîlnesc formații de acest fel s-ar putea datorata caracterului cu precădere religios-juridic al acestor texte.

⁷⁰ În special inventare de lucruri sau mărfuri și foi de zestre.

⁷¹ Cf. Valeriu Rusu, *lucr. cit.*, p. 264, care arată că, din 42 de derivate în *-iu* cite a găsit în ALR, 32 apar în Oltenia, Muntenia și Dobrogea și numai 10 în celelalte regiuni.

Banat face destul de greu de acceptat și ipoteza, foarte ispititoare de altfel, că *-iu* cu acest sens ar fi continuatorul latinescului *-ineus*. Singura explicație satisfăcătoare este cea dată de Pușcariu. Apariția formațiilor ca *verziu*, *amăriu* se explică destul de bine prin înlocuirea sufixului *-ui*, la care asemenea derivate sînt absolut normale, cu *-iu*, probabil și în urma unei asemănări formale. Aceasta rezultă și din faptul că derivatele în *-ui* (ca *albui*, *gălbui*, *amăru*) sînt mai obișnuite decît corespondentele lor în *-iu* (*albiu*, *gălbui*, *amăriu*).

Sporadic, sufixul *-iu* a mai suferit și influența sufixului turcesc *-giu*, dînd naștere la cîteva nume de ocupații (*bărbuiu*, *dobînziu*).

DIN ISTORIA ADAPTĂRII NEOLOGISMELOR ÎN -(A/I)TOR(IU), -OR(IU)

DE

EUGENIA CONTRAȘ

Neologismele românești cu finala în *-(a/i)tor(iu)*, *-or(iu)* provin din limbi diferite și au fost adaptate la limba română în mod diferit, după epoci.

Sursele de împrumut sînt în primul rînd latina, franceza și italiana și în al doilea rînd greaca, germana și rusa. Greaca a creat acest tip de cuvinte cu ajutorul sufixului moștenit din indo-europeană¹, germana și rusa le-au împrumutat din limbile romanice sau le-au format după modelul acestor limbi, rusa împrumutîndu-le și din germană.

Cele mai vechi sînt cîteva împrumuturi cărturărești grecești și latine din secolul al XVI-lea și al XVII-lea ca *autocrator* DOSOFTEI, v. s. 17 < *αὐτοκράτωρ*; *pantocrator* (a. 1578) CUV. BĂTR. I, 195 < *παντοκράτωρ*; *protector* DOSOFTEI, v. s. 29 < lat. *protector*. Cu excepția acestor împrumuturi sporadice și neanalizabile în română, majoritatea neologismelor în *-(a/i)tor(iu)*, *-or(iu)* au fost împrumutate începînd din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre. Dintre acestea din urmă, mai vechi sînt cele furnizate de latină, în secolul al XVIII-lea, urmează apoi cele din franceză, mai numeroase, și din italiană la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în secolul al XIX-lea și al XX-lea. Cele germane datează din secolul al XVIII-lea în Transilvania și de la sfîrșitul secolului al XIX-lea în Muntenia, iar cele rusești din secolul nostru în Muntenia și mai vechi în Moldova. Rusa și germana sînt rareori sursa unică de împrumut a unui cuvînt, de obicei ele sînt asociate izvoarelor latino-romanice în sensul că într-o anumită regiune a țării, ca Muntenia, un cuvînt este luat din franceză, același cuvînt fiind împrumutat în altă regiune, ca Transilvania, din germană sau în Moldova din rusă.

Aceste împrumuturi constituie serii deschise în limba noastră, sursele lor devin cu timpul mai variate, pe măsura răspîndirii cuvintelor latino-romanice în celelalte limbi. Ele au fost încadrate cu ușurință în lexicele

¹ E. Benveniste, *Noms d'agent et noms d'action en indo-européen*, Paris, 1948, p. 28.

românesc, unde există un mare număr de cuvinte (substantive masculine, feminine și neutre, precum și adjective verbale) formate cu sufixul moștenit *-tor*.

Românescul *-tor* continuă două sufixe latine, *-tor* substantival și *-toriu(s)* adjectival². Evoluția mai deosebită pe care au avut-o pe teren românesc cele două sufixe latine și trecerile cuvintelor de la o clasă morfologică la alta în decursul istoriei lor fac să nu distingem în română decît cu dificultate și incertitudine două sufixe, substantival și adjectival, diferite funcțional, dar identice ca formă.

Sufixul românesc *-tor* are o variantă *-toriu*, în limba veche, astăzi în graiuri, care reprezintă forma moștenită a sufixului³, ea însă nu are funcția (originară) de a distinge formațiile substantivale de cele adjectivale⁴.

Spre deosebire de română, reflexele romanice occidentale ale celor două sufixe latine sînt diferențiate formal, după funcții, după modul și după epoca în care au pătruns în limbile respective, ca sufixe moștenite sau împrumutate.

Astfel fr. *-eur*, *-(a/i)teur*, sufixe substantivale și adjectivale, sînt forme populare moștenite ale latinescului *-(a/i)tor(em)*, în timp ce *-oir*, *-oire*, sufixe substantivale, sînt urmașele moștenite ale sufixului adjectival latin *-(t)orius*, substantivat uneori și în latină, iar *-(a/i)toire*, sufix adjectival, este forma savantă, împrumutată mai tîrziu, a sufixului adjectival latin *-(a/i)torius*⁵.

Italianul *-tore*, sufix substantival, continuă latinul *-tor*, iar *-(t)orio*, sufix adjectival, este forma latinizată a lui *-oio* < lat. *-(t)orius*⁶.

Româna a împrumutat din latină și din cele două limbi romanice amintite derivate cu toate sufixele menționate, precum și cuvinte care au în aceste limbi finala în *-tor* împrumutate de franceză și de italiană din latină sau din limbile moderne de mare circulație, indiferent dacă erau derivate cu sufixe sau formate în alt mod. De exemplu: *agrimensor* < it. *agrimensore* (< lat. *agrimensor*), *dictator* < fr. *dictateur* (< lat. *dictator*), *tranzistor* < fr. *transistor* (< engl. *transistor* < *transfer* + *resistor*), *aligator* < fr. *alligator* (< engl. *alligator* < sp. *el lagarto*).

Împrumutînd acest tip de cuvinte, româna le-a asimilat la derivatele cu sufixul moștenit, dar adaptarea lor constituie un proces îndelungat și complex, a cărui evoluție poate fi considerată azi încheiată pentru cele mai multe cuvinte din această categorie.

Nu ne vom referi în cele ce urmează la adaptarea fonetică a acestor cuvinte, cînd provin din limbi cu un sistem fonetic diferit de cel românesc,

² Cf. A. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 105—114.

³ Cf. și A. Rosetti, *ILR*, p. 528.

⁴ Cf. A. Graur, *loc. cit.*

⁵ Cf. W. Meyer-Lübke, *Grammaire des langues romanes*, II, Paris, 1895, p. 576—582; Kr. Nyrop, *Grammaire historique de la langue française*, III, Copenhagen-Leipzig, 1936, p. 116, 136, 151, 152.

⁶ Cf. Gerhard Rolfs, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache und ihrer Mundarten*, Band III, Bern, 1954, p. 327, 351.

de exemplu la redarea francezului *ö* din *-eur*⁷, nici la adaptarea vocalei dintre sufix și temă, caracteristică conjugării (*ator* > *ător*)⁸. Vom face abstracție și de formele feminine care reflectă ezitarea vorbitorilor față de o categorie nefixată în limbă, forme ca *civilizatrică*, *civilizatrice*⁹ sau *iluzoară*¹⁰. Ne propunem să urmărim numai în ce mod s-a produs pierderea finalei *-iu* la majoritatea acestei categorii de neologisme, prin încadrarea definitivă în lexicul românesc. Pierderea finalei *-iu* nu este un fenomen specific neologismelor în *-tor*; ea este o tendință mai generală, care se observă și la cuvintele derivate cu sufixul moștenit *-tor* și la alte tipuri de cuvinte¹¹, derivate și nederivate, cum sînt *consilieriu-consilier*, *ministeriu-minister*, *onorariu-onorar*, *originariu-originar*, *ospătariu-ospătar*, *ospiciu-ospici*, *potcapiu-potcap* ș. a.¹², dar ne interesează modul particular în care se realizează această tendință la neologismele de care ne ocupăm.

Se observă că marea majoritate a împrumuturilor mai vechi în română reproduc în mod distinct diversele sufixe latino-romanice, respectînd diferențierea existentă în aceste limbi între diversele sufixe.

Astfel românescul *-(a/i)tor*, *-or* redă fr. *-(a/i)teur*, *-eur*, it. *-(t)ore* și lat. *-(a/i, -t)or* din substantive ca: *mediator* (a. 1701) la URSU, T. < lat. *mediator*; *factor* (a. 1777) id., *ib.* < lat. *factor*, fr. *facteur*; *numinător* (a. 1795) id., *ib.*, *nominator* (a. 1801) id., *ib.* < lat. *nominator*, it. *nominate*; *divizor* (a. 1777) id., *ib.* < lat. *divisor*, fr. *diviseur*; *multiplicator* (a. 1785) id., *ib.* < lat. *multiplicator*, fr. *multiplicateur*; *controlor* (a. 1793) ȘTEFANELLI, D. C. 232 < fr. *contrôleur*, germ. *Kontrollor* și *Kontrolleur*, în timp ce *-atoriu* redă fr. *-(a/i)toire*, it. *-orio*, lat. *-(a/i, -t)orius* în adjective ca *acesoriu* NEGULICI (a. 1848) < lat. *acesorius*, fr. *acesoire*; *inflămătoriu* (a. 1816) la URSU, T. < lat. *inflammatorius*, fr. *inflammatoire*; *iluzoriu* MAIORESCU, D. IV 153 < lat. *illusorius*, fr. *illusoire*, it. *ilutorio*; *meritoriu* NEGULICI (a. 1848) < lat. *meritorius*, fr. *méritoire*.

În general, cele două categorii de sufixe latino-romanice menționate mai sus sînt diferențiate ca funcție morfologică, primele fiind sufixe substantivale și cele din a doua categorie adjectivale. Dar diferențierea în sufixe adjectivale și substantivale la numele de agent merge împotriva tendinței limbii române, care o deosebește de limbile romanice și o apropie de albaneză¹³, de a confunda substantivale și adjectivele la numele de agent, ca la derivatele cu *-tor* moștenit. Pe de altă parte cuvintele romanice care conțin aceste tranșe finale nu sînt toate derivate pe teren romanice

⁷ Cf. G. Ivănescu și L. Leonte, *Fonetica și morfologia neologismelor române de origine latină și romanică*, în *Studii și cercetări științifice* (Iași), VII (1956), fasc. 2, p. 2, 4, 5.

⁸ Cf. Alf Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1954—1955, p. 269; Al. Graur, *Tendințele actuale ale limbii române*, București, 1968, p. 260.

⁹ Cf. Despina Ursu, *Adaptarea adjectivelor neologice în limba română literară din perioada 1760—1860*, în *Studii de limbă literară și filologie*, București, 1969, p. 138.

¹⁰ Cf. G. Ivănescu și L. Leonte, *art. cit.*, p. 19.

¹¹ Cf. GRAM. ROM. I, p. 116; G. Ivănescu și L. Leonte, *art. cit.*, p. 19.

¹² Cf. Iorgu Iordan, *LRA*, p. 94.

¹³ Cf. Lucia Djamo, *Contribuții la studiul unor sufixe de origine slavă în limba albaneză*, în *SCL XII* (1961), nr. 2, p. 231—258.

sau nu sînt derivate nici în latină cu aceste sufixe nominale și în aceste situații distincția dintre cele două categorii morfologice nu se mai face prin finala cuvîntului, de exemplu fr. *constricteur* adj. < lat. *constrictor*, fr. *infusoire* subst. < lat. *infusorius*, fr. *territoire* subst. < lat. *territorium*, fr. *postérieur* adj., subst. < lat. *posterior* < *posterus*. Cuvintele românești redau exact situația din franceză sau latină, adică reproduc întocmai tranșa finală a cuvîntului: *constrictor*, *teritoriu*, *posterior*. Cuvintele acestea, care sînt împrumuturi din latină și în limbile romanice, sînt cele dintii care au favorizat dispariția distincției dintre substantive și adjective la neologisme.

Pe măsură ce împrumuturile latino-romanice cresc în număr și varietate, intervin și alți factori care contribuie la ștergerea acestei distincții:

a) împrumutarea atît a substantivelor în *-tor* cît și a adjectivelor în *-toriu* de la aceeași temă, ca *operator* subst. < fr. *opérateur*, lat. *operator*; *operatoriu* adj. < fr. *opératoire*, lat. *operatorius*;

b) împrumutarea unor adjective în *-ateur* și *-atoire* de la aceeași temă: *declamator* adj. < fr. *declamateur* subst. și adj., *declamatoriu* adj., < fr. *declamatoire* adj., sau a unor cuvinte care, formate cu un singur sufix, cumulează ambele valori morfologice în limba de origine (datorită trecerii obișnuite de la o clasă morfologică la alta): *creditor* subst. și adj. < fr. *créditeur* subst. și adj.;

c) împrumutarea unor cuvinte care aparent nu respectă distincția generală, în sensul că sînt substantive care par a fi formate cu sufixe adjectivale sau invers (cercetarea istoriei lor însă contrazice această aparență, substantivele, de exemplu, reprezintă substantivizări ale unor adjective care nu mai există ca atare, fenomen curent la aceste formații chiar din latină, cînd ele numeau obiecte, instrumente sau erau nume de loc): *interrogator* adj. < fr. *interrogateur* subst. și adj. (< lat. *interrogator*); *interrogatoriu* s.n. < fr. *interrogatoire* (< lat. *interrogatorius*).

Cuvinte și situații ca cele descrise mai sus au contribuit la statornicirea părerii inexacte a vorbitorilor că toate cuvintele perechi împrumutate, create de la aceeași temă, dar cu sufixe diferite, sînt variante formale ale unui singur cuvînt, cum sînt cele în *-tor* și *-toriu* ale derivatelor cu sufixul moștenit.

Drept urmare a faptelor descrise distincțiile originare dintre sufixele neologice tind să dispară și cu timpul formele în *-tor* și *-toriu* se confundă. La împrumuturile mai tîrzii se observă că uneori apare o formă în locul celeilalte, fără justificare etimologică: *inhibitor* adj. < fr. *inhibitoire*, iar uneori apar cele două variante cu o singură funcție morfologică: *revelator* adj., *revelatoriu* adj. < fr. *révéléateur*.

În general se tinde, sub influența sufixului moștenit, ca toate sufixele neologice să fie rediate prin *-tor*, totuși se mai mențin forme ca *iluzoriu*, *meritoriu* și se redau împrumuturi recente prin *-toriu* cînd se împrumută numai adjectivul și nu există un substantiv în română care să conțină același sufix ca: *halucinatoriu*, *tranzitoriu*.

Faze ale acestui proces de unificare a formelor se pot observa la unele adjective care la singular se termină la masculin și neutru în *-tor*, dar la feminin în *-torie*, nu în *-toare*, cum ar fi firesc, ca în *respirator*, *respiratorie*

(*aparat respirator*, *mișcare respiratorie*)¹⁴. Acad. Iorgu Iordan a consemnat o altă situație, anume a adjectivelor cu neutru singular în *-tor*, dar cu pluralul în *-torii* (care corespunde singularului în *-toriu*) în exemple ca *mijloace creatorii*, *motive inspiratorii*¹⁵; astăzi această fază este depășită pentru cuvintele în discuție, pluralul fiind regularizat în *-toare*.

E posibil ca la această unificare să fi contribuit și faptul, remarcat de cercetători în legătură cu alte fenomene, anume că pe măsură ce cunoașterea limbilor străine a cîștigat în întindere, în număr de vorbitori, ea a pierdut în profunzime. Deci primii împrumutatori de neologisme, cunoscînd mai bine limbile la care apelau, erau atenți la distincțiile formale din acele limbi, în timp ce împrumutatorii ulteriori le-au neglijat, întrucît din punctul de vedere al limbii române acestea pot părea niște subtilități formale inutile.

În concluzie, factorii care au determinat redarea în română a tuturor sufixelor neologice în discuție printr-o singură formă sînt: tendința românei de a nu distinge substantivele de adjective la numele de agent, asimilarea acestor cuvinte la derivatele cu sufixul moștenit *-tor*, diversitatea situației cuvintelor împrumutate în limbile lor de origine și o legătură mai slabă cu aceste limbi.

¹⁴ Cf. GRAM. ROM. I, p. 25, 116, 119.

¹⁵ Cf. LRA, p. 110.

REPARTIȚIA GEOGRAFICĂ A SUFIXULUI *-UC(Ă)*

DE

LUCREȚIA MAREȘ

1. Lucrarea de față își propune să cerceteze două dintre aspectele pe care le ridică studierea sufixului *-uc(ă)*:

a) să stabilească în ce măsură derivarea cu sufixul *-uc(ă)* este mai frecventă într-o anumită regiune a teritoriului dacoromân decât în alta;

b) să analizeze proporția în care derivatele cu sufixul *-uc(ă)* sînt acceptate de limba literară și care sînt derivatele corespunzătoare formațiilor cu *-uc(ă)* la nivelul limbii literare.

Am inclus în cercetarea de față și derivatele cu sufixele complexe *-iluc*, *-uluc*.

Materialul folosit pentru întocmirea acestei lucrări a fost extras din: DA ms. și DLR, DO, ALR (seria veche și seria nouă), NALR-Olt., NALR-Maram., din glosarele dialectale apărute recent (LEX. REG. vol.1—2, GL. REG., MAT. DIALECT. I, UDRESCU, GL., GL.OLT.), din culegeri de texte populare, versuri și proză, aparținînd tuturor regiunilor țării (ALRT II, TEXTE DIALECT.-Olt., FOLC. TRANSILV. I—II, FOLC. MOLD. I—II, BALADE I—III, BÎRLEA, L. P. M. I—II, BÎRLEA, A. P. I—III, FOLC. OLT. MUNT. I—II), precum și din monografii și studii care cuprind material dialectal și pe care le vom cita la locul potrivit.

Din materialul cercetat am înregistrat 74 de derivate pe care DI nu le menționează. Acestea figurează, grupate pe părți de vorbire, în *Anexa* de la sfîrșitul lucrării.

2. Privitor la repartitia geografică a derivatelor cu sufixul *-uc(ă)* s-au făcut pînă în prezent numai referiri sporadice. Astfel I. A. Candrea în *Graiul din Țara Oașului*, București, 1907, p. 23, remarcă frecvența, în această regiune, a derivatelor cu sufixul *-uc*. Productivitatea derivatelor cu suf. *-uc* și *-uluc* este remarcată și de T. Papahagi în monografia *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925, p. LXX. Sever Pop, în *Terminologia calului*, DR V (1927—1928), vorbind, la p. 111, despre termenul dezmiardător *căluș*, observă că „pare a fi răspîndit numai în partea nordică a Ardealului (Radna și Baia Mare)”, iar la p. 132 face aceeași observație

referindu-se la cuvîntul *iepuță*. Gh. Ivănescu, în articolul *Formarea cuvintelor în limba română*, publicat în LR XIV (1965), nr. 1, p. 31—37, susținînd ideea specificului fiecărei regiuni în ce privește productivitatea unor sufixe, consideră că derivate ca *ciutuc* deosebesc graiul crișean de graiul altor regiuni.

În urma cercetării făcute pe baza materialului cuprins în *Atlasul lingvistic român*, V. Rusu (în articolul *În legătură cu derivarea cu sufixe în dacoromână*, FD IV, p. 257—268) stabilește aria de răspîndire a unor sufixe înregistrate în hărțile *Atlasului*, dar nu se ocupă în mod special de aria sufixului *-uc*. Unele dintre derivatele lui *-uc(ă)* sînt însă amintite în legătură cu concurența sufixelor pe plan regional, așa cum vom vedea mai departe.

3. Pentru stabilirea repartiției derivatelor cu sufixul *-uc(ă)* pe arii dialectale, am pornit, atît pentru numele comune, cît și pentru numele proprii, de la materialul oferit de *Atlasul lingvistic român* (seria veche și seria nouă).

În ce privește situația cuvintelor *comune*, am notat pe hartă punctele în care au fost înregistrate derivate cu sufixul *-uc(ă)* și am constatat că se formează o arie compactă în nordul țării, mai ales în Ardeal, cu prelungiri în Bucovina și nordul Moldovei (vezi harta). În cadrul acestei arii, cele mai multe derivate apar în punctele 266, 272, 349, 357, 362, deci în Maramureș și în nordul Transilvaniei. Aria coboară în centrul Transilvaniei pînă mai jos de Cluj (pct. 251: Feleacu-Cluj), iar în partea de est merge mult mai spre sud cu pct. 231 (Lăureni-Tîrgu Mureș), 574 (Mihăileni-Ciuc), 158 (Mihai Viteazul-Sighișoara) și 164 (Fîntîna-Rupea). Punctele 105 (Dobra-Hunedoara) și 784 (Nucușoara-Curtea de Argeș) sînt cu totul izolate.

Am întregit datele oferite de *Atlas* cu material extras din celelalte izvoare consultate (vezi p. 89). Acestea ne-au adus derivate noi și ne-au permis să întocmim o imagine mai completă a ariei lor de răspîndire. Dar și pe baza textelor constatăm că deosebirea de la o regiune la alta în ce privește prezența derivatelor cu *-uc(ă)* este izbitoare și net în favoarea regiunilor din nord (Maramureș, nordul Moldovei și nordul Transilvaniei).

Derivate cu sufixul *-uc(ă)* se găsesc în special în colecții de versuri populare. Numărul cel mai mare de derivate, cu frecvența cea mai mare, l-am înregistrat în *Bocete din Oaș*, publicate de C. Brăiloiu în GR. S. VII (1937), p. 1—84. Un mare număr de derivate se întîlnesc numai aici (vezi *Anexa*). O frecvență mare a unor derivate am înregistrat și la BÎRLEA, L. P. M. I—II¹, BUD, P. P., T. PAPAHAĞI, M., ȚIPLEA, P. Deosebirea de repartiție teritorială apar mai evident în culegerile care cuprind texte din mai multe regiuni, ca FOLC. TRANSILV. I—II, FOLC. MOLD. I—II, BALADE I—III, BÎRLEA, A. P. I—III. Pentru ilustrare vom da o scurtă statistică a derivatelor făcută pe baza culegerilor citate:

¹ În primele 100 p. (5—105) din BÎRLEA, L. P. M. I, sînt folosite de 62 de ori cuvinte formate cu sufixul *-uc(ă)*. Dintre acestea, 54 sînt în interiorul versurilor și 8 la sfîrșit de vers, dar numai 3 folosite pentru rimă. În 32 de cazuri avem a face cu termeni de adresare.

În FOLC. TRANSILV. am înregistrat derivate cu *-uc(ă)* în textele aparținînd următoarelor regiuni sau localități²: Sălaj (*dătucă, fătucă, ferestrucă, miresucă* 4³, *sorucă* 2, *tătucă, ziucă*), Maramureș (*ceterucă* 2, *frătiuc* 2, *mămucă* 5, *miorucă, miresucă* 2, *mîndrucă* 2), Oaș, Maramureș, Năsăud (*mămucă* 2, *miresucă, mîndruluiță, soțuc*), Lăpuș (*mierlucă, mîndrucă, mîndruluiță, norucă*), Cluj (*mămucă, miresucă* 2, *mîndrucă, mîndruluiță* 2, *nănășucă*), Țara Făgărașului (*miresucă* 4), Banat (*mîndruluiță*).

Cele trei volume de *Balade populare românești* cuprind texte din toate regiunile țării, dar numai în textele provenite din Maramureș am înregistrat derivate cu *-uc(ă)* (*bunuc, frătiuc, mămucă* 4, *mămulucă, năfrămucă, pchitucă, tătuluc, țitucă*).

În FOLC. MOLD. am înregistrat numai pe *mămucă*, în texte din jud. Neamț și Tecuci.

În FOLC. OLT. MUNT. I—III, n-am înregistrat nici un derivat.

În proză derivatele cu sufixul *-uc(ă)* sînt mult mai rare. Antologia de proză publicată de BÎRLEA cuprinde, în trei volume, texte din toate regiunile țării, dar numai în două texte am întîlnit cîteva derivate: în unul provenit din localitatea Fundul Moldovei-Cîmpulung (*tătucă, văruc* 3, *cenușucă*) și în altul din Oaș (*tătucă, aiciuca*).

În volumul *Texte dialectale din Oltenia* nu am înregistrat nici un derivat.

În ALBT II apare *țirucă* (p. 125) în Beclean-Someș și *cununucă* (p. 147) în Sălaj.

Dat fiind faptul că sufixul *-uc* formează și nume proprii derivate (feminine în *-uca*, masculine în *-uc, -ucu* și *-ucă*), am încercat să stabilim și situația acestora. Am pornit, și de data aceasta, de la datele oferite de *Atlasul lingvistic român*. ALR SN IV h 1510—1566 cuprinde 37 de nume proprii de persoane (prenume) masculine și feminine cu formele lor hipocoristice și derivatele acestora.

Am notat pe aceeași hartă punctele în care au fost înregistrate astfel de derivate. Aria formată depășește limitele ariei cuvintelor comune, cuprinzînd, de data aceasta, mai multe puncte din centrul și sudul Transilvaniei și al Moldovei, unde coboară pînă în pct. 605 (Furcenii Vechi-Tecuci). Puncte izolate sînt 833 (Petrița-Hunedoara) și mai ales 886 (Isbiceni-Corabia).

Pentru o mai bună ilustrare a productivității acestor derivate pe arii dialectale am înregistrat numărul răspunsurilor obținute în fiecare localitate anchetată și am observat că, cu cît numărul derivatelor crește, numărul punctelor în care au fost înregistrate scade. Peste zece derivate am înregistrat numai în punctele: 346, 349 (aici cele mai multe: 19), 353, 362, 365. Constatăm că cea mai mare frecvență apare și la numele proprii de persoane tot în Maramureș⁴.

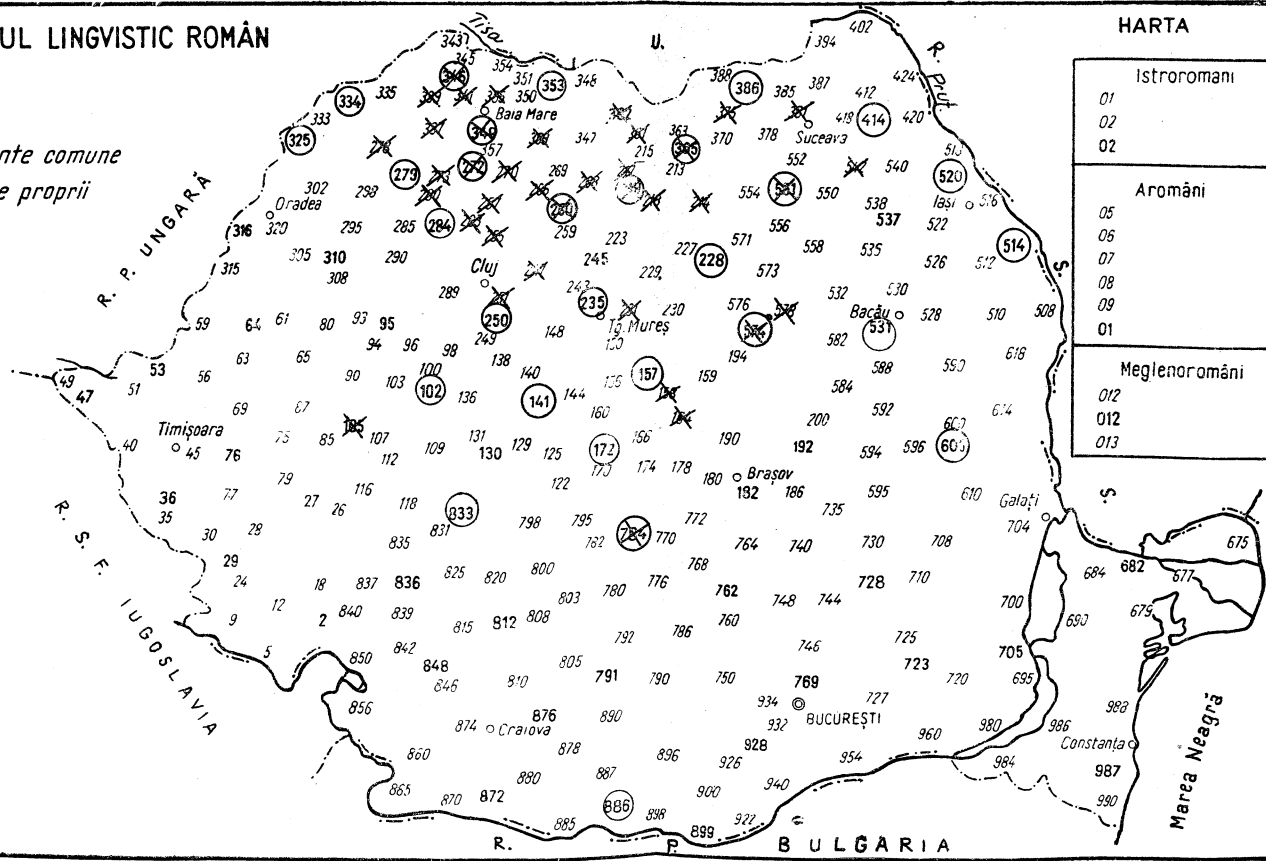
² Localizarea atestărilor este făcută conform datelor din culegere.

³ Cifra indică frecvența apariției în text.

⁴ La această concluzie ajunge și Aurelia Stan în articolul *O problemă de antroponomie: derivarea cu sufixe diminutive ale prenumelor din ALR*, în CL IX (1964), nr. 1, p. 97—108.

ATLASUL LINGVIC ROMÂN

- ✕ Cuvinte comune
- Nume proprii

HARTA

Istororomani
01
02
02
Aromâni
05
06
07
08
09
01
Meglenoromâni
012
012
013

În ALR am mai înregistrat la numele proprii două sufixe compuse : -ucuța (*Todorucuța*) în pct. 53 și -ițuca (*Dochițuca*) în pct. 386.

Pașca⁵ dă și compusul -ucan din *Aldiucan* (p. 159) și -ucea din *Bărbucea* (p. 171), la care se adaugă *Răducea*⁶.

Lucrările de onomastică pe care le-am consultat aduc precizări privitoare la productivitatea sufixului în diverse puncte geografice. Pașca în lucrarea citată include sufixul -uc printre sufixele cele mai productive (p. 106), dând un număr mare de derivate de la nume de persoane (p. 146). Sabina Teiuș, studiind prenumele hipocoristice din Valea Bistriței (Bicaz), găsește și derivate cu -uca, uc(u), -ucă⁷, fără să-l enumere însă printre sufixele productive.

Dintre formațiile cu sufixul -uc, -uca, -ucă, -ucu de la nume proprii, numai câteva sînt general folosite. Nume ca *Sănducu*, *Răducu*, de exemplu, sînt frecvente⁸. Observăm că la acest nivel al limbii apare numai sufixul -ucu, singura formă frecventă de altfel.

Dar derivate ca *Ionuc*, *Lăzăruc*, *Lenuca*, *Antonuc*, *Păvăluc*, *Ștefănuț*, *Petruță*, *Gavrilucă*, *Florucă*, *Grigorică*, *Dumitrică*, *Zamfirucă*, *Iliuc*, *Toderuc* și altele au un pronunțat caracter regional. Nu putem trece peste observația lui Pașca, referitoare la sufixul -uc: „E remarcabil că derivă mai ales de la nume de botez din cele mai cunoscute” (p. 106).

Sufixul -uc(ă) formează și nume proprii de animale domestice, pornindu-se, de cele mai multe ori, de la unele însușiri fizice ale lor. El apare astfel în nume de capre (*Bălțuca*, *Brezuca*, *Cerceluca*), de vaci (*Mărțuca*), oi (*Băluca*)⁹, bivolițe (*Cheșuca*), cai (*Roibuc*)¹⁰, câini (*Tumbuluc*)¹¹.

În ce privește toponimicele, în materialul consultat¹² nu am găsit derivate cu sufixul -uc(ă).

4. După ce am urmărit frecvența pe arii dialectale, să vedem cîte dintre derivatele cu sufixul -uc(ă) apar în limba literară. Remarcăm că scriitorii care folosesc în operele lor derivate în -uc sînt originari din regiuni în care, după harta întocmită de noi, astfel de formații apar frecvent. Cităm pe Eusebiu Camilar, Cezar Petrescu, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu.

⁵ În *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936.

⁶ Cf. DO, p. LXVI.

⁷ *Despre formele hipocoristice ale prenumelor din Valea Bistriței (Bicaz)*, în CL VII (1962), nr. 1, p. 47.

⁸ Al. Graur, în *Nume de persoane*, Editura științifică, București, 1965, p. 65–66, include sufixele -uca și -ucu printre sufixele cele mai importante cu care se formează diminutive de la nume de persoane, iar Al. Cristoreanu, în *Prenume de proveniență cultă în antroponimia românească*, din *Studii și materiale de onomastică*, Editura Academiei, București 1969, amintește la p. 34 și sufixul -uc(u).

⁹ Cf. Traian Pătrășcanu, *Nume de animale din județul Alba*, în LL XXII (1969), p. 107.

¹⁰ Cf. Șt. Pașca, *lucr. cit.*, p. 356, 367.

¹¹ Cf. Gr. Brîncuș, *Nume date animalelor domestice*, în LR XVI (1967), nr. 2, p. 169–175.

¹² Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei, București, 1963; Gr. Rusu, *Nume de locuri din nord-estul Transilvaniei*, în *Studii și materiale de onomastică*, p. 153 ș.u.; M. Homorodean, *Toponimia satelor Cinciș și Valea Ploștii (județul Hunedoara)*, *ib.*, p. 87 ș.u.; E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a riului Șieu*, *ib.*, p. 111 ș.u.; M. Oros, *Din toponimia văii Bistrei (județul Bihor)*, *ib.*, p. 189 ș.u.

Potrivit DM, care înregistrează 22 de derivate cu sufixul -uc(ă) — 19 substantive și 3 adjective¹³ —, situația acestor derivate se prezintă în felul următor. Sînt considerate literare : *bălăuc*, *dănciuc*, *năsuc*, *pătuc*, *sătuc*, *tătucă*, *țirucă*, *țitucă*, *uituc*, *vițelucă*; populare : *mămucă*; regionale : *frunzucă*, *moșuc*, *neniuc*, *puiuc*, *ziucă*; rare : *inimucă*, *mînzuc*, *mîțuc*, *pînzucă*, *rățucă*, *străinuc*. Delimitarea făcută între indicațiile „regional” și „rar” este arbitrară. Atestările pe care le avem pentru cuvintele considerate rare în DM ne îndreptățesc să le considerăm tot regionale. În privința celor zece formații considerate literare în DM, ne exprimăm mirarea că *țirucă*, derivat de la *țiră*, nu este calificat regional, deși cuvîntul-bază poartă această mențiune. De asemenea atestările pe care le deținem pentru *țitucă* (JARNÍK-BİRSEANU, D. 76, MARIAN, I. 134, T. PAPAHAĞI, M. 236) și *vițelucă* (RETEGANUL, ap. CADE) nu ne îndreptățesc să le considerăm literare.

Potrivit atestărilor noastre, numai patru derivate ar putea fi considerate literare (diminutivele *năsuc*, *pătuc*, *sătuc* și adjectivul *uituc*), trei populare, deși nu generale (*dănciuc*, *mămucă*, *tătucă*), iar restul regionale.

5. Dat fiind faptul că derivatele cu sufixul -uc au, pe de o parte, o răspîndire geografică limitată, iar pe de altă parte sînt slab reprezentate la nivelul limbii literare, ne-am întrebat care sînt derivatele corespundente folosite în cele două planuri. Înțelegem prin derivate corespundente derivatele formate de la aceleași teme, cu sufixe avînd valoarea sufixului -uc(ă).

Pe plan regional problema concurenței sufixului -uc este în linii mari analizată de V. Rusu în articolul citat. Cercetînd derivarea cu sufixe pe baza *Atlasului lingvistic român*, autorul arată că sufixele -ică, -ișoară, -iță, -uță¹⁴ (p. 262) intră în concurență cu sufixul -ucă.

La nivelul limbii literare am întocmit pe baza DM o situație a derivatelor corespunzătoare celor discutate aici.

Se exclud desigur, de la început, derivatele formate de la cuvinte regionale (*căițucă*, *ceterucă*, *gozuc*, *lăibăruc*, *rînzucă*, *struțuc*, *hireșuc*, *mintenășuc* ș.a.).

Derivatele corespunzătoare formațiilor regionale cu -uc prezintă în limba literară sufixele :

substantivale : -el : *alunuc*, *nepotuc* ; -ică, -ulică : *bădiuc*, *bădiuluc(ă)*, *mămucă*, *nevăstucă*, *tătuc(ă)*, *ziucă* ; -ior, -ioară, -cioară : *căsucă*, *frătuc*, *inimucă*, *sorucă*, *ulițucă* ; -(i/u)șor, -(i/u)șoară : *ațucă*, *brățuc*, *brățucă*, *bu-zucă*, *cepucă*, *deluc*, *dîmbuc*, *fățucă*, *fînuc*, *hănuță*, *lăduță*, *mățuc*, *pînzucă*, *puiuc*, *săpucă*, *scorțucă*, *sfîntuc*, *trebucă*, *țărucă*, *țitucă*, *văruc*, *zestrucă* ; -iță, -uliță : *bădiuc*, *băltucă*, *cununucă*, *fățucă*, *frunzucă*, *gurucă*, *lăduță*, *mierlucă*, *slujbucă*, *turtucă* ; -uică : *ferestrucă* ; -uleț : *dîmbuc*, *fiuc*, *mînzuc*, *moșuc* ; -uș, -ușă : *cățelucă*, *picioruc*, *vițelucă* ; -ușcă : *rățucă* ; -ușel : *mieluc* ;

¹³ În DM nu sînt înregistrate derivate adverbe, pronume și interjecții.

¹⁴ Pentru aria de răspîndire a sufixului -uță vezi Eugenia Conraș, *Sufixul -uț(ă)*, în SMFC IV, p. 160.

-uță: bărbucă, căsucă, hăinucă, limbucă, mînuță, năfrămuță, periucă, săniucă;

adjectivale: **-el**: străinuț, tînăruț; **-icel**: bunuc, călduc; **-ișor**: dulciuc; **-uț**: grăsuț, slăbuț;

adverbiale: **-inel**, **-ișor**: încetuț;

pronomiale: **-uță**: mătăluță.

Cele mai multe corespondente literare sînt formate deci cu sufixele **-ișor** (*-ișoară*), **-iță** și **-uță**.

6. În încheierea cercetării noastre putem spune că sufixul **-uc(ă)** este un sufix cu pregnant caracter regional. Este folosit cu deosebire în Maramureș, și răspîndit în toată partea de nord a țării și în sud-estul Transilvaniei. Chiar în aceste regiuni, este cunoscut mai ales prin derivatele de la nume proprii de persoane și de la termenii de înrudire, folosiți cu precădere ca termeni de adresare cu pronunțată nuanță afectivă. Suffixul **-uc(ă)** este deci un sufix puțin productiv.

Pentru cuvintele comune derivate cu sufixul **-uc(ă)** nu avem atestări vechi¹⁵. Cîteva nume proprii din sec. al XVI-lea înregistrate în DO în Moldova *Buțucan* (p. 225), în Muntenia *Tănuță* (p. 386) și începînd din sec. al XVII-lea *Buzucă* (p. 226), *Bănuț* (p. 190), *Vlăduță*, *Vlăduț* (p. 409) ne determină să credem că în trecut a fost folosit pe tot teritoriul țării. Prezența numelor proprii, precum și constatarea de mai sus că derivatele cu sufixul **-uc** sînt preferate în regiuni conservatoare din punct de vedere lingvistic, ne duc la concluzia că este un sufix vechi.

Temele la care se atasează sînt de asemenea cuvinte vechi. Vom da cîteva exemple pentru fiecare categorie: comune cu albaneza (*baltă, buză, mînz, moș*), moștenite din latină (*casă, fată, frate, gură, inimă, mamă, minte, nepot, prînz, soră, soț, tată, văr, vis, zi, bun, tînăr*), din slavă (*haină, mîlă, mîndru, nene, nevastă*), cuvinte din maghiară cu circulație regională (*goz, jîmblă, minteni, pecie, tîrnaț*), din sîrbocroată (*căiță*), din germană (*ladă, struț*, „buchet”). Faptul că nu avem teme de origine turcă sau greacă ar putea duce la ideea că nici la epoca acestor împrumuturi sufixul nu era productiv în regiunile din sudul țării.

A N E X Ă

SUBSTANTIVE

1. *băietucă* s.f. (GL. REG.)
2. *besăduță* s.f. (GR. S. VII)
3. *brățuț* s.m. (BÎRLEA, B. 72)
4. *căițucă* „scufiță” s.f. (ALR SN IV h 1163/574)
5. *căluț* s.m. (DR V, 111)

¹⁵ Nici Eugenia Contraș și Magdalena Popescu-Marin, în articolul *La suffixation dans le roumain des XVIe - XVIIIe siècles* din RRL XII (1967), p. 397-416, nu-l menționează.

6. *cățelucă* s.f. (ALR SN III h 669/346)
7. *cenușucă* s.f. (BÎRLEA, A. P. I 260)
8. *cepuță* „arpagic” s.f. (ALR SN I h 192/362)
9. *ceterucă* s.f. (BÎRLEA, C. P. 120, FOLC. TRANSILV. I 311)
10. *cinucă* s.f. (GR. S. VII)
11. *ciumuță* s.f. (GR. S. VII)
12. *cînuț* s.m. (ALR SN III h 669/272)
13. *cununucă* s.f. (ALRT II 147)
14. *dătuță* s.f. (*Să te văd cîte-o dătuță*. FOLC. TRANSILV. I 216)
15. *deluc* s.m. (ALR SN III h 809/272)
16. *dîmbucă* s.f. (ALR SN III h 809/260)
17. *fătuță* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 215, ALR I/II h 191/255,341)
18. *fățucă* s.f. (T. PAPAHAĞI, M. 220)
19. *ferestruță* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 216)
20. *fînuț* s.n. (T. PAPAHAĞI, M. 220)
21. *fomuță* s.f. (GR. S. VII)
22. *frătiucă* s.m. (BÎRLEA, B. 18, FOLC. TRANSILV. I 336)
23. *găzduță* (și *găzdiuță*) s.f. (GR. S. VII)
24. *jămlucă* „franzeluță” s.f. (ALR SN IV h 1070/260)
25. *iepuță* s.f. (DR V 132)
26. *lăduță* s.f. (ALR SN II h 457/362)
27. *leliucă* s.f. (ALRM I/II h 231/247, 251, 266, 280, 283, 357)
28. *luminiucă* s.f. (GR. S. VII)
29. *lutuc* s.n. (GR. S. VII)
30. *mărhucă* s.f. (BÎRLEA, B. 88)
31. *meițucă* s.f. (A V 15)
32. *mierlucă* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 459)
33. *miezuc* s. (LEX. REG. 17, ALR II 6365/365)
34. *miorucă* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 325)
35. *năfrămuță* s.f. (T. PAPAHAĞI, M. 227, BÎRLEA, C. P. 106, 228, NALR—Maram. I h 60/234, 238)
36. *nănuță* s.f. (ALR I/II h 168/278)
37. *neamuț* s.n. (BÎRLEA, B. 126, BÎRLEA, L. P. M. I 190)
38. *nuntuță* s.f. (BÎRLEA, B. 124, BÎRLEA, L. P. M. I 186, GR, S. VII)
39. *osuc* s. (FD IV 46)
40. *păsăriucă* s.f. (BÎRLEA, C. P. 123)
41. *pănuță* s.f. (GR. S. VII)
42. *săniucă* s.f. (ALR SN V h 1308/362)
43. *săptămînuță* s.f. (GR. S. VII)
44. *săpuță* s.f. (ALR SN I h 28/353)
45. *scorțucă* s.f. (ALR SN IV h 1141/353)
46. *sluiuc* s.n. (GL. REG.)
47. *țăpuț* s.m. (ȘEZ. V 165)
48. *țirișucă* s.f. (GL. OLT.)
49. *ulițucă* s.f. (GR. S. VII)
50. *urmuță* s.f. (GR. S. VII)

51. *văruc* s.m. (BÎRLEA, L. P. M. I 261, BÎRLEA, A. P. I 392)
52. *vărucă* s.f. (GR. S. VII)
53. *vînătuc* s.n. (GL. REG.)

ADJECTIVE

1. *arsucă* (GR. S. VII)
2. *bunuc* (T. PAPAHAĞI, M. 215, GR. S. VII)
3. *călducă* (*apă călducă*, ALR SN h 1128/272)
4. *căznituc* (GR. S. VII)
5. *dulciuc* (UDRESCU, GL.)
6. *hămnișucă* (GR. S. VII)
7. *hireșuc* (LEX. REG. 14)
8. *măriucă* (GR. S. VII)
9. *mîțîțăluc*, -ă (GL. REG., LEX. REG. II 126)
10. *pustiucă* (GR. S. VII)
11. *singurucă* (GR. S. VII)
12. *slăbuc* (GL. REG., ALR II/I h 82/362, GR. S. VII)
13. *truditucă* (GR. S. VII)
14. *văduvuc*, -ă (GR. S. VII)

ADVERBE

1. *acăsucă* (GR. S. VII)
2. *binucă* (GR. S. VII)
3. *mintenășuc* (LEX. REG. 14)

PRONUME

1. *miniucă* (GR. S. VII)
2. *tiniucă* (GR. S. VII)

INTERIECTII

1. *ietuca* (LEX. REG. 20)
2. *zăuc* (GR. S. VII)

SUFIXUL -UICĂ

DE

ZORELA CREȚA

1. În primele lucrări care s-au ocupat de sufixele limbii române, sufixul *-uică* nu era considerat sufix independent. Diez¹ și, după el, Quintescu² îl consideră o variantă a sufixului *-uc*.

Densusianu, vorbind despre sufixul *-că*, observă că acesta se atașează adesea diminutivelor în *-uie* și dă exemple: *cămeșuică*, *cărăruică*, *ferestruică*, *păsăruică*, *rățuică*³.

Tiktin⁴, înșirînd cîteva diminutive formate cu sufixe diferite, pentru a prezenta modalitățile de formare a diminutivelor în limba română, inserează între acestea cuvîntul *păsăruică*, pe care-l notează *păsăr-*ui*-că*, considerîndu-l deci format cu două sufixe.

Singurul lingvist care, în această epocă, vorbește despre un sufix *-uică* este Sextil Pușcariu, în studiul său asupra sufixelor diminutive din limba română⁵. În privința originii acestui sufix, Pușcariu nu se pronunță în mod hotărît. El combate părerea lui Diez și Quintescu și admite ca posibilă existența unui sufix **-ujka* în limbile slave, sufix care a putut să fie adoptat de limba română, așa cum a fost adoptat *-ajka* > *-aică* și *-ejka* > *-eică*. Pușcariu remarcă însă lipsa de asemănare în privința sensului între *-uică* și *-aică*, *-eică* și semnalează în schimb similitudinea existentă între *-uică* și *-ui*, fără a merge mai departe pe această cale.

Mai tîrziu, G. Pascu⁶ arată că *-uică* s-a format pe teren românesc din sufixele *-ui* și *-că*, primul de origine latină, al doilea de origine slavă.

¹ *Grammatik der romanischen Sprachen*, Bonn, 1858, p. 290.

² *De deminutivis linguae rumanicae, vulgo walachicae nominatae*, Berolini, 1867.

³ Cf. DHLE I, p. 250.

⁴ Cf. *Die rumänische Sprache, Grundriss der romanischen Philologie* von Gustav Gröber I, Strassburg, 1904—1906, p. 602.

⁵ Cf. *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 139, 193, 194.

⁶ *Sufixele românești*, Edițiunea Academiei Române, București, 1916, p. 230, și *La philologie roumaine dans les pays germaniques et en France*, Leipzig, 1923, p. 30.

Această explicație a fost preluată de lucrările ulterioare ⁷ și o vom adopta și în lucrarea de față.

Inițial sufixul *-că* s-a atașat la diminutive deja formate cu sufixul *-uie*: *cămășuică* < *cămășuie*, *cărăruică* < *cărăruie*, *ferestruică* < *ferestruie*, *livăzuică* < *livăzuie*, *păsăruică* < *păsăruie* etc. (vezi Densusianu, care se oprește la această situație), dar derivatele respective au fost analizate de vorbitori ca formate dintr-o temă și un singur sufix compus: *cămășă* + *-uică*, *cărare* + *-uică* etc. Astfel s-a format un nou sufix, bine sudat, simțit ca element unic, capabil să formeze noi derivate.

2. Observațiile lui Pascu privitoare la sufixul *-uică* din lucrarea sa *Sufixe românești* rămân valabile și astăzi. Ele pot fi însă completate, ceea ce am încercat să facem în lucrarea de față.

Îmbogățind lista derivatelor lui *-uică* (numai 8 la Pascu), am găsit date noi: am constatat că *-uică* formează diminutive nu numai de la nume comune, ci și de la nume proprii, că formează derivate nu numai de genul feminin, ci și de genul masculin.

Am încercat apoi să urmărim câteva probleme de care nu s-a ocupat Pascu: temele de la care se formează derivatele lui *-uică*, vechimea sufixului, repartitia regională a derivatelor, concurența cu alte sufixe.

Lucrarea se bazează pe materialul oferit de dicționarele curente (DA tipărit și manuscris, DLR, DLRC, DM) și unele lucrări apărute ulterior, ca seria nouă a *Atlasului lingvistic român*, glosare de cuvinte regionale și colecții de literatură populară, pe care le vom cita când va fi cazul.

În întocmirea listei am întâlnit unele dificultăți legate de existența unor dublete în *-uică* și *-uie*, formate de la aceeași temă. Pe lângă perechile menționate de Densusianu și Pascu (cf. lucrările citate) *Bălțuică* — *Bălțuie*, *cămășuică* — *cămășuie*, *cărăruică* — *cărăruie*, *ferestruică* — *ferestruie*, *livăzuică* — *livăzuie*, *păsăruică* — *păsăruie*, *rățuică* — *rățuie*, cuvinte pe care Pascu nu le consideră formate cu *-uie*, ci cu sufixul *-că*, am mai găsit câteva: *cămăruică* — *cămăruie*, *cețătuică* — *cețătuie*, *ceteruică* — *ceteruie*, *frigăruică* — *frigăruie*, *nevăstuică* — *nevăstuie*, *zăpăzuică* — *zăpăzuie*.

Toate aceste cuvinte sînt analizabile într-o temă și sufixul *-uică*. Deși sufixul *-uică* s-a desprins la origine, printr-o falsă analiză, din diminutivele formate de *-uie*, la care s-a atașat apoi sufixul *-că*, nu credem că toate cuvintele terminate în *-uică* care au perechi în *-uie* s-au format de la acestea. Unele s-au putut forma direct cu sufixul *-uică* după ce acesta a devenit productiv, iar dubletele lor în *-uie* pot fi explicate la fel cu celelalte dublete formate cu alte sufixe: *păsăruică* — *păsărică*, *frunzuică* — *frunzulică*, *fățuică* — *fetiță* etc.

Dicționarele consideră cuvintele în discuție ca fiind formate cu sufixul *-uică*. Atît DA, cît și DM (acesta însă nu le atestă pe toate) sînt de această părere, cu o singură excepție: *cețătuică* < *cețătuie* în DA.

⁷ Cf. Em. Vasiliu, *Accentuarea derivatelor cu două sufixe în limba română*, în SCL V (1954), nr. 3-4, p. 335; Eugenia Contraș și Magdalena Popescu-Marin, *La suffixation dans le roumain des XVIe—XVIIIe siècles*, în RRL XII (1967), nr. 5, p. 402.

Am încercat să comparăm atestările din DA manuscris, spre a vedea dacă derivatele în *-uie* sînt mai vechi decît cele în *-uică*. Rezultatele nu sînt concludente, deoarece atestările pentru derivatele ambelor sufixe sînt aproape numai din texte de literatură populară. Nu putem deci decît să presupunem că sînt toate destul de vechi.

Deoarece nu avem certitudinea că în toate cazurile cînd avem formații paralele în *-uie* și *-uică*, de la aceeași temă, cel în *-uie* este anterior, pentru că nu putem spune care dintre derivate s-au format de la sinonimele lor în *-uie* și care sînt formate direct cu *-uică*, socotim că, în lucrarea de față, putem include în lista derivatelor lui *-uică* toate cuvintele care sînt analizabile într-o temă cunoscută și sufixul *-uică*.

Am întocmit astfel o listă de 67 de derivate în *-uică*, dintre care 14 au dublete în *-uie*. E greu de spus care dintre cele două sufixe este mai puternic, ambele avînd derivate regionale cu circulație destul de restrînsă. Derivatele *ferestruică* și *păsăruică* și-au învins corespondentele în *-uie*: *ferestruică* a intrat în limba literară, este chiar cel mai răspîndit diminutiv al lui *ferastră*; *păsăruică* este un cuvînt cu circulație mare și foarte numeroase atestări, pe cînd *păsăruie* are numai două atestări. În schimb, dintre *frigăruie* și *frigăruică*, primul este termenul mai cunoscut.

Am întâlnit și câteva cuvinte neanalizabile cu terminația *-uică*. Unul este probabil format prin atașarea lui *-uică* la un cuvînt străin: *fițuică* „petic de hîrtie pe care se fac diverse însemnări”, pe care DM îl apropie de germanul *Fitzel*; altele sînt variantele unor cuvinte împrumutate cu finala asemănătoare: *hățuică*, variantă a lui *hățucă* „haină țărănească pentru bărbați și femei”, pe care DA ms. îl consideră provenit din ucraineanul *hatzuka*; *șcătuică*, variantă a lui *scatulcă* „cutiuță”, care vine din rus. *шкатулка*. Altor cuvinte nu le cunoaștem etimologia, așa că nu putem spune dacă ele conțin sufixul. În această situație sînt cuvintele: *săsăruică* ⁸ f. „numele unei plante folosite în medicina populară”, ȘEZ. XV 119; *stăruică* m. „al doilea naș”; *țuguică* f. „femeie proastă”; *zăbrăluică* f. „fetișcană, copiliță”. Tot aici trebuie să amintim cuvîntul *țuțuică* inclus în DI, pe care nu l-am găsit în altă parte, deci nu-i cunoaștem nici sensul, nici etimologia.

3. Suffixul *-uică* este un sufix nominal. Pe lângă substantive propriu-zise, el formează și un derivat cu valoare adverbială: *ciuciucă* „pe vine” din expresia *șezi ciuciucă* format de la *ciuci(u)* cu același sens și aceleași valori gramaticale. Marea majoritate a substantivelor pe care le formează sînt de genul feminin și câteva de genul masculin. Substantivele masculine sînt mai ales nume proprii de persoane: *Fănuică*, *Ghițuică*, *Nițuică*, *Răduică* etc. (vezi p. 100); la acestea se adaugă un nume propriu de animal (cîine): *Lăbuică* și substantivul comun *tătuică*.

După DA ms. ar fi masculin și substantivul *țîrțuică* „copil obraznic, neastîmpărat”, dar singura atestare de care dispunem (IOVEȘCU, n. 31) nu ne permite să tragem nici o concluzie în privința genului gramatical.

⁸ *Săsăruică* apare înregistrat în DI și DA ms. în mod greșit, contrazicînd izvorul, în forma *sărăruică*.

Sufixul *-uică* are o singură formă atât pentru substantivele feminine, cât și pentru cele masculine. Un singur cuvânt pare să se abată de la această regulă: *văruic* (cf. CIAUȘANU, v. 208), substantiv masculin care a eliminat vocala finală a sufixului. Aceasta se explică prin faptul că *văruic* nu este un derivat format de la *văr* cu sufixul inexistent **-uic*, ci un derivat regresiv de la femininul *văruică*.

4. Sufixul *-uică* este un sufix diminutival care formează de obicei substantive feminine de la teme feminine. Uneori se atașează la substantive masculine sau neutre, la adjective sau la verbe, dar situațiile de acest fel nu sînt numeroase și le întîlnim mai ales atunci cînd sufixul nu formează diminutive propriu-zise; în aceste cazuri *-uică* nu se mai conformează regulii sufixelor diminutive de a nu schimba categoria gramaticală și genul temelor la care se atașează. Există deci cîteva substantive feminine:

a) Formate de la substantive masculine: *nițuică* „numele unui joc popular”, despre care presupunem că derivă de la numele propriu *Niță* (vezi și *Nițuică* m.; DA și DLR nu dau etimologia cuvîntului), *sfântuică* „monedă de o jumătate de sfant”.

Trebuie să aducem în discuție și derivatul *moșuică* „nașă de botez”, pe care-l considerăm format de la *moașă*⁹ (care are, regional, și sensul de „nașă”), spre deosebire de DLR, care-l derivă de la *moș*. În sprijinul părerii noastre aducem argumentul că *moș* nu are între sensurile sale sensul de „naș” și că sufixul se atașează, în mod obișnuit, la substantive feminine.

b) Formate de la substantive neutre: *liuliuruică* „rachiu” < *liur* „must de fructe, vin slab”, *pîrțuică* „diaree” < *pîrț*.

c) Formate de la adjective: *albăstruică* „epitet argotic pentru o fată tînăra” < *albastru*; *apātuică* „mîncare proastă”, care vine, probabil, de la *apătōs* (DA ms. nu dă etimologia cuvîntului); *Bălțuică* „nume pentru o vită bălțată” < *balț* „bălțat”; *Băluică* „nume pentru o vacă de culoare deschisă” < *băl* „cu păr de culoare deschisă, blond”.

d) Formate de la verbe: *arzuică* „numele unui joc de copii” < *arde*.

Substantivele masculine sînt formate de la substantive masculine, cu singura excepție a numelui propriu *Lăbuică* m. < *labă* f.

Derivatele sînt mai ales nume comune formate tot de la nume comune (rar și de la adjective sau verbe). Un singur derivat nume comun provine, probabil, de la un nume propriu: *nițuică* < *Niță*.

Numele proprii de persoane sînt formate numai de la nume proprii: feminine *Anuică* și *Năstăsuică*¹⁰; masculine *Duică*, *Fănuică*, *Ghițuică*, *Nițuică*, *Păvăluică*, *Răduică*, *Tănăsuică*, *Truică*.

Numele proprii de animale sînt formate de la substantive comune: *Lăbuică* < *labă*, *Lebăduică* < *lebădă*, *Mărțuică* < *marți* sau de la adjective (vezi mai sus *Băluică*, *Bălțuică*).

De obicei derivatele de la un substantiv se formează prin simpla adăugare a sufixului la tema nominativului singular. Cîteva derivate se abat de la această regulă.

⁹ Vezi și SCURTU, t. 16.

¹⁰ Cuvîntul e atestat numai în această formă.

Este interesant faptul că de la *zăbrea* avem două derivate, unul de la tema nominativului: *jebruică* și altul de la tema flexionară în *-l*: *zăbreluică*.

De la cuvîntul *stea* am găsit numai derivatul de la tema în *-l*: *stelăluică*. Acesta, ca și *căsăluică*, sînt formate cu un sufix dezvoltat *-ăluică*, făcut probabil după *-ăluie*, pe care-l găsim în *căsăluie*.

Derivatul *lădățuică* are tot un sufix dezvoltat *-ățuică*, corespondentul lui *-ățuie* din *lădățuie*.

Cuvîntul *liuliuruică* < *liur* este format și prin repetarea cuvîntului temă, repetare care pare să aibă rol onomatopeic.

Derivatul lui *babă* îl găsim numai într-o formație prefixată: *răzbăbuică*, „femeie foarte bătrînă, babă”.

5. Temele de la care s-au format derivatele lui *-uică* sînt foarte variate ca origine: latină, slavă, neogreacă, germană, maghiară, onomatopee. Aproape jumătate din derivate au teme de origine latină: *albăstruică*, *apātuică*, *arzuică*, *Bălțuică*, *cămăsuică*, *cărăruică*, *căsăluică*, *căsuică*, *cețățuică*, *ceteruică*, *fățuică*, *ferestruică*, *frunzuică*, *gălețuică*, *(mă)-muică*, *Mărțuică*, *păsăruică*, *secăruică*, *soruică*, *spinăruică*, *stelăluică*, *tătuică*, *văruică*, *zămuică*.

Un sfert din derivate au teme de origine slavă, dintre care cea mai mare parte sînt din slava veche: *Băluică*, *cirezuică*, *jebruică*, *Lebăduică*, *mîndruică*, *nevăsuică*, *plevuică*, *răzbăbuică*, *trîmbițuică*, *zăbreluică*, *zăpăzuică*, două din bulgară: *livăzuică*, *melițuică* și unul din ucraineană: *liuliuruică*.

Cîteva derivate au teme de origine comună cu albaneza: *măzăruică*, *moșuică*, *rățuică*. Cîte două derivate au teme de origine neogreacă: *cămăruică* și *șălătruică*; maghiară: *cepsuică* (< *cepsă* „bonetă”) și *Lăbuică*; germană: *lădățuică* și *sfântuică*. Un derivat are o temă onomatopeică: *pîrțuică*.

Cîteva derivate au ca teme cuvinte formate pe teren românesc: *ciuciucă* < *ciuci(u)* < *ciuci*, *frigăruică* < *frigare* < *frige*, *miresuică* < *mireasă* < *mire*.

Două derivate au teme cu origine necunoscută: *răgăluică* și *țîrțuică* (care vine probabil de la *țîrță* „nisip”, ca *cenușotcă* < *cenușă*).

6. Sufixul *-uică* nu are un număr mare de derivate, deși se atașează la teme variate ca origini.

El este un sufix vechi. Dovada o conține faptul că formează derivate numai de la cuvinte din fondul vechi al limbii, nu și de la neologisme.

Cîteva derivate au atestări vechi: *nevăstuică*¹¹ PRAV. GOV., la TDRG, LSR 90^{v2}/1, *păsăruică*¹² DOSOFTEI, PS. 272, CARTE 94, *săgetuică* DOSOFTEI, v. s. 143, *cărăruică* ANON. CAR., *căsuică* *ib.*, *soruică* ȚICHINDEAL, F. 52, *trîmbițuică* TOMICI, C. A. 12, *cepsuică* LB, *cețățuică* *ib.*, *ceteruică* *ib.*, *rățuică* *ib.*

¹¹ Cf. M. Popescu-Marin, *Din istoria derivării cu sufixe în limba română*, în LR xv (1966), nr. 1, p. 149.

¹² Cf. E. Contraș și M. Popescu-Marin, *lucr. cit.*, p. 402.

Putem presupune că sufixul a fost mai productiv în limba veche decât ne dovedesc derivatele pe care le cunoaștem. Cît timp sufixul a fost viu în limbă, a putut să dea naștere la formații spontane, ocazionale, cum sînt de cele mai multe ori diminutivele. Multe din ele au putut să circule pe cale orală, fără să fie consemnate, pe vremea cînd singurele texte scrise erau textele religioase.

Nu cunoaștem nici un derivat format recent, ceea ce dovedește că astăzi sufixul nu mai este productiv.

7. Valoarea sufixului *-uică* este cea diminutivală. Derivatele lui sînt diminutive propriu-zise și false diminutive.

A.1. Diminutivele propriu-zise numesc obiecte de proporții reduse față de cele numite de temă. Acestea formează grupul cel mai numeros din lista derivatelor lui *-uică*: *cămăruică, cămășuică, cărăruică, căsăluică, căsuică, cepsuică, cetățuică, cirezuică, fățuică* „față de pernă”, *ferestruică, frigăruică, frunzuică, jeburuică, gălețuică, lădățuică, livăzuică, melițuică, păsăruică, răgăluică, rățuică, săgetuică, seceruică, sfântuică, trîmbițuică, zăbreluică, zăpăzuică*.

2. Diminutivele pot fi și nume de ființe tinere¹³, cum este cazul derivatelor: *fățuică, nevăstuică* (unei neveste bătrîne nu i se prea spune *nevăstuică*).

3. De cele mai multe ori diminutivele conțin și o notă afectivă, ele exprimînd simpatia, admirația vorbitorului față de obiectul denumit de cuvîntul temă, față de gingășia, delicatețea, tinerețea sau alte însușiri ale lui. Sînt însă și situații în care diminutivul nu prezintă decât valoarea afectivă dezmiardătoare, fără să posede atributele obișnuite ale unui diminutiv, adică fără să denumească un obiect de dimensiuni reduse etc. Aceasta este situația exemplurilor următoare: *ciuciuiică* < *ciuciu*: *Șezi ciuciuiică*. REV. CRIT. III 93; *ceteruică*: *Cîrfi, cîrfi, ceteruică, Du-te acasă, nevăstuică, Că ți-i beteag bărbatul*. RETEGANUL, TR. 163; *miresuică*: *Miresuică, săraca, Pupă-i mîna soacră-ta și pe față și pe dos Că ți-a dat mire frumos*. FOLC. MOLD. II 758; *mîndruică*, „iubită”: *Io nu-s fișor Să pot să mă-nsor și-s o păsăruică Nu știu de mîndruică*. ALEXICI, L. P. 105; (*mă*)*muiică*; *răzbăbuică*: *A mai rămas moșiu Ionică cu răzbăbuica lui Ilincuța*. TEODORESCU P. P. 131; *moșuică* „nașă la botez”; *soruică*; *spinăruică*: *Spineruica-i putrădza și fața albă călfidza*. ARH. FOLK. III 107; *stelăluică*: *Stea, stelăluică, De mi-ai fi soruică*. GE. S. VI 154; *tătuică*; *văruică*: *Daulică, măi văruică, Ia oglinda și te uită C-ai pus rumenea prea multă*. FOLC. TRANSILV. II 541.

Unele din exemplele de mai sus sînt nume de rudenie, deci cuvinte care numesc persoane cu care vorbitorul are relații afectuoase.

Ciuciuiică este folosit în limbajul copiilor, limbaj pentru care sînt caracteristice diminutivele.

În unele cazuri este posibil ca necesitățile de rimă să fi influențat întrebuintarea diminutivului.

¹³ Cf. S. Pușcariu, *Au sujet des diminutifs roumains*, în *Études de linguistique roumaine*, Cluj-București, 1937, p. 305.

Sînt și cazuri cînd nu putem spune cu precizie dacă diminutivul este folosit numai sub impulsul afectivității sau reflectă o calitate obiectivă. În citatul următor, *soruică* poate să însemne nu numai „soră iubită”, ci și „soră mai mică”: *El mi-și ajungea El într-altă țară, Peste nouă hotară, La soruica lui, Floarea Cîmpului*. CĂTANĂ, B. 92.

Valoarea afectivă poate fi și depreciativă atunci cînd dimensiunile reduse ale obiectului duc la degradarea, la scăderea valorii lui. Se pare că aceasta este situația cuvîntului *plevuică* „un soi de pește mic, orice pește mic, *plevușcă*” < *pleavă* „un soi de pește mic”.

4. Tot aici se încadrează numele proprii alintătoare: *Anuică, Ghițuică, Nastasuică, Păvăluică, Tănăsuică*, hipocoristicele: *Duică, Truică* și numele de familie: *Fănuică, Nițuică* și *Răduică*, care la origine au fost, probabil, nume de botez.

B. O serie destul de numeroasă dintre derivatele lui *-uică* sînt false diminutive¹⁴, nedenumind un obiect de proporții reduse față de cel denumit de temă. Ele se aseamănă cu diminutivele prin unele dintre valorile derivatelor, cînd ele denumesc ființe tinere (dar nu în raport cu temele), obiecte față de care vorbitorul are legături afective sau obiecte degradate. Pe lângă acestea, falsele diminutive mai au și o serie de valori care nu se întilnesc la diminutivele propriu-zise, valori care decurg din diminuarea calității (*apățuică*, „mîncare proastă”), dintr-o asemănare între obiectul denumit de derivat și cel denumit de temă (cum e cazul numelor de plante sau al numelor comune de animale) sau dintr-o legătură care există între acestea două, legătură mai mult sau mai puțin evidentă.

Am găsit la falsele diminutive ale lui *-uică* următoarele categorii semantice:

1. Nume de animale:
    - nume proprii: *Bălțuică, Băluică, Merțuică* și *Mărțuică* „nume dat unei vaci fătată marțea”, *Lăbuică, Lebăduică* „nume de capră”.
    - nume comun: *nevăstuică*.
  2. Nume de plante: *măzăruică, sărăruică, săgetuică, șălătruică* (< *sălatră*, variantă a lui *salată*). Toate sînt specii diferite de plantele denumite de teme.
  3. Nume de ființe tinere: *albăstruică, țîrțuică*.
  4. Nume de dansuri: *nevăstuică, nițuică*.
  5. Nume de jocuri de copii: *arzuică, căsuică*.
  6. Nume de boală: *pîrțuică* „diaree”.
  7. Nume de mîncăruri și băuturi: *apățuică, liuliuruică* „răchiu”, *zămăuică* „ciorbă acră, borș”. Marea majoritate a exemplurilor de mai sus numesc de fapt pe purtătorul unei calități. Faptul este evident la numele de animale. Formarea numelor de plante se explică în același fel: *măzăruică* și-a primit probabil numele din cauza unor asemănări cu mazărea.
- Tot după însușirea caracteristică a obiectului denumit li s-a dat numele cuvintelor *pîrțuică* și *apățuică*.

¹⁴ Cf. D. Bîrsan, *False diminutive*, în SMFC III, p. 89.

8. Derivatele lui *-uică* sînt cuvinte cu circulație regională. Sufixul nu este caracteristic unei singure regiuni, ci se întîlnește în întreaga țară, dar nu în aceeași măsură.

Cele mai multe derivate le găsim în Banat și în Transilvania, destul de multe în Moldova, Bucovina și Oltenia, cîteva în Muntenia și cele mai puține în Maramureș.

Toate derivatele au circulație redusă, sînt cunoscute pe teritorii restrînse. Mai bine de jumătate din derivate sînt atestate o singură dată. Nici pe acestea nu le găsim grupate într-o singură regiune. Chiar regiunile în care sufixul este puțin răspîndit au derivate proprii care nu sînt cunoscute în altă parte.

Puține derivate sînt cunoscute în toată țara : *ferestruică* și *păsăruică*, care au intrat și în limba literară. Un alt derivat care a intrat în limba literară este *nevăstuică*, cunoscut nu cu sensul de diminutiv (deși acesta apare nu numai în texte populare, ci și la scriitori ca Alecsandri, Negruzzi, Sadoveanu), ci cu cel secundar „animal mic de pradă”. Faptul că, dintre toate diminutivele lui *nevastă*, *nevăstuică*, care astăzi este cunoscut destul de puțin ca atare, și nu altul, a dat numele animalului este încă o dovadă că odinioară sufixul *-uică* a fost mult mai răspîndit decît este astăzi.

Un alt derivat regional, *fătuică*, apare la Macedonski (o. III 97), dar numai cu această unică atestare nu-l putem considera ca intrat în limba literară.

Între derivatele lui *-uică* este și un termen argotic : *albăstruică*.

9. Sufixul *-uică* intră în concurență cu o serie de sufixe diminutive (pentru formațiile paralele în *-uie* vezi pct. 2).

Sufixul paronim *-ucă* are următoarele derivate paralele cu *-uică* : *fătucă* — *fătucă*, *frunzucă* — *frunzuică*, *melîucă* — *melîtuică*, *nevăstucă* — *nevăstuică*, *trîmbițucă* — *trîmbițuică* — nume comune, și *Anucă* — *Anuică*, *Năstăsucă* — *Năstăsuică*, *Ghițucă* — *Ghițuică*, *Păvălucă* — *Păvăluică*, *Tănăsucă* — *Tănăsuică* — nume proprii. Derivatele ambelor sufixe sînt regionale și cunoscute cam în aceeași măsură.

Alt sufix care-l concurează pe *-uică* este *-uță*, cu următoarele derivate : *Anuța* — *Anuica*, *cămășuță* — *cămășuică*, *căsuță* — *căsuică*, *fātuță* — *fātuică*, *ferestruță* — *ferestruică*, *frunzuță* — *frunzuică*, *miresuță* — *miresuică*, *mîndruță* — *mîndruică*, *nevăstuță* — *nevăstuică*, *soruță* — *soruică*, *steluță* — *stelăluică*. Din această serie, cu excepția perechii *ferestruță* — *ferestruică*, toate derivatele lui *-uță* sînt mult mai bine cunoscute decît ale lui *-uică*, chiar cele care au numai circulație regională.

Seria de sufixe *-(i)oară*, *-cioară*, *-ișoară* are cîteva derivate de la teme comune cu *-uică* : *cășișoară*, *cășcioară* — *căsuică*, *frunzișoară* — *frunzuică*, *livejoară* — *livezuică*, *rățișoară* — *rățuică*, *surioară* — *soruică*. Acestea toate sînt mai răspîndite decît derivatele lui *-uică*.

Cîteva derivate comune cu *-uică* au și sufixele diminutive :

-ea : *ceterea* — *ceteruică*, *nevestea* — *nevăstuică*.

-(ul)ică : *frunzulică* — *frunzuică*, *gălețică* — *gălețuică*, *nevestică* — *nevăstuică*, *păsărică* — *păsăruică*.

-(ul)ită : *frunzulită* — *frunzuică*, *fețiță* — *fātuică*, *mîndrulită* — *mîndruică*. Cîte un singur derivat comun cu *-uică* au sufixele :

-uleană : *frunzuleană* — *frunzuică*

-ușă : *cărărușă* — *cărăruică*.

-ușcă : *plevușcă* — *plevuică*.

Derivatele cu care intră în concurență formațiile cu *-uică* sînt sinonime perfecte, nu prezintă diferențieri de sens. Circulația lor este condiționată doar de răspîndirea teritorială a unuia sau a altuia dintre sufixe. Sufixul *-uică* este învins de sufixele care aparțin limbii literare, ca : *-(i)șoară*, *-iță*, *-ușă*, *-uță*.

Singurul caz neobișnuit, de concurență cu un sufix rediminutival, îl reprezintă perechea *sfântuică* — *sfânțoică*, în care derivatele au același sens, „monedă egală cu jumătate de sfanț”, deși sufixele au valori diferite. Probabil că *sfântuică* a fost interpretat la formare ca un *sfanț* de valoare mai mică, pe cînd *-oaică* din *sfânțoică* s-a comportat ca un sufix motional, formînd un feminin de la *sfanț*, deoarece *jumătate* e substantiv feminin.

ANEXĂ

DERIVATELE SUFIXULUI *-UICĂ*¹⁵

SUBSTANTIVE COMUNE

albăstruică f.
apātuică f.
arzuică f.
cămăruică* f.
cămășuică* f.
cărăruică* f.
căsăluică* f.
căsuică f.
cepsuică f.
cetățuică* f.
ceteruică* f.
cireznică f.
ciuciucă adverbial
fātuică f.
fățuică f.
ferestruică* f.
frigăruică* f.

frunzuică f. COSTIN, GR. BĂN. 31
gălețuică f. FOLC. OLT. MUNT. I 418
jebruică f.
lădățuică* f.
liuliuruică f.
livăzuică* f.
(mă)muică f.
măzăruică f.
melîtuică f.
miresuică f. FOLC. MOLD. II 758
mîndruică f.
moșuică f.
nevăstuică* f.
nițuică f.
păsăruică* f.
părțuică f.
plevuică f.

¹⁵ Am indicat izvorul derivatelor neatestatate în DA.

* Am notat astfel derivatele care au pereche în *-uie*.

răgiluică f.
 rățuică* f.
 răzbăbuică f.
 săcăruică f.
 săgetuică f.
 seceruică f.
 sfântuică f.
 soruică f.
 spinăruică f.
 stelăluică f.
 șălătruică f.
 tățuică m. SCURTU, T. 23
 trîmbițuică f.
 țîrțuică f.

NUME PROPRII DE PERSOANE

Anuica f. ALR SN V, h. 1547
 Duică m. DO
 Fănuică m. LT
 Ghițuică m. DO
 Nastasuică f. ALRM SN III, h. 1310
 Nițuică m. LT
 Păvăluică m. ALRM SN III, h. 1258
 Răduică m. LT
 Tănăsuică m. ALR SN V, h. 1564
 Truică m. DO

NUME PROPRII DE ANIMALE

Băluică f.
 Bățuică f.
 Lăbuică m. DENSUSIANU, T. H. 84
 Lebăduică f. LL XXII, 1969, p. 114, 118
 Mărțuică f.
 Merțuică f. LR XVI (1967), nr. 2, p. 171.

văruică f.
 zăbreluică f.
 zămuică f.
 zăpăzuică* f.

STRUCTURA FORMALĂ A SUFIXELOR VERBALE
ROMÂNEȘTI

DE

LAURA VASILIU

1. Procedura de degajare a derivatelor este cea aplicată de majoritatea studiilor publicate în cele cinci volume de *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română* apărute pînă acum¹, precum și de volumul consacrat sufixelor din tratatul *Formarea cuvintelor în limba română* (în pregătire la sectorul de gramatică al Institutului de lingvistică din București)².

Întrucît această procedură este cuprinsă în mod implicit și adesea explicit în studiile indicate, nu vom reveni asupra ei, spre a nu încărca în mod inutil expunerea. Vom face totuși o excepție în ceea ce privește un singur aspect, după știința noastră, mai puțin exploatat în studiile apărute, și anume ceea ce în terminologia sus-numitului tratat este desemnat prin termenul de *dublă analiză*³.

Considerăm formații cu dublă analiză⁴ derivatele care sînt susceptibile de *două analize formale diferite*⁵:

¹ Inclusiv cele pe care le-am consacrat unor sufixe verbale: vezi, în special, *Sufixul verbal -ui și compusele lui* (SMFC IV, p. 113-142).

² Vezi și vol. I, *Compunerea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România. [București], 1970, p. X.

³ Vezi A. Graur, *Notes d'étymologie roumaine: -ări*, în BL IV (1936), p. 65-67; *-eli, -ora, -ori, -ura, -uri*, în BL VI (1938), p. 145, 157-163; Yakov Malkiel, *Genetic Analysis of Word Formation*, în *Current Trends in Linguistics*, III (1966), The Hague: Mouton & Co., p. 316; A. Graur, *Suffixes roumains élargis*, în RRL XIV (1969), p. 327-332.

⁴ Derivatele cu dublă analiză (în măsura în care sînt *formate* de la baze derivate sau de la temele cu augment ale unor baze primare) sînt formate prin derivare propriu-zisă sau regresivă. De exemplu: *ghebos > gheboșă, parale > părăli, bațjocură > bațjocuri; duelgiu > duelgi, tălpășită > tălpăși, căscălu > căscăli, înfigăreț > înfigări*.

⁵ Analiza are în vedere aici segmentul derivațional, și nu apartenența gramaticală a temei. Analiza acestuia din urmă, care se efectuează prin raportarea derivatului la cel puțin încă un cuvînt care are aceeași bază cu el, poate fi și ea dublă. De exemplu: *clămpăi* poate fi raportat atît la interjecția *clămp!*, cit și la substantivul *clămpă*, fără ca aceasta să influențeze forma sufixului identificat.

a. o temă derivată (cu un sufix lexical sau morfologic)

augmentată (printr-un anumit morfem sau un segment nesufixal⁶, uneori identic ca formă cu un anumit sufix)

sau (un caz mai special datorită exemplurilor puțin numeroase și cu caracter nesistematic) interjecțională (cuvânt fără structură formală, deci, în principiu, segmentabil în orice fel)

+ un anumit sufix verbal (sufixul conjugării sau un alt sufix); de exemplu: [bleg-oș-] + [-a], [sec-ăt-] + [-ui]; [caf-el-] + [-i], (pic-ur-] + [-a]; [șuș-u-] + [-ni], [bub-u-] + [-i];

b. o temă primară

neaugmentată

sau (e vorba de tema interjecțională) fragmentară

+ un sufix verbal constituit dintr-un sufix neverbal, dintr-un augment de tipul celor menționate sub *a* sau din segmentul final al interjecției și sufixul verbal identificat prin analiza *a*; de exemplu: [bleg-] + [-oș-a], [sec-] + [-ăt-ui]; [caf-] + [-el-i], [pic-] + [-ur-a]; [șuș-] + [-u-ni], [bub-] + [-u-i].

În ipoteza analizei *a*, derivatele verbale date ca exemplu mai sus conțin sufixele *-a*, *-i*, *-ni* sau *-ui*; în ipoteza analizei *b*, derivatele conțin sufixele *-oșa*, *-ătui*, *-eli*, *-ura*, *-uni*, *-ui*.

Dubla analiză are implicații în

— sincronie: derivatele respective pot fi înregistrate în legătură cu sufixe diferite (*-a* sau *-oșa*, *-ui* sau *-ătui* etc.), după cum sînt segmentate conform cu analiza *a* sau cu analiza *b*;

— diacronie: analiza *b* (de fapt falsă analiză) a avut drept rezultat detașarea de noi sufixe⁷: în cazurile ilustrate mai sus, *-ătui*, *-eli*, *-oșa*, *-uni*, *-ura*.

Nu am reținut pentru cercetarea de față sufixele identificabile exclusiv în formații care comportă dublă analiză, deoarece nu apar niciodată (cel puțin în materialul de care dispunem noi) în formații a căror analiză are drept rezultat un *nic* izolarea sufixelor respective. De exemplu: *-ătoci* (*spălătoci*: *spăla/spălat* + *-oci*), *-ălogi* (*pisălogi*: *pisa/pisălog* + *-i*), *-aliza* (*fiscaliza*: *fisc/fiscal* + *-iza*), *-nici* (*silnici*: *silă/silnic* + *-i*).

Am înregistrat însă derivatele identificate exclusiv în formații cu dublă analiză dacă acestea au statut de *variante* (vezi § 3) și dacă alături de aceste variante apare încă cel puțin una care nu a fost detașată exclusiv din formații cu dublă analiză. Procedăm în acest fel deoarece considerăm că existența variantei (sau variantelor) care *formează*

⁶ Elementul desemnat de noi prin termenul „segment nesufixal” pare să corespundă interfixului din terminologia lui Y. Malkiel (*Patterns of Derivational Affixation in the Cabraniego Dialect of East-Central Asturian*, University of California Press, Berkeley — Los Angeles — London, 1970, p. 12): „that segment, typically devoid of any clearly circumscribed meaning and in many instances serving no immediately recognizable purpose, which appears wedged in between the radical and the word-final derivational suffix — as a rule, semantically and grammatically well-defined” (vezi și același autor, *Genetic...*, p. 318).

⁷ Vezi Y. Malkiel, *Genetic...*, p. 325: „where internal development has been the matrix of a suffix, a new pattern of segmentation (which may be called 'false' only by the standard of etymology) is frequently involved”.

derivate ne îndreptățește să presupunem că și varianta (sau variantele) care deocamdată nu are (au) această funcție *poate* (poți) să o capete⁸.

2. După cum sînt sau nu susceptibile de a fi analizate în două sau mai multe unități, derivatele sînt complexe sau simple.

Propriu-zis simple sînt numai sufixele conjugărilor⁹: *activ-a*, *adăpost-i*.

Complexe ar fi toate celelalte sufixe, fie că sînt analizabile în două, fie că sînt analizabile în trei unități: *activ-iz-a*, *făpt-u-i*; *arest-ăl-u-i*, *sigur-ar-is-i* etc.

Deoarece însă apariția sufixelor conjugărilor (mai potrivit aici, caracteristicile conjugărilor) la finala tuturor derivatelor verbale nu e pertinentă (sufixele verbale nu apar decât însoțite de *-a*, *-i* sau *-î*), încadrăm sufixele constituite dintr-un segment derivativ urmat de sufixul conjugării (*-iz-a*, *-u-i* etc.) în categoria sufixelor simple¹⁰.

Numim prin convenție¹¹ sufixele complexe

— *compuse*, dacă unitățile din care sînt constituite au toate statut de sufix: *-ălui* = *-ăl-* (cf. *bășcăli*: *bășcă* + *-ăli*) + *-ui*; *-arisi* = *-are* (cf. *plimbare*) + *-isi*;

— *dezvoltate*, dacă una din unitățile constituente nu are statut sufixal: *-atisi* (*anatematisi*) = *-at-* (≠ *-at* part.) + *-isi*.

Sînt situații (foarte puține) cînd poziția derivativului complex în ceea ce privește calitatea de sufix compus sau dezvoltat e *ambiguă*. Astfel, întrucît a apărut în urma falsei analize a unor formații de tipul *foșnăi* (< *foșni* (< *foș!* + *-ni*) + *-ăi*) sau *zornăi* (< *zorn!* + *-ăi*), sufixul *-năi* poate fi descompus în două feluri: sufixul *-n-* + *-ăi* sau/și elementul nesufixal *-n-* + *-ăi*. În mod similar, sufixul *-ătui* poate fi descompus, conform cu originea lui, în elementul nesufixal de ori-

⁸ Cp. cu poziția lui Y. Malkiel, *Patterns...*, p. 4: „In case the vowel-gamut is short, as when only *-al* and *-il* can be subsumed under *L*-pillar, does one sense the speakers' predisposition to fill the „empty slots” by groping for the absorption of *-el*, *-ol*, and *-ul* words?”.

⁹ Considerăm caracteristicile conjugărilor *sufixe* deși am fi putut considera că procedeul se încadrează la *conversiune* (vezi *Formarea cuvintelor în limba română I*, p. VII) și în felul acesta le-am fi exclus din inventarul nostru, din următoarele motive:

— au funcția de *forma cuvinte* (verbe de la substantive, adjective, pronume, verbe, adverbe, interjecții), la fel cu sufixele considerate în mod obișnuit lexicale. Funcția gramaticală de *caracteristici ale conjugărilor* este paralelă cu... și distinctă de funcția de *forma cuvinte* (noi unități lexicale). Situația este paralelă cu cea a unor sufixe motionale;

— alăturarea derivatelor formate cu sufixele conjugărilor de cele formate cu sufixele lexicale permite, prin compararea lor din diverse puncte de vedere (de exemplu, analiza semantică), o cunoaștere mai rafinată a ansamblului derivării verbale. (Ultimul motiv este avut în vedere, evident, din perspectiva studiului exhaustiv al sufixelor verbale, pe care l-am întreprins în lucrarea *Sufixe verbale românești*, prezentată ca teză de doctorat la Institutul de lingvistică din București în anul 1969, de unde am extras fragmentul care, într-o formă parțial schimbată, constituie articolul de față.)

¹⁰ Unii cercetători notează sufixele verbale fără caracteristica conjugării. Vezi, de exemplu: K. Schuffert, *Die Verbalsuffixen im Dakorumänischen*, în *JAHRESBERICHT XIX—XX* (1913), p. 196-202: *-c-*, *-ec-*, *-ăc-*, *-oc-*, *-g-*, *-ig-*, *-ăc-*, *-oc-*, *-iğ-* etc.; Alf Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1955: *-c-*, *-ec-*, *-ic-*, *-oc-*, *-uc-*, *-ăg-* etc.

¹¹ În acord cu terminologia adoptată de tratatul *de formare a cuvintelor*.

gine maghiară -ăt- (cf. *buigătui* < *bolygatni*) sau/și în sufixul participial -at + -ui (cf. *secătui*).

3. Derivativele degajate sînt sufixe independente sau variante ale aceluiași sufix.

În legătură cu procedura de identificare a variantelor facem cîteva precizări.

De obicei, în analiza morfologică, se spune că două secvențe fonice suficient de asemănătoare din punct de vedere formal aparțin la două unități diferite atunci cînd, apărînd în același context, corespund la sensuri diferite, și sînt variante ale aceleiași unități atunci cînd, fie că apar în același context, fie că apariția lor în același context e exclusă, sensul lor e identic.

Deoarece analiza semantică întreprinsă de noi asupra derivatelor verbale ne-a dus la concluzia că, cu foarte puține excepții, sufixele verbale nu au conținut semantic specific, în clasificarea noastră nu am putut face uz în întregime de criteriul acesta. (Aceasta nu înseamnă că în mod necesar criteriul nu se poate aplica într-un asemenea tip de cercetare, ci că rezultatele la care am ajuns noi, cel puțin deocamdată, nu ne-o permit.)

Considerăm că mai multe elemente derivatice sînt variante ale aceluiași sufix dacă:

— Sînt suficient de asemănătoare din punct de vedere formal. Asemănarea poate să conștie în coincidența unui singur sunet (-*eca*, -*ica*, -*oca*, -*uca*), a două (-*fia*, -*efia*, -*ifia*) sau trei sunete, care precedă sufixele conjugărilor (-*fica*, -*efica*, -*ifica*). Într-un singur caz, variantele n-au nici un sunet comun (-*ăi*, -*ei*, -*ii*, -*îi*, -*oi*, -*ui*); le atribuim totuși această calitate deoarece: a. seria lor e constituită în același mod în care sînt constituite multe alte serii de variante din sistemul derivării verbale românești, anume prin variația unei vocale (vezi mai jos, § 5), b. lipsa segmentului fonic comun se explică prin istoria sufixului: -*ăi* provine din sufixul -*ăni* printr-un proces de pierdere a lui -*n*- intervocalic¹².

— Au origine comună. De exemplu, -*li*, -*ăli*, -*eli*, -*oli*, -*uli* sînt tratate ca variante ale aceluiași sufix deoarece se explică toate prin etimonul maghiar -*lni* (-*ălni*, -*ėlni*, -*oln*)¹³. În schimb, -*ătăci* și -*ci* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece -*ătăci* are la bază sufixul -*atec* care n-are nici o legătură cu sufixul verbal -*ci*; sufixele -*ua* și -*ui* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece -*ua* a apărut pe teren românesc (din împrumuturi latino-romanice), iar -*ui* este de origine slavă. Atunci cînd originea temelor sau a formațiilor e omogenă, ea poate constitui un criteriu de stabilire a statutului unui derivativ. Astfel, varianta -*ona* (*vîrțona*) din seria -*ni*, -*na* etc. se distinge de sufixul omonim -*ona* (*achiziționa*) întrucît prima nu se atașează la teme latino-romanice, iar ultimul se atașează exclusiv la teme latino-romanice; va-

¹² Cf. A. Graur, *lucr. cit.* din BL VI, p. 151—152.

¹³ -*ăli*, -*eli*, -*uli* au, de fapt, etimologie multiplă: se explică și în interiorul limbii române prin falsă analiză.

rianta -*ina* (*zmăcina*) din seria -*ni*, -*na* se distinge de sufixul omonim -*ina* (*damaschina*) întrucît prima apare în formații românești, iar ultimul în formații împrumutate.

— Sînt condiționate fonetic: contextul în care apare elementul derivativ se poate determina fonetic; de exemplu: existența unor *cenușări*, *măjăli* presupune existența, într-altă regiune, a unor forme ca *cenușeri*, *măjeli*, deoarece, după cum se știe, în arii diferite ale teritoriului dacoromânei apar pronunțările dură și moale ale consoanelor *ș*, *j*; -*ali* apare în regiuni în care *ă* protonic devine *a*: *samăli*, *talpăli* față de *sămăli*, *iălpăli* etc. Menționăm însă că în sistemul derivării verbale românești nu există nici un caz de variantă care să se explice fonetic în toate formațiile în care apare. De exemplu, apariția lui -*eri* nu poate fi explicată prin consoana tematică în *împleteri*, *nineri*.

— Intră în serii de substituție diferite. Astfel, pentru varianta -*ui* a sufixului -*ăi* au fost selectate toate derivatele care au dublete formate cu una din variantele sufixului -*ăi* (*jnăpui* / -*ăi*, *plăciui* / -*ii*, *mîzgui* / -*ii*, -*oi* etc.), dar membrii seriei -*ăi*, -*ii*, -*ii*, -*oi* nu sînt substituibili cu membrii seriilor -*li*, -*lui*, -*rui* așa cum este sufixul -*ui* (*chefui* / -*eli*, -*ălui*, *comendui* / -*irui* etc.).

Atunci cînd e omogenă, apartenența morfologică a temei unui derivat poate constitui o modalitate de stabilire a statutului lui. De exemplu, variantele -*eta* și -*ota* (*șchiopeta*, *șchiopota*) din seria -*ăta*... se disting de variantele omonime (*văieta*, *chiota*) din seria -*ti*, -*ăti*... întrucît primele se atașează la teme adjectivale și verbale, iar ultimele, cu foarte puține excepții, la teme interjecționale.

În anumite formații derivate de la verbe vocala derivativului concordă cu caracteristica conjugării verbului de bază (*cășca* — *cășcări* (*a* > *ă* datorită poziției neaccentuate), *dripi* — *dripili* etc.). Menționăm însă că nu există, în cadrul derivatelor verbale studiate de noi, nici un caz în care această concordanță să fie regulată, adică vocala sufixului să fie întotdeauna identică cu caracteristica conjugării verbului de bază (alături de exemplele de mai sus apar *țipa* — *țipuri*, *dripi* — *dripăli* etc.); deci nu se poate vorbi de o condiționare morfologică.

Descrierea exhaustivă a sufixelor, ca și a variantelor, se poate face însă numai prin enumerarea tuturor contextelor în care apar ele. De exemplu, -*oșă* apare după temele *cocor-*, *ghem-*, *îmbrăț-*, *mărunt-*, *storc-* etc., dintre care unele pot selecta mai multe elemente derivatice: variante ale aceluiași sufix (*mărunt-* + -*ișă*, -*oșă*, -*ușă*) sau sufixe diferite (*ghem-* + -*oșă*, -*ui* etc.).

Pentru comoditatea expunerii, am stabilit, prin convenție, să simbolizăm seriile de variante prin segmentul fonic comun maxim (-*ători*, -*etori* prin -*tori*, -*eca*, -*ica*, -*oca*, -*uca* prin -*ca*) sau, în cazurile cînd nu există un asemenea segment, prin varianta cea mai bine reprezentată (-*ăi*, -*ei*, -*ii*, -*îi*, -*oi*, -*ui* prin -*ăi*).

Cele două criterii de alegere a „simbolului” (care nu sînt subordonate unui principiu comun) nu sînt la fel de arbitrare. Primul (segmentul comun) este determinat de constatarea că, în marea majoritate a seriilor de variante,

există câte un segment fonice care, tocmai prin constanța cu care apare, caracterizează din punct de vedere formal seria (vezi exemplele de mai sus). Singura serie care nu este caracterizată printr-un astfel de segment este seria *-ăi, -ei, -ii, -îi, -oi, -ui* (care, de altfel — vezi mai sus § 2 —, provine din seria caracterizată formal: *-ăni, -îni...*); pentru această serie am făcut uz de cel de-al doilea criteriu menționat, care are exclusiv rațiune statistică.

Uneori segmentul maxim se realizează ca variantă; de exemplu, *-lui*, simbolul seriei *-lui, -ălui, -elui, -ului*, este și una din variantele ei.

În cazurile când simbolul nu coincide cu nici una din variantele sufixului (de exemplu: *-ca*, simbol al seriei *-eca, -ica, -oca, -uca, -r-*, simbol al seriei *-ari, -ări, -ăra, -eri, -era, -îri, -ira, -ori, -ora, -uri, -ura*), îl notăm cu majuscule (*-CA-, -R-*), spre a marca în felul acesta faptul că nu are corespondent în realitate¹⁴ (liniuța plasată la dreapta lui *R* marchează faptul că grupul variantelor în discuție aparține la ambele conjugări).

4. Examinarea derivatelor verbale prin procedura adoptată de noi are drept rezultat degajarea unui inventar de 28 de sufixe simple și 14 sufixe complexe (3 compuse, 9 dezvoltate și 2 ambigue)¹⁵. Dintre cele simple, 2 sînt sufixele conjugărilor (*-a* și *-i*, cu varianta *-î*). Pe acestea din urmă le lăsăm la o parte, deoarece nu sînt interesante din punctul de vedere al structurii formale.

sufixe simple	compuse	dezvoltate
1. -ăi (<i>-ăi, -ei, -ii, -îi, -oi, -ui</i>)		1. -căi : <i>-c- + -ăi (-căi, -ăcăi, -ocăi)</i> 2. -hăi : <i>-h- + -ăi</i>
2. -ătăci	1. -năi : <i>-n- + -ăi</i> ¹⁶	
3. -CA (<i>-eca, -ica, -oca, -uca</i>) ¹⁷		3. -ovăi : <i>-ov- + -ăi</i>
4. -ci (<i>-ci, -ăci, -eci, -ici, -oci, -uci</i>)		
5. -fica (<i>-fica, -efica, -ifca</i>)		
6. -fia (<i>-fia, -efia, -ifia</i>)		
7. -GA (<i>-ega, -iga, -oga</i>)		
8. -gi (<i>-gi, -agi, -ăgi, -egi, -igi, -ogi, -ugi</i>)		

¹⁴ Y. Malkiel (*Patterns...*, pass.) folosește un tip de notație similar pentru a desemna conceptul perfect similar denumit în terminologia sa „pillar consonant(s)”; de exemplu „C/k/pillar” pentru seria sp. *-acu, -icu, -ucu* (p. 32).

¹⁵ Raportarea numerică a inventarului nostru la inventarele la care au ajuns cercetătorii anteriori (vezi, de exemplu, K. Schuffert, Alf Lombard, *lucrările citate*) nu se poate face deoarece criteriile de delimitare a unităților nu sînt perfect identice.

¹⁶ Plasarea în tabel a unor sufixe în mijlocul coloanelor rezervate sufixelor compuse și dezvoltate marchează poziția lor ambiguă în ceea ce privește calitatea de sufix compus sau dezvoltat (vezi § 2).

¹⁷ *-CA* și *-ci*, *-GA* și *-gi* sînt tratate ca sufixe distincte (asemănarea dintre consoanele lor e pur grafică).

sufixe simple	compuse	dezvoltate
9. -ia		
10. -ina		
11. -ior ¹⁸		
12. -iza ¹⁹		
13. -l- (<i>-li, -ali, -ăl-, -el-, -il-, -oli, -uli</i>)		4. -iona : <i>-i- + -ona</i>
14. -n- (<i>-n-, -ăn-, -en-, -in-, -in-, -on-, -un-</i>)		
15. -ona		
16. -R- (<i>-ari, -ăr-, -er-, -ir-, -or-, -ur-</i>)	1. -RISI : <i>-re + -isi</i> (<i>-arisi, -erisi, -irisi</i>)	5. -ladisi : <i>-lad- + -isi</i> 6. -TISI : <i>-at (≠ -at suf.) + -isi (-atisi, -etisi)</i> 7. -oreșa : <i>-or-</i> ≠ <i>-or-</i> suf. + <i>-eșa</i>
17. -si (<i>-si, -esi, -isi, -osi</i>)		
18. -ș- (<i>-și, -ăș-, -eș-, -iș-, -oș-, -uș-</i>)		
19. -t- (<i>-ti, -ăti, -el-, -ol-, -ul-</i>)		
20. -TA (<i>-ăta, -eta, -ita, -ota</i>)		
21. -TORI (<i>-ători, -etori</i>) ²⁰		
22. -ț- (<i>-ți, -ăț-, -eț-, -iț-, -oț-, -uț-</i>)		
23. -ua	2. -lui : <i>-l- + -ui (-lui, -alui, -ălui, -elui, -ului)</i>	8. -RUI : <i>-r- (≠ -R-) + -ui</i> (<i>-irui, -urui</i>)
24. -ui		
	2. -ătui : <i>-at/-ăt- + -ui</i>	
25. -ula ²¹	3. -icula : <i>-ic + -ula</i>	9. -zui : <i>-z- (≠ -Z- suf.) + -ui</i> (<i>-zui, -ăzui, -uzui</i>)
26. -Z- (<i>-ăza, -ez-, -ozi</i>) ²²		

5. După cum se vede din tabelul de mai sus, 17 sufixe au o singură formă (9 simple: *-ătăci, -ia, -ina, -iza, -ona, -ua, -ui* și *-ior-*, care are variante de conjugare, 8 complexe: *-hăi -năi, -ovăi, -iona, -ladisi, -oreșa, -ătui, -icula*), iar 23 (toate celelalte), mai multe sau mai puține variante.

Sufixele din cea de-a doua categorie (care e și cea mai bine reprezentată numeric) prezintă anumite trăsături formale caracteristice. Ele aparțin la patru tipuri structurale:

¹⁸ Întrucît datele pe care le avem nu ne permit să ne pronunțăm cu siguranță asupra originii sufixului *-ior-*, nu ne putem formula o opinie categorică nici în ceea ce privește structura lui. De aceea alegem soluția, care ne pare cea mai puțin angajantă, a tratării lui ca sufix independent de sufixul *-R-*.

¹⁹ *-iza* are o variantă de conjugare: *-izi (anatematizi, gîlgărizi)* și o variantă grafică (uneori, probabil, și de pronunțare): *-isa (caracterisa)*.

²⁰ Sufixele *TORI* și *-R-* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece au origini diferite: *-TORI* are la bază sufixele *-tor, -toare* sau *-tură* care n-au nici o legătură cu sufixul verbal *-R-*.

²¹ *-ula* și *-l-* sînt tratate ca sufixe distincte deoarece au origini diferite: *-ula* e identificat într-o singură formație, împrumut romanic (*acidula*), iar *-l-* are origine multiplă (împrumut din maghiară și apărut pe teren românesc — cf. K. Schuffert, *lucr. cit.*, p. 168—172; A. Graur, *loc. cit.*, în BL VI; Alf Lombard, *lucr. cit.*, p. 790, 878).

²² Sufixele *-iza* și *-Z-* sînt tratate ca sufixe independente unul de celălalt deoarece au origini diferite: *-iza* este un împrumut din greacă, prin filieră latino-romanică), iar *-Z-* a apărut pe teren românesc (cf. GRAUR, T. 223).

a. 13 sufixe simple sînt constituite dintr-un element consonantic constant urmat de caracteristica conjugării și precedat sau nu de o vocală; variantele sufixelor aparținînd acestui tip se realizează prin variația vocalei precedente, variație care include ca termen limită vocalismul zero :

1.			-eca sorbeca	-ica orbica		-oca împicioroca	-uca duruca
2. -ci nimicei		-ăci îngăimăci	-eci împleteci	-ici pietrici		-oci clipoci	-uci bătuci
3.			-ega fumega	*-iga ²³ duriga*		*-oga împicioroga	
4. *-gi duelgi	*-agi rablagi	-ăgi mărdăgi	-egi reblegi	-igi cotigi		-ogi bletogi	-ugi vălugi
5. -li călăuzli	-ali samali	-ăl- scrofăli ciufăla	-el- -eli : scobeli *-ela : scrijela	-il- codili gropila		-oli rinzoli	-uli țuiculi
6. -n- bufni îndărătna		-ăn- cloncăni zgrepăna	-en- înceoșopeni zgripșena	-in- gălăgini clătina	-în- hîșni hîșina	-on- grohoni virfona	-un- miauni huțuna
7.	*-ari amanetari	-ăr- pellicări ciupăra	-er- împleteri descheiera	-ir- șuchiri ninira		-or- înjosori îmbălora	-ur- țipuri frămîntura
8. *-si urgisi			-esi anatemesi	-isi ciordisi		-osi ghilosi	
9. -și zdrobși		-ăș- bășcăși întufășa	-eș- cutcureși învoieșa	-iș- *-iși : mil- comiși -ișa : luntrișa		-oș- storcoși înfrigoșa	-uș- -uși : lingușt *-ușa : înfe- pușa
10.		-ăta șchiopăta	-eta șchiopeta	-ita dormita		-ota șchiopota	
11. -ti șopti		-ăti flecăti	-eti- -eti : clefeti *-eta : vâieta			-oti- mișcoti picota	*-uti- micuti micuta
12. *-ț- hărăți gurguța		-ăț- arhierăți secărăța	-eț- învineței culcuădeța	-iț- -iți : puiți *-ița : fărîmița		-oța cocoța	*-uț- răuți aleguța
13.		-ăza înfierbăza	-eza cetereza colcorezi			-ozi foltozi	

²³ Variantele identificate exclusiv în formații cu dublă analiză (vezi § 1) sînt marcate prin asterisc.

Cîteva sufixe complexe (6 din 14) au structură similară cu sufixele descrise mai sus : segmentul atașat la sufixul simplu e constituit după schema descrisă mai sus :

1. -căi șopcăi		-ăcăi leorbăcăi				-ocăi șopocăi
2.	-arisi sigurarisi		-erisi cultiverisi	-irisi buchirisi		
3.	-atisi analematisi		-etisi geremetisi			
4. -lui chezăștui	-alui zurbalui	-ălui avizălui	-elui pietrelui			-ului gîndului
5.				-irui marșirui		-urui ștudurui
6. -zui chinzui		-ăzui lărmăzui				-uzui scurmuzui

b. 2 sufixe simple au ca element constant un segment cu structura consonanță + vocală + consonanță (compară cu tipul de sub a, unde elementul constant era o singură consoană), iar în rest, sînt constituite în același fel în care sînt constituite sufixele tipului de sub a :

1. -fica radiofica			-efica rarefica	-ifica clarifica		
2.		-ători bălăcători	*-etori cerșetori			

c. 1 sufix simplu are ca element constant un segment cu structura consonanță + vocală, iar în rest e constituit în același fel cu tipurile de sub a și b :

-fia mumifia			-efia rarefia	-ifia proverbifia		
-----------------	--	--	------------------	----------------------	--	--

d. 1 sufix simplu e constituit dintr-o vocală (urmată, în mod normal, de caracteristica conjugării); variantele sufixului se realizează prin variația vocalei constituyente :

-ăi	-ei	-ii	-îi	-oi	-ui
plescăi	iței	vîji	țîrșii	miorloi	plicii

Examenul seriilor de variante sub aspect fonetic pune în lumină faptul că, de cele mai multe ori²⁴, segmentele caracteristice (cu cea mai mare constanță) sînt consonantice, cele vocalice fiind elementul variabil (fapt explicabil prin aceea că, la origine, vocala este detașată din temă).

Remarcăm, de asemenea, că modalitatea de realizare a variantelor tuturor sufixelor — variația unei vocale (fie că e vorba de vocala care precedă elementul constant sau, în cazul lui *-ăi*, de vocala care constituie singură corpul sufixului), variație care include ca termen limită vocalismul zero — reunește toate cele 4 tipuri.

6. 8 sufixe (toate simple) aparțin atît conjugării I, cît și conjugării a IV-a, această trăsătură repetîndu-se adesea la mai multe variante ale aceluiași sufix :

-iori / -a
-ăli / -a; *-eli / -a*; *-ili / -a*
-ni / -a; *-ăni / -a*; *-eni / -a*; *-ini / -a*; *-îni / -a*; *-oni / -a*; *-uni / -a*
-ări / -a; *-eri / -a*; *-iri / -a*; *-ori / -a*; *-uri / -a*
-ăși / -a; *-eși / -a*; *-iși / -a*; *-oși / -a*; *-uși / -a*
-eti / -a; *-oti / -a*; *-uti / -a*
-ți / -a; *-ăți / -a*; *-eți / -a*; *-iți / -a*; *-uți / -a*

7. Aceste regularități și simetrii care caracterizează structura formală a derivativilor studiate demonstrează, credem, validitatea procedurii de analiză folosite, în măsura în care simetria și regularitățile sînt asociate de simplitatea descrierii.

Aceste trăsături care caracterizează structura formală a sufixelor verbale se regăsesc și la alte sufixe ale limbii române²⁵. De exemplu, sufixele nominale *-aci*, *-eci*, *-ici*, *-oci*, *-uci*; *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*.

Trăsătura distinctivă a sufixelor verbale în raport cu sufixele non-verbale credem că trebuie căutată în ponderea pe care o au sufixele cu structura formală pusă în evidență aici în cele două subsisteme.

²⁴ E vorba de tipul *a*, pe departe cel mai bine reprezentat; tipurile *b-d* sînt reprezentate prin cite 1 sau, maximum 2, sufixe.

²⁵ Sau chiar ale altor limbi; vezi, de exemplu, etimoanele grecesc și maghiar ale sufixelor *-si* și *-l-*.

INTERFIXUL [VOCALĂ +] *-l-* ÎN DERIVAREA NON-VERBALĂ DIN LIMBA ROMÂNĂ

DE

ELENA CARABULEA

1. În sistemul derivativ din limba română există mai multe tipuri de formații în care se poate distinge un segment constituit din consoana *-l-* precedată (cel mai adesea) sau nu de o vocală, segment intercalat la joncțiunea temei cu sufixul.

Adoptăm pentru denumirea acestui segment termenul *interfix*, folosit de Y. Malkiel¹, după poziția pe care o are în cuvînt, între temă și sufix, prin opoziție cu termenii *prefix* și *sufix*. Interfixul împreună cu sufixul formează un derivativ (sufix) complex.

Derivatele verbale formate cu segmentul [vocală +] *-l-* + *-i* (unul din sufixele conjugării) sau *-ui* (sufix lexical) au fost studiate recent de Laura Vasiliu².

În derivarea non-verbală interfixul [vocală +] *-l-* se întîlnește atît în derivate vechi și în general populare formate în limba română, cît și în cuvinte împrumutate ca atare în diferite perioade ale istoriei limbii. Întrucît lucrarea își propune să analizeze statutul și originea acestui segment în derivatele românești, nu vom lua în considerație formații de tipul *congolez*, *togolez*; *hugolian*; *glandular*, *globular*, *mușchiular*, *tubular*; *fraudulos*, *glandulos*, *mușchiulos*, *nodulos*, *tubulos*; *gazolină*, *naftalină*; *corpulent*, *corpulentă*, *purulent*, *purulentă*, *somnolent*, *somnolentă*, *suculent*, *suculentă*; *costeliv*, *grij(u)liv*, care sînt împrumuturi (rar, adaptări, cf. *mușchiular*, *mușchiulos*) latino-romance (majoritatea) sau slave (*costeliv*, *grij(u)liv*); astfel de formații pot fi analizate în tema *Congo*, *Hugo*, *fraudă*,

¹ *Los interfixos hispanicos*, în *Miscelánea homenaje a André Martinet*. « Estructuralismo e historia », t. II, Laguna-Canarias, 1957, p. 3, 10 ș. u. Vezi și *Patterns of Derivational Affixation in the Cabraniego Dialect of East-Central Asturian*, University of California Press, Berkeley—Los Angeles—London, 1970, p. 12—17.

² În *Sufixul verbal -ui și compusele lui*, din SMFC IV, p. 113—142, și în *Sufixe verbale românești*. Teză de doctorat dactilografiată, 1969, p. 133—134, 258 (vezi și bibliografia indicată acolo).

glandă, gaz, corp, grijă etc. și sufixele complexe *-olez, -olian, -ular, -ulos, -olină, -elină, -alină, -olent, -olență, -eliv, -(u)liv*, dar e puțin probabil ca aceste sufixe să fie productive în română din moment ce toate formațiile în care apar au corespondente străine³. După stadiul cunoștințelor noastre, acestea sînt derivatele complexe împrumutate, identificate de noi, care conțin interfixul [vocală +] *-l-*; am inclus însă în listă derivatele complexe, productive în română, explicabile prin mai multe surse etimologice (străine și românești), ca cele formate cu *-nic, -niță* (vezi p. 134—135); de asemenea, am inclus seria productivă formată cu *-ău*, deoarece cel puțin unul din serie, *-ulău*, e posibil să fi apărut în română (vezi p. 133).

Am considerat necesar să dăm, mai întâi, inventarul combinațiilor în care apare interfixul, menționînd de fiecare dată sufixul pe care îl precedă și valorile care pot fi degajate din formațiile respective⁴.

Prin procedura de analiză întreprinsă, distingem două categorii: I formații cu dublă analiză, raportabile fie la două baze nominale cu și fără segmentul [vocală +] *-l-* (vezi explicațiile la p. 131, 132), fie la o bază nominală fără acest segment și la una verbală cu finala *-li, -lui*; II formații ale căror baze nu conțin segmentul [vocală +] *-l-*.

-ac : *-ulac* (nume de familie) : I *Bubulac* cf. *Bubu* id.

-ache : *-ulache* (substantive) : a) diminutive : I *cuțulache, ursulache; Niculache (Nicolache)* cf. *Nicu, Nicolae*; b) nume de familie : I *Săndulache*; II *Atanasulache*.

-aie : *-ălaie* (substantive) : a) augmentativ-depreciative : I *lărmălaie (hărmălaie)* „*larmă mare*” cf. și *lărmă(u)i*; II *pălălaie (palalaie)* „*pală, flacăra mare*”; b) colectivă : II *sterpălaie* „*turmă de (oi) sterpe*” (CHEST. V 66/47); c) purtătorul calității* : II *sterpălaie* „*femeie stearpă*”.

-an(ă) : *-lan, -ălan(ă), -olan, -ulan* (substantive și adjective);

-lan : a) purtătorul calității (depreciativ) : II *bețivlan, moglan (moclan)* „*om mare și prost*” cf. *moc, moacă* „*epitet depreciativ pentru o persoană bleagă, înceată*”; b) nume de agent : II *ghiorlan* „*persoană căreia îi ghiorăie mațele, mîncău; mojie*” (vezi și PHILIPPIDE, PR. 150) cf. și interj. *ghior*;

-ălan (reg. *-alan*) : purtătorul calității (depreciativ) : I *bucălan* cf. *bucăla, bucă*; II *porcălan, prostălan, tontălan (tontalan)*; b) nume de agent (depreciativ); II *bătălan, „bătăuș*”; c) zoonime : II *Văcălana*;

-olan : a) purtătorul calității (uneori depreciativ) : II *Boțolan(a)* „*nume de bou sau de vacă cu botul scurt și gros*”, *codolan* „*somn mic*” (DA), probabil care seamănă cu o *coadă*; „*nume de cîine ciobănesc cu coada*”

³ Cu cîteva excepții : *-ulență* din *morbulență*, formație personală, neobișnuită, și *-uliv, -ativ* din *răbduliv* și, probabil, *guraliv* (ultimul format după bulg. *govorliv* cf. Karl Löwe, *Die Adjektivsuffixe im Dakorumänischen*, în *JAHRESBERICHT XVII* (1911), p. 99—100, GRAUR, E., p. 116).

⁴ Inventarul are la bază DI, PUȘCARIU, D. 179, 194, 195, PASCU, S., PAȘCA, T. O., IORDAN, T., GRAUR, N. P. completat cu unele formații comunicate oral.

* Includem la „purtătorul calității” nu numai derivatele cu bază adjectivală, ci și derivatele cu bază substantivală care sînt epitețe.

mare”, *grosolan*⁵, *prostolan, tobolan* „*grosolan ca o tobă*”, *tontolan*; b) augmentativ : II *șoldolan* „*șold mare*”; tot aici s-ar încadra și *nodolan* (Ban.) „*osul coapsei de la genunchi în sus; femur*”, dacă se acceptă explicarea lui prin *nod* „*încheietură; p. ext. mădular*” (cf. însă și *odolan* pentru care DLR trimite la *bodolan, hodolan*, ultimul glosat de DA „*ciolan*”);

-ulan : diminutive : I *cuțulan*.

-ar : *-ălar, -elar* (substantive) : nume de meserie : I *curelar (curălar), măselar (mășalar)* „*dentist*”, *tălpălar* cf. *talpă, tălpălui*; II *dințălar* „*dentist*”.

-aș(ă) : *-ălaș(ă), -elaș, -ulaș* (substantive și adjective);

-ălaș : a) diminutive : I *drăgălaș* cf. *drag, drăgăli*; II *purcălaș*;

b) rezultatul acțiunii : II *așezălaș* „*așezămînt*”;

-elaș : diminutive : I *junelaș, purcelaș*;

-ulaș : diminutive : I *cuțulaș, drăgulaș, plugulaș*.

-ău (-eu) : *-lău, -ălău (-alău), -eleu, -ulău (-uleu)* (substantive și adjective);

-lău : a) rezultatul acțiunii : II *fîșlău* „*fin uscat care fîșie*”, *traglău* „*sanie cu care se transportă fin, gunoi etc.*” (LR XII (1963), nr. 2, p. 155); b) afectiv : II *șirlău* „*șiroi*”;

-ălău (-alău, -eleu) : a) augmentativ-depreciative : I *lărmălău* „*larmă mare, de obicei cu bătaie*” cf. și *lărmălui*; II *căcălău, călălău, juncălău, mînzălău* „*mînz de doi ani*”, *pălălău* „*prăjină grosă*” cf. *pală* „*prăjină*”, *săpălău*; b) purtătorul calității (depreciativ) : II *băbălău (babălău), feteleu (fătălău), jarcalău* „*vlăjgan (bătrîn), haimana, lungan*” cf. *jarcă* „*obiect care se află în stare proastă; oaie slabă; femeie bătrînă*”, *mutălău, porcălău, prostălău (prostalău), tontălău (tontalău)*; c) nume de instrumente : I *pisălău*; II *bătălău, frecălău, mestecălău, răzălău, zdrobălău*; d) recipient, obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza, indicînd destinația : I *tălpălău* „*pat la vîrtelniță; lanțul gros cu care se împiedică roata, pe locurile piezișe, în așa fel ca să taie adînc în pămînt*” cf. *talpă, tălpălui*; II *brînzălău, chegălău*; e) nume de agent (folosite ca epitețe depreciative) : I *boncălău* „*om prost (ca un buhai)*” cf. *a boncăi, a boncălui* „*a scoate mugete ca buhaiul*”, *contrălău* „*cel care ține contra (cîntă partea a doua dintr-o bucată muzicală)*” cf. și *contrălui*; II *torcălău* „*persoană de sex masculin care toarce (ca femeile)*”, *trăncălău, zicălău* etc.; f) rezultatul acțiunii adesea concretizat : II *crestălău, pisălău* „*mălai pisat mărunt*”, *pișălău, vijălău*; g) locul legat de acțiunea denumită prin temă : II *păscălău, zăcălău*;

-ulău (-uleu) : a) diminutive : I *bobuleu* „*bob mic*”; b) obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza : I *brăduleu* „*nume de țap*”; II *budulău (budalău)* „*vas pentru lapte*” și toponimic, cf. *budăi, budereu* „*un fel de vas*”, *gurguleu* „*ridicătură de pămînt*” cf. *gurgui* „*vîrf de deal*”, *țuțuleu* „*vîrf de deal*” cf. *țuțui* „*ridicătură*” etc.

ca, cece : *-élea, -ilea, -ólea, -úlea; -lócea* (substantive);

⁵ După PHILIPPIDE, *loc. cit.*, formație românească, după DA, DM, împrumutat din it. *grossolano*.

-*élea* : nume de familie : I *Căzânelea, Comănelea, Țigănelea* ; II *Băbelea, Copoșeala* (cf. *Coposu*), *Nichitelea, Șăndrelea* ;

-*ilea* : nume de familie : I *Oprilea* ;

-*olea* : a) nume de familie : II *Bobolea, Cerbolea, Dragolea, Neagolea, Șăndrolea, Ursolea* etc. ; b) purtătorul calității (caracterizat printr-o trăsătură sau acțiune exprimată în mod permanent prin bază — epitete sau nume proprii) : I *nasolea* „om cu *nasul* mare” (cf. totuși și *nasol* „urît, prost ; cu *nasul* mare”, de origine țigănească), *pișigolea* „poreclă pentru un bărbat slab”, *somnolea* „om somnoros” ; II *Marțolea* „nume de vacă fătată marțea”, *Țintolea* „nume de vacă cu o pată (țintă) albă în frunte”, *Pișolea* „nume de râu” ;

-*ulea* : a) nume de familie : I *Cazaculea, Greculea, Necșulea, Rădulea, Stănculea* ; II *Afendulea, Aldulea, Comșulea* etc. sau prenume : II *Dadulea* cf. *dada, Ianulea* ; b) purtătorul calității : II *Burdulea*, cf. *burde* „om cu burta mare”, *Burdea* etc. ;

-*locea* : purtătorul calității : II *motoflocea* „om neîndemnic, mototol, prost, surdo-mut” cf. *motoflete* (semianalizabil și prin *motofoi* „om de statură mică ; om care nu poate vorbi deslușit”).

-*ean(ă)* : -*ulean(ă)* (substantive și adjective) : a) de obicei cu valoare diminutivală : I *boulean, cărulean, cășulean, corbulean, cuculean, sătulean, șoimulean, văsulean* etc. ; *drăgulean(ă), grășulean(ă)* ; II *fiiculeană, frunzuleană, lumuleană, măiculeană* etc. ; *Coculeana* ; b) purtătorul calității (rar) : I *dosulean* „om dosnic”, *răulean* „om cu apucături rele” ; c) apartenența (de obicei nume de familie) : I *Crînguleanu, Lăculeanu* ; II *Alduleanu, Băduleanu* etc. ; (rar, adjective) : I *pumnulean* (G. Călinescu, *Istoria literaturii române*. Compendiu. Editura pentru literatură și artă, 1968, p. 122).

-*neasă* : -*uleasă* substantive : a) moțional (unele folosite ca nume de familie) : I *cuculeasă, Bădiuleasa* (cf. n. fam. *Bădiu*), *Corbuleasa, Frînculeasa, Mîntuleasa, Neguleasa, Păsculeasa, Voiculeasa* ; II *găzduleasă, potculeasă, voduleasă* ; b) apartenența locală sau personală : *lăculeasă* „plantă care crește prin locuri umede, aproape de lacuri” ; *lăsculeasă, voiculeasă* „varietăți de struguri” (cf. *Lascu, Voicu*).

-*eci, -enci, -ecea* : -*uleciu (-ulecea), -ulenciu* (substantive) : nume de familie : II *Bizuleciu, Bizulenciu* (cf. *bîză*), *Bubulecea*.

-*ie, -ieică* : -*uleie, -uleică* (substantive) : purtătorul calității (caracterizat printr-o însușire sau o acțiune exprimată în mod permanent prin bază) : I *cuculeie* „obiect așezat sus” (REV. CRIT. III 121) cf. *cucui* „parte mai ridicată a unui obiect” ; II *putuleică* „poreclă”.

-*el (-ea)* : -*ulel (-ulea)* substantive diminutive : I *cărul* „cărucior” ; II *mămulea, puiculea*.

-*esc* : -*ulesc, -ulești* (substantive proprii : nume de familie, respectiv, toponimice) : apartenența : I *Bărbulescu, Iorgulescu, Rădulescu* ; *Corbulești* ; II *Săvulescu, Tomulescu* ; *Furculești, Străulești* (cf. n. pers. *Straoa*) etc.

-*ete* : -*lete, -ălete, -olete, -ulete* (substantive) ;

-*lete* : a) diminutive : II *cozlete* „coada mică de la struguri” (PASCU, s. 38) ; b) purtătorul calității : II *motoflete* (semianalizabil) cf. *motoflocea* ;

-*ălete (-alete)* : a) obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza : I *jugălete* „obiect de plugărie” (H XII 261) cf. *jug, jugălit* „muncit” ; b) purtătorul calității : II *jarcalete* cf. *jarcalău* ;

-*olete* : purtătorul calității (epitet depreciativ) : II *tontolete* „prostă-nac” ;

-*ulete* : a) diminutive : I *brădulete, bumbulete, ciufulete, coșulete, pufulete, săculete* etc. ; II *viermulete* ; b) nume de familie : I *Cășulete, Chivulete, Ghiculete, Mărculete, Păsculete* ; II *Fălculete, Stoiculete*.

-*eț (-eață)* : -*leț, -ăleț, -eleț, -uleț (-ulteț)* (substantive și adjective) ;

-*leț* : diminutiv : II *stropțeț* ;

-*ăleț (-aleț, -ăleață)* : a) diminutive (adjectivele, aproximarea însușirii) : I *drăgăleț* ; II *fundăleț, jugăleț, tontaleț* ; b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *drugăleață* ;

-*eleț* : interjecție cu valoare diminutival-afectivă : II *măreleț* cf. *măre* !

-*uleț, -ulteț (-uleață, -ulteală)* : a) diminutive (adjectivele, aproximarea însușirii) : I *aculeț, bobuleț, căluleț, cerculeț, deluleț, finuleț, grupuleț, lăntuleț, măluleț, mersuleț, mieluleț, rîuleț, săcul(t)e(a)ț(ă)* ; *drăguleț, grășuleț, întreguleț, murguleț, nouleț* etc. ; II *dunguleață, măiculeață, muntuleț, reguleț* „diminutiv de la *rege*” (BARIȚIU, P. A. I 86). Diminutivele pot fi și substantive proprii (toponimice) : I *Lungulețul, Runculețul, Stuhulețul* ; b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza (nume de plante sau de animale) : I *disculeț, răculeț* „plante”, *porculeț* „un fel de pește” ; c) nume proprii de familie : I *Stănuleț* ; II *Săvuleț*.

-*ică* : -*ălică, -elică, -ilică, -ulică* (substantive, rar, adjective) :

-*ălică* : a) diminutive : I *drăgălică* ; b) purtătorul calității : II *păpălică* (s.m.) ;

-*elică* : diminutive : II *săpelică* ;

-*ilică* : a) diminutive : II *pisilică, ventrilică* ; b) obiect care prezintă o caracteristică a bazei : I *negrilică* „un fel de plantă” cf. *negru, negreală* ;

-*ulică* : a) diminutive feminine : II *cizmulică, frunzulică, lunculică, mămulică, mînzulică, sorulică, steulică, șeulică, Țirulică, ziulică, drăgulică* sau masculine (folosite uneori ironic) : I *moșulică, șefulică, ursulică* ; b) purtătorul calității (s.m.) I *mutulică, rușulică* „plantă erbacee cu florile roșii-portocalii” ; c) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *bubulică* „cărăbuș” ; d) nume de familie : I *Bubulică* cf. *Bubu, Hăulică* cf. *Hăul, Haulă, Hăucă* „nume de familie”, *hău* „genune”, *a hăuli*.

-*ice, -iei* : -*ilice, -ulice* ; -*ilici, -ulici* (substantive) ;

-*ilice* : purtătorul calității (sub formă de acțiune) folosit afectiv : I *gîgîlice* „ființă mică și gingașă, orice lucru mic și neînsemnat” cf. *găgăli* „gînguri”, interj. *gî-gî* ;

-*ulice* : a) diminutive : II *curvulice, slugulice, turmulice* ; b) nume de familie : I *Cîrstulicea* cf. *Cîrstu* ; c) obiect care prezintă o trăsătură ase-

mănătoare cu baza : I *cuculice* „cuvînt privitor la poziția probabil mai înălțată a unui loc” (H XVI 39, în DA) cf. *cucui*;

-*ilici* : purtătorul calității (folosit și ca nume de familie) : II *septilici* „copil născut la șapte luni”;

-*ulici* : purtătorul calității (sub formă de acțiune) : I *ciufulici* cf. *ciuf*, *a ciufuli*.

-*ie* : -*ălie*, -*elie*, -*ulie* (substantive);

-*ălie* : a) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *rotălie* „virful gros al fusului” (cf. *roată*), *tăcălie* „cioc, barbă ascuțită și subțire” cf. *țacă*; b) augmentative : II *sfădălie*;

-*elie* : a) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *betelie* cf. *bată*; b) augmentative : II *coșmelie* cf. *coșm(e)agă*; c) rezultatul acțiunii : II *vijelie* cf. *vîj*, *vîji*;

-*ulie* : diminutiv (uneori și peiorativ) : II *cărtulie*, *căsulie*, *cușculie*, *gîzulie*, *hărtulie* „document, hartă mică”, *hîrtulie* (*hîrțulie*) „hîrtie scrisă, fără importanță, scrisoare mică”.

-*igă* : -*ăligă*, -*(e)ligă*, -*uligă* (substantive);

-*ăligă* : diminutive : II *săpăligă*;

-*(e)ligă* : obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza :

II *țep(e)ligă* „țepă de lemn, despicătură” (REV. CRIT. III 171);

-*uligă* : a) purtătorul calității : I *mutuligă* (s. m.); b) diminutive : II *săpăligă*.

-*ină* : -*alina*, -*ălină*, -*ulină* (substantive);

-*alina*, -*ălină* : a) nume de familie : II *Dragalina*; b) diminutive : *ciutalină*, *ciutălină*;

-*ulină* : a) diminutive : II *ciutulină*, *frunzulină*, *rujulină*, *țuculină* „fetiță” (cf. *țuc*, *a țuca*), *tușculină* „fetiță” cf. *țușcă* „fată, femeie iute” (UDRESCU, GL.); b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : I *cășulină* „nume de oaie albă”; c) purtătorul calității : *cuculină* „fată înaltă și subțire” (PAȘCA, GL.) cf. *cucovă* „calificativ depreciativ dat unui om înalt și slab”, *cucui*.

-*ior* (-*ioară*) : -*ulior*, -*ulioară* (substantive diminutive) : I *mîndrulior*; II *măiculioară*, *mămulioară*, *mîndrulioară*.

-*ist* : -*alist*, -*ulist* (adjective folosite și substantival) apartenența;

-*alist* : II *iorgalist* cf. *Iorga*;

-*ulist* : I *pumnulist* cf. *Pumnu(l)*.

-*iște* : -*eliște*, -*uliște* (substantive);

-*eliște* : a) locul pe care se exercită o acțiune, o stare : I *băteliste*, *bătuceliste*, *gunoieliste*, *izbeliste*, *opreliste*, *popreliste*, *priveliste*, *roieliște*;

b) rezultatul acțiunii (concretizat) : I *cinsteliște* „idol, statuie”;

-*uliște* : colectiv-local : I *inuliște* „iniște”.

-*iță* : -*ăliță*, -*eliță*, -*iliță*, -*uliță* (substantive, rar adjective);

-*ăliță* : diminutive : I *păftăliță*; II *frunzăliță*, *ursăliță*;

-*eliță* : diminutive : I *steliță*; II *roteliță*;

-*iliță* : a) diminutive : I *rotiliță*; II *cofilă*, *foiliță*, *gropiliță*, *noptiliță*;

b) nume de familie : II *Cîndiliță* cf. *Cîndea*;

-*uliță* : a) diminutive (substantive feminine, rar adjective) : II *brosuliță*, *cădulită*, *cizmulită*, *druguliță*, *frăguliță*, *gîzuliță*, *steuliță*, *steluliță*, *turmulită*, *vărguliță*; *brezuliță*, *întreguliță*, *lunguliță*, *mîndruliță*; (substantive masculine) : II *bădiuliță*, *neiculiță*, *tăiculiță*; b) moșional : I *cuculiță*; c) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza (nume de plante) : I *pufuliță*; II *frăguliță*; d) nume de familie : I *Niculiță*.

-*iu₁* (-*ie*) : -*aliu*, -*uliu₁* (adjective);

-*aliu* : diminutive (aproximarea cromatică) : *rozaliu*;

-*uliu₁* : a) diminutive (aproximarea unei însușiri, de obicei aproximarea cromatică) : I *bejuliu*, *durduliu*, *grăsuliu*, *movuliu*, *rozuliu*; II *verzuliu* etc.; b) asemănarea cu substantivul redat prin bază : I *ceruliu*, *nuculiu*, *prăzuliu*, *untuliu*; c) însușirea referitoare la acțiunea sau la obiectul redat în mod obișnuit prin bază : II *cîrciuliu* „care se cîrcește”, *răbduliu* „care are răbdare”, *grijuliu*, *haz(u)liu*.

-*iu₂* : -*uliu₂* : nume de familie : I *Dinuliu*, *Necșuliu*.

-*nic(ă)*, -*arnic* : -*ălnic(ă)*, -*êlnic(ă)*, -*ularnic* (adjective) : însușirea referitoare la acțiunea sau la obiectul redat în mod obișnuit prin bază;

-*ălnic* : I *căialnic*; II *cruțialnic*, *lăturalnic*, *sfădalnic*, *strădalnic*, *supăralnic*, *șagalnic*, *zburdalnic*;

-*êlnic* : I *amăgelnic*, *îndoielnic*, *șovăielnic*; II *feciorelnic*, *frățelnic*, *vremelnic* etc.;

-*ularnic* : I *stihularnic* „care este făcut în versuri”.

-*niță* : -*elniță* (substantive) : a) instrumentul : I (*în*) *virtelniță*; II *cădelniță* cf. *cădi*, *șurubelniță*; b) recipientul, obiect care indică destinația : II *botelniță*, *chibritelniță*, *scrumelniță*; c) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *urechelniță* (nume de plantă și de insectă); d) purtătorul calității : *fofelniță* „femeie vorbăreață” cf. *fofează*; e) rezultatul acțiunii : I *găselniță* „trouville”.

-*oancă* : -*ăloancă*, -*iloancă* (substantive);

-*ăloancă* : augmentativ-depreciativ : II *fătăloancă*;

-*iloancă* : afective : II *pipiloancă*, *Ziziloancă*.

-*og* : -*ălog*, -*olog* (substantive și adjective);

-*ălog* : a) nume de agent : I *pisălog*; b) purtătorul calității : II *nătălog* (cf. *nătăraiu*), *tântălog*, *tărfălog*;

-*olog* : purtătorul calității : *fo(n)folog* (cf. *fomf*), *motolog* (cf. *mototol*), *tontolog*.

-*oi* : -*uloi* (substantiv augmentativ) : II *duduloi* „dudă, țeavă, tub”.

-*uc(ă)* : -*ăluc(ă)*, -*iluc(ă)*, -*uluc(ă)* (substantive și pronume);

-*ălucă* : pronume cu valoare diminutival-afectivă : I *mătălucă*;

-*iluc*, -*ilucă*, ambele formînd substantive masculine cu valoare diminutival-afectivă : II *frățiluc*, *bădilucă*;

-*(i)uluc*, -*ulucă* : diminutiv-afective (s.m.) : I *mîndruluc*, *puiuluc*, *sofuluc*; II *frățiluc*, *neniuluc(ă)*, *tătuluc*; (s.f.) : *mămulucă*, *mîndrulucă*.

-*ug(ă)* : -*ălug(ă)*, -*elug*, -*ulug* (substantive);

-*ălug(ă)* : a) diminutive : II *săpălugă*; b) instrument : I *pisălug*;

-*elug* : instrument : II *piselug*;

-*ulug* : instrument : II *pisulug*.

-*uie*, -*uică* : -*ăluie*, -*ăluică*, -*eluică* (substantive diminutive);

-*ăluie* : II *cărțăluie*, *căsăluie*, *vălcăluie* cf. *vilcea*;

-*ăluică* : II *căsăluică*, *stelăluică*;

-*eluică* : I *zăbreluică*.

-*uș(ă)* : -*ăluș(ă)*, -*eluș(ă)*, -*iluș(ă)*, -*oluș(ă)*, -*uluș(ă)* (substantive, adjective și adverbe, toate cu valoare diminutivală);

-*ăluș(ă)* : I *curălușă*, *iabălușă*, *săcălușă*; II *molcăluș* (cf. *molcuț*);

-*eluș(ă)* : I *cordelușă*, *curelușă*, *giubelușă*, *lulelușă*, *mărgelușă*, *nuclelușă*, *perdelușă*, *purcelușă*, *ucelușă*, *vilcelușă*, *puțineluș*; II *abielușă*, *bebeluș*;

-*iluș(ă)* : I *rotilușă*; II *puiluș*;

-*olușă* : II *vîlciolușă*;

-*uluș* : I *cuțuluș*, *greuluș*.

-*uț(ă)* : -*ăluț(ă)*, -*eluț(ă)*, -*iluț(ă)*, -*uluț(ă)* (substantive, adjective, pronume și adverbe, toate cu valoare diminutivală);

-*ăluț(ă)* : I *bălămăluță*, *băsmăluță*, *căzmăluță*, *curăluță*, *mântăluță*, *ocăluță*, *părăluță*, *pielcăluță*, *sărmăluță*, *vărgăluță*, *mătăluță*; II *ierbăluță*, *molcăluț* (cf. *molcuț*, *molcel*);

-*eluță* : I *bidineluță*, *bocceluță*, *cafeluță*, *cafeneluță*, *canapeluță*, *catifeluță*, *chițeluță*, *cordeluță*, *cureluță*, *licheluță*, *luleluță*, *manteluță*, *mărgeluță*, *măseluță*, *nureluță*, *steluță*, *vițeluță* etc.; II *ihneluță* (cf. *iahnie*), *mureluță*, *abieluța*;

-*iluț(ă)* : I *ziluță*; II *bădiluț*, *puiluț*;

-*(i)uluț(ă)* : I *cornuluț*, *cuculuț*, *mîndruluț*, *păruluț*, *puiluț*, *socruluț*, *spiculuț* etc.; II *bădiluluț*, *frățuluț*, *neniuluț*, *tătuluț*; *măiculuță*, *mămuluță*, *mîndruluță*, *socruluță*, *molculuț(ă)*.

2. Din analiza inventarului reiese :

a) Interfixul apare în derivate care aparțin aproape tuturor părților de vorbire (cu excepția numeralului și a uneltelor gramaticale). E de menționat productivitatea lui la derivatele substantivale : din cele 37 de sufixe cu care se combină, numai cu 3 nu formează substantive : cu 34 de sufixe formează deci numai (23) sau și (11) substantive, iar cu 13 numai (3) sau și (10) adjective.

Sufixele cu care se combină numai în derivate substantivale sînt : -*ac*, -*ache*, -*aie*, -*ar*, *lea*, -*eamă*, -*eci* (-*enci*), -*eie* (-*eică*), -*el*, -*esc*, -*ete*, -*ice* (-*ici*), -*ie*, -*igă*, -*ină*, -*ior*, -*iște*, -*iu₂*, -*niță*, -*oancă*, -*oi*, -*ug*, -*uie*, iar numai adjective formează cu -*ist*, -*iu₁* și -*nic*. Sufixele cu care formează derivate aparținînd la categorii gramaticale diferite se repartizează astfel : cu 7, substantive și adjective : -*an*, -*aș*, -*ău* (-*eu*), -*ean*, -*ică*, -*iță*, -*og*, cu 1, substantive și pronume -*ucă*, cu 1, substantive, adjective și adverbe : -*uș*, cu 1, substantive, adjective, pronume și adverbe : -*uț*, cu 1, substantive, adjective și interjecții : -*eț*.

b) Interfixul este constituit de cele mai multe ori din vocală (în grade diferite sînt reprezentate toate vocalele limbii române) + -*l*- și foarte rar numai din consoana -*l*-. Se formează adesea serii, mai mult sau mai puțin complete, de la fiecare sufix atras în combinație :

Nr. crt.	Sufixul cu care se combină	-ăl-	-al-	-el-	-il-	-il-	-ol-	-ul-	-l-	Totalul combinațiilor
1	-ac	—	—	—	—	—	—	+ ⁶	—	1
2	-ache	—	—	—	—	—	—	+	—	1
3	-aie	+	—	—	—	—	—	—	—	1
4	-an	+	—	—	—	—	+	+	+	4
5	-ar	+	—	+	—	—	—	—	—	2
6	-aș	+	—	+	—	—	—	+	—	3
7	-ău	+	—	+	—	—	—	+	+	4
8	lea	—	—	+	+	—	+	+	+	5
9	-eamă	—	—	—	—	—	—	+	—	1
10	-eamă	—	—	—	—	—	—	+	—	1
11	-eci, -enci	—	—	—	—	—	—	+	—	1
12	-eie, -eică	—	—	—	—	—	—	+	—	1
13	-el (-ea)	—	—	—	—	—	—	+	—	1
14	-esc	—	—	—	—	—	—	+	—	1
15	-ete	+	—	—	—	—	+	+	+	4
16	-eț (-eață)	+	—	+	—	—	—	+	+	4
17	-ică	+	—	+	—	—	—	+	—	4
18	-ice, -ici	—	—	—	+	+	—	+	—	3
19	-ie	+	—	+	—	—	—	+	—	3
20	-igă	+	—	+	—	—	—	+	+	4
21	-ină	+	+	—	—	—	—	+	—	3
22	-ior (-ioară)	—	—	—	—	—	—	+	—	1
23	-ist	—	+	—	—	—	—	+	—	2
24	-iște	—	—	+	—	—	—	+	—	2
25	-iță	+	—	+	+	—	—	+	—	4
26	-iu ₁	—	+	—	—	—	—	+	—	2
27	-iu ₂	—	—	—	—	—	—	+	—	1
28	-nic, -arnic	—	+	+	—	—	—	+	—	3
29	-niță	—	—	+	—	—	—	—	—	1
30	-oancă	+	—	—	+	—	—	—	—	2
31	-og	+	—	—	—	—	+	—	—	2
32	-oi	—	—	—	—	—	—	+	—	1
33	-ucă	+	—	—	+	—	—	+	—	3
34	-ugă	+	—	+	—	—	—	+	—	3
35	-uie, -uică	+	—	+	—	—	—	—	—	2
36	-ușă	+	—	+	+	—	+	+	—	5
37	-uță	+	—	+	+	—	—	+	—	4
	Totalul combinațiilor	19	4	16	8	1	5	31	6	

După cum rezultă din tabelul sinoptic întocmit, nici un sufix nu conține seria completă (teoretic 8) a interfixului, combinațiile dintre un sufix și seria de realizări ale interfixului variind între 1 și 5 astfel : 2 sufixe sînt combinate cu 5 realizări ale interfixului, 8 sufixe cu 4, 7 sufixe cu 3, 7 sufixe cu 2 și 13 sufixe cu cîte un singur interfix al seriei.

Interfixul cu numărul cel mai mare de combinații este -*ul*- (31), urmat de -*ăl*- (19), -*el*- (16), -*il*- (8), -*l*- (6), -*ol*- (5), -*al*- (4), -*il*- (1); ultimul,

⁶ Notăm cu [+] prezența interfixului în seria respectivă și cu [-] absența lui.

apărînd într-o singură formație cu dublă analiză, îl considerăm interfix virtual.

În ce privește vocala interfixului, e de remarcat că aceasta coincide, de cele mai multe ori, fie cu vocala silabei precedente, care aparține temei, fie cu vocala silabei următoare, care aparține sufixului propriu-zis, fie cu amîndouă.

Exemple : cu vocala temei repetată : *drăgălaș, drăgăleț, drăgălică, bătălan, săpăligă, sfădălie, fătăloancă, nătălog, tătălog, căsăluie, betelie, țepeligă, boțolan, nodolan, prostolan, tobolan, tontolan, cuțulache, ursulache, frunzuleană, lumuleană, ciufulete, pufulete, untulică, cuculice, turmulice, frunzulină, rujulină, gușuliță, turmulită, durduliu, untuliu* etc. ;

cu vocala sufixului anticipată : *buzălău, torcălău, gropiliță, rotiliță, greuluș, măreleț, negrilică, ventrilică, mămulucă, soțuluc, tătuluc, pisulug, greuluș, mîndruluță, măiculuță, molculuț, socruluț* etc. (tot aici se poate încadra tipul vocală/semivocală : *Băbelea, Nichițelea*) ;

cu aceeași vocală și în temă și în sufix : *băbălău, bătălău, fătălău (feteleu), pisilică, fonfolog, motolog, tontolog, puiluluț, cuțuluș* etc.

Uneori vocala interfixului diferă și de vocala temei și de cea a sufixului ; în asemenea situații apare în special -u- : *tontăleț, jugăleț, rotălie, pisălog, ierbăluță, ihneluță, drăgulaș, cărulean, sătulean, măiculeană, găzduleasă, mămulea, săculete, viermulete, căluleț, mieluleț săcul(t)eață, cizmulică, firulică, cărtulie, gîzulie, măiculiară, cădulită, frăguliță* etc.

c) Uneori, în derivarea de la aceeași temă, cu același sufix final, constatăm existența unor dublete realizate prin variația interfixului. Unele dintre ele sînt variante fonetice (/ă/e, ă/a), explicabile prin pronunțarea regională dură sau moale a consoanelor (*curălușă/curelușă, curăluță/cureluță, pisălug/piselug, vărgăluță/vărgeluță* etc.), respectiv, prin pronunțarea regională a vocalei ă în poziție protonică (*mataluță, sarmaluță, larmalaie, tontalău, tontaleț* etc.). Alte dublete e posibil să se fi format prin analogie : *drăgulaș* după *drăguleț*. Dubletele cu interfixul -l- se pot explica prin sincopearea vocalei interfixului : *stropuleț/stropleț, țepeligă/țepișă* ; pentru alte dublete, ca *rozaliu* față de *rozuliu, molcăluț/molculuț, tontăleț/tontuleț, vîlcioalușă/vîlcelușă* etc., nu am găsit explicații. Apariția lor fără nici o regularitate este un indiciu al lipsei de condiționare fonetică a interfixului de către structura temei și cea a sufixului propriu-zis.

d) Majoritatea sufixelor din derivativele complexe încep cu o vocală ; excepții : *-nic, -niță*. Sufixul complex este totdeauna accentuat, cel mai adesea sufixul final, mai rar, interfixul (*-eliște, -elnic, elniță, -clea, -ulea*).

e) De obicei, temele la care se atașează derivativul complex sînt monosilabice. Totuși apar și exemple cu teme plurisilabice : *Atanasulache, Nicolache, bețivlan, așezălaș, Căzănelea, Comănelea, Cazaculea, bătucliește, gunoiceliște, întreguliță, lăturalnic, supăralnic, amăgelnic, șovăielnic, feciorelnic, chibritelniță, bălămăluță, bidineluță, cafeneluță, canapeluță* etc.

f) Derivativele complexe (formate din interfix + sufix) nu au, de obicei, o valoare diferită de cea a sufixului propriu-zis ; în cazul în care sufixul final este polisemantic, derivativul complex nu are, de cele mai multe ori, toate valorile sufixului propriu-zis pe care îl conține, ci numai

una sau unele din valorile acestuia. Uneori se remarcă diferențe cantitative : o valoare incidentală a sufixului final devine preponderentă la derivativul complex. De exemplu : *-ean, -eț* apar numai în câteva formații cu valoare diminutivală (*broștean, grăuncean, scîndureană, tăurean ; măgăreț, podeț*), în timp ce *-ulean, -uleț* formează substantive comune numai cu valoare diminutivală ; la *-ie, -ină* diferențele sînt mai tranșante față de derivativele complexe : *-ulie* e diminutival prin excelență (uneori și peiorativ), *-ulină* e, de asemenea, mai ales diminutival (vezi p. 122), în timp ce printre formațiile cu sufixe simple corespunzătoare nu se întîlnește nici una cu valoare diminutivală clară : pentru *-ie* cel mult *bărbie* „partea grasă de sub barbă ; gușă, gușuliță” (aceeași valoare diminutivală apare și în sufixul dezvoltat *-ătie* din *băbătie* „băbuță”) ; pentru *-ină*, după PASCU (s. 207), formațiile *crachină* „stălpăre” cf. *cracă, prăștină* < *păruștină < *par*, cf. *păruștean, trupină* „tulpină” < *trup*, după părerea noastră nesemnificative.

O dovadă că interfixul [vocală +] -l- nu are, în cele mai multe cazuri, valoare semantică o poate constitui și existența dubletelor de derivare, cu și fără interfix, egale ca valoare : *bețivan/bețivlan ; prostan/prostălan ; mestecău/mestecălău ; Oprea/Oprileea, Aldea/Aldulea, Burdea/Burdulea ; iorghist/iorghalist, pumnist/pumnulist ; iniște/inușiște ; foiiță/foiliță, gropiță/gropiliță, bădiță/bădiuliță, cădiță/căduliță, gușiță/gușuliță ; roziiu/rozuliu, verziu/verzuliu ; ierbuță/ierbăluță, molcuț/molcăluț, puiluț/puiluț, măicuță/măiculuță, spicuț/spiculuț* etc.

g) Din formațiile cu derivativele complexe examinate se desprind câteva valori determinate și constante (e semnificativ faptul că și sufixele la care se atașează sînt unitare din punctul de vedere al conținutului) :

Marcă a numelor proprii (de obicei de familie, mai rar topice) :

-ulac	-lice, -ulice
-elea, -ilea, -olea, -ulea	-ulie
-uleanu	-ăligă, -(e)ligă
-uleasă	-alină, -ălină, -ulină
-ulecea, -ulencea	-ulior
-ulescu, -ulești	-ăliță, -eliță, -iliță -uliță
-ulete	-aliu, -uliu ¹
-uleț	-ăluc, -iluc, -uluc
-alina	-ălug, -elug, -ulug
-aliu ₂	-ăluie
Diminutivală :	-ăluș, -eluș, -iluș, -uluș
-ulache	-ăluț, -eluț, -iluț, -uluț
-ălaș, -elaș, -ulaș	Augmentativ-depreciativă :
-uleu (-ulău)	-ălaie
-ulean	-lan, -ălan, -clan
-ulel (-ulea)	-ălău, -eleu, -ulău
-lete, -ulete	-ălie
-leț, -ăleț, -oleț, ul(t)eț	-uleică
-ălică, -ilică, -ulică	-ăloancă

-ălog, -olog	-ălog, -olog
-uloi	Obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza :
Purtătorul calității (de obicei epitete) :	-olan
-ălău	-uleu
-ólea	-ălete
-uleie	-uleț
-lete, -alete, -ulete	-ălică, -ilică, -ulică
-ălică, -ulică	-ulice
-ilici, -ulici	-ălie, -elie
-uligă	-ulină.
-ulină	

Incidental apar și valori ca : apartenența (-uleasă, -ulescu, -alist, -ulist), moțională (-uleasă, -uliță), colectivă (-ălaie) sau colectiv-locală (-éliște, -úliște), nume de instrument (-ălău, -elniță) sau de recipient (-ălău, -elniță), nume de meserii (-ălar, -elar), nume de agent (-ălău, -ălog), rezultatul acțiunii (-ălaș, -ălău) etc.

În cadrul valorilor principale menționate, derivatele ocupă locuri diferite după cum au o productivitate mai mare (cum sînt -uleț, -uliță, -uliu₁, -uluță, la diminutive, -ulescu la numele de familie) sau mai scăzută (-ulac, -ulache la numele de familie, -ălaie la augmentative, -ălar la numele de meserii, -uloi la augmentative, -ulel, -ăligă, -ulior, -ăluie, -ălug la diminutive etc.).

Tipurile semantice menționate formează, de fapt, două categorii mari : a f e c t i v - e x p r e s i v e — diminutivele, augmentativele, cele care denumesc pe purtătorul calității și, de cele mai multe ori, obiectul care prezintă o asemănare cu baza ; ele califică, evaluează în sens pozitiv sau negativ un concept neutru dat (exprimat prin bază)⁷ — și n e u t r e — numele de familie, cînd nu sînt provenite din epitete, diminutive — ; în grupa celor neutre se încadrează, din punctul de vedere al expresivității, și derivatele al căror sufix final începe cu o consoană (-ălnic, -élnic, -élniță). Clasificarea în cele două categorii (afectiv-expresive și neutre) nu este însă strict delimitată, unele diminutive, de exemplu, putînd fi folosite și ca nume de familie (-ulache, -ulete, -uleț), procedeu obișnuit în sistemul derivării românești.

3. Întrucît derivativul complex nu este o alăturare întîmplătoare de segmente, interfixul asociindu-se cu a n u m i t ă valoare semantică și este productiv în limba română, e necesar să se stabilească statutul lui. În această privință s-au emis pînă acum diverse păreri :

⁷ Vezi și Marcel Weber, *Contributions à l'étude du diminutif en français moderne*. Essai de systématisation. Thèse présentée à la Faculté des Lettres de l'Université de Zurich pour l'obtention du grade de docteur, Zurich, 1963, p. 42—47.

Unii cercetători califică interfixele -ăl-, -el-, -il-, -ol-, -ul- (în întregime sau numai unele dintre ele) drept sufix, segmentele derivate în care apar reprezentînd deci un sufix compus⁸.

Alți cercetători consideră interfixele menționate elemente nesufixale, de proveniență morfologică (cu explicații diferite) sau fonetică : -ul- este articolul hotărît masculin folosit în derivarea numelor de familie⁹ generalizat apoi la unele substantive comune¹⁰ ; -(e)l- este flexionar și analogic, desprins de la substantivele în -(e)a care au un -(e)l- la plural și la genitiv-dativ singular¹¹ ; unele derivate complexe, ca -ligă, -lugă, au fost explicate prin influența verbelor în -li¹² ; uneori -l- este explicat ca o consoană « tampon » între vocala finală a temei și cea inițială a sufixului pentru înlăturarea hiatului (*boulean*)¹³.

Alteori același element a fost calificat diferit de unul și același cercetător după valoarea derivatelor : -ul- este sufix în derivatele diminutive și probabil a r t i c o l u l hotărît masculin în cele fără sens diminutival (-ulea, -ulescu)¹⁴.

Considerăm interfixul din derivatele complexe al căror sufix începe cu o vocală un segment de obicei cu statut nesufixal, deoarece, cu unele excepții, în derivatele înregistrate nu poate fi identificat, nici pe baza unei proceduri formale, nici semantic, un sufix -ăl-, respectiv, -el-, -il-, -ol-, -ul-, în formații secundare de la care ar putea fi detașat prin falsă analiză.

Astfel, în ce privește interfixul -ăl-, limba română cunoaște un sufix -(e)ală, dar cu totul cu alte valori decît cele pe care le are derivativul complex format cu -ăl-. De aceea e puțin probabil ca un astfel de sufix, care nu formează, de exemplu, derivate cu valoare diminutivală, să fi constituit, cum crede G. Pascu, baza de la care să se fi format derivatele complexe ca -ălaș, -ălie, -ăleț, -ălică, -ălușă, -ăluță cu valoare preponderent sau exclusiv diminutivală. În plus, nu am identificat, în formațiile înregistrate, derivate secundare în -(e)ală care ar fi putut servi drept punct de plecare. Ultima obiecție este valabilă și pentru -ol-.

⁸ Ideea apare în special la PASCU, s. Vezi, de exemplu, pentru -ul- p. 280 : „sufixul -ulă apare în sufixele compuse -ulean, -uleț, -ulică, -ulie, -ulioară, -uliță, -uluc, -uluț” (vezi și exemple la fiecare sufix în parte) ; pentru -ăl- vezi p. 296 : -ălan = -ală + -an, p. 350 : -ălaș = -ală + -aș, p. 187 : -ălie = -ală + -ie, p. 319 : -ăleț = -ală + -eț, p. 417 : -ălău = -ală + -ău ; pentru -el- : p. 270 : -ăloancă = -el + -oancă, p. 135 : -ăluie = -el + -uie ; pentru -il- : p. 327 : -ilici = -ilă + -ici. Pentru -ul- calificat drept sufix vezi și G. Weigand, *Das Suffix -ulescu*, în *JAHRESBERICHT XII* (1906), p. 110—112 ; id. *Das Suffix -ul in den Balkansprachen*, în „*Balkan-Archiv*” II (1926), p. 147—166 ; Karl Löwe, *loc. cit.* etc., iar pentru -ăl-, IORDAN, *STL.*, p. 199 : „sufixul compus -ălău < -ală + -ău”.

⁹ T. Capidan, *Originea vocativului în -le*, în *DR I* (1920—1921), p. 185—209.

¹⁰ A. Graur, *Les noms roumains en -u(l)*, în *Mélanges linguistiques*, 1936, p. 88—97 ; id. *T.*, p. 265.

¹¹ Id., *Din istoricul tipului stea/stele*, în *SG III*, p. 5—9, *GRAM. ROM. I*, p. 21.

¹² A. Graur, *Notes d'étymologie roumaine (-ligă -lugă etc.)*, în *BL IV* (1936), p. 97—99.

¹³ Id. *T.*, p. 264. Fenomenul se întîlnește și în alte limbi, de exemplu, în franceză, unde se introduce fie *l*, fie *n*, fie, mai ales, *t* (cf. Bengt Hasselrot, *Études sur la formation diminutive dans les langues romanes*, Uppsala, 1957, p. 199).

¹⁴ Cf. PUȘCARIU, *loc. cit.*

Deși la interfixele *-el-* și *-il-* prezența sufixului poate fi identificată, de exemplu, a sufixului *-el* în derivatele *-elaș*, *-eluș*, *-elea*, poate și în *-ilică*, a lui *-ilă* în *-ilea*, *-iliță* și a lui *-eală* în *-eliște*, considerăm această modalitate de formare a interfixului, cu excepția lui *-eliște*, ca o explicație secundară (vezi p. 132).

Și în legătură cu interfixul *-ul-* ne exprimăm îndoiala că ar proveni din sufixul *-ulă*. În română apar, într-adevăr, câteva cuvinte vechi și populare (regionale)¹⁵, unele analizabile, altele semianalizabile, cu diverse sensuri: *brădulă* „ciomag sau bită mare de brad” (VICIU, GL.); *bujdulă* (*bușdulă*) „căsuță rău zidită, casă stricată” (CHEST. II 50/33, TOMESCU, GL.) cf. *bujdă* „casă mică, săracăcioasă, magherniță”; *cântulă* „vas făcut din lut” (CONV. LIT. XX (1886), p. 1006) cf. *cantă* „oală, vas, un fel de cană”; *cutulă* „unealtă de fierărie nedefinită” (H V 104, 375, XVI 189), „felie de piine, de slănină” (Soveja-Vrancea) cf. *cute* „piatră de ascuțit instrumente tăioase”, *cută* „felie tăiată în lungime”; *pistrulă* „nume de vacă pistruiie” (PAMFILE, I. C. 36); *pisulă* (PUȘCARIU, loc. cit.) cf. *pisică*, *pis!*; *rujdulă* „femeie moale” (PAȘCA, GL.), „cuțit rău ascuțit” (id.) cf. *rujdă* (neglosat); *tașculă* (*teșculă*) „pungă” (LB, KLEIN, D. 162), „cutie în care se pun chibriturile”; (la pl.) „testicule” (TDRG) cf. *tașcă* „pungă”; *tășilă*, *teșilă* „pungă sau săculeț de piele”; *trăgulă* „trăgace, săniuță de copii sau de transportat ceva” (GR. S. V 124, H IX 86), „tub care servește la trecerea unui lichid dintr-un vas în altul” (Com. Breban, Sălaj) cf. *tragă*, *a trage*; *barabulă* „cartof” cf. *baraboi* „id.”; *bașchi(a)ulă* (în expr. *a lua pe cineva în ~* „a lua în bătaie de joc”) cf. *bășcălie*; *cuculă* „cartof” cf. *cucui*; *matahulă* cf. *matahală*, *matahoală*, *matahuie*; *terhulă* „termen depreciativ dat unui cal de povară sau unui cal sfârșit de oboseală” (DR V (1927—1928), p. 237) cf. *tărhat* „povara pe care o duce calul în spate” etc.

Probabil că sufixul a fost moștenit sub forma masculină *-ul* în cuvântul neanalizabil în română *sătul* (< lat. *satullus*, diminutiv de la *satur*, *-a*, *-um*)¹⁶ și întărit, sub forma feminină, prin împrumuturi din slavă și maghiară ca *țidulă* (*cedulă*), neanalizabil în română (cf. scr. *cedulja*, ucr. *cedūla*, pol. *cedula*, ceh. *cedule*, magh. *cédula*)¹⁷. Dar e greu de crezut ca un sufix care apare în câteva derivate regionale, obscure, cele mai multe fără o valoare prea clară, să stea la baza interfixului *-ul-* din formații ca cele

¹⁵ Excludem împrumuturile latino-romanice în *-ulă*, de tipul *membranulă*, *plantulă*, *sferulă*, *venulă*, nu numai pentru că acestea sînt mult mai noi, dar și pentru că au domenii de repartiție total diferite.

¹⁶ Suffixul nu a putut fi moștenit sub forma feminină (*sătulă*) deoarece lat. *ll + a*, conform celor două ipoteze formulate, a) a dispărut cînd închidea silaba și se găsea în poziție slabă (cf. DHLR II, p. 17, 40—41, A. Graur et A. Rosetti, *Sur le traitement de lat. l double en roumain*, în BL IV (1936), p. 46—52, în special p. 47—48, mai recent ROSETTI, ILR, p. 125—126, GRAUR, T., p. 60—62) sau b) s-a vocalizat (cf. PHILIPPIDE, Pr. 33—34, PUȘCARIU, D. 89—92, Iordan, *Diflogarea lui e și o accentuați în pozițiile ũ, e*, Iași, 1920, p. 58, PASCU, S. 152, Marius Sala, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, București, 1970, p. 87—94); cit privește femininul *sătulă*, e o formă refăcută după masculin (cf. A. Graur et A. Rosetti, loc. cit.).

¹⁷ După PUȘCARIU, D. 179, sufixul e moștenit, după PASCU, S. 279, e împrumutat din slavă. Pentru *-ulo*, *-ula* în slavă vezi Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik I*, Göttingen, 1924, p. 574.

menționate, formații cu valoare în special diminutivală și cu o frecvență mare în vorbirea populară și în cea uzuală în general.

Întrucît și limbile slave au derivate formate cu *-ul-* și unele dintre sufixele diminutive din română cu care se combină *-ul-* sînt de origine slavă, s-a emis și ipoteza că derivativul complex este împrumutat din slavă (bulgară)¹⁸. Bulgara și sîrba cunosc într-adevăr sufixe complexe ca *-ulec*, *-ulica*, *-ulina*, *-ulov*, *-ulovič*, dar în materialul cercetat nu am întîlnit nici o formație românească în *-uleț*, *-uliță* care să aibă corespondent slav¹⁹.

4. Interfixul [vocală +] -l- se explică în cadrul sistemului de derivare din limba română; explicațiile sînt parțial diferite, în funcție de valoarea derivativului complex: afectiv-expresivă sau neutră.

A. Punctul de plecare la numele proprii (cu valoare neutră) este extensiunea sufixului, prin falsă tăietură a formațiilor cu dublă analiză (în *-u(l)*)²⁰: *Rădulea*, *Rădulescu* *Răduleț* = *Radu(l)* + *-ea*, respectiv *-escu*, *-eț*, au fost interpretate ca formate din tema *Rad-* + derivativul *-ulea* (*-ulescu*, *-uleț*) etc. În același fel pot fi explicate și numele de familie provenite de la substantive comune: *Cășulete*, *Crînguleanu*, *Greculea* etc. Din formații de tipul celor menționate s-a detașat derivativul *-ul-* + sufix cu care s-au creat apoi derivate și de la alte teme: *Toma* → *Tomulescu*, *Stoica* → *Stoiculescu* etc.

Interfixul apare format uneori și din *-l-* precedat de altă vocală decît *-u-*, care se explică prin:

a) repetarea vocalei din temă sau prin anticiparea vocalei (semivocalei) din sufix: *Dragalina*, *Bobolea*, *Băbelea*, *Nichitelea*;

b) raportarea la o bază secundară în *-el*, *-ilă* (formații cu dublă analiză): *Căzânelea* cf. *căzanel*, *Comănelea* cf. *Comănel*, *Cîndiliță* cf. probabil *Cîndilă* (Mioara Avram, *Sufixele românești -ilă masculin și -ilă/ilă feminin*, în SMFC II p. 160), *Cîndel* (PAȘCA, T.O. 147).

c) variația *ó/u*, care apare la derivatele în *-olea* (în raport cu baza în *-u* de la care sînt formate): *Cerbolea*, *Dragolea*, *Neagolea*, *Șăndrolea*, *Ursolea* și care poate fi rezultatul analogiei (după transformarea normală o neaccentuat > u și apoi transformarea inversă, u > o)²¹.

B. La substantivele comune interfixul [vocală +] -l- se explică, în cele mai multe cazuri, tot în interiorul sistemului derivațional din română, prin falsă tăietură a formațiilor cu dublă analiză, fiecare interfix comportînd însă explicații parțial diferite.

¹⁸ Cf. Gustav Weigand, *lucr. cit.* din „Balkan-Archiv”, p. 162 ș. u.; Karl Löwe, loc. cit.

¹⁹ Opunîndu-se, din motive fonetice și istorice, părerii lui Weigand că *-ul* de la numele proprii ar fi împrumutat de români de la slavi, care, la rîndul lor, l-au luat de la italieni, T. Capidan (loc. cit.) demonstrează, în același timp, că formațiile bulgărești în *-uloff* au ca punct de plecare numele în *-ul* din română. Vezi și PUȘCARIU, LR I, p. 309—310, A. Graur, *lucr. cit.* din *Mélanges*..., p. 94.

²⁰ Pentru interpretarea acestui segment de la numele proprii drept articolul hotărît masculin vezi T. Capidan, loc. cit., și A. Graur, loc. cit. din *Mélanges*...

²¹ Pentru o neacc. > u și u > o vezi A. Graur, *Notes d'étymologie roumaine*, în BL VI (1938), p. 157. Pentru *-olea* variantă la *-ulea* vezi și PAȘCA, T. O. 145 și, ulterior, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Sufixul antroponimic -lea*, în SMFC IV, p. 63.

Interfixul *-ăl-* : a) prin raportare la substantivele și pronumele în *-a* care au *-l-* în flexiune : *băsmăl-uță*, *măntăl-uță*, *mătăl-ucă* / ~ *-uță*, *păftăl-iță*, *săcăl-ușă* etc.²²; b) prin dubla raportare : la verbe în *-ăli*, *-ălui* și la substantive, adjective, verbe, interjecții fără segmentul *-ăl-* : *boncălău* cf. *boncălui/bonc*, *drăgălaș* / *drăgăleț* / *drăgălică* cf. *drăgăli* / *drag*, *lărmălaie* / *lărmălău* cf. *lărmăl(u)i* / *larmă*, *pisălău* / *pisălog* / *pisălug* cf. *pisăli* / *pisa*, *tălpălar* cf. *tălpălui* / *talpă*, *bucălan* cf. *bucălat* / *bucă*, *jugălete* cf. *jugălit* / *jug* etc. Din astfel de formații s-a detașat derivativul complex *-ăl-* + sufix, considerat un grup constituit, cu care s-au format apoi și alte derivate (*porcălan*, *fundăleț*, *frunzăliță*, *molcăluș*, *ierbăluță* etc.); c) în cazul unui derivativ, *-ălău*, interfixul se explică pe cale externă : româna a împrumutat din maghiară nu numai cuvinte cu sufixul final, *-ău*, provenit din sufixul participiului maghiar *-ó*, *-ő*, ci și cuvinte cu sufix compus, format din sufixul participiului precedat de sufixul denominal *-l* sau de sufixul frecventativ *-al*, *-el*, *-ăl*, *-él*. Astfel au intrat în limba română cuvinte în *-ălău*, *-ălău*, *-ăleu*, unele neanalizabile, ca *meselău* (*mesălău*) „bidinea” < *meszelő*, altele care au putut fi raportate de vorbitori la baze existente în română : *cosălău* „finaț” < *kaszáló*, *răzălău*, *rezelău* „pilă, răzătoare” < *reszelő*²³. Derivativul complex a devenit apoi productiv în limba română.

Interfixul *-al-* : prin falsa tăietură a formațiilor în *-al* : după *liber-al-ist*, *reg-al-ist* s-a format *iorgalist*.

Interfixul *-el-* : a) prin raportare la cuvinte terminate în *-ea*, *-ia* care au *-l-* în flexiune (în aceste cazuri vocala finală a temei se contopește cu vocala interfixului) : *cafel-uță*, *canapel-uță*, *mărgel-ușă* / ~ *-uță*, *miel-ușă* / ~ *-uță*, *nuiel-ușă* / ~ *-uță*, *vîlcel-ușă* etc.; b) prin raportare la teme secundare : — în *-el* : *junel-uș*, *purcel-aș* / ~ *-uș(ă)*, *putinel-uș*; — în *-elă* : *mantel-uță* cf. *mantelă*; în *-eală* : *cinsteliște* cf. *cinsteală*, *izbeliște* cf. *izbeală*, *priveștiște* cf. *priveală*, *roieliște* cf. *roială*; *-e-* din *roteliță* poate fi o pronunție regională (cf. *rotiliță*).

Interfixul *-il-* : prin raportare a) la o bază cu *-l-* flexionar : *ziluță*; b) la teme secundare în *-ilă* : *rotiliță* / ~ *-ușă* cf. *rotilă* sau și în *-eală* : *negriică* cf. *Negrilă* / *negreală*.

Interfixul virtual *-îl-* poate fi segmentat prin dublă raportare : la o bază în *-ăli* și la una care nu conține acest segment : *gîgîlice* cf. *găgăli* / *gî-gî*.

Interfixul *-ul-* : a) prin raportare la bazele masculin-neutre în *-ul* (vezi și p. 131) : *acul-eț*, *bobul-eț*, / ~ *-eu*, *boul-ean*, *cărul-ean* / ~ *-el*, *cerul-iu*, *coșul-ete*, *cucul-easă*, *cuțul-ache* / ~ *-an* / ~ *-aș*, *inul-iște*, *mîndrul-ior*, *moșul-ică*, *mutul-ică*, *puiul-uc* / ~ *-uț*, *socrul-uț*, *spicul-uț*, *untul-iu* etc.; b) prin dubla raportare la baze verbale în *-uli* și la substantive fără segmentul *-ul-* : *ciufulici* cf. *ciufuli* / *ciuf*.

²² Uneori *-ăl-*, *-al-* sînt variante la *-el-*, respectiv *-ăl-* (vezi p. 126).

²³ Cf. Emese Kis, *Sufixul -ău în cuvintele de origine maghiară din limba română*, în CL V (1960), nr. 1—2, p. 76.

C. În cazul derivativului complex *-ulău* (*-uleu*) sînt posibile două explicații : în interiorul limbii române, de la baze în *-ul* (*bobuleu*, *brăduleu*), și ca împrumut din maghiară, dacă acceptăm etimologia propusă pentru toponimicul *Budulău*²⁴.

Derivativele complexe la care apariția interfixului nu poate fi explicată prin nici unul dintre procedeele menționate le considerăm formate prin analogie. Cu *-ăl-* : *-ălie* (*sfădălie*, *țacălie*), *-ăligă* (*săpăligă*), *-ăloancă* (*jătăloancă*), *-ăluie* (*cărțaluie*, *căsăluie*, *vălcăluie*); cu *-al-* : *-aliu* (*rozaliu*); (*jătăloancă*), *-ăluie* (*cărțaluie*, *căsăluie*, *vălcăluie*); cu *-el-* : *-eleț* (*măreleț*), *-elie* (*betelie*, *coșmelie*), *-eligă* (*săpeligă*, *țepeligă*); cu *-il-* : *-ilici* (*șeptilici*), *-iloancă* (*pipiloancă*, *Ziziloancă*), *-iluc(ă)* (*bădilucă*, *frățiluc*); cu *-ul-* : *-ulie* (*cărțulie*, *căsulie*, *cușculie*, *gîzulie* etc.), *-ulică* diminutival (*cizmuliță*, *frunzulică*, *drăgulică*, *țîruliță* etc.), *-ulină* diminutival (*frunzulină*, *țuculină* etc.), *-uliță* diminutival (*brosculiță*, *gușuliță*, *neiculiță*, *turmulău* etc.)²⁵.

De cele mai multe ori, vocala interfixului se justifică, așa cum s-a mai spus, prin influența vocalei sau a vocalelor învecinate. Uneori vocala interfixului diferă însă și de vocala temei și de cea a sufixului (cf. derivatele cu *-iluc(ă)*, *-aliu*, *-ulie* etc.). Cred că astfel de exemple pot constitui o dovadă că interfixul a fost simțit ca o marcă derivativă suplimentară, dar care formează cu sufixul final o unitate indivizibilă, aptă de a se aplica în întregime oricărui cuvînt.

Cele mai multe derivate complexe formate prin analogie sînt cele cu interfixul *-ul-*. Spre deosebire de celelalte interfixe, care se combină cu sufixe cu valori diferite, la interfixul *-ul-* se poate vorbi de o oarecare specializare semantică : derivatele complexe în *-ul-* au, de obicei, valoare diminutivală, fie că sufixul este diminutival prin excelență (cel mai adesea), fie că această valoare este incidentală sau neclară (*-ean*, *-ie*, *-ină*, în comparație cu *-ulean*, *-ulie*, *-ulină*; vezi și p. 127). De obicei diminutivele, o dată cu noțiunea de « mic », redau și atitudinea afectivă a vorbitorului. Apariția unor derivate complexe ca cele menționate poate fi un indiciu că semnificația diminutivală, pe care inițial o avea sufixul final, s-a transferat asupra derivativului complex în așa fel încît interfixul a devenit o marcă a afectivității și a expresivității²⁶.

Pentru interfixele *-ol-* și *-l-*, neînregistrînd formații cu dublă analiză în materialul cercetat, presupunem că au apărut prin analogie cu celelalte interfixe, completînd astfel seria formată de *-ăl-*, *-al-*, *-el-*, *-il-*, *-îl-*, *-ul-*.

²⁴ Cf. E. Janitssek, *Toponimia văii superioare a râului Șicu (satele Șicuț, Ruștior, Șebîș, Lunca — jud. Bistrița-Năsăud)*, în *Studii și matricole de onomastică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 118 : „*Budulău*, nume topic frecvent în Ardeal, [este] probabil din ung. *buduló* «fînt. răcită, burtoasă, puțin adîncă sau vas de lemn în care se păstrează laptele, se țin băuturi etc.»”. TAMÁS, E. nu-l înregistrează.

²⁵ *-ulică*, *-ulină*, *-uliță* cu alte valori (care apar sporadic) se explică prin raportare la baze în *-ul* (cf. *mutulică*, *căsulină*, *cuculiță*, *pufuliță*).

²⁶ Pentru vocala *u*, care pare aptă de a exprima această nuanță, vezi IORDAN, STIL., p. 177 : „Aproape toate [diminutivele] au *i* sau *u*, vocale care exprimă ideea de «mic, drăgălaș» etc.”.

Apariția acestor interfixe a fost posibilă și datorită faptului că -l- a putut fi simțită o consoană expresivă și deci capabilă de a imprima această expresivitate derivatelor în care apare ²⁷. Vocale interfixului -ol- poate fi aceeași ca în temă (uneori și în sufixul final) sau poate fi diferită (ca și la celelalte interfixe): *prostolan, șoldolan, tontolan / tontolete / tontolog, fo(n)folog, motolog; somnolea, nasolea, pișigolea* etc. Cu interfixul -l- apar puține formații: *beșivlan, ghiorlan, fișlău, șirlău, traglău, cozlete, motoflete, stropuleț, țepeligă*. Unele formații pot fi explicate ca forme sincopate din *stropuleț, *trăgălău, țepeligă*. Derivatul -lău se poate explica prin maghiară, ca și -ălău, cu rezerva că aici nu am identificat nici o formație analizabilă: *abarlău* „vas în care se strecoară laptele”, cf. magh. *abár(o)ló* „vas de opărit”.

În explicarea interfixului [vocală +]-l- trebuie să ținem seama și de o caracteristică formală (fonetică) comună derivatelor formate cu un sufix complex, și anume, de obicei, o bază monosilabică. Pentru marcarea mai clară, pe de o parte a derivativului ²⁸, pe de alta, a expresivității derivatului, s-a recurs la mărirea corpului lui fonetic ²⁹. Succesul lui -l- s-ar putea explica, cum ne sugerează acad. Al. Graur, și prin faptul că era „disponibil”: nu existau multe cuvinte cu l intervocalic.

Derivativele formate din interfix + sufix care începe cu o consoană se deosebesc de cele discutate până acum nu numai prin valori, ci și prin modul de formare; ele se explică prin mai multe surse:

-elnic, -elniță: a) prin falsă analiză a derivatelor secundare în -eală: *greșelnic / greșeală, greși; îndoielnic / îndoială, îndoi; tămâielnic / tămâială, tămâia; stropelniță / stropelă, stropi* etc.; b) prin disimulare: *schitelnic < schitean; vremelnic* cf. v. sl. *vremeninŭ*; (*în*)*virtelniță* cf. bulg. *vretennica* ³⁰ etc.; c) -elniță poate fi explicat și ca o adaptare a slavului -ilnica în cuvântul *cădelniță* cf. *kadilnica* (analizabil în română prin verbul învechit *a cădi*). După astfel de cuvinte s-au format în română: *făptelnic, feciorelnic, părelnic, chibritelniță, jumelniță, scrumelniță* etc.

-alnic: a) prin adaptarea formelor corespunzătoare slave în -înă (*strădalnic* cf. vsl. *stradalînŭ* ³¹); b) prin falsă analiză a formațiilor secundare

²⁷ Pentru expresivitatea consoanei -l- vezi și M. Grammont, *Traité de phonétique*, ed. a IV-a, Paris, 1960, p. 408: „La liquide l peut, comme les nasales, grâce à la douceur de son articulation, contribuer à l'expression de la douceur, de la mollesse, soit seule... soit en combinaison.”

²⁸ Vezi și A. Graur, *Suffixes roumains élargis*, în RRL XIV (1969), nr. 4, p. 331: „L'élargissement des suffixes semble être dû à la même tendance [= à marquer chaque catégorie grammaticale de plusieurs manières en même temps] à souligner les marques de la formation. Plus le suffixe est long, plus il attire sur lui l'attention de l'auditeur”.

²⁹ După predarea la tipar, am luat cunoștință de articolul publicat de G. Stein, *La dérivation française et le problème des consonnes intercalaires*, în „Cahiers de lexicologie” XVIII (1971), nr. 1, p. 43-64, care consideră consoanele intercalate în derivarea din limba franceză ca având funcție semnalizatoare („d'effectuer une nette coupe de syllabe” p. 54); ele contribuie la păstrarea integrității unităților cuvântului („...l'accent oxyton mettant en jeu l'intégrité du lexème et du dérivé”, p. 64).

³⁰ A. Graur, *lucr. cit.* din RRL, p. 330; id., *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 37-39.

³¹ Id., *loc. cit.*, din RRL.

dare în -eală: *căialnic / căială, căi*. După cuvinte de tipul celor menționate s-au format în română: *cruțialnic, lăaturalnic, supăralnic, zburdalnic* etc.

Întrucît la sufixele complexe -elnic, -elniță, -alnic nu e posibilă o distincție semantică între formațiile explicate prin sursele etimologice diferite menționate, considerăm că avem a face cu etimologie multiplă.

Din considerarea tuturor situațiilor descrise reiese că interfixul [vocală +]-l- se explică în interiorul limbii române, cu excepțiile menționate la sufixele -nic și -niță, considerate cu etimologie multiplă, și la sufixul complex -(ă)lău, împrumutat din maghiară. Remarcăm însă că sursa străină este foarte slabă și e susținută de exemple puține.

De cele mai multe ori, interfixul nu are statut de sufix la origine și, deci, împreună cu sufixul final, formează un *sufix dezvoltat*. Mai rar există însă și cazuri în care interfixul provine dintr-un sufix, și atunci formează împreună cu sufixul final un *sufix compus*. Pentru a cuprinde ambele situații, am numit segmentul format din interfix + sufixul final *sufix* sau *derivativ complex*.

OBSERVAȚII ASUPRA LUI *MINI-*

DE

FLORICA DIMITRESCU

În limba actuală, în aspectul ei cultivat, utilizarea frecventă a prefixoidelor ocupă un loc de frunte printre diversele procedee de formare a cuvintelor noi¹. Într-adevăr, în limba literară actuală întâlnim un număr foarte mare de cuvinte alcătuite cu prefixoide (pseudoprefixe) ca : *auto-*, *moto-*, *micro-*, *tele-*, *foto-*, *para-*, *radio-*, *semi-* etc., pentru a nu cita decât câteva dintre elementele cele mai active din acest punct de vedere. Desigur că, pentru a explica faptul că în ultima etapă de dezvoltare a limbii române s-a impus procedeul pseudoprefixării, trebuie invocată introducerea în limba noastră a numeroși termeni științifici și tehnici în alcătuirea cărora erau prezente elemente grecești și latinești, ca cele citate mai sus².

Indiferent dacă socotim secvențele alcătuite cu *electro-*, *hidro-*, *semi-*, *tele-* etc. compuse și deci prefixoidele „elemente de compunere”³ sau dacă privim prefixoidele ca simple prefixe⁴, esențială pentru perioada actuală pe care o traversează limba română este largă utilizare a acestor elemente.

---

¹ Pentru prezentarea problemei în ansamblu, vezi articolul nostru *Quelques aspects de la pseudopréfixation dans la langue roumaine actuelle*, din *Mélanges de philologie, offerts à Alf Lombard*, Lund, 1969, p. 77-82.

² Vezi A. Graur, *La romanité du roumain*, București, 1965, p. 65 : „L'emprunt de nombreux termes techniques composés d'éléments latins et grecs a rendu familiers au roumain non seulement les éléments de ces composés, mais aussi les principes eux-mêmes de la composition, de sorte que maintenant le roumain commence à se créer lui-même des composés à partir d'éléments internationaux, et aussi à partir d'éléments indigènes” ; id. t., p. 268.

³ De exemplu în A. Darmesteter, *Cours de Grammaire historique de la langue française*, partea a III-a, ed. a 8-a, Paris [f.a.], p. 102 ; J. Marouzeau, în „Le français moderne”, 1957, nr. 4, p. 242 ș.u. ; G. Pasquali, *Lingua nuova ed antica*, ed. III, Firenze, 1964, p. 173 ; Fulvia Ciobanu, *Scrierea cuvintelor compuse*, București, 1958, p. 34 ; A. Graur, *La romanité...*, p. 65 ; id. T., p. 268.

⁴ De exemplu în L. Deroy, *L'emprunt linguistique*, Paris, 1956, p. 74 ; J. Dubois, *Le vocabulaire politique et social en France de 1869 à 1872*, Paris, 1962, p. 142.

Dintre prefixoide, unul dintre cele mai răspândite este *mini*⁵, de origine latină, dar pătruns în limba română prin filieră franceză. Formațiile cu *mini*-, foarte numeroase⁶, au invadat de curînd limba română, fapt dovedit, pe de o parte, de numărul crescînd al acestora în ultimii ani⁷ și, pe de altă parte, de absența lui *mini*- dintre prefixoidele studiate pentru prima dată în limba română de Iorgu Iordan⁸.

Cercetarea limbii vii și a presei actuale ne pune față în față cu un număr impresionant de formații recente cu *mini*-. Exemplele citate mai jos⁹ sînt, cu o singură excepție, extrase din presa zilnică; se știe că presa poate surprinde, cu multă rapiditate uneori, meandrele limbii vorbite și că face să circule cuvinte din cele mai variate domenii¹⁰.

Materialul nou care ne-a stat la îndemînă permite gruparea formațiilor cu *mini*-¹¹ în două categorii mari :

I. Cuvinte aparținînd limbajului tehnic în sensul general, referitoare la obiecte de uz comun, de obicei, și

II. Cuvinte din patrimoniul limbii comune, chiar familiare :

I

Mini-aparat s.n. : *Mini-aparatul de televiziune în culori, cu ecran de 34 cm...* CONTEMPORANUL, nr. 48 (1155), 1968, p. 11/6—7;

Mini-autoturism s.n. : *La viitorul salon internațional de automobile de la Bordeaux va fi prezentat un mini-autoturism¹² considerat vehiculul cel mai lejer pentru oraș. Greutatea lui nu depășește 50 kg. Lung de 1,80 m și lat de 1,40 m, microvehiculul este mai mult o motocicletă decît un autoturism.* INF. BUC., nr. 4458, 1967, p. 4/1;

Ultra-mini-car s.n. : *A făcut senzație apariția ultra-mini-carului „Drolette”, care, afară de faptul că este foarte urît, ocupă o suprafață de un metru pătrat.* CONTEMPORANUL, nr. 20 (1179), 1969, p. 10/3;

⁵ Dintre lucrările care s-au ocupat în special sau tangențial de *mini*-, cităm pentru limba română : N. Mihăescu, în INF. BUC., nr. 4479, 1968, p. 2—3; M. Gheorghiu, în LR XVII (1968), nr. 2, p. 132—133; Luiza Seche, în PN XIII (1968), nr. 7 (147), p. 30—32 și în SMFC V, p. 71—81; pentru limba franceză : R. Le Bidois, în „Le Monde” I (1967), nr. 4, p. 10; P. Gilbert, în „Langue française” 1939, nr. 2, p. 63; pentru limba spaniolă G. Haensch, în *Español actual*, nr. 11, 1968 p. 1 ș.u.

⁶ Vezi articolele privitoare la limba română citate în nota precedentă.

⁷ Vezi mai departe, p. 140; G. Haensch consideră că în spaniolă este o adevărată epideemie a formațiilor cu *mini*-.

⁸ *Mini*- nu apare citat nici în LRA și nici în LRC.

⁹ Este vorba de termeni neînregistrați în lucrările anterioare dedicate lui *mini*- în special, sau altor prefixoide în general.

¹⁰ Din acest punct de vedere notăm aici, cu titlu informativ, cîteva dintre lucrările de lingvistică mai recente bazate, aproape exclusiv, pe excerptarea presei : J. Dubois, *lucr. cit.*; L. Gilbert, *La formation du vocabulaire de l'aviation*, Paris, 1965; id., *Le vocabulaire de l'astro-nautique*, Rouen—Paris, 1967.

¹¹ În scrierea cuvintelor cu *mini*- am respectat notarea cu cratimă sau fără aceasta din textul original.

¹² Uneori, paralelismul formațiilor cu *mini*- și *micro*- se manifestă în existența a doi termeni cu aceeași semnificație alcătuiți unul cu un prefixoid, al doilea cu celălalt. De exemplu : față de *mini-autoturism*, *micro-automobil* (MAGAZIN, nr. 466, 1966, p. 3/1); la fel *mini-vehicul*, față de *micro-vehicul* (v. *mini-autoturism*).

Minicrater s.n. : *Armstrong semnalează că a descoperit în jurul modului o mulțime de „minicrater”, pe care le compară cu „găurile făcute de gloanțele unei arme cu aer comprimat”.* ȘCÎNTEIA, nr. 8133, 1969, p. 8/4;

Minigeamandură s.f. : *Construirea celei de a doua geamanduri-laborator ce va fi înconjurată de o rețea de minigeamanduri-satelit automate...* RL, nr. 7461, 1968, p. 6/8;

Mini-mașină s.f. : *Mini-mașina electronică corespunde unei profunde mutații tehnologice — suprimarea mecanicii — în istoria auto.* CONTEMPORANUL, nr. 41 (1147), 1968, p. 8/5;

Mini-serie s.f. : *Au participat aproape 1 200 de expozanți, de la producătorii-giganți din lumea întreagă, pînă la atelierile mici, dar foarte pretențioase, care lansează mașini scumpe, în mini-serii.* CONTEMPORANUL, nr. 20 (1179), 1969, p. 10/3;

Minispeolog s.m. : *Pe publicistul ceh Vladimir Starka l-am cunoscut cu cîtva timp în urmă la Praga, ca pe unul dintre pasionații îndrumători ai tineretului școlar în tainele speologiei. Atunci, și în schimbul de scrisori ce a urmat, noul prieten relatează amănunte interesante din activitatea „minispeologilor” cehi.* SPORTUL, nr. 464 (5898), 1969, p. 2/1;

Mini-vehicul s.n. : *Un mini-vehicul urban, conceput de frații Jarret. Două locuri, trei roți, fără volan, fără pedale...* CONTEMPORANUL, nr. 41 (1147), 1968, p. 8/5.

II

Miniacord s.n. : *Întîlnirea de la Basel nu s-a soldat decît cu adoptarea unor măsuri procedurale, fără a lua nici o hotărîre de fond. De aceea, agenția „France Presse” îl denumește miniacordul de la Basel.* ȘCÎNTEIA, nr. 7973, 1969, p. 6/6;

Mini-gonă s.f. : *Morga academică scandalizează astăzi în fond mai mult decît mini-gona.* CONTEMPORANUL 1968 (nu am înregistrat celelalte date);

Mini-jubileu s.n. : *Mini-jubileu* (titlu). INF. BUC., nr. 4907, 1969, p. 2/6;

Mini-miniatură s.f. : *Notății, improvizății, „miniaturi” și mini-miniaturi (ciclul „Distihuri”), iată cuprinsul acestui volum, a cărui notă generală e facilitatea.* ROM. LIT., nr. 21 (33), 1969, p. 3/4;

Mini-pasăre s.f. „avion de proporții reduse” : — *21 mai 1927: Deasupra Atlanticului pustiu, o mini-pasăre de pînză și oțel, cu aripi drepte, largi, imaculate, bîzîia de 28 de ceasuri, pe un cer fără nori.* CONTEMPORANUL, nr. 24 (1183), 1969, p. 12/1;

Minihotel s.n. : ...*Hotelul, de fapt un „minihotel”, dispune doar de cinci garsoniere a cîte două paturi.* INF. BUC., nr. 4450, 1967, p. 4/6;

Mini-ruladă s.f. „ruladă de dimensiuni mici” (denumire care apare pe ambalajul ruladelor de format mic).

Avînd în față aceste exemple, sîntem tentați să facem „pronosticuri” și deci să încercăm să întrezărim care va fi evoluția viitoare a noilor formații, dacă au șanse de durabilitate sau dacă nu reprezintă cumva creații efemere

pe măsura rapidității cu care au fost „create”. Din punctul de vedere al „perenității”, credem că nu sîntem prea departe de adevăr dacă vom considera că majoritatea termenilor din prima categorie, probabil, vor rezista timpului¹³, în timp ce, în general, termenii din categoria a doua — poate cu excepția¹⁴ lui *mini-hotel* și *mini-ruladă* — vor dispărea curînd, dacă nu cumva au fost uitați și de cel care i-a utilizat chiar din momentul cînd i-a așternut pe hîrtie, actul lor de naștere fiind în același timp și actul de deces. Printre creațiile spontane, de moment, se numără, desigur, și formațiile cu sens voit glumeț sau ironic, de tipul *mini-miniatură*.

O dovadă în sprijinul ideii că formațiile cu *mini-* sînt foarte recente o constituie împrejurarea că — deși ne bazăm pe extragerea materialului din presa zilnică timp de nouă ani (1960—1969) — cele 16 formații prezentate aici aparțin exclusiv ultimilor trei ani, și anume numai două au fost înregistrate în 1967, cinci aparțin anului 1968, iar majoritatea (8) au fost excerptate în timpul anului 1969¹⁵ (la acestea se adaugă *mini-ruladă*, înregistrat tot în 1969).

În toate exemplele de mai sus, *mini-* are statutul de adjectiv invariabil cu sensul general de „mic, minuscul”¹⁶; cîteodată apare la „superlativ” în asociere cu *ultra-*, ca de exemplu în *ultra-mini-car*.

Prin sensul său fundamental, *mini-* vine în concurență cu prefixoidul *micro-*, de origine greacă, introdus mai demult în limba română printr-o serie întregă de formații. *Micro-* este utilizat de obicei pentru a alcătui termeni strict științifici (de exemplu, dintre cuvintele înregistrate foarte recent: *microbacterie*, *microelement*, *micromodulă*, *micrometeorit*, *micromotor*, *microfosilă*, *micropunct*, *microzonă*, a *microimprimă*¹⁷). Discutînd acest prefixoid în LRA, p. 220, Iorgu Iordan comentează: „exclusiv în termeni științifici”; de la apariția lucrării LRA și pînă astăzi însă, *micro-* s-a extins și la termeni ai limbii comune, de exemplu: *microstadion*, *microclub*, *microgară*, *microbalet*, *microgravură*, *microinstalație*, *microobservație*, *microportret*, *micropremieră*, *microreportaj*, *microroman*, *microșchiță*, *microstagiune*, fiind uneori utilizat cu sens glumeț, de exemplu în: *microbănuială*, *microflașnetă*, *microinterviu*, *microideefixă*, *microindiferențe*, sau chiar ironic-peiorativ, *micropoet*¹⁸. Prin urmare, *micro-* a pornit din limbajul științific și a trecut apoi în limbajul comun, fără a-și pierde capacitatea de a fi utilizat în noi formații cu caracter pur științific, în timp ce *mini-* a aparținut de la început limbii comune, de un anumit nivel, este adevărat, dar în nici un caz limbajului științific; aceasta — poate — se explică

¹³ De remarcat prezența, printre aceștia, a nu mai puțin de trei termeni care se referă la dimensiunile reduse ale autovehiculelor, deci la o realitate acută a timpului nostru; vezi Luiza Seche, în P.N., p. 32; id., în SMFC v, p. 78.

¹⁴ O situație specială o are *mini-gonă*; vezi nota 20, p. 141.

¹⁵ De menționat că, pentru limba franceză, *Nouveau Dictionnaire Etymologique*, Paris, 1964, înregistrează formații cu *mini-* (s.v.) din 1963, extrase tot din limba presei.

¹⁶ Cf. L. Seche, în P.N., p. 30—31; id., în SMFC v, p. 77; P. Gilbert, loc. cit.

¹⁷ DLR înregistrează substantivul *microimprimare*.

¹⁸ Aceste formații sînt recente, neinregistrate nu numai în dicționare, dar nici în alte lucrări de specialitate.

prin faptul că, spre deosebire de *micro-* și de alte prefixoide, *mini-* nu a fost și nu este prezent în numele nici unei invenții, nu este legat de nici un aparat științific de largă circulație (ca de exemplu: *tele-* de *televizor*; *auto-* de *automobil* sau *automat*; *micro-* de *microscop* sau *microfon*); după cum am văzut, *mini-* nu apare propriu-zis în termeni științifici, ci în termeni tehnici și în formații ale limbii comune; se poate să fie acesta motivul pentru care nu există și nici nu putem imagina creații științifice ca cele citate la *micro-* alcătuite cu *mini-* (sau, cel mult, în acest caz ele și-ar schimba profilul strict științific; de exemplu **mini-filmare* nu ar însemna același lucru ca *microfilmare* „acțiunea de a realiza microfilme”; un **minimotor* ar avea, față de *micromotor*, un ușor sens peiorativ, iar o **minisecundă* ar părea, probabil, o formație glumeață, în orice caz aproape pleonastică, în timp ce *microsecunda* este un termen științific avînd sensul de „unitate de timp egală cu o milionime de secundă”).

Este clar că în majoritatea exemplelor citate este inutil să căutăm „modelul”, pentru că, chiar dacă acesta poate fi ușor detectat, în momentul de față aproape orice vorbitor al limbii române cu un anumit grad de instrucție totuși¹⁹ „simte” sensul lui *mini-* și poate crea, cu ajutorul lui, o diversitate de noi cuvinte²⁰. Deși „concurat” de *micro-*, prefixoid instalat mai de mult în limbă, *mini-* continuă să fie foarte productiv, deoarece este mai popular, în timp ce primul și-a păstrat încă — cel puțin în anumite combinații — o semnificație cultă, savantă, ceea ce îi restrînge, desigur, posibilitatea de a fi totdeauna corect înțeles.

Caracterul mai popular, chiar mai „familiar” al lui *mini-* în raport cu caracterul mai savant, propriu-zis științific, al lui *micro-* explică, credem, de ce prefixoidul *mini-* cunoaște, și probabil va continua să cunoască, un număr ridicat de formații noi.

ADAOS LA CORECTURĂ

Dapă predarea acestui articol (1970) am mai înregistrat următoarele formații cu *mini-*: *miniapariție* SĂPTĂMÎNA nr. 43, 1971, p. 13/1; *miniaventură* SĂPTĂMÎNA nr. 43, 1971, p. 12/3; *mini-bătălie* RL nr. 8425, 1971, p. 2/3; *miniextra* „un fel de chec”, formație interesantă deoarece prefixoidul se atașează unui alt element formativ (*extra-*); *mini-furtună* ROM. LIT. nr. 27, 1971, p. 27/1; *mini-hovercraft* INF. BUC. nr. 5555, 1971, p. 4/2; *mini-Macisle* INF. BUC. XIX nr. 5824, 1972, p. 4/2, în care *mini-* se atașează unui nume propriu; *minimaximă* SĂPTĂMÎNA nr. 55, 1971, p. 12/2; *miniorchestra* ROM. LIT. nr. 11, 1972, p. 32/2.

¹⁹ O dovadă că *mini-* nu a devenit accesibil chiar masei largi este transformarea lui *mini-ruladă* în *Mimi* [nume propriu!] *ruladă* în limba vînzătorilor de piine, cornuri etc.

²⁰ O excepție o constituie, dintre exemplele date, *mini-gonă*, în care tema cuvîntului este o totul străină limbii noastre (din it. *gonna* „fustă”). De altfel, apariția acestui termen este o curiozitate în limba română, în care noțiunea respectivă este exprimată prin termenul de origine franceză *mini-jupe* „românizat” în *minijupă* sau chiar *minifustă*.

BIBLIOGRAFIE

- A V Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de institutele de lingvistică ale Academiei Republicii Socialiste România în anii 1941 ș.u. ... V : Valea Bistriței.
- ABC SĂN. *ABC-ul sănătății. Enciclopedie medicală populară.* Editura medicală. București, 1964.
- AG. MED. *Agenda medicală 69.* Editura medicală. București, 1969.
- AGRONOMIA (1859) *Agronomia.* Diurnal de agricultură și economia rurală. București, 1859—1861.
- ALBINEȚ, M. I. F. SOBERNHEIM, *Macroviotica sau regulile pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții.* Alcătuită în limba ghermană de ..., iar pe cea românească tradusă de IOAN T. ALBINEȚ... Tipografia Albinei. Iași, 1838.
- ALECSANDRI, S. V. ALECSANDRI, *Scrisori.* Publicație îngrijită de Il. Chendi și E. Carcalechi. [Vol.] I. Editura Librăriei Socec & Comp. București, 1904.
- ALEXANDRESCU, M. GRIGORE MIHAIL ALEXANDRESCU, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule.* Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu. București, 1863.
- ALEXI, W. THEOCHAR ALEXI, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch.* Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage. Verlag von H. Zeidner. Kronstadt (Brasso), 1906.
- ALEXICI, L. P. DR. G. ALEXICI, *Texte din literatura populară română, adunate de ...* Tomul I : *Poesia tradițională.* Editura autorului. Budapesta, 1899.
- ALR I/I, I/II *Atlasul lingvistic român,* publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALR I), vol. I : Cluj, 1938 ; vol. II : Otto Harrassowitz. Sibiu—Leipzig, 1942.
- ALR II/I *Atlasul lingvistic român,* publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALR II), vol. I : Muzeul limbii române, Otto Harrassowitz. Sibiu—Leipzig, 1940.
- ALRM SN I—III *Micul atlas lingvistic român,* serie nouă. Editura Academiei. [București.] Vol. I : 1956 ; vol. II—III : 1967.
- ALR SN I—V *Atlasul lingvistic român,* serie nouă. Editura Academiei. [București.] Vol. I—II : 1956 ; vol. III : 1961 ; vol. IV : 1965 ; vol. V : 1966.

- ALRT II
EMIL PETROVICI, *Texte dialectale culese de...* Supplement la *Atlasul lingvistic român* II. Muzeul limbii române. Sibiu—Leipzig, 1943.
- AMFILOHIE, G.
AMFILOHIE HOTINIUL, *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografia lui Bufier... Acum întâi tipărită în zilele preluminatului și preainălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Calimah voevod... în sfânta Mitropolie în Iași, 1795.
- AMFILOHIE, G. F.
AMFILOHIE HOTINIUL, *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de...; manuscris de la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1627.]
- ANON. CAR.
Anonymus Caransebesiensis, în revista „Tinerimea română”, publicațiune a Societății literare cu același nume sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu. Noua serie. Volumul I, p. 326—380. Tipografia corpului didactic. București, 1898.
- ANTROP.
P. VASICI-UNGUREAN, *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. În Buda, la Crăiasca Tipografia Universității unguerești, 1830.
- AR
Albina românească. Gazetă politico-literară. Tipografia Albinei. Ieși, 1829—1850.
- ARGHEZI, C. J.
TUDOR ARGHEZI, *Cartea cu jucării*. Ediția a IV-a. Editura tineretului. București, 1958.
- ARRH. FOLK. I Ș.U
Anuarul Arhivei de folklor. Publicat de Ion Mușlea. Academia Română. Cluj—București. Anul I (1932) ș.u.
- ARISTIA, PLUT.
C. ARISTIA, *Plutarh. Paralela sau viețile bărbaților ilustrii*. Tradus din elenește de... Tomul I. Tip. Colegiului național. București, 1857.
- BABEȘ, O. A. I
V. BABEȘ, *Opere alese*. Vol. I. Editura Academiei. [București] 1954.
- BALADE I—III
Balade populcre românești. I—III. Ediții critice de folclor-genuri. Editura pentru literatură. București, 1964.
- BARASCH, B.
IULIU BARASCH, *Manualul de botanică silvică*. Imprimeria statului. București, 1861.
- BARASCH, I.
IULIU BARASCH, *Cursul de igienă populară*. Seria I, partea generală. Tipografia Colegiului Sf. Sava. București, 1857.
- BARASCH, I. N.
IULIU BARASCH, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. De G. Bezeze. Tradusă din franțuzește cu adnotații... Ediția a doua. Tipografia Colegiului național. București, 1856.
- BARASCH, M. I—III
IULIU BARASCH, *Minunile naturei*. Conversații asupra deosebitelor obiecte interesante din științele naturale, fizică, himie și astronomie, compuse de... Tomul I—III. Tipografia Colegiului național. București, 1852.
- BARCIANU
SAB. POP-BARCIANU, *Dicționar român-german și german-român*. Partea I: *Română-germană*. Ediția a treia. Revidat și complectat de dr. P. Barcianu. W. Krafft. Sibii, 1900.

- GEORGE BARIȚIU, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Pre două sute de ani din urmă. Tipografia W. Krafft. Sibiu. Volumul I: 1889; volumul II: 1890; volumul III: 1891.
- BARIȚIU, P. A. I—III
- BELEA, P. A.
DR. OCTAVIAN BELEA, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății*. Crucea roșie a R.P.R. București, 1959.
- BIANU, D. S.
DOCTORUL VASILE BIANU, *Doctorul de casă sau Dicționarul sănătății*. Imprimeria Al. Georgescu. Buzău, 1910.
- BÎRLEA, A. P. I—III
OVIDIU BÎRLEA, *Antologie de proză populară epică*. Vol. I—III. Editura pentru literatură. [București] 1966.
- BÎRLEA, L. P. M. I—II
ION BÎRLEA, *Literatură populară din Maramureș*. Vol. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1968.
- BL I Ș.U.
Bulletin linguistique. Faculté des lettres de Bucarest. Publié par A. Rosetti. București—Paris. Vol. I (1933) ș.u.
- BPH I Ș.U.
Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”. Universitatea din Iași. Director Iorgu Jordan. Iași. Vol. I (1934) ș.u.
- BREZOIANU, A.
ION BREZOIANU, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățată prin principii săi, aplicabili la a sa practică în toate țările și climatele*. De D. marchisul de Travaneț și tradus în românește de... Tipografia lui Iosif Copaing. București, 1850.
- BUD, P. P.
TIT BUD, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii III). București, 1908.
- BUL. COM. IST. I Ș.U.
Buletinul Comisiei istorice a României, publicat de Ion Bogdan. Atelierele grafice Socec. București. Vol. I (1915) ș.u.
- CADE
I. AUREL CANDREA — GH. ADAMESCU, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. Aurel Candrea; partea II: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. Editura Cartea românească. București [1926—1931].
- CAIET
Caiet de istoria naturală și botanică. Caiet pentru economia rurală — care să paradossește de către d.d. Leon Filipescu. [Manuscris; note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu, în 1842; Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 43.]
- CALENDAR (1794)
Calendarul la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprinzind în sine 365 de zile. Vienna, la slaveno-sîrbeasca, româneasca privilegiata tipografie.
- M. I. CARAGIALE, C.
MATEI ION CARAGIALE, *Craii de Curtea-Veche*. Editura Cartea românească. București, 1929.
- CARTE
Carte intru care să scriu mincările. 1749. [Manuscris; Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1120.]
- CĂTANĂ, B.
GHEORGHE CĂTANĂ, *Balade populare*, din gura poporului bănățean, culese de... Editura Librăriei Ciurcu. Brașov, 1895.

- CDDE
CHEST. I—VIII
CIAUȘANU, V.
CIORANESCU, D.
CL I Ș.U.
C. M. I—II
COD. PEN. R.P.R.
CODRU—DRĂGUȘANU, C.
COD. VOR.
CONSTANTINESCU, S. I—III
CONTEMPORANUL
CONV. LIT.
CORESI, EV.
CORESI, L.
- I. A. CANDREA — OV. DENSUSIANU, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A-putea)*. Socec. București, 1907—1914.
- Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române*. Muzeul limbei române. I. *Calul*. «Ardealul». Cluj, 1922; II. *Casa*. «Dacia Traiană». Sibiu, 1926; III. *Firul*. «Ardealul». Cluj, 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoane*. «Ardealul». Cluj, 1930; V. *Sfîna, păstoritul și prepararea laptelui*. «Ardealul». Cluj, 1931; VI. *Stupăritul*. «Ardealul». Cluj, 1933; VII. *Instrumente muzicale*. «Cartea românească». Cluj, 1935; VIII. *Mîncări și băuturi*. «Ardealul». Cluj, 1937.
- G. F. CIAUȘANU, G. FIRA și C. M. POPESCU, *Culegere de folclor din jud. Vilcea și împrejurimi*, cu un glosar. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXV.) Cultura națională. București, 1928.
- ALEJANDRO CIORANESCU, *Diccionario Etimológico Rumano*. Biblioteca Filológica. Universidad de La Laguna. 1958—1961.
- Cercetări de lingvistică*. Academia Republicii Socialiste România. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică. [Cluj] Anul I (1956) ș.u.
- Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu. I: Stolnicul Constantin Cantacuzino. Anonimul Cantacuzinesc. Radu Popescu. II: Radu Greceanu. Anonimul Brîncovenesc. Editura pentru literatură. București, 1961.
- V. PAPADOPOL, I. STOENESCU, V. PROTOPOPESCU, *Codul penal al Republicii Populare Române*. Adnotat. Editura de stat pentru literatură juridică. [București] 1948.
- I. CODRU—DRĂGUȘANU, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate (1835—44)*. Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, cu o prefață de N. Iorga. Editura Neamul românesc. Vălenii de Munte, 1910.
- ION al lui G. SBIERA, *Codicele Voronețean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui, de... Cernăuți, 1885.
- POMPILIU CONSTANTINESCU, *Scrieri*. I—III. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea. Editura pentru literatură. București, 1967.
- Contemporanul*. Săptămînal politic, social, cultural. Seria a II-a. [București] 1948 ș.u.
- Conorbiri literare*. Iași. Anul I (1867—1868) ș. u.
- Diaconul CORESI, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de Sextil Pușcariu și Alexie Procopovici. Vol. I: *Textul*. Atelierele grafice Socec et Comp. București, 1914.
- Diaconul CORESI, *Lucrul apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... în Brzșov, la anul 1563. (Academia Română. Secțiunea literară. Texte de limbă din sec. XVI, reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. IV.) Cultura națională. București, 1930.

CORNEA, E. I—II

COSTIN, GR. BĂN.

COSTINESCU
CR

CULIANU, C.

CUV. BĂTR. I—III

DA

DA MS.

DDRF

DENSUSIANU, T. H.

DER

DFR

DGR

DHLR I—II

DI

- DIONISIE PIRU TESALEANUL, *Encolpiul doctorilor sau medicina practică, cuprinzînd 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul, cauzele (pricinile) și vindecarea sau cura lor, fiziologia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), igihiena (finerea sănătății)*. Adunate din cărțile osebiților doctori (medici) de... Tipărită de a doua oară în Atena la anul 1840, iară acum tradusă pe române și tipărită prin postelnicul D. CORNEA. Tomul I—II. Tipografia Institutului Albinei. Iași, 1849.
- LUCIAN COSTIN, *Graiul bănățean*. Studii și cercetări. Cartea românească. Timișoara, 1926.
- ION COSTINESCU, *Vocabular româno-frances*. București, 1870.
- Curierul românesc*. Gazetă politică, comercială și literară. Editori: I. Eliad și C. Moroiu. București, 1829 ș.u.
- N. CULIANU, *Curs de cosmografie pentru usul școalelor secundare*. Tipografia națională. Iași, 1895.
- B. PETRICEICU—HASDEU, *Cuvente den bătrîni*. Tom. I: *Limba română vorbită între 1550—1600*. Studiu paleografico-linguistic de... Cu observațiuni filologice de Hugo Schuchardt, 1878; tomul II: *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879; tomul III: *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de lingvistică*, 1881. București.
- Dicționarul limbii române*. Tomul I, partea I: A—B. Librăriile Socec. 1913; tomul I, partea II: C. Tipografia ziarului Universul. 1940; tomul I, partea III, fasc. I: D—de. Universul. 1949; tomul II, partea I: F—I. Imprimeria națională. 1934; tomul II, partea II, fasc. I: J—lacustru. Universul. 1937; tomul II [partea III]: *Ladă—lojniță* [fără editură și an]. București.
- Dicționarul limbii române*, aflat sub formă de manuscris la Institutul de lingvistică al Academiei Republicii Socialiste România din București.
- FREDÉRIC DAMÉ, *Nouveau dictionnaire roumain-français*. [Vol. I—IV.] Imprimerie de l'état. Bucarest, 1893—1895.
- OVID DENSUSIANU, *Graiul din Țara Hațegului*. Socec & Co. București, 1915.
- Dicționarul enciclopedic român*. Vol. I—IV. Editura politică. București, 1962—1966.
- Dicționar francez-român*. Editura științifică. București, 1967.
- Dicționar german-român*. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1966.
- OVIDE DENSUSIANU, *Histoire de la langue roumaine*. Tome premier: *Les origines*. 1901; tome II: *Le seizième siècle*. 1938. Ernest Leroux. Paris.
- Dicționar invers*. Editura Academiei. București, 1957.

- DIRB *Documente privind istoria României*, veacul XVI, B. Țara Românească, vol. I (1501—1525), vol. II (1526—1550), București, 1951.
- DLR *Dicționarul limbii române (DLR)*. Serie nouă. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București. Tomul VI. Litera M: 1965—1968; Tomul VII, partea a II-a. Litera O: 1969.
- DLRC *Dicționarul limbii române literare contemporane*. Editura Academiei [București]. Volumul I: A—C. 1955; volumul al II-lea: D—L. 1956; volumul al III-lea: M—R. 1957; volumul al IV-lea: S—Z. 1958.
- DM *Dicționarul limbii române moderne*. Editura Academiei. [București] 1958.
- D. MED.
DN² *Dicționar medical*. Vol. I—II. Editura medicală. București, 1969.
- DO FLORIN MARCU—CONSTANT MANECA, *Dicționar de neologisme*. Ed. a II-a revăzută și adăugită. Editura științifică. București, 1966.
- DOSOFTEI, PS. N. A. CONSTANTINESCU, *Dicționar onomastic românesc*. Editura Academiei. [București] 1963.
- DOSOFTEI, mitropolitul Moldovei (1671—1686), *Psaltirea în versuri*, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române. București, 1887.
- DOSOFTEI, V. S.
DP Mitropolitul DOSOFTEI, *Viața și petrecerea svinților*. Iași, 1682.
- DR I Ș.U. Ing. ZISSU CARNIOL, Ing. CAROL NEUMANN, Prof. RADU ȚIȚEICA, *Dicționar politehnic*. Editura tehnică. București, 1957.
- DRĂGHICEANU, C. *Dacoromania*. Buletinul Muzeului limbii române condus de Sextil Pușcariu. Editura Institutului de arte grafice Ardealul. Cluj. Anul I (1920—1921) ș.u.
- DRĂGHICI, R. MATHEI DRĂGHICEANU, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul școlilor secundare*. H. C. Warthe. București, 1866.
- DRLU SARDARIUL VASILE DRĂGHICI, *Robinson Cruzoe sau Întimplările cele minunate a unui tinăr*, compus de Kampe și tradus pe românie de... Tipografia Albinei, Ieși, 1835.
- DS *Dicționarul rumanesc, latinesc și unghuresc*. Din orenduiala excelenții sale preasfințitului Ioann Bobb, vladicul Făgărașului... Tom. I: A—L. 1822; tom. II: M—Z. 1823. Cluj.
- DT *Dicționar tehnic silvic (român-francez-german-englez-italian-ungar-rus)* de ing. Aurelian Ionescu și ing. Ștefan Sprangate. Tip. Tirajul. București, 1936.
- DTP *Dicționar tehnic*. Editura tehnică. [București] 1953.
- DUBOIS, S. *Dicționar tehnic poliglot (română, rusă, engleză, germană, franceză, maghiară)*. București, 1963.
- ELEM. G. JEAN DUBOIS, *Étude sur la dérivation suffixale en français moderne et contemporain*. Paris, 1962.
- Elementele geografiei, cuprinzătoare preliminarilor și descrierii generale a cinci părți a pământului*. Partea I. Tipografia ș[fintei] mitropolii. Iași, 1834.

- ENC. AGR. I—V *Marea enciclopedie agricolă*. Director C. Filipescu. Editura P.A.S. Vol. I: 1937; vol. II: 1938; vol. III: 1940; vol. IV: 1942; vol. V: 1943. București.
- ENC. TEHN. I—II Ing. NIC. P. CONSTANTINESCU, *Enciclopedia invențiilor tehnice*. Fundația pentru literatură și artă. Vol. I: 1939; vol. II: 1942. București.
- ENC. VET. General veter. GR. HORTOPAN, *Enciclopedie veterinară*. Creșterea și boalele animalelor domestice. Ediția a II-a. Tipografia Revista genului. București [f.a.].
- EPISCUPESCU, O. I. VASILIE EPISCUPESCU, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, cuprinzătoare de antropologie și cosmologie, spre aflare puterilor omului și ale naturii*. Tipografia Colegiului sf. Sava. București, 1843.
- EPISCUPESCU, PRACTICA ȘTEFAN VASILIE EPISCUPESCU, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării și-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești*. C-o prescurtare de chirurgie, de materie medicală și veterinerie, pentru doctor și norod. Tipografia Colegiului sf. Sava. București, 1846.
- FD I Ș.U. *Fonetica și dialectologie*. Editura Academiei. București. Vol. I (1958) ș.u.
- FLACĂRA *Flacăra*. Revistă social-politică și literar-artistică. [București] 1963 ș.u.
- FOLC. MOLD. I—II *Folclor din Moldova*. Vol. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1969.
- FOLC. OLT. MUNT. I—II *Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte alese din colecții inedite. Vol. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1967.
- FOLC. TRANSILV. I—II *Folclor din Transilvania*. Texte alese din colecții inedite. I—II. Cu un cuvint înainte de Mihai Beniuc. Editura pentru literatură. [București] 1962.
- FONTANIN, C. G. MAR. FONTANIN, *Curs elementar de geografia fizică și meteorologică*. Cu o introducere în studiul geografiei. De... În usul studențimei studioase. Tipografia Colegiului național. București, 1855.
- GÁLDI, M. GÁLDI LADISLAS, *Les mots d'origine néogrecque en roumain à l'époque des Phanariotes*. Budapest, 1939.
- GANE, N. I—III N. GANE, *Novele*. Vol. I—III. Ediția a VI-a. Editura Viața românească. [București] 1921.
- GAZ. LIT. *Gazeta literară*. Organ săptăminal al Uniunii scriitorilor. București. Anul I (1954) ș.u.
- GCR I—II M. GASTER, *Chrestomafie română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez de... Vol. I: *Introducere, gramatică, texte* (1550—1710); vol. II: *Texte* (1710—1830). *Dialectologie, literatură populară, glosar*. F. A. Brockhaus—Socec & Co. Leipzig—București, 1891.

- GENILIE, G. I. GENILIE, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. Tipografia lui Eliad. București, 1835.
- GEOGRAFIA CLAUDIU GIURCĂNEANU — GHEORGHE GHICA, *Geografia Republicii Socialiste România*. Manual pentru clasa a VIII-a. Editura didactică și pedagogică. București, 1969.
- GEOMETRIA, A. M. AL. COSTINESCU, *Geometria pentru studenții... din Academia Mihăileană*. De paharnicul... [Manuscris din secolul al XIX-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1814.]
- GHEOGRAFIE *Gheografie nouă, care cercă de obște toată fața a sferii...* [Traducere manuscrisă din grecește făcută în Moldova pe la 1780. Biblioteca Arhivelor Statului din Iași, cota 121.]
- GHEȚIE, R. M. ION GHEȚIE, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, 1896.
- GL. OLT. *Glosar dialectal Olenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu... Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1967.
- GL. REG. V. ARVINTE, D. URSU, M. BORDEIANU, *Glosar regional*. Editura Academiei. [București, 1961.]
- I. GOLESCU IORDACHE GOLESCU, *Condica limbii rumânești*. Alcătuită de dumnealui... [Manuscris în șapte volume, circa 1832. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cotele 844—850.]
- GORJAN, H. I—IV I. GHERASIM GORJAN, *Halima sau povestiri mitologicești arabești, pline de băgări de seamă și de împliniri foarte frumoase și de mirare...* Tom. I și II: 1835; tom. III: 1837; tom. IV: 1838. [București.]
- GOROVEI, C. ARTUR GOROVEI, *Cimiturile românilor*. Edițiunea Academiei Române. Institutul de arte grafice Carol Göbl. București, 1898.
- GRAM. ROM. I—II *Gramatica limbii române*. Vol. I—II. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Tiraaj nou. Editura Academiei. București, 1966 (ediția I, apărută în 1954, este citată cu sigla: GRAM. ROM.₁).
- GRAUR, E. AL. GRAUR, *Etimologii românești*. Editura Academiei. [București] 1963.
- GRAUR, NP Acad. AL. GRAUR, *Nume de persoane*. Editura științifică. București, 1965.
- GRAUR, SLG Acad. AL. GRAUR, *Studii de lingvistică generală*. Editura Academiei. [București] 1955.
- GRAUR, T. Acad. AL. GRAUR, *Tendențele actuale ale limbii române*. Editura științifică. București, 1968.
- GRECESCU, FL. Doctorul D. GRECESCU, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. Tipografia Dreptatea. București, 1898.
- GR. R. N. I—II *Gramatică românească și nemăscă pentru tinerimea națională*. Vol. I—II. Tipografia lui Ioan Gött. București, 1838—1839.

- GR. S. I Ș.U. *Grai și suflet*. Revista Institutului de filologie și folclor, publicată de Ovid Densusianu. Vol. I (1924) ș.u.
- H I—XVIII *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu*. (Manuscris legat în 18 vol. aflat la Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România.)
- HAMANGIU, C. C. CONST. HAMANGIU, *Codul civil român*. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. (Biblioteca pentru toți) Carol Müller. București, 1897.
- HASDEU, I. V. B. PETRICEICU HĂJDEU, *Ion-Vodă cel Cumplit*. Imprimeria Ministerului de Resbel. București, 1865.
- HEM B. PETRICEICU HASDEU, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Stabilimentul grafic Socec și Teclu. Tom. I și II: 1887; tom. III: 1893. București.
- HERODOT HERODOT (1645). Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în mănăstirea Coșula de N. Iorga. Tip. Neamul românesc. Vălenii de Munte, 1909.
- HODOȘ, P. P. ENEA HODOȘ, *Poezii populare din Banat*. Culegere publicată de... Editor Enea Hodoș. Caransebeș, 1892.
- HRISTEA, E. THEODOR HRISTEA, *Probleme de etimologie*. Studii. Articole. Note. Editura științifică. București, 1968.
- ILR I—II *Istoria limbii române*. Volumul I: *Limba latină*. 1965. Volumul II. 1969. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București.
- INF. BUC. *Informația Bucureștiului*. Ziar al Comitetului municipal București al P.C.R. și al Consiliului popular al municipiului București. Anul I (1954): 1.
- IOANOVICI, TEHN. DR. ING. LIVIU IOANOVICI, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VII-a. Editura de stat. [București] 1949.
- I. IONESCU, D. ION IONESCU, *Agricultura română din județul Dorohoi*. Imprimeria statului. București, 1866.
- I. IONESCU, M. ION IONESCU, *Agricultura română din județul Mehedinți*. Imprimeria statului. București, 1868.
- IORDAN, LRA IORGU IORDAN, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”*. [Ed. a II-a.] Editura Socec et Co. București [1947].
- IORDAN, LRC Acad. IORGU IORDAN, *Limba română contemporană*. Editura Ministerului Învățământului. [București] 1956.
- IORDAN, STIL. IORGU IORDAN, *Stilistica limbii române*. Institutul de lingvistică română. București, 1944.
- IORDAN, T. IORGU IORDAN, *Toponimia românească*. Editura Academiei. București, 1963.
- IORGA, L. I—II N. IORGA, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688—1821)*. Vol. I—II. Editura Minerva. București, 1901.
- IORGA, S. D. N. IORGA, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*. Ediția a II-a. Datina românească, așezămint de tipografie și legătorie de cărți. Vălenii de Munte, 1925.

- IOVESCU, N. ION IOVESCU, *Nuntă cu bucluc*. Roman. Cugetarea. București [1935].
- IST. AM. *Istoria Americăi ... acum întâi tălmăcită în dialectul moldovelesc prin osteneala smeritului arhimandrit Gherasim*. [Manuscris din 1795. Bibl. Academiei Republicii Socialiste România, cota 40.]
- ÎNVĂȚĂTURĂ *Învățătură pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Crăiasca Tipografie a Universitatii Ungariei. Buda, 1816.
- JAHRESBERICHT I Ș.U. GUSTAV WEIGAND, *Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig*. Vol. I—XXIX. Johann Ambrosius Barth. Leipzig, 1894—1921.
- JARNÍK—BİRSEANU, D. DR. IOAN URBAN JARNÍK și ANDREI BİRSEANU, *Doine și strigături din Ardeal*. Date la iveală de ... (Edițiunea Academiei Române) București, 1885.
- KLEIN, D. GÁLDI LÁSZLÓ, *Samuelis Klein Dictionarium Valachico-Latinum*. (Erdélyi Tudományos Intézet.) Budapest, 1944.
- KREȚULESCU, A. N. A. KREȚULESCU, *Manual de anatomie descriptivă*. București, 1843.
- LB *Lexicon romanesc-latinesc-unguresc-nemșesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat sau: Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Buda, 1825.
- LEON, MED. DR. N. LEON, *Istoria medicală a poporului român*. Analele Academiei. București, 1903.
- LEX. REG. I—II *Lexic regional*. [I]. Editura Academiei. (Societatea de științe istorice și filologice.) [București] 1960; [II]. Editura științifică. București, 1967.
- LL I Ș.U. *Limba și literatură*. Societatea de științe istorice și filologice. București. Vol. I (1955) ș.u.
- LM A. T. LAURIAN și I. C. MASSIM, *Dicționarul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. Noua tipografie a laboratorilor români. Tom I (A—H), 1871 [în realitate: 1873]; tom II (I—Z), 1876; tom III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877]. București.
- LR I Ș.U. *Limba română*. Academia Republicii Socialiste România. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1952) ș.u.
- LSR *Lexicon slavo-român*. [Manuscris. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 312.]
- LT *Lista abonaților la serviciul telefonic*. București, 1966.
- LTR² *Lexiconul tehnic român*. I—XVIII. Elaborare nouă. Întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț. Editura tehnică. București, 1957—1966.
- LUCEAFĂRUL *Luceafărul*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. București, 1958 ș.u.

- MACEDONSKI, O. I—IV ALEXANDRU MACEDONSKI, *Opere*. Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu. Fundația pentru literatură și artă. Vol. I: *Poezii*, 1939; vol. II: *Teatru*, 1939; vol. III: *Nuvele, schițe și povestiri*, 1944; vol. IV: *Articole literare și filosofice*, 1946. București.
- MAGAZIN *Magazin* [Revistă săptăminală editată de ziarul „România liberă”.] Anul I (1957) ș.u.
- MAIORESCU, D. IV TITU MAIORESCU, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a României...* Vol. IV: (1888—1895). Socec. București, 1904.
- MAN. SĂNĂT. B. RASPAIL, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Tradus în limba română de I. B[rezoianu]. Tipografia santei mitropolii. București, 1852.
- MARCOVICI, D. PAHARNICUL SIMEON MARCOVICI, *Datoriile omului creștin. Întemeiele pe învățăturile sfintei scripturi*. București, 1839.
- MARIAN, I. S. FL. MARIAN, *Înmormintarea la români*. Studiu etnografic de... Edițiunea Academiei Române. Litotipografia Carol Göbl. București, 1892.
- MAT. DIALECT. I *Materiale și cercetări dialectale*. Vol. I. Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică, filiala Cluj. [București] 1960.
- MEȘT. DOFT. I—II *Meștesugul doftorii*. [Cartea întâi.] *Meștesugul doftoricesc*. [Cartea a doua.] Traducere manuscrisă din neogreacă a operei lui Fr. Páriz Pápai, *Pax corporis*, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cotele 933 și 4841.]
- MG I *Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografia fizică*. Editura Academiei. [București] 1960.
- MOLNAR, E. S. IOAN MOLNAR, *Economia stupilor*. Iosif de Curțbec. Viena, 1785.
- MOLNAR, RET. IOAN MOLNAR, *Retorică, adevărată învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*. Acum întâi izvodită din limba românească, împodobită și întemeiată pe pildele vechilor filosofi și dascăli bisericești. Crăiasca Tipografie orientalicească a Universității Peștii. Buda, 1798.
- NALR — Maram. *Allasul lingvistic român pe regiuni. Maramureș*. Petre Neiescu, Grigore Rusu, Ionel Stan. Editura Academiei Republicii Socialiste România. Vol. I. [București] 1969.
- NALR — Olt. *Noul atlas lingvistic român pe regiuni. Oltenia*. Întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de dr. Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. I. [București] 1967.
- NAUM, IST. ART. ALEXANDRU NAUM, *Istoria artei de la începutul creștinismului până în secolul al XIX-lea*. Volumul I: *Vechea artă creștină în Apus*. Tipografia Cultura. București, 1925.
- NEGRUZZI, S. I. CONSTANTIN NEGRUZZI, *Scrierile lui...* Vol. I: *Păcatele tinerețelor*. Librăria Socec & Comp. București, 1872.

- NEGULICI I. D. NEGULICI, *Vocabular român de toate vorbele străbune reprimate de limba română și de toate cele ce sînt a se mai primi de acum înainte și mai ales în științe*. București, 1848.
- N. REV. R. I. Ș.U. Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă. București. Anul I (1900) ș.u.
- N. TEST. Noul Testament sau împăcarea au leagea noao... În cetatea Bălgradului, 1648.
- PALIA *Palia d'Orăștie* (1581—1582). I: *Préface et livre de la Genèse*, publiés avec le texte hongrois de Heltai et une introduction par Mario Roques. Les premières traductions roumaines de l'Ancien Testament. Champion. Paris, 1925.
- PAMFILE, A. R. TUDOR PAMFILE, *Agricultura la români*. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pămîntului și glosar. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii XVI.) Librăriile Socec și C. Sfetea, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold, Viena. 1913.
- PAMFILE, I. C. TUDOR PAMFILE, *Industria casnică la români*. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară. Tipografia Cooperativa. București, 1910.
- PANN, P. V. I—III ANTON PANN, *Culegere de proverburile sau Povestea vorbeii*. De prin lume adunate și iarăși la lume date. Tipografia lui Anton Pann. București. Partea I: 1852; partea a II-a și a III-a: 1853.
- T. PAPAHAĞI, M. TACHE PAPAHAĞI, *Graiul și folclorul Maramureșului*. (Academia Română. Din viața poporului român XXXIII.) Cultura națională. București, 1925.
- PARHON, B. C. I. PARHON, *Bătrîneța și tratamentul ei*. Problema reîntineririi. Editura de stat pentru literatura medicală. București, 1948.
- PASCU, S. DR. G. PASCU, *Sufixe românești*. Edițiunea Academiei Române. Librăriile Socec & Co, C. Sfetea, Pavel Suru, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold & Comp., Viena. 1916.
- PAȘCA, GL. ȘTEFAN PAȘCA, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. IV. Mem. 3.) Cultura națională. București, 1928.
- PAȘCA, Ț. O. ȘTEFAN PAȘCA, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. Imprimeria națională. București, 1936.
- PERPESCIUS, M. I—IV PERPESCIUS, *Mențiuni critice*. Seria I (1923—1927). Editura literară a Casei școalelor, 1928; II: Editura Fundațiilor, 1934; III: Editura Fundațiilor, 1936; IV: Editura Fundațiilor, 1938. București.
- C. PETRESCU, O. P. I—II CEZAR PETRESCU, *Oraș patriarhal*. Roman. I—II. Editura Cugetarea. București [f.a.].
- PHILIPPIDE, PR. ALEXANDRU PHILIPPIDE, *Istoria limbii române*. Volumul întâi: *Principii de istoria limbii*. Tipografia națională. Iași, 1894.
- PN Presa noastră. Revista Uniunii ziarștilor din Republica Socialistă România. București, 1956 ș.u.

- POLIZU, P. G. A. POLIZU. *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp. București, 1859.
- POLIZU, T. G. A. POLIZU [*Tratat de mică chirurgie*]. București [1859].
- POLIZU, V. G. A. POLIZU, *Vocabular româno-german*, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieții practice de..., înavușit și cores de G. Bariț. Brașov, 1857.
- PRAV. *Carte românească de învățătură* (1646). Ediție critică. Editura Academiei. [București, 1961.]
- PRAV. GOV. *Pravila...* Tipăritu-s-au în tipari prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată țara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora vă leato 7148 iară de la nașterea lui Hristos 1640.
- PSALT. SCH. *Psaltirea scheiană* (1482), publicată de prof. I. Bianu. Tomul I: Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577). Carol Göbl. București, 1889.
- PUȘCARIU, D. SEXTIL PUȘCARIU, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 86—230.
- PUȘCARIU, ET. WB. DR. SEXTIL PUȘCARIU, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*. I: *Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. K. Winter. Heidelberg, 1905.
- PUȘCARIU, LR I SEXTIL PUȘCARIU, *Limba română*. Vol. I: *Privire generală*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1940.
- RETEGANUL, TR. ION POP—RETEGANUL, *Trandafiri și violele*. Poesii populare culese și ordinate de... Edițiunea II, amplificată. Aurora. Gherla, 1891.
- REV. CRIT. I Ș.U. *Revista critică literară*. Director Ar. Densușianu. București. Anul I (1888) ș.u.
- REV. IST. I Ș.U. *Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. București. Anul I (1883) ș.u.
- REV³ W. MEYER-LÜBKE, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. 3. vollständig neubearbeitete Auflage. Carl Winters Universitätsbuchhandlung. Heidelberg, 1935.
- RL *România liberă*. Cotidianul Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste. București, 1952 ș.u.
- ROBERT, D. PAUL ROBERT, *Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française*. (*Le petit Robert*.) Paris, 1967.
- ROHLFS, H. GERHARD ROHLFS, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache und ihrer Mundarten*. Band III: *Syntax und Wortbildung*. A. Francke Ag. Verlag. Bern, 1954.
- ROM. LIT. *România literară*. Săptăminal de literatură și artă. [București] 1968 ș.u.
- ROSETTI, ILR Acad. AL. ROSETTI, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*. Editura pentru literatură. [București] 1968.
- RRL I Ș.U. *Revue (roumaine) de linguistique*. Bucarest. Tome I (1956) ș.u.
- RUS, I. I—III IOAN RUS, *Icoana pămîntului sau carte de gheografie*. Tom. I—III. Tipografia seminariului. Blaj, 1842.

- SADOVEANU, O. I—XVIII MIHAIL SADOVEANU, *Opere*. Vol. I—XVIII. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1954—1959.
- SANDU—ALDEA, S. CONSTANTIN SANDU [—ALDEA], *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. Minerva. București, 1907.
- SBIERA, F. S. DR. ION G. SBIERA, *Familia Sbierea după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*. R. Eckhardt. Cernăuți, 1899.
- SBIERA, P. ION al lui G. SBIERA, *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date de... Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală. 1886.
- SCÎNTEIA *Scînteia*. Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. [București] 1944 ș.u.
- SCL I Ș.U. *Studii și cercetări lingvistice*. Editura Academiei. București. Anul I (1950) ș.u.
- SCRIBAN, D. AUGUST SCRIBAN, *Dicționarul limbii românești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme.) Edițiunea întâia. Institutul de arte grafice Presa bună. Iași, 1939.
- SCURTU, T. VASILE SCURTU, *Termenii de înruđire în limba română*. Editura Academiei. București, 1966.
- SG I—III *Studii de gramatică*. Editura Academiei. Vol. I 1956; vol. al II-lea 1957; vol. al III-lea 1961. [București.]
- SMFC I—V *Studii și materiale privilegiate la formarea cuvintelor în limba română*. Editura Academiei. Vol. I 1959; vol. al II-lea 1961; vol. al III-lea 1962; vol. al IV-lea 1967; vol. al V-lea 1969. [București.]
- SOARE, MAȘ. D. D. SOARE, *Elemente de mașini*. Institutul de documentare, bibliografie și editură tehnică. București, 1949.
- SPORTUL *Sportul populcr*. Organ al Uniunii de cultură fizică și sport din Republica Socialistă România. București, 1959 ș.u.
- STAMATI, D. PAH. T. STAMATI, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. Întia ediciune. Tipografia Buciumului român. Iași, 1851.
- ȘĂINEANU, D. U. LAZĂR ȘĂINEANU, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. Editura Scrisul românesc. [Craiova, 1930.]
- ȘEZ. I Ș.U. *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni. Anul I (1892) ș.u.
- ȘIO I—II 1—2 LAZĂR ȘĂINEANU, *Influența oricntală asupra limbei și culturai române*. I: *Introducerea*; II: *Vocabularul*. 1: *Vorbe populare*. 2: *Vorbe istorice*. Socec. București, 1900.
- ȘTEFANELLI, D. C. T. V. ȘTEFANELLI, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de... Cu mai multe iscălituri facsimilate în text și 19 reproduceri facsimilate de documente originale. Edițiunea Academiei Române. Socec. București, 1915.

- TAMÁS, E. LAJOS TAMÁS, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter.) Akadémiai Kiadó. Budapest, 1966.
- TDRG DR. H. TIKTIN, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch (Dicționar român-german)*. Staatsdruckerei (Imprimeria statului). Vol. I 1903; vol. II 1911; vol. III 1924. București.
- TEAHA, C. N. TEOFIL TEAHA, *Graiul din Valea Crișului Negru*. Editura Academiei. [București] 1961.
- TEODORESCU, P. P. G. DEM. TEODORESCU, *Poesii populare române*. Culegere de... Tipografia modernă. București, 1885.
- TEODORI, A. AI. TEODORI, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*. (În calendarul *Carte de mină pentru nația românească*. Buda, 1825.)
- TEXTE DIALECT. — Olt. *Texte dialectale*. Oltenia, publicate sub redacția lui Boris Cazacu de Cornelia Cohuț, Galina Ghiculete, Maria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1970.
- TOMESCU, GL. MIRCEA TOMESCU, *Glosar din județul Olt*. Tipografia Tiparul Oltului. Slatina, 1944.
- TOMICI, C. A. IOAN TOMICI, *Cultura albinclor sau învățatura despre ținerea stupilor în magașinuri*. Tradusă și prin iscusința din mai mulți ani cercată și pentru folosul de comun întocmită, prin... Tipariul Crăieștei Universitate din Pesta. Buda, 1823.
- TURNESCU, C. N. TURNESCU, *Curs de clinică chirurgicală*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu. București, 1859. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1706.]
- ȚICHINDEAL, F. DIMITRIE ȚICHINDEAL, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*. Acum întâia oară culease și intru acest chip pre limba românească întocmite. Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității ungurești din Pesta. Buda, 1814.
- ȚIPLEA, P. ALEXANDRU ȚIPLEA, *Poesii populare din Maramureș, adunate de...* (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii literare.) Carol Göbl. București, 1906.
- UDRESCU, GL. D. UDRESCU, *Glosar regional Argeș*. Editura Academiei. București, 1967.
- URSU, T. N. A. URSU, *Formarea terminologiei științifice românești*. Editura științifică. București, 1962.
- VALIAN, V. I. A. VALIAN [= Vaillant], *Vocabular purlăreț românesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. Tipografia lui Friderih Valbaum. București, 1839.
- VICIU, GL. ALEXIU VICIU, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... Carol Göbl. București, 1906.
- VÎRNAV, L. CONDILLAC, *Loghica sau întăile tălmăciri meșteșugului de a să socoti cineva bine*. Scrisi de... și acum întăieși dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul VASILE VÎRNAV.

- [Manuscris din 1825. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 425.]
- V. ROM.
VULCAN, T.
ZANNE, P. I—X
ZOOLOGIA
ZRPh I ș.u.
- Viața românească*. Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România. București, 1952 ș.u.
- Tractat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. [Manuscris autograf al lui SAMUIL VULCAN de la începutul sec. al XIX-lea; Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Republicii Socialiste România, fondul Oradea, cota 283.]
- IULIU A. ZANNE, *Proverbele românilor*. Vol. I—X. Editura Librăriei Socec. [București] 1895—1912.
- Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a de C. Bogoescu, Emil Sanielevici, C. Nițescu—Vernescu. Editura de stat didactică și pedagogică. București, 1962.
- Zeitschrift für romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Gröber. Halle. Vol. I (1876) ș.u.

LISTA ABBREVIERILOR

A. = acuzativ	Jur. = științe juridice
adj. = adjectiv	lat. = latină
adv. = adverb	loc. cit. = locul citat
Anat. = anatomie	lomb. = lombardă
ant. = antonim	lucr. cit. = lucrarea citată
aor. = aorist	m. = masculin
Arhit. = arhitectură	magh. = maghiară
art. cit. = articolul citat	Mat. = matematică
Astron. = astronomie	Med. = medicină
bg. = bulgară	N. = nominativ
Biol. = biologie	n. = neutru
Bot. = botanică	neob. = neobișnuit
cal. = calabreză	ngr. = neogreacă
cf. = confer	n.pr. = nume propriu
ceh. = cehă	part. = participiu
conj. = conjunctiv	pass. = passim
D. = dativ	pct. = punctul
ebr. = ebraică	Pedag. = pedagogie
engad. = engadină	pl. = plural
engl. = engleză	pol. = poloneză
ex. = exemplu	prov. = provensală
f. = feminin	reg. = regional
Filoz. = filozofie	rom. = română
Fiz. = fizică	rus. = rusă
Fiziol. = fiziologie	scr. = sîrbo-croată
fr. = franceză	sec. = secolul
friul. = friulană	sg. = singular
G. = genitiv	sic. = siciliană
gen. = genoveză	sp. = spaniolă
Geogr. = geografie	srb. = sîrbă
Geol. = geologie	Stil. = stilistică
germ. = germană	s., subst. = substantiv
gr. = greacă	tc. = turcă
Gram. = gramatică	ucr. = ucraineană
ib. = ibidem	ung. = unguresc
id. = idem	veneț. = venețiană
Ist. = istorie	viit. = viitor
it. = italiană	v. sl. = veche slavă
inv. = învechit	Zool. = zoologie
jud. = județ	

INDICE

A

AFIXE ȘI ELEMENTE DE COMPUNERE ¹

-a ₁ (subst.) 35—39, 43	-alău 119, 132
-a ₂ (subst.) 35, 39—43	-alete 121, 128
-a (verbal) 108, 109, 112	-aleț 121
-a (v. <i>lea</i>) 39	-aleu 132
-a (art.) 36, 37, 38	-ali 111, 113, 114
ab- 11	-alina 122, 127
-abil 60, 61	-alină 118
-abilitate 60	-alist 122, 128
cbs- 11	-alitate 61
-ac 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 116, 118, 124, 125	-aliu 123, 127, 133
-ac(ă) 47, 53	-aliv 118
-ache 118, 124, 125	-aliza 108
-aci 116	-alnic 134, 135
-ag 45, 51, 52, 53, 54	-alnic(ă) 123
-ag(ă) 51—53	-alui 113, 115
-agă 53	-an 124, 125
-agi 112	-an(ă) 118
-aică 97	apo- 32
-aie 118, 124, 125	-ar 60, 65, 119, 124, 125
-al 60	-are 109
-al- 125, 132, 133	-ari 112, 113
-alan 118	-arisi 109, 113, 115
-ală 129	-arnic 123, 125
	-aș 124, 125

¹ Indicele înregistrează separat diferitele variante și compuse ale unui afix sau element de compunere.

-aş(ă) 119
 -at 110, 113
 -at- 109
 -ate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65
 -atec 110
 -atisi 109, 113, 115
 -ator(iu) 83, 85
 auto- 137, 141
 -ăc- 109
 -ăĉ- 109
 _ăcăi 112, 115
 _ăci 112, 114
 _ăg- 109
 _ăgi 112, 114
 -ăi 109, 110, 111, 112, 115, 116
 -ăl- 109, 113, 114, 125, 129, 132, 133
 -ăla 114, 116
 -ălaie 118, 127, 128
 -ălan 127, 129
 -ălan(ă) 118
 -ălar 119, 128
 -ălaş 127, 128, 129
 -ălaş(ă) 119
 -ăläu 119, 127, 128, 129, 132, 134, 135
 -ăleaţă 121
 -ălete 120, 121, 128
 -ăleţ 121, 127, 129
 -ăli 109, 110, 116, 132
 -ălică 121, 127, 128, 129
 -ălie 122, 127, 128, 129, 133
 -ăligă 122, 127, 128, 133
 -ălină 122, 127
 -ăliţă 122, 127
 -ăloancă 123, 127, 129, 133
 -ălog 123, 128
 -ălogi 108
 -ăluc 127
 -ăluc(ă) 123
 -ălug 127, 128
 -ălug(ă) 123
 -ălugă 129
 -ălui 109, 112, 113, 115, 132
 -ăluică 101, 124
 -ăluie 101, 124, 127, 128, 129, 133
 -ăluş 127
 -ăluş(ă) 124
 -ăluşă 129
 -ăluţ 127
 -ăluţ(ă) 124
 -ăluţă 129
 -ăn- 113, 114
 -ăna 116
 -ăni 110, 112, 116
 -ăr- 75, 113, 114
 -ăra 112, 116
 -ări 112, 116
 -ăriu 75
 -ăş- 113, 114
 -ăşa 116
 -ăşi 116
 -ăt 113
 -ăt- 110
 -ăta 111, 113
 -ătate 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 68
 -ătăci 110, 112, 113
 -ăti 111, 113, 114
 -ătie 126
 -ătoci 108
 -ător 85
 -ători 111, 113, 115
 -ătui 108, 109, 113
 -ăt- 113, 114
 -ăta 116
 -ăţi 116
 -ăţuică 101
 -ăţuie 101
 -ău 118, 119, 124, 125, 132
 -ăza 113, 114
 -ăzui 113, 115
 -bil 58, 60, 65
 -c- 109, 112
 -ca 111, 112
 că- 8, 9
 -că 97, 98
 -căi 112, 115
 -ci 110, 112, 114
 -cioară 93, 104
 circum- 11, 32
 cis- 11
 -ciu 78
 co- 5-10
 contra- 13
 cu- 6

-dis- 11
 e- 11
 -e 59, 63
 -eă 49, 50, 104, 119, 120, 124, 125, 131
 zea 39, 125
 zea (v. -a₂) 39
 -eac 52, 54
 -eacă 52
 -eag 52
 -eagă 52
 -eală 129, 130, 132, 134, 135
 -ean 124, 127, 133
 -ean(ă) 120, 125
 -easă 120, 124, 125
 -eaţă 121, 125
 -ec 45, 47, 48-49, 50, 52, 54, 116
 -ec- 109
 -eca 110, 111, 112, 114
 -ec(ă) 47, 53
 -ecea 120
 -eci 112, 114, 116
 -eci 120, 124, 125
 -efia 110, 112, 115
 -efica 110, 112, 115
 -eg 45, 51, 52, 53, 54
 -ega 112, 114
 -eg(ă) 51-53
 -egă 53
 -egi 112, 114
 -ei 110, 112, 115
 -eică 97, 120, 124, 125
 -eie 120, 124, 125
 -eitate 61
 -el 49, 50, 93, 94, 120, 124, 125, 130, 131, 132
 -el- 113, 114, 125, 129, 130, 132, 133
 -ela 116
 -elar 119, 128
 -elaş 119, 127, 130
 -elă 132
 -élea 119, 120, 126, 127
 -eleá 130
 electro- 137
 -eleţ 121, 133
 -eleu 119, 127
 -eli 108, 110, 114, 116
 -elică 121
 -elie 122, 128, 133
 -eligă 122, 127, 133
 -elină 118
 -elişte 122, 126, 128, 130
 -elitatie 61
 -eliţă 122, 127
 -eliv 118
 -elnic 126, 134, 135
 -elnic(ă) 123
 -elniţă 123, 126, 128, 134, 135
 -elug 123, 127
 -elui 112, 113, 115
 -elucă 124
 -eluş 127, 130
 -eluş(ă) 124
 -eluţ 127
 -eluţ(ă) 124
 -en- 113, 114
 -ena 116
 -enci 120, 124, 125
 -eni 116
 epi- 11
 -er- 113, 114
 -era 112, 116
 -eri 111, 112, 116
 -erisi 113, 115
 -esc 120, 124, 125
 -escu 131
 -esi 113, 114
 -eş- 113, 114
 -eşa 113, 116
 -eşi 116
 -et- 113
 -eta 111, 113, 114, 116
 -etate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65
 -ete 120, 124, 125
 -eti 114, 116
 -etisi 113, 115
 -etori 111, 113
 -eţ 121, 124, 125, 127, 131
 -eţ- 113, 114
 -eţa 116
 -eţi 116
 -cu 119, 124
 ex- 11
 extra- 13, 141
 -ez- 113, 114

- fen 19
 -fia 110, 112, 115
 -fica 110, 112, 115
 foto- 137
 -g- 109
 -ga 112
 -gi 112
 -giu 72, 73, 78, 82
 -h- 112
 -hăi 113
 hidro- 137
 hipo- 11
 -hoi 112
 -i 108, 109, 112, 113
 -ia 113
 -ibil 60, 61
 -ibilitate 60
 -ic 45, 46, 47, 49, 50, 52, 54, 60, 116
 -ic- 109, 113
 -ica 110, 111, 112, 114
 -ic(ă) 47, 49-50, 52, 53
 -ică 49, 50, 93, 104, 121, 124, 125
 -ice 49, 121, 124, 125
 -icel 94
 -ici 49, 121, 124, 125
 -ici 112, 114, 116
 -icitate 61
 -icula 113
 -ie 68, 70, 122, 123, 124, 125, 127, 133
 -ietate 58, 62
 -ifia 110, 112, 115
 -ifica 110, 112, 115
 -ig 45, 51, 52, 53, 54
 -ig- 109
 -iğ- 109
 -iga 112
 -ig(ă) 51-53
 -igă 52, 53, 122, 124, 125
 -igi 112, 114
 -ii 110, 111, 112, 115
 -ii (v. -iu₁) 72
 -ii (v. -iu₁) 72
 -il- 113, 114, 125, 129, 130, 132, 133
 -ila 116
 -ilă 130, 131, 132
 -ilea 120, 127
 -ileă 119, 130
 -ili 116
 -ilică 121, 127, 128, 130
 -ilici 121, 122, 128, 129, 133
 -iliță 122, 127, 130
 -iloancă 123, 133
 -iluc 89, 127
 -iluc(ă) 123, 133
 -ilus 127
 -ilus(ă) 124
 -iluț 127
 -iluț(ă) 124
 -in- 13, 58
 -in- 113, 114
 -ina 111, 113, 116
 -ină 122, 124, 125, 127, 133
 -inel 94
 infra- 11
 -ini 116
 intra- 13
 -ioară 50, 93, 104, 122, 125
 -iona 113
 -ior 93, 122, 124, 125
 -ior- 113
 -iora 116
 -iori 116
 ipo- 11
 -ir- 113, 114
 -ira 112, 116
 -iri 116
 -irisi 113, 115
 -irui 113, 115
 -isa 113
 -isi 109, 113, 114
 -ist 122, 124, 125
 -iș- 113, 114
 -ișa 111, 114, 116
 -iși 116
 -ișoară 93, 94, 104, 105
 -ișor 93, 94
 -iște 122, 124, 125
 -ita (subst.) 65
 -ita (verbal) 113, 114
 -itate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68
 -ită 23
 -itor(iu) 83, 85
 -iț- 113, 114

- ita 116
 -iță 50, 93, 94, 105, 122, 124, 125
 -iii 114, 116
 -ițuca 92
 -iu₁ 69-82, 123, 124, 125
 -iu₂ 123, 124, 125
 -iu (finală) 85
 -iuluc 123
 -iuluță 124
 -iv 60, 62, 65, 80, 81
 -ivitate 62
 -iza 108, 109, 113
 -izi 113
 -i 109, 112
 -ic(ă) 46^t
 -ig 46, 53
 -ii₁ 72
 -ii₂ 71
 -ii 110, 111, 112, 115
 -il- 125, 132, 133
 -ilice 121, 127
 -in- 113, 114
 -ina 116
 -ini 112, 116
 -iri 112
 -iu 79
 -i 113, 116, 117-135
 -lad- 113
 -ladisi 113
 -lcn 118, 127
 -lău 119, 134, 135
 -lete 120, 121, 127, 128
 -leț 121, 127
 -li 110, 111, 113, 114, 117, 118, 129
 -ligă 122, 127, 129
 -liu 72, 73
 -liv 118
 -locea 119, 120
 -lugă 129
 -lui 111, 112, 113, 115, 117, 118
 meta- 11
 micro- 137, 138, 140, 141
 mini- 137-141
 moto- 137
 -n- 75, 109, 110, 112, 113, 114
 -na 110, 111, 116
 -nac 48
 -năi 109, 112, 113
 -ni 108, 109, 110, 111, 116
 -nic 118, 124, 125, 126, 135
 -nic(ă) 123
 -nici 108
 -niță 118, 123, 124, 125, 126, 135
 -niu 75
 o- 11
 -oacă 47, 50-51, 52, 53
 -oagă 51-53
 -oaică 105
 -oancă 52, 54, 123, 124, 125
 -oangă 52
 -oară 104
 ob- 11
 -oc 45, 47, 49, 50-51, 52, 53, 54, 116
 -oc- 109
 -cș- 109
 -oca 110, 111, 112, 114
 -ocăi 112, 115
 -ocea 119
 -oci 108, 112, 114, 116
 -og 45, 51-53, 54, 123, 124, 125
 -oga 112
 -ogi 112, 114
 -oi 110, 111, 112, 115
 -ói 72, 123, 124, 125
 -ol- 125, 129, 133, 134
 -olan 118, 127, 128
 -olea 119, 120, 127, 128, 131
 -olent 118
 -olență 118
 -olete 120, 121
 -oleț 127
 -olcz 118
 -oli 110, 113, 114
 -olian 118
 -olină 118
 -olog 123, 128
 -oluș(ă) 124
 -on- 113, 114
 -ona 110, 113, 116
 -oni 116
 -or- 113, 114
 -ora 112, 116
 -orça 113
 -ori 112, 116

-or(iu) 83, 85
 -os 60, 62
 -osi 113, 114
 -oș- 113, 114
 -oșa 108, 111, 116
 -oși 116
 -ol- 113, 114
 -ota 111, 113, 114, 116
 -otate 58, 63
 -oti 116
 -oța 113, 114
 -ov- 112
 -ovăi 112, 113
 -ozi 113, 114
 -ozitate 62
 par- 11
 para- 137
 pă- 8, 9
 peri- 11-33
 po- 5-10
 post- 11
 -r- 112, 113
 radio- 137
 -ral 113
 re- 13
 -re 113
 retro- 11
 -risi 113
 -rui 111
 semi- 137
 -si 113
 super- 11
 supra- 13
 sur- 11
 -ș- 113
 -și 113, 114
 -șoară 93, 105
 -șor 93
 -t- 113
 -ta 113
 -(t)ate 55-68
 -tate 55, 56, 57, 63, 64, 65, 66
 tă- 8, 9
 te- 8
 tele- 137, 141
 -ti 111, 113, 114
 -tisi 113

to- 8, 9
 -toare (feminin) 86, 113
 -toare (plural) 87
 -tor 113
 -tori 111, 113
 -torie 86
 -torii (plural) 87
 -tor(iu) 83-87
 -tură 113
 -t- 113
 -ta 116
 -ti 113, 116
 -u (art.) 131
 -ua 110, 113
 -uc 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 91, 92, 93
 97, 116
 -uc- 109
 -uca 91, 92
 -ucă 110, 111, 112, 114
 -ucan 92
 -uc(ă) 47, 89-96, 123, 125
 -ucă 91, 92, 93, 104, 124
 -ucea 92
 -uci 112, 114, 116
 -ucu 91, 92
 -ucuța 92
 -ug 45, 51, 52, 53, 54, 124
 -ug(ă) 51-53, 123, 125
 -ugi 112, 114
 -ui 71, 72, 97
 -ui 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115
 -uică 93, 97-106, 124, 126
 -uie 97, 98, 99, 104, 124, 125
 -ul (art.) 129, 131, 132, 133
 -ul 130
 -ul- 75, 125, 129, 130, 131, 132, 133
 -ula 113
 -ulac 118, 127, 128
 -ulache 118, 127, 128
 -ulan 118, 119
 -ular 118
 -ularnic 123
 -ulaș 119, 127
 -ulă 129, 130
 -ulău 118, 119, 127, 129, 130, 133
 -ulea 119, 120, 126, 127, 131
 -uleă 120, 127, 129

ulean 127, 129, 133
 -ulean(ă) 120
 -uleană 105
 -uleanu 127
 -uleasă 120, 127, 128
 -uleață 121
 -ulecea 120, 127
 -uleciu 120
 -uleică 120, 127
 -uleie 120, 128
 -ulel 120, 127, 128
 -ulencea 127
 -ulenciu 120
 -ulență 118
 -ulesc 120
 -ulescu 127, 128, 129, 131
 -ulești 120, 127
 -ulete 120, 121, 127, 128
 -uleț 93, 121, 127, 128, 129, 131
 -uleu 119, 127, 128, 133
 -uli 110, 113, 114, 132
 -ulică 93, 104, 121, 127, 128, 129, 133
 -ulice 121, 127, 128
 -ulici 121, 122, 128
 -ulie 122, 127, 129, 133
 -uligă 122, 128
 -ulină 122, 127, 128, 133
 -ulioară 122, 129
 -ulior 122, 127, 128
 -ulist 122, 128
 -uliște 122, 128
 -uliță 93, 105, 122, 123, 127, 128, 129, 131,
 133
 -uliu₁ 75, 123, 127, 128
 -uliu₂ 123, 127
 -uliv 118
 -uloi 123, 128
 -ulos 118
 -ulteacă 121
 -ulteț 121, 127
 ultra- 140
 -uluc 89, 123, 127, 129
 -uluc(ă) 123
 -ulug 123, 124, 127
 -ului 112, 113, 115
 -uluș 127
 -uluș(ă) 124
 -uluț 127, 129
 -uluț(ă) 124
 -uluță 128
 -un- 113, 114
 -una 116
 -uni 108, 116
 -uozitate 62
 -ur- 75, 113, 114
 -ura 108, 112, 116
 -uri 112, 116
 -uriu 70, 75, 76
 -urui 113, 115
 -uș 93, 124
 -uș- 113, 114
 -ușa 111, 116
 -uș(ă) 124, 125
 -ușă 93, 105
 -ușcă 93, 105
 -ușel 93
 -uși 114, 116
 -ușoară 93
 -ușor 93
 -ut- 113
 -uta 113, 116
 -utate 55, 56, 57, 58, 63, 64, 65
 -uti 116
 -uț 94, 124
 -uț- 113
 -uța 116
 -uț(ă) 124, 125
 -uță 50, 93, 94, 104, 105
 -uți 116
 -uzui 113, 115
 -z- 113
 -zui 113, 115

B

CUVINTE

abarlău 134
abielușa 124
abieluța 124
absconsitate 56
absurditate 57
acăsucă 96
accesibilitate 57
accesoriu 85
achiziționa 110
aciditate 59
acidula 113
acrișor 76
acriu 69, 70, 76, 77
acrii 76
acruț 76
activa 109
activiza 109
actualitate 57
aculeț 121, 132
adăposti 109
adevăratate 57, 65
afectivitate 57
afeliu 19, 32
Afendulea 120
Aglăia 39
agrimensor 84
aiciuca 91
akony 72
alămiu 76
alb 79
albăstriu 69, 71, 75, 76, 77
albăstrii 71
albăstrucă 100, 101, 103, 104, 105
albinozitate 56
albiu 69, 70, 75, 79, 80, 82
albi 71, 79
Albiia 79
albiu 79
albui 82
Aldea 127
Aldiucan 92
Aldulea 120, 127
Alduleanu 120
Aleguța 114
Alexandra 35, 38
aligator 84
Alisa 39
alterabilitate 57
aluniu 75
alunuc 93
amabilitate 57
amanetari 114
amăgelnic 123, 126
amăriu 71, 82
amărui 71, 82
amicalitate 56
amiralitate 58
anatemațisi 109, 115
anatemațizi 113
anatemesi 114
animalitate 58
Anina 42
anonimitate 56
antichitate 66
anticlinal 24
Antipa 42
Antoana 37, 38
Antonuc 92
Anucă 104
Anuica 100, 103, 104, 106
Anuța 104
anxietate 60
apătuică 100, 101, 103, 105
apogeu 19, 32
apojupiter 16, 32
aposaturn 32
apouranus 18, 32
aprioritate 60
arac 53
arămiu 76
arbitraritate 62
Arbora 38
arestălu 109
argintiu 77
arhierăți 114
arifen 19
arsucă 96
artificiozitate 56
arzuică 100, 101, 103, 105
aspriu 71
așezălaș 119, 126
Atanasulache 118, 126

atomicitate 60
atrăciozitate 56
ațucă 93
Aurelia 36
auriu 69, 76, 77
autocrator 83
autohtonitate 56
automat 141
automobil 141
autoritate 60
avizălu 115
babalău 119
Balaura 41
balsamiu 77
baraboi 130
barabulă 130
bașchi(a)ulă 130
batjocură 107
batjocuri 107
băbălău 119, 126
băbătie 126
Băbelea 120, 131
bădică 50
bădilucă 123, 133
bădiluț 124
bădiță 127
bădiuc 93
Bădiuleasa 120
bădiuliță 123, 127
bădiuluc(ă) 93
bădiuluț 124
Băduleanu 120
băietucă 94
bălăcători 115
bălămăluță 124, 126
bălăuc 93
băltac 53
băltag 53
băltoc 51
băltucă 93
Băltuca 92
Băltuică 98, 100, 101, 103, 106
băltuie 98
Băluca 92
Băluică 100, 101, 103, 106
Bănuc 94
bărbie 126
bărbiu 77, 82
bărbucă 94
Bărbucea 92
Bărbulescu 120
băsmăluță 124, 132
bășcăli 109
bășcăși 114
bătălan 118, 126
bătălău 119, 126
băteliște 122
bătrinel 50
bătrinică 50
bătrinoș 52
bătuceliște 122, 126
bătuci 114
bebeluș 124
bejiliu 123
berbecică 50
besăducă 94
betelie 122, 126, 133
bețiu 69, 77, 79, 80, 81
bețiv 77, 78, 79, 80, 81
bețivan 127
bețivlan 118, 126, 127, 134
bidineluță 124, 126
biniucă 96
Bizuleciu 120
Bizulenciu 120
blagocestiv 81
blajinătate 57, 64, 65, 66
blegoșa 108
bletogi 114
blonzuliu 75
Bobolea 120, 131
bobuleț 121, 132
bobuleu 119, 132, 133
bocceluță 124
bodolan 119
bogătate 57, 63, 64, 65
bojbie 46
bolotoc 52
boncălău 119, 132
boncălu 132

botelniță 123
boțog 52
boțolan 126
Boțolan(a) 118
boulean 120, 129, 132
Bratula 42
brădulă 130
brădulete 121
brăduleu 119, 133
brățuic 93, 94
brățucă 93
Brezuca 92
brezuliță 123
briceac 53
briceag 53
brinzălău 119
brosculiță 123, 133
broștean 127
brumăriu 75, 77
brusturiu 75
brutalitate 57
bubony 72
bubui 108
Bubulac 118
Bubulecea 120
bubulică 121
Bubulică 121
bucălan 118, 132
bucălat 132
bucățică 50
buchirisi 115
budalău 119
budereu 119
budulău 119
Budulău 133
bufni 114
buigătui 110
bujdă 130
bujdulă 130
bumbulete 121
bumbuliu 77
bumburiu 77
bunătate 57, 62, 66
bunuc 91, 94, 96
Burdea 127
Burdulea 120, 127
busuic 51

- buşdulă 130
butic 53
butig 53
butuc 53
butug 53
buturugă 52
Buţucan 94
buzălău 126
buzucă 93
Buzucă 94
buzură 76
buzuriu 76
- eafeli 108
cafeluţă 124, 132
cafeneluţă 124, 126
cafeniu 75, 77
cagodi 7
caisiu 72
calamita 67
calamitate 67
calmitate 57
canapeluţă 124, 126, 132
cantă 130
capabilitate 56, 66
capacita 67
capacitate 67
captivitate 66
caracterisa 113
caritate 60
castaniu 77
catifeluşă 124
catrinţă 9
cazacioac 51
Cazaculea 120, 126
căcălău 119
cădelniţă 123, 134
cădiţă 127
căduliţă 123, 126, 127
căhui 8
căială 135
căialnic 123, 135
căitucă 93, 94
călălău 119
călăuzli 114
- călduc 94
călducă 96
căluc 89, 94
Călugăra 35, 38
căluleţ 121, 126
cămăruică 98, 101, 102, 105
cămăruie 98
cămăşuică 98, 101, 102, 104, 105
cămăşuie 98
cămăşuţă 104
cămeşuică 97
căntulă 130
căprîi 71
căpriu 71, 76
căprui 71
cărăruică 97, 98, 101, 102, 105
cărăruie 98
cărăruşă 105
Cărbuna 38
cărniu 75
cărţăluie 124, 133
cărţulie 122, 126, 133
cărulean 120, 126, 132
cărulul 120, 132
căruntate 57, 64, 65, 66
căsăluică 101, 102, 105, 124
căsăluie 101, 124, 126, 133
căscălău 107
căscăli 107
căscări 111
căscioară 104
căşişoară 104
căsucă 93, 94
căsuică 101, 102, 103, 104, 105
căsulie 122, 133
căsuţă 104
căşulean 120
Căşulete 121, 131
căşulină 122, 133
Cătuna 36
căţea 49
căţelucă 93, 95
Căzânelea 120, 126, 131
căzmăluţă 124
căznituc 96
cedulă 130
- cemeni 79
cenuşări 111
cenuşeri 111
cenuşii 79
cenuşiu 69, 71, 75, 77, 79, 80, 81
cenuşii 71
cenuşotcă 101
cenuşucă 91, 95
cepsuică 101, 102, 105
cepuică 93, 95
Cerbolea 120, 131
Cerceluca 92
cerculeţ 121
cerebralitate 56
cerşetori 115
ceruliu 75, 77, 123, 132
cetăţuică 98, 101, 102, 105
cetăţuie 98
ceterea 104
cărniu 75
ceteruca 91, 93, 95
ceteruică 98, 101, 102, 104, 105
ceteruie 98
chefălu 111
chefeli 111
chefui 111
chegălău 119
Cheşuca 92
chezăşlui 115
chibritelniţă 123, 126, 134
chifteluţă 124
chinzui 115
Chiosea 39
Chiosesea 39
chiota 111
Chiriaca 37
chisoc 52
Chivulete 121
cinstelişte 122, 132
cinucă 95
ciomag 53
ciontic 46
ciontic 46
ciontig 46
ciordisi 114
ciotac 52

- ciotec 48
circumanal 32
circumcizie 32
circumferinţă 32
circumflex 32
circumlocuţie 32
circumlunar 32
circumnavigaţie 32
circumnuclear 32
circumoral 32
circumorbital 32
circumpolar 32
circumpregiurime 32
circumscrie 32
circumscripţie 32
circumselenar 32
circumsolar 31
circumspect 32
circumstanţă 32
circumterestru 32
circumvalaţie 32
circumvoluţie 32
cirezuiică 101, 102, 105
ciripiu 75, 76, 77
ciuciucă 99, 101, 102, 105
ciucuriu 77
ciufăla 114
ciufulete 121, 126
ciufuli 132
ciufulici 122, 132
ciumucă 95
Ciunga 37
ciupăra 114
Ciura 39
Ciurea 39
ciutalină 122
ciutălină 122
ciutuc 90
ciutulină 122
civilizatrică 85
civilizatrice 85
cizmulică 121, 126, 133
cizmulită 123
cimpie 70
cimpuiu 69, 70, 79, 80
Cindiliţă 122, 131
cinepiu 76
- cîruc 95
cîrciuliu 123
Cîrna 37
Cîrnul 37
cîrstacă 48
Cîrstulicea 121
clafen 19
clarifica 115
claritate 66
clămpăi 107
clătina 114
clefeti 114
clipoci 114
cloncăni 114
Coarba 38
cobăltoc 7
cobiltău 6
cobiltoc 6
cobiltăi 5
cobori 5
cocăltoc 7
cociump 9
cocilti 7
cocînjeu 7
cocîrja 6, 7
cocîrni 7
coclanţă 7, 8
cocleamp 8
cocleanc 8
coclenci 8
coclete 7, 8
cocni 7
cocoţa 114
Coculeana 120
codac 48
codili 114
codolan 118
cofiliţă 122
cofirşti 6
cofleaşă 6
cofleji 9
cofleşală 6
cofleşi 6, 7, 8, 9
cofleşit 6
cofleşitură 6
cofleşti 6
cofloşniţă 6
- cofoi 9
cohilti 8
cohrib 8
Cojana 38
cojoc 51
colbiu 75
colburiu 77
coligi 114
Comănelea 120, 126, 131
combinagiu 73
combustibilitate 59
comendirui 111
comendui 111
cominji 5, 6, 7, 8
compactitate 56
complementaritate 56, 64
completivitate 56
complexitate 66
Comşulea 120
confectionagiu 73
conformitate 57
congolez 117
consilier 85
consilieriu 85
conspirativitate 56
Constantina 36
constrictor 86
contabilitate 66
contemporaneitate 61
contractibil 61
contractibilitate 61
contralău 119
contrarietate 62
controlor 85
copleşi 6, 7
Copoşelea 120
corbiu 77
corbulean 120
Corbuleasa 120
Corbuleşti 120
cordeluşă 124
cordeluţă 124
cornuluţ 124
corpulent 117
corpulentă 117
corporalitate 56
cosalău 132

- Cosma 42
 Costa 39, 40, 41
 Costea 39, 40
 costeliv 117
 costelivitate 56, 57, 65
 Costică 50
 costiv 81
 coșmelie 122, 133
 coștiuc 53
 coștiug 53
 coșulete 121, 132
 cotcorezi 114
 cotitate 58
 cotirșă 9
 cotlenci 8
 cotreanță 9
 cotropi 5, 6, 7
 covace 9
 covei 5
 covirni 5
 covirși 5, 7
 covirșoc 6
 covrigiu 78
 cozlete 121, 134
 crachină 127
 creativitate 62
 creatorii 87
 creditor 86
 crestălău 119
 creștinătate 59, 66
 Crina 36
 Crișana 37
 crîncinătate 57
 Crînguleanu 120, 131
 crudătate 57, 64
 crudelitate 61
 crușalnic 123, 135
 csorony 72
 cucovă 122
 cuculă 130
 cuculean 120
 cuculeasă 120, 132
 cuculeie 120
 cuculice 122, 126
 cuculină 122
 cuculiță 123, 133,
 cuculuț 124
- cufuri 6
 Cula 39, 41, 42
 cultiverisi 115
 cumpătate 59
 cumplitate 57, 65
 cununucă 91, 93, 95
 curălar 119
 curălușă 124, 126
 curăluță 124, 126
 curelar 119
 curelușă 124, 126
 cureluță 124, 126
 curvulice 121
 cușculie 122, 133
 cută 130
 cute 130
 cutcudeța 114
 cutcureși 114
 cutulă 130
 cuțulache 118, 126, 132
 cuțulan 119, 132
 cuțulaș 119, 132
 cuțuluș 124, 126
- Dadulea** 120
 damaschina 111
 Daniela 38, 39
 dănciuc 53, 93
 dănciug 53
 dătucă 91, 95
 declamagiu 73
 declamator 86
 declamatoriu 86
 deluc 93, 95
 deluleț 121
 demnitate 66
 deplinătate 57
 dereptate 65
 descheiera 114
 desitate 64
 destulătate 59
 deșertate 57, 65, 66
 diafanitate 56
 dialecticitate 56
 Dima 39, 40, 42
- Dimu 40, 42
 dictator 84
 Dina 36, 37
 dințalar 119
 Dinuliu 123
 directitate 56—57
 directivitate 56
 disculeț 121
 discutabilitate 56
 divinitate 66
 divizor 85
 dîmboc 52
 dîmbuc 93
 dîmbucă 95
 dobitoc 51
 dobinziu 77, 82
 Dochituca 92
 dormita 114
 dosulean 120
 Draca 38
 Draga 37, 38
 Dragalina 122, 131
 Dragolea 120, 131
 drăgălaș 119, 126, 132
 drăgăleț 121, 126, 132
 drăgăli 132
 drăgălică 121, 126, 132
 drăgostiv 81
 drăgulaș 119, 126
 drăgulean(ă) 120
 drăguleț 121, 126
 drăgulină 121, 133
 dreptate 57, 63, 64
 dripăli 111
 dripili 111
 drugăleată 121
 druguliță 123
 Duda 39
 duduloi 123
 duelgi 107, 114
 duelgiu 107
 Duică 100, 103, 106
 dulceac 53
 dulceag 53
 Dulcescuța 42
 dulciu 77
 dulciuc 94, 96

- dulcsin 71, 72
 Dumitra 35, 36, 37, 38
 Dumitruț 92
 dunguleață 121
 duplicitate 61
 durduliu 123, 126
 duriga 114
 durigă 52
 duruca 114
- edilitate 58
 elasticita 65
 electricita 65
 electricitate 66
 elementaritate 56
 emoționabilitate 57
 endosperm 21
 epicitate 57
 epifen 19
 ereditate 60
 esențialitate 56
 eterogeneitate 61
 eterogenitate 61
 Eugenia 36
 evghenitate 58
 extraordinaritate 56
 extremitate 66
- factor 85
 fantasticitate 57
 Fălculete 121
 Fănuică 99, 100, 103, 106
 făptelnic 134
 făptui 109
 fărîmița 114
 fătălău 119, 126
 fătăloancă 123, 126, 133
 fătucă 91, 93, 95, 104
 fătucă 98, 102, 104, 105
 fătutuță 104
 fătucă 93, 95
 fătucă 101, 102, 105
 feciorelnic 123, 126, 134
 feminitate 60

- fenomenalitate 56
 ferestruică 91, 93, 95
 ferestruică 97, 98, 99, 101, 102,
 104, 105
 ferestruie 98
 ferestruță 104
 festec 80
 festivitate 66
 feteleu 119, 126
 fetiditate 56
 fetiță 98, 105
 feudalitate 60, 66
 fiiculeană 120
 Fima 36
 finuleț 121
 Fira 43
 fiscaliza 108
 fistichiu 79
 fițuică 99
 fiuc 93
 finuc 93, 95
 fișlău 119, 134
 flatuozitate 62
 flecăți 114
 fleciu 73, 75, 77
 Floca 40
 Flocea 40
 Flondora 35
 Florucă 92
 fluiditate 59
 fofelniță 123
 foiliță 122, 127
 foită 127
 foltozi 114
 fomucă 95
 fo(n)folog 123, 126, 134
 foșnă 109
 foșni 109
 fraudulos 117
 frăguliță 123, 126
 frămîntura 114
 frătîluc 123, 133
 frătiuc 91, 95
 frătiuluc 123
 frătiuluț 124
 frătuc 93
 frățelnic 123
- frățică 50
 frăție 58
 frățietate 58
 frățînătate 58, 65
 frecălău 119
 frigăruică 98, 99, 101, 102,
 105
 frigăruie 98, 99
 Frinca 38
 frinchiu 77
 Frînculeasa 120
 frontalitate 57
 frumușel 50
 frumușică 50
 frundzucă 52
 frunzișoară 104
 frunzucă 93, 104
 frunzucă 98, 101, 102, 104,
 105
 frunzuleană 105, 120, 126
 frunzulică 104, 121, 133
 frunzulină 122, 126, 133
 frunzulită 98, 105, 122, 132
 frunzuță 104
 Fulga 43
 fumea 114
 fumelniță 134
 fumuriu 77
 funcționalitate 56
 fundăleț 121, 132
 Furculești 120
 fustac 53
 fustag 53
- Gavrîlucă 92
 gazolină 117
 găgăli 132
 gălăgini 114
 gălbior 77
 gălbui 77, 82
 gălbii 71
 gălbui 79
 gălbui 82
 gălburiu 77
 gălețuică 101, 102, 104, 105
 găselniță 123

- găunoziitate 56, 67
 găurică 49
 găurice 49
 găurici 49
 găzdac 53
 găzdag 53
 găzdiulucă 95
 găzducă 95
 găzduleasă 120, 126
 Georgică 50
 geremetisi 115
 ghebos 107
 gheboşa 107
 ghemoşa 111
 ghemui 111
 Ghica 42
 Ghiculete 121
 ghilosi 114
 Ghioca 40
 Ghiociu 40
 ghiorlan 118, 134
 Ghiţuică 99, 100, 103, 104, 106
 ghiulghiuli 79
 giubeluşă 124
 giğlice 121, 132
 giğărizi 113
 giğdăciu 75
 giğdului 115
 ginjei 7
 ginsac 48
 ginscă 48
 gizulie 122, 126, 133
 gizuliţă 123
 glandular 117
 glandulos 117
 Gloanţa 36
 globalitate 57
 globular 117
 gobori 5—6
 godin 48
 godinac 48
 Goga 35, 42
 gogoşliu 73
 Gogu 42
 golătate 57, 64, 65
 gozuc 93
 granuloziitate 56
 gratuitate 57, 63, 64
 graţioziitate 60
 graviditate 59, 66
 grăsuc 94
 grăsulean(ă) 120
 grăsuleţ 121
 grăsuliu 75, 77, 123
 grăuncean 127
 grecitate 59, 66
 Grecoala 120, 131
 greotatē 58, 63
 greşală 134
 greşelnic 134
 greuşi 124, 126
 greutate 58, 63, 64, 65
 Grigoruc 92
 grijuliu 123
 grij(u)liv 117
 grohoni 114
 grohotic 50
 gropila 114
 gropiliţă 122, 126, 127
 gropiţă 127
 grosolan 119
 Grumazea 40
 grupuleţ 121
 gunoielişte 122, 126
 guraliv 118
 gurguleu 119
 gurguţa 114
 guşiţă 127
 guşuliţă 126, 127, 133
 gurucă 93
 haitic 46
 haitic 46
 halucinatoriu 86
 harac 53
 harag 53
 harţac 53
 harţag 53
 haz(u)liu 123
 hăinuică 93, 94
 hămnişucă 96
 hărăţi 114
 hărmălaie 118
 hărtulie 122
 hăţucă 99
 hăţuică 99
 Hăulică 121
 hirtulie 122
 hirtulie 122
 hiţina 114
 hiţini 114
 hemiplegie 21
 hireşuc 93, 96
 hodolan 119
 hopic 46
 hugolian 117
 huţuna 114
 iabăluşă 124
 Ianulea 120
 ieftinătate 57, 64, 65
 iepoancă 54
 iepucă 90, 95
 ierbăluţă 124, 126, 127, 132
 ierbuţă 127
 ietuca 96
 igrometricitate 56
 ihneluţă 124, 126
 ilicitate 57, 65
 Iliuc 92
 ilogicitate 57
 ilogitate 57
 ilustritate 66
 iluzoară 85
 iluzorii 85, 86
 imensitate 57
 imparabilitate 58
 imponderabilitate 58
 impronunţabilitate 58
 incompatibilitate 58
 incorigibilitate 58
 incurabilitate 58
 ineputabilitate 58
 inevitabilitate 58
 inefabilitate 56
 inflămătoriu 85

- inhibitor 86
 inimaginabilitate 56
 inimucă 93
 inişte 127
 inofensivitate 56
 insaţiabilitate 58
 inseparabilitate 58
 inspiratorii 87
 instructivitate 56
 intelectualitate 59, 66
 inteligibilitate 56
 intensitate 57
 interogator 86
 interogatoriu 86
 intraductibilitate 56
 inulişte 122, 127, 132
 inviolabilitate 58
 Ioana 35, 37, 38
 Ionaşa 36
 Ioneasca 36
 Ionuc 92
 iorgalist 122, 127, 132
 iorghist 127
 Iorgulescu 120
 Iova 38
 iţei 115
 Iuliana 38
 Ivona 39
 izbelişte 122, 132
 izoclinal 24
 îmbălora 114
 împărţibilitate 56, 64
 împicioroca 114
 împicioroga 114
 împleteci 114
 împleteri 111, 114
 încetuc 94
 încotopeni 114
 îndărătna 114
 indemnitate 60
 îndoială 134
 îndoielnic 123, 134
 îndurătate 59, 65
 înfierbăza 114
 înfigăreţ 107
 înfigări 107
 înfrigoşa 114
 îngăimăci 114
 înjorori 114
 însemnătate 59, 65
 însuşietate 62, 65
 întăritabilitate 60
 întietate 59
 întregătate 57, 64
 întreguleţ 121
 întreguliţă 123, 126
 întufăşa 114
 înţepuşa 114
 învineteţi 114
 învirtelniţă 123, 134
 învoieşa 114
 jabrac 48
 jarcalău 119, 121
 jarcalete 121
 jălătate 58
 jămlucă 95
 jebruică 101, 102, 105
 jnăpăi 111
 jnăpui 111
 Juga 40
 jugalete 132
 Jugan 40
 jugălete 121
 jugăleţ 121, 126
 jugălit 121, 132
 juncălău 119
 junelaş 119, 132
 kĕlkĕny 72
 Iahani 79
 latinitate 59, 66
 Laza 39, 40, 41, 42
 Lazea 39, 40
 Lazu 42
 Lăbuică 99, 100, 101, 103, 106
 Lăculeanu 120
 lăculeasă 120
 lădăţuică 101, 102, 105
 lădăţuie 101
 lăducă 93, 95
 lăibăruc 93
 lăntuleţ 121
 lăptiuc 53
 lăptiug 53
 lăptucă 47, 53
 lăptugă 53
 lărmălaie 118, 126, 132
 lărmălău 119, 132
 lărmăl(u)i 118, 132
 lărmăzui 115
 lăsculeasă 120
 lăsiu 73, 75, 77
 lăturalnic 123, 126, 135
 Lăzăruc 92
 Lebăduica 100, 106
 Lebăduică 101, 103
 legalitate 66
 legitate 56, 58, 67
 leliucă 95
 Lenuca 92
 leorbăcăi 115
 leşie 69
 liberalist 132
 liberalitate 57, 63, 64, 65, 66
 licheluţă 124
 lichiditate 56, 59
 liliachiu 72
 limbătate 58, 66
 limbucă 94
 limpeziu 77
 limpiditate 57
 linătate 56, 57
 linguşi 114
 Iiuliuruică 100, 101, 103, 105
 livăzuică 98, 101, 102, 104, 105
 livăzuie 98
 livejoară 104
 linceziu 75
 locuibilitate 65, 67

- Luca 41
lucruralitate 61, 65
lulelușă 124
luleluță 124
luminiucă 95
lumuleană 120, 126
lunculică 121
Lungulețul 121
lunguliță 123
lunguriu 75, 77
luntrișa 114
Lupa 37
lutuc 95
luxuriozitate 56
- macabritate 56
maiec 52, 53
maieg 52, 53
majestate 60
majoritate 66
manteluță 124, 132
Maria 37
Mariana 38
Marina 37
marșirui 115
Marțolea 120
matahulă 130
mataluță 126
măciucă 47
măgăreț 127
măiculeană 120, 126
măiculeață 121
măiculiară 122, 126
măiculuță 124, 126, 127
măicuță 127
măiug 52
măiugă 52
măjăli 111
măjeli 111
măluleț 121
mămucă 91, 93
(mă)muică 101, 102, 105
mămulea 120, 126
mămulică 121
mămulioară 122
- mămulucă 91, 123, 126
mămuluță 124
măntăluță 124, 132
Mărculete 121
mărdăgi 114
măreleț 121, 126, 133
mărgea 49
mărgelușă 124, 132
mărgeluță 124, 132
mărgică 49
mărhucă 95
mărinimozitate 64
măriucă 96
Mărțuca 92
Mărțuca 100
Mărțuca 101, 103, 106
mărunțel 50
mărunțică 50
mărunțișa 111
mărunțoșa 111
mărunțușa 111
mășălar 119
măsea 49
măselar 119
măseluță 124
mătăluică 94, 123, 132
mătăluță 124, 134
măturică 49
măturice 49
măturici 49
mățuc 93
măzărucă 101, 103, 105
mediator 85
melițucă 95, 104
melițuică 101, 102, 104, 105
membranulă 130
meritoriu 85, 86
mersuleț 121
Merțuca 103
Merțuică 106
mesălău 132
meselău 132
meserătate 57, 63, 64, 65, 66
meseretate 63
mestecălău 119, 127
mestecău 127
miauni 114
- micro-automobil 138
microbacterie 140
microbalet 140
microbănuială 140
microclub 140
microelement 140
microfilmare 141
microflașnetă 140
microfon 141
microfosilă 140
microgară 140
microgravură 140
microideefixă 140
microimprima 140
microimprimare 140
microindiferențe 140
microinstalație 140
microinterviu 140
micrometeorit 140
micromodulă 140
micromotor 140, 141
microobservație 140
micropoet 140
microportret 140
micropremieră 140
micropunct 140
microreportaj 140
microroman 140
microscopiță 140
microscop 141
microsecundă 141
microstadion 140
microstagiune 140
micro-vehicul 138
microzonă 140
micșorătate 59
micșuniu 72
micuța 114
micuți 114
mieluc 51, 93
mieluleț 121, 126
mielușă 132
mieluță 132
mierlucă 91, 93, 95
miezuc 95
mijlocin 72
mijlocină 72

- mijlociu 69, 76, 77, 78, 80, 81
mijloșiin 71, 72
milostiv 81
milostivătate 57
milostivitate 57
Mimi ruladă 141
Mina 41, 43
miniacord 139
mini-aparat 138
miniapariție 141
mini-autoturism 138
miniaventură 141
mini-bătălie 141
minicrater 139
miniextra 141
minifurtună 141
minifustă 141
minigeamandură 139
mini-gonă 139, 140, 141
minihotel 139, 140
mini-hovercraft 141
mini-jubileu 139
minijupă 141
mini-Maciste 141
mini-mașină 139
minimaximă 141
mini-miniatură 139, 140
miniorchestra 141
mini-pasăre 139
mini-ruladă 139, 140, 141
mini-serie 139
minispeolog 139
minister 85
ministeriu 85
miniucă 96
mini-vehicul 138, 139
minoritate 66
mintenășuc 93, 96
miorloi 115
miorucă 91, 95
miresucă 91
miresuică 101, 102, 104, 105
miresuță 104
mișcoti 114
mișelătate 59
mititel 50
mititică 50
- Mitra 41
Mitru 41
milcomiși 114
mîndruc 91
mîndrucă 91
mîndruică 101, 102, 104, 105
mîndruloară 122
mîndruluior 122, 132
mîndruliță 105, 123
mîndruluc 123
mîndrulucă 91, 123
mîndruluț 124
mîndruluță 124, 126
mîndruță 104
mingietate 59, 63, 66
Mintuleasa 120
minucă 94
minzac 48
minzălău 119
minzuc 93
minzulică 121
mișțâluc, -ă 96
mițuc '93
mizgii 111
mizgoi 111
mizgui 111
mlădiu 77
mlădoacă 51
moariu 77
moașă 100
moclan 118
modalitate 60
moditate 56, 58
modorog 52
moglan 118
moimoc 52
molătate 57, 64, 65
molcăluș 124, 132
molcăluț 124, 126, 127
molculuț(ă) 124, 126
molcuț 127
mondenitate 66
morbitate 58
morbulentă 118
mormolic 46
mormolic 46
Mosora 39
- Mosorea 39
moș 100
moșuc 93
moșuică 100, 101, 102, 105
moșuică 121, 132
motoflete 120, 121, 134
motoflocea 120, 121
motofoi 120
motolog 123, 126, 134
Moța 35, 39
moviliu 123
multiplicator 85
multiplicitate 61
mumifia 115
Munteana 36
muntuleț 121
mureluță 124
murguleț 121
musculoizitate 56
mușchi 79
mușchiular 117
mușchiulos 117
mutălău 119
mutulică 53, 121, 132, 133
mutuligă 53, 122
- naftalină 117
Nanu 41
naramgiu 79, 80
naramză 79
nasolea 120, 134
Nastasuică 103, 106
năfrămuică 91, 94, 95
năhuti 80
nănășucă 91
nănuică 95
nărămzi 79
Năstăsucă 104
Năstăsuică 100, 104
năsuc 93
nătalog 123, 126
nătintoc 52
Neaga 43
Neagolea 120, 131
neamuc 95

necesita 67
 necesitate 60, 65, 67
 Necșulea 120
 Necșuliu 123
 Nedelea 43
 neftiu 80
 negreală 132
 negriciu 75, 77
 Negrilă 132
 negrilică 121, 126, 132
 negriu 75, 77
 Neguleasa 120
 neguriu 77
 neiculită 123, 133
 neniuc 93
 neniuluc(ă) 123
 neniuluț 124
 neponderabilitate 58
 nepotuc 93
 nepoțel 50
 nepoțică 50
 neprevăziu 75, 77
 nevăstucă 93, 104
 nevăstuică 98, 101, 102, 103, 104, 105
 nevăstuie 98
 nevăstuță 104
 nevestea 104
 nevestică 104
 Nica 35, 40, 41, 43
 Nichita 42
 Nichițelea 120, 131
 Nicoară 41
 Nicolache 118, 126
 Nicu 40
 Niculache 118
 Niculiță 123
 nimicci 114
 nimuric 53
 nimurig 53
 nineri 111
 ninira 114
 nisipiu 75
 nișel 50
 nișică 50
 nișuică 100, 103, 105
 Nișuică 99, 100, 103, 106

noăitate 63
 nobilitate 59, 66
 nodic 46
 nodic 46
 nodolan 119, 126
 nodulos 117
 nominator 85
 nootate 58, 63
 noptiliță 122
 norucă 91
 notorietate 57, 63, 64, 66
 nouătate 63
 nouleț 121
 noutate 58, 64, 66
 nubilitate 66
 nuculiu 123
 nuielušă 124, 132
 nuielušă 124
 numinător 85
 nuntucă 95

obiectitate 56, 58, 67
 obiectiv 65
 obiectivitate 65
 obligativitate 62
 ocazionalitate 56
 ocăluță 124
 Ochioasa 37
 odolan 119
 omogeneitate 61
 omonimitate 59
 onorar 85
 onorariu 85
 operativ 65
 operativitate 65, 67
 operator 86
 operatoriu 86
 Oprea 43, 127
 opreliște 122
 Oprilea 120, 127
 Oprea 39, 42
 Orașa 38
 orbica 114
 organicitate 56
 originar 85

originariu 85
 Orza 39
 Orzea 39
 ospătar 85
 ospătariu 85
 ospici 85
 ospiciu 85
 osuc 95
 oțeliu 75
 ovăsică 50
 ovsică 50
 pagodi 7
 palalaie 118
 paliditate 57
 palmac 48
 pangliciu 77
 pansiu 79
 pantocrator 83
 parale 107
 parmac 48
 partinitate 60
 pasionalitate 56
 patriarhalitate 56
 paucenie 8
 Paulina 36
 paupertate 63, 64, 65, 66
 păftăliță 122, 132
 păgînătate 59, 66
 păhui 8
 pâlălaie 118
 pâlălău 119
 pănătate 59, 63
 păpălică 121
 păpușică 50, 52
 părăli 107
 părăluță 124
 părelnic 134
 părțică 53
 părțigă 53
 păruluț 124
 păruștean 127
 păsărică 98, 104
 păsăriucă 95

păsăruică 97, 98, 99, 101, 102, 104, 105
 păsăruie 98, 99
 păscăläu 119
 Păsculeasa 120
 Păsculete 121
 păucenie 8
 Păuna 35, 36, 37, 38
 păunucă 95
 păteac 52
 pătlăginiu 78
 pătuc 51, 93
 pătuleag 52
 Păvăluc 92
 Păvălucă 104
 Păvăluică 100, 103, 104, 106
 pchitucă 91
 pedepsibilitate 65, 67
 pelmetru 16, 33
 pelticări 114
 penibilitate 56
 perdelușă 124
 peremetru 16, 33
 perfectibilitate 60
 periact 13, 22
 periadenită 14
 periamigdalian 24
 perianal 24, 32
 periandric 28
 perianexită 31
 periangiocolită 14
 periangită 14
 periant 13, 22, 29
 periantic 13, 28
 periantoid 29
 periapendicită 14
 periapendicular 24
 periapical 24
 periareolar 24
 periarteră 14, 24, 31
 periarterial 13, 24
 periarterită 14
 periarticular 24
 periartrită 13, 14
 periartroză 14
 periastru 14
 periaxial 24

periblastulă 14
 periblem 22
 periboină 22
 peribol 13, 22
 peribranchial 24
 peribronhial 24
 peribronșită 14
 peribulbar 31
 pericambiu 13, 23
 pericard 11, 12, 13, 18, 28, 33
 pericardectomie 18
 pericardic 28
 pericardio 18, 33
 pericardioliză 18
 pericardion 18, 33
 pericardită 13, 18
 pericardiu 18, 33
 pericardium 18
 pericardotomie 18
 pericarion 23
 pericarp 11, 18
 pericarpatic 24, 26, 31, 32
 pericarpiu 18
 pericecal 24
 pericefalic 24
 pericelular 24
 pericentric 11, 24
 pericentru 14, 24
 pericerebral 24
 perichistectomie 14
 perichondrium 19
 periciazină 13
 pericicloidă 14
 periciclu 14
 pericil 14, 31
 pericimentită 14, 31
 pericistic 13, 28
 pericistită 14
 pericite 18
 pericitom 18
 periclaz 13
 periclin 23
 periclină 24
 periclină 24
 periclinic 29
 periclita 13
 pericol 13

pericolangită 18
 pericolecistită 14
 pericolită 14
 pericolpită 18
 pericoma 13
 pericord 15, 24
 pericordal 24
 pericondrită 19
 pericondru 19
 pericondrium 19
 pericorneal 24
 pericornean 24
 pericoroidal 24
 pericoronarită 15
 pericortical 25
 pericostal 31
 pericranion 15
 pericranium 15
 pericranium 15
 perideferențită 15, 31
 peridental 25
 periderm 11, 19
 peridermic 28
 peridesm 19
 peridesmic 28
 peridiscal 25
 peridrom 19
 periduodenită 15
 peridurografie 19
 perieci 23
 periecuatorial 25
 periegeză 19
 perielectrotonus 15
 perieliu 19, 33
 periencefalită 15
 perientoteliom 15
 perienterită 15
 periesofagian 25
 periesofagită 15
 perifacial 31
 perifaringal 25
 perifaringian 25
 perifascicular 25
 perifen 19
 periferie 23, 32
 perifiton 19
 periflebită 15

- perifloral 31
 perifocal 25
 perifolicular 25
 perifoliculită 15
 perifolliculitis 15
 perifractic 29
 perifras 15, 33
 perifrasis 15, 33
 perifrastic 25
 perifrasticesc 25
 perifraza 29
 perifrază 11, 12, 15, 29, 32, 33
 perifrenită 15
 perigalaxie 15, 16, 17, 18, 31
 periganglionar 25
 periganglionic 25
 perigastric 25
 perigastrită 15
 perigei 19
 perigeu 13, 19, 32
 perigenital 25
 perigin 28
 periginic 28
 periginie 19
 periglaciari 13, 25
 periglandular 25
 periglandulos 25
 periglotic 25
 perigon 19
 perigoniari 28
 perigoniu 19
 perigrafie 16, 29
 perigrapsi 29, 30
 perigrăpsi 29
 perihelie 19, 33
 periheliu 19, 32, 33
 perihelium 19, 33
 perihepatic 25
 perihepatită 16
 periliu 19, 33
 periintestinal 26
 perijejunită 19
 perijupiter 15, 16, 17, 18, 31, 32
 perilaringal 26
 perilaringian 26
 perilaringită 16
 perilenticular 26
 perilezional 28
 perilie 19, 33
 perilimfatic 26
 perilimfă 11, 12, 16, 26
 perilobular 26
 perilunar 26, 31, 32
 prima 13
 primaritim 26
 primarțian 31
 primastită 31
 perimeningită 16
 perimetral 26
 perimetric 26
 perimetrită 16
 perimetriu 16
 perimetroanexită 16
 perimetros 16, 33
 perimetrosalpingită 16
 perimetru 11, 12, 16, 33
 perimisiu 20
 perimontan 26
 perimuntos 26, 31
 perimysium 20
 perinatal 26
 perinazal 31
 perineal 28
 perinefretic 13, 26
 perinefrită 16
 perinefritic 26
 perineocel 20
 perineografie 20
 perineoplastie 20
 perineotomie 20
 perinerium 20
 perinerv 16
 perineu 20, 28
 perineum 20
 perineural 26
 perinevrită 16
 perinuclear 26, 32
 perioadă 23
 periocular 26
 periodic 29
 periodicitate 23
 periodism 23
 periodiza 23, 29
 periodizare 23
 periodont 20, 28
 periodontal 28
 periodontic 28
 periodontită 20
 periodontum 20
 periodonțiu 20
 perioftalmic 26
 perioftalmie 16
 periokie 20
 periombilical 31
 perionixie 20
 perionyxium 20
 perionychium 20
 periooforită 20
 periooforosalpingită 20
 perioptic 26
 perioral 26, 32
 periorbital 26, 32
 periorchium 16
 periorhită 16
 periorhium 16
 periorisi 29, 30
 periost 20, 21, 28
 periosteal 28
 periosteum 20
 periostit 21
 periostită 21
 periostoză 21
 periostacum 21
 periovarian 26
 periovarular 26
 peripancreatic 26
 peripancreatită 13, 16
 periparazitar 27
 periparazitism 16
 peripatetic 29
 peripatetician 23
 peripateticism 23
 peripatetism 23
 peripatetiza 29
 peripato 23
 peripetal 27
 peripiisi 29, 30
 peripiloric 27
 periplegie 21

- peripleumonie 17
 peripleurită 16
 peripligie 21
 periplizon 23
 periplocat 13
 periplu 23, 32
 peripneumonie 17
 peripneumonic 27
 peripneumonie 11, 12, 13, 17
 peripnevmonie 17
 peripolar 27, 32
 periporită 17
 periprostatic 27
 periprostatită 13, 17
 peripsoită 17
 peripter 21
 peripteral 13, 28
 perirectal 27
 perirectită 17
 perirenal 13, 27
 perisabil 13
 perisalpingită 17, 20
 perisalpingoovarian 27
 perisalpingovariată 17
 perisalpinx 17
 perisaturn 15, 16, 17, 18, 31, 32
 periscop 11, 12, 13, 21, 28
 periscopic 28
 periselenar 13, 27, 32
 perisepal 31
 perisferă 17
 perisigmoidită 17
 perisigmoidial 27
 perisip 21
 perisistolă 17
 perisolar 31
 perisperm 21, 28
 perispermatic 28
 perispermatită 17
 perispermic 28
 perisplanhmită 17
 perisplenită 17
 perispondilită 17
 peristaltic 13, 29
 peristaltism 21
 peristil 12, 21
 peristilic 29
 peristola 13
 peristom 21
 peristomal 28
 peristomatită 31
 peristrumită 21
 perişcolar 27
 periteliom 21
 periteliu 21
 peritendineu 21, 22
 peritendineum 21
 peritendinită 22
 peritendinos 22, 27
 peritenonită 22
 periterestru 13, 27, 31, 32
 perithelium 21
 peritiflită 13, 17
 peritiroidită 17
 peritomie 13, 22, 32
 peritoneal 28
 peritoneoplastie 22
 peritoneoscopie 22
 peritoneu 12, 22, 28
 peritonită 22
 peritoniza 22
 peritonizare 22
 peritonsilită 23
 peritoracic 27
 peritraheal 27
 peritrahean 27
 peritraheită 17
 peritrih 22
 peritrofic 27
 peritropical 27
 periuică 94
 periunghial 27
 periunghiular 31
 periuranus 15, 16, 17, 31, 32
 periureteral 27
 periureterită 18
 periuretral 27
 periuretrită 18
 periuterin 27
 periuvular 27
 perivaginal 28
 perivascular 12, 28
 perivenusian 31
 periviscerită 13, 18
 perizonă 18
 perspectivitate 56, 58
 perspicacitate 57
 Petra 43
 Petrea 43
 Petrucă 92
 piciorag 52
 picioroange 52
 picioruc 93
 picolică 50
 picota 114
 picura 108
 picuriu 77
 pielcăluță 124
 pietrelui 115
 pietrici 114
 pietroc 52
 piezișitate 56, 64
 pilangiu 73
 piligiu 73
 pintenog 52
 pipiloancă 123, 133
 pișălău 119, 132
 pișăli 132
 pișalog 123, 126, 132
 pișalogi 108
 pișalug 123, 126, 132
 piselug 123, 126
 pisilică 121, 126
 pistrulă 130
 pisulă 130
 pisulug 124, 126
 pișălău 119
 Pișolea 120
 pișigolea 120, 134
 pinzucă 93
 pirpălăc 53
 pirpălăg 53
 pirțuică 100, 101, 103, 105
 planeitate 61
 planitate 56, 58
 plantulă 130
 Pleașa 37
 plescăi 115
 plevuică 101, 103, 105
 plevușcă 105
 plicii 111

- pliciu 111, 115
 plimbare 109
 plinătate 57, 64, 67
 plugulaș 119
 plumbiu 76
 plumburiu 75
 pociump 8, 9
 pocilti 7, 8
 pocirni 7
 pocni 7
 podeac 54
 podeag 52
 podeț 127
 podgoriu 77
 pogace 9
 pogodi 7
 pogori 5—6
 pohrib 8
 polaritate 60
 pominoc 51
 pompozitate 57
 pontagiu 73
 popreliște 122
 Pora 39
 Porca 35, 39, 42
 porcălan 118, 132
 porcălu 119
 porculeț 121
 posterior 86
 postrungă 8
 potcap 85
 potcapiu 85
 potculeasă 120
 poucenie 8
 povăială 9
 povirni 5
 povoială 9
 pozmoc 8
 prăștină 127
 prăzăriu 77
 prăzaliu 75, 123
 predicativitate 67
 prețiozitate 60
 primăvăriu 77
 principialitate 67
 privelște 122, 132
 procedibilitate 61
 prodigialitate 61
 prodigiozitate 56
 productivitate 60
 profesionalitate 57
 proprietate 57, 63, 66
 prostac 48
 prostalău 119
 prostan 127
 prostălan 118, 127
 prostălu 119
 prostănac 52
 prostietate 62, 65
 prostolan 119, 126, 134
 protector 83
 proverbifia 115
 prusac 48
 pubertate 63, 64, 65, 66
 pufulete 121, 126
 pufuliță 123, 133
 puicula 120
 puiluș 124
 puiluț 124, 127
 puioac 51
 puiți 114
 puioac 93
 puioac 123, 132
 puioacuț 124, 126, 132
 puioacuț 127
 pumnist 127
 pumnulean 120
 pumnulist 122, 127
 Pura 39, 42
 purcălaș 119
 purcea 49
 purcel 49
 purcelaș 119, 132
 purceluș(ă) 124, 132
 purcică 49
 Purda 39
 purgofen 19
 Puric 39
 purtabilitate 56
 purulent 117
 purulentă 117
 pustietate 57, 64, 65, 66
 pustiucă 96
 putuleică 120
 puținătate 57
 puțineluș 124, 132
 rablagi 114
 Raca 39
 Rada 37
 radiofica 115
 Radul 37
 rarefia 115
 rarefica 115
 răbdător 76
 răbduliu 75, 80, 123
 răbduliv 80, 81, 118
 răbduriu 75, 76, 77, 78, 79,
 80, 81
 răbduriv 78, 79, 80
 răculeț 121
 Răducea 92
 Răducu 92
 Răduică 99, 100, 103, 106
 Rădulea 120, 131
 Rădulescu 120, 131
 Răduleț 131
 răgăluică 101, 102, 105
 Răgușita 37
 răotate 58
 răriu 75
 răspunzătate 59, 65, 66
 răstoacă 51
 răsturnică 50
 rățișoară 104
 rățucă 93
 rățucă 97, 98, 101, 102, 104,
 105
 rățuie 98
 răulean 120
 răutate 58, 64, 65, 66
 răuți 114
 răzălău 119, 132
 răzbăbuică 101, 102, 106
 reactivitate 56
 reblegi 114
 reclamagiu 73
 rectiliniaritate 57
 refractabilitate 60

- regalist 132
 regulătate 57, 65
 reguleț 121
 relativitate 57
 respectabilitate 60
 respirator 86
 respiratorie 86
 revelator 86
 revelatoriu 86
 revocabilitate 60
 rezelău 132
 rezistibilitate 57
 rezistivitate 62
 ridiculozitate 62
 rinzoli 114
 rinzucă 93
 riuleț 121
 Roba 42
 Roibuc 92
 roicliște 122, 132
 romanitate 59, 66
 rotălie 122, 126
 roteliță 122, 132
 rotilă 132
 rotiliță 122, 126, 132
 rotilușă 124, 132
 rotunditate 56
 rozaliu 77, 123, 126, 133
 roziiu 127
 rozuliu 123, 126, 127
 rudimentaritate 56
 rujdulă 130
 rujulină 122, 126
 Rumăruia 42
 Runculețul 121
 rusac 48
 rusnac 48
 rușulică 121
 salinitate 56
 samali 111, 114
 sanctitate 60
 sarmaluță 126
 sațietate 58, 62
 săcălușă 124, 132
 săcăruică 106
 săculete 121, 126
 săculteață 121, 126
 săculteț 121, 126
 săgetuică 101, 102, 103, 106
 sălcin 78
 sălciiu 78, 80, 81
 sălcos 78
 sămăli 111
 sănătate 60, 62
 sănătos 60
 sănătoșel 50
 sănătoșică 50
 Sănducu 92
 Săndulache 118
 săniucă 94, 95
 săpălu 119
 săpăligă 122, 126, 133
 săpălugă 123
 săpelică 121
 săpeligă 133
 săptăminucă 95
 săpucă 93, 95
 săpulgă 122
 sărăruică 103
 *sărciu 78
 sărmăluță 124
 săsăruică 99
 săteac 52, 54
 sătuc 93
 sătul 130
 sătulă 130
 sătulean 120, 126
 Săvulescu 120
 Săvuleț 121
 scatulcă 99
 scărigă 52
 scăunec 48
 schitean 134
 schitelnic 134
 scindureană 127
 scobeli 114
 scofală 5
 scorțucă 93, 95
 scrijela 114
 scrofăli 114
 scrumelniță 123, 134
 scumpătate 57, 64
 scurmuzii 115
 Seca 42
 secărăța 114
 secăruică 101
 secătu 108, 110
 secățiu 77, 80
 secățiv 80, 81
 secerățică 50
 seceruică 102, 106
 seismicitate 56
 selectivitate 56
 seninătate 57, 64, 65
 sensibilitate 57
 sfădalnic 123
 sfădălie 122, 126, 133
 sfântoaică 105
 sfântuc 93
 sfântuică 100, 101, 102, 105,
 106
 sfericitate 60
 sferulă 130
 sigurarisii 109, 115
 siguritate 64
 silnici 108
 Sima 43
 similaritate 57, 64
 simplitate 61
 simțibilitate 64
 simțitate 56, 59
 simțualitate 56
 Simu 40
 simultaneitate 61
 sinclinal 24
 singurățate 57, 65
 singuriu 77
 singurucă 96
 sinistritate 56
 singeniu 77
 singepiu 80
 slavitate 59
 slăbănog 52
 slăbuc 94, 96
 slăburiu 77
 slugulice 121
 sluiuc 95
 slujbucă 93

- sobrietate 62
socialitate 64
societate 60
socruluț 124, 126, 132
socruluță 124
soliditate 57
somniale 120, 134
somniale 117
somniale 117
sonicitate 56, 66
sorbeca 114
soroc 51
sorucă 91, 93
sorucă 101, 102, 103, 104, 106
sorulică 121
soruță 104
soțuc 91
soțuluc 123, 126
spălătoci 108
spiculuț 124, 127, 132
spicuț 127
spinăruică 101, 102, 106
spontaneitate 61
stacojiu 79
stadialitate 67
Stana 35, 36
Stănculea 120
Stănuleț 121
stăpînătate 59
stăruică 99
stelăluică 101, 102, 104, 106,
124
Steliana 37
steliță 122
steluliță 123
steluță 124, 204
sterpălaie 118
sterpitate 56, 64
steulică 121
steuliță 123
stihularnic 123
stinciu 77
Stoiculete 121, 131
storcoși 114
strădalnic 123, 134
străinătate 59, 66
străinuc 93, 94
- Străulești 120
străveziu 73, 75, 77
strimbătate 57
stroeală 134
stropelniță 134
stropoleț 121, 126, 134
stropuleț 126, 134
struc 53
strug 53
struțuc 93
Stuhulețul 121
Sturza 39
Sturzea 39
subiectivitate 60
substituabilitate 57
subtilitate 66
subțietate 59
subțiriu 75, 77
suculent 117
suculență 117
sudabilitate 60
supăralnic 123, 126, 135
surcea 49
surcică 49
Surda 37
surescitabilitate 56
surioară 104
suveranitate 59
suzeranitate 59
- Șarlota 39
șagalnic 123
șălătruică 101, 103, 106
Șăndrelea 120
Șăndrelea 120, 131
șanțuc 53
șanțug 53
șcătuică 99
șchiopăta 114
șchiopeta 111, 114
șchiopic 46
șchiopota 111, 114
școlaritate 60, 64, 65, 66, 67
șefulică 121
șepilici 122, 133
- șeulică 121
șirlău 119, 134
șoimulean 120
șoldolan 119, 134
șopcăi 115
șopocăi 115
șopti 114
șovăielnic 123, 126
Ștefanuc 92
ștudurui 115
șuchiri 114
șurubelniță 123
șuşuni 108
- tacaciu 77
talpali 111
tanduriu 77
tașculă 130
tăfalog 9
tăhui 8
tăculiță 123
tălpălar 119, 132
tălpălau 119
tălpăli 111
tălpălui 132
tălpăși 107
tălpășiță 107
tălpic(ă) 53
tălpig(ă) 53
tălpiu 77
tămială 134
tămiielniță 134
tămînji 8
Tănăsuică 100, 103, 104, 106
tântalog 123, 126
Tănucă 94
tărfalog 123
tărhat 130
tătică 46
tătică 46
tătucă 91, 93
tătuică 99, 101, 102, 106
tătuluc 91, 123, 126
tătuluț 124
tău 81

- tăurac 48
tăurean 127
tăv 81
tăvăli 8
teatralitate 56
tefui 9
tehui 8
televizor 141
temenyê 72
tempestate 58
tenebrite 58
Teofila 37
terfelog 52
terhulă 130
teritoriu 86
teșculă 130
timp 78
timpuriu 70, 71, 77, 78, 80,
81
tinerel 50
tinerică 50
tiniucă 96
tipicitate 56, 67
tiriachiu 77
tinăruc 94
tirși 115
tirțiu 72
tirziu 69, 71, 72
tobolan 119, 126
Toda 36, 43
Toderuc 92
Todora 37
Todorucuța 92
tofăi 9
togolez 117
toflegi 9
tofligi 9
tofolog 9
Tola 42
toloacă 51
Toma 41
tomniu 77
Tomulescu 120, 131
tontalan 118
tontalău 119, 126
tontalet 121, 126
tontălan 118
- tontălău 119
tontălet 126
tontolan 119, 126, 134
tontolete 121, 134
tontolog 123, 126, 134
tontuleț 126
torcălău 119, 126
tovărășel 50
tovărășică 50
toxicitate 64
traglău 119, 134
transcendentalitate 56
tranzistor 84
tranzitoriu 86
trăgulă 130
trăncălău 119
treantă 9
trebucă 93
triplicitate 61
trîmbițucă 104
trîmbițuică 101, 102, 104, 106
truditucă 96
Truică 100, 103, 106
trupină 127
tuberozitate 56
tubular 117
tubulos 117
Tumbuluc 92
tumuruc 53
tumurug 53
Tunsa 37
turmac 48
turmulice 121, 126
turmulită 123, 126, 133
turtucă 93
turungi 79
- țacălie 122, 133
țăpuc 95
țărucă 93
țepeligă 122, 126, 133, 134
țepiligă 122, 126, 134
țidulă 130
Țigănelea 120
țipuri 111, 114
- Țintolea 120
țirfuică 99, 101, 103, 106
țirișucă 95
țirucă 91, 93
țirulică 121, 126, 133
țiștoc 51
țițucă 91, 93
Țonca 42
țopic 46
țuculină 122, 133
țuguică 99
țuculi 114
țușulină 122
țuțuică 99
țuțuleu 119
- uitoc 51
uituc 93
ulcelușă 124
ulițucă 93, 95
ultra-mini-car 138, 140
umanitate 66
umiditate 57
Ungura 35
unguroancă 52
unidimensionalitate 56
unitate 59
untulică 126
untuliu 123, 126, 132
urechelniță 123
urgisi 114
uritate 63
urmucă 95
ursac 52
ursăliță 122
Ursolea 120, 131
ursulache 118, 126
ursulică 121
urziu 73, 75, 77
uscătiu 77
uscățiu 77, 80
uscățiv 80, 81
usuc 53
usug 53
ușurătate 57

- validita 67
 validitate 67
 varietate 59, 66
 vasalitate 59
 Văcăłana 118
 văduvoancă 54
 văduvuc, -ă 96
 văieta 111, 114
 văingă 52
 vălcăluie 124, 133
 vălug 53
 vălugi 114
 vărgăluță 124, 126
 vărgeluță 126
 vărguliță 123
 văruc 91, 93, 96
 vărucă 96
 văruic 100
 văruică 100, 101, 102, 106
 vășulean 120
 vătășică 50
 vecinătate 59, 65, 66
 vechietate 62, 65
 ventrilică 121, 126
 venulă 130
 venust 57
 venustate 57, 64
 verbalitate 56
 verziu 77, 82, 127
 verziu 79
 verzuliu 77, 123, 127
- verzuriu 77
 vetustate 56, 57
 viermănos 52
 viermoc 51
 viermulete 121, 126
 vietate 57, 59, 63, 64, 65, 66
 vijălău 119
 vijelie 122
 vinețiu 79
 vioi 63
 vioitate 63
 viotate 58, 63
 vișiniu 77, 80
 vitreg 53
 vitrigitate 64
 vițelucă 93
 vițeluță 124
 viu 72
 vivacitate 57
 vijii 115
 vilcelușă 124, 126, 132
 vilciolușă 124, 126
 vinătuc 96
 virfona 110, 114
 virgăliu 77
 virșog 52
 virtelniță 123, 134
 vișmic 46
 Vlăducă 94
 Vlăducu 94
 voduleasă 120
 Voiculeasa 120
- voiculeasă 120
 voluptate 60
 vremelnic 123, 134
 vulturoancă 52
- Zamfirucă 92
 zăbrăluică 99
 zăbreluică 101, 102, 106, 124
 zăcălău 119
 zămuică 101, 103, 106
 zăpăzuică 98, 101, 102, 106
 zăpăzuie 98
 zăuc 96
 zburdalnic 123, 135
 zdrobalău 119
 zdrobși 114
 zeitate 58, 64
 zestrucă 93
 zgîriac 48
 zglobietate 57
 zgreptăna 114
 zgriptena 114
 zicălău 119
 ziluță 124, 132
 ziucă 91, 93
 ziulică 121
 Ziziloancă 123, 133
 Zoia 39
 zoriu 75, 77
 zornăi 109
 zurbalui 115

S U M A R

MIOARA AVRAM, Contribuții la studierea prefixului <i>co-</i> < <i>po-</i>	5
LUIZA SECHE, Prefixul <i>peri-</i>	11
I. RIZESCU, Asupra sufixelor onomastice <i>-c₁</i> (topoantroponimic) și <i>-a₂</i> (antroponimic)	35
FINUȚA HASAN, În legătură cu etimologia sufixelor <i>-ac</i> , <i>-ec</i> , <i>-ic</i> , <i>-oc</i> , <i>-uc</i> și <i>-ag</i> , <i>-eg</i> , <i>-ig</i> , <i>-og</i> , <i>-ug</i>	45
MAGDALENA POPESCU-MARIN, Contribuții la studiul derivării cu sufixele din seria <i>-(t)ale</i>	55
FULVIA CIOBANU, Originea sufixului adjectival <i>-iu</i>	69
EUGENIA CONTRAȘ, Din istoria adaptării neologismelor în <i>-(a)i)tor(iu)</i> , <i>-or(iu)</i>	83
LUCREȚIA MAREȘ, Repartiția geografică a sufixului <i>-uc(ă)</i>	89
ZORELA CREȚA, Sufixul <i>-uică</i>	97
LAURA VASILIU, Structura formală a sufixelor verbale românești	107
ELENA CARABULEA, Interfixul [vocală +] <i>-l-</i> în derivarea non-verbală din limba română	117
FLORICA DIMITRESCU, Observații asupra lui <i>mini-</i>	137
BIBLIOGRAFIE	143
LISTA ABREVIERILOR	159
INDICE	161
A. Afixe și elemente de compunere	161
B. Cuvinte	168